

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
С. ТОРАЙҒЫРОВ АТЫНДАҒЫ
ПАВЛОДАР МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ПАВЛОДАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ С. ТОРАЙҒЫРОВА**

**ЖАС ҒАЛЫМДАР, МАГИСТРАНТТАР,
СТУДЕНТТЕР МЕН МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ
«XV СӘТБАЕВ ОҚУЛАРЫ» АТТЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ КОНФЕРЕНЦИЯСЫНЫҢ
МАТЕРИАЛДАРЫ**

**МАТЕРИАЛЫ
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ, МАГИСТРАНТОВ,
СТУДЕНТОВ И ШКОЛЬНИКОВ
«XV САТПАЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ»**

ТОМ 19

**ПАВЛОДАР
2015**

ӘОЖ 001:378
КБЖ 72
Ж 33

Редакция алқасының бас редакторы:
Өрсариев А.А., с.ғ.д., С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінің ректоры

Жауапты редактор:
Ержанов Н.Т., б.ғ.д., профессор, С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінің Ғылыми жұмыс және инновациялар жөніндегі проректоры

Редакция алқасының мүшелері:
Ахметов Қ.Қ., Бегімтаев Ә.И., Бексейітов Т.Қ., Испулов Н.А., Кислов А.П., Күдерин М.Қ., Күзембаев Н.Е., Токтағанов Т.Т., Эрнazarов Т.Я.

Жауапты хатшылар:
Абишева Г.К., Акильжанов Р.Р., Андреева О.А., Анишева Г.М., Ахметов Е.Б., Бейсебаева Г.К., Гафиатулина Ю.О., Голубева Л.Н., Жукенов М.К., Калиева А.Б., Камкин В.А., Касенов А.Ж., Касенова Г.К., Кодекова Г.Б., Қадырова Б.М., Леньков Ю.А., Маданиев И., Макарова Н., Маликов А.В., Мукашев О.Е., Мурат Г.М., Мусабекова Н.М., Рахметова А.М., Сартова Р.Б., Сейтенова Г.Ж., Титков А.А., Токжигитова А.Н., Туганова Б.С., Шаймерденова А.К., Шафеева Л.А., Шуренов Д.Б.

Ж 33 «Жас ғалымдар, магистранттар, студенттер мен мектеп оқушыларының «XV Сәтбаев оқулары» атты Халықаралық ғылыми конференциясының жинағы. – Павлодар: С. Торайғыров атындағы ПМУ, 2015.

ISBN 978-601-238-482-6
Т. 19 «Жас ғалымдар». – 2015. – 285 б.
ISBN 978-601-238-501-4

Жинақ көпшілік оқырманға арналады.
Мақала мазмұнына автор жауапты.

ӘОЖ 001:378
КБЖ 72

ISBN 978-601-238-501-4 (Т. 19)
ISBN 978-601-238-482-6 (общ.) © С. Торайғыров атындағы ПМУ, 2015

6 Секция. Педагогика және психология
6 Секция. Педагогика и психология

6.1 Бөлімше. Педагогика
6.1 Подсекция. Педагогика

К ВОПРОСУ О ПРИНЦИПАХ АКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ

АБДУГАППАРОВА Р. М.
преподаватель, Южно-Казахстанская государственная фармацевтическая академия, г. Шымкент

Обеспечение качественной подготовки специалистов во многом зависит от эффективности учебного процесса. Главной задачей становится не передача студентам определенной суммы знаний, а оказание и создание предпосылок, которые обеспечивают подготовку высококвалифицированных, всесторонне развитых специалистов в вузе. Процесс активного обучения необходимо осуществлять на основе определенных принципов. Мы попытались систематизировать их и обобщить.

Принцип целеполагания.

Преподаватель должен иметь иерархию целей: целей всего обучения, целей на каждое занятие и каждый конкретный период жизненного цикла группы. Цели относятся к группе в целом и к отдельным участникам. Они могут трансформироваться в зависимости от конкретного состава участников.

Для обеспечения работы группы необходимо обеспечить соблюдение групповых норм и правил, который преподаватель доводит до участников в начальной фазе занятия. К этим принципам относятся :правило активности,

Правило «здесь и сейчас» и.т.д.

Принцип установки заключается в следующем: начиная учебное занятие, надо дать установку студентам на определенную тему. В психологии этот начальный элемент играет большую роль для дальнейшего развертывания действий, воздействия и саморазвития. Для занятия должна быть выбрана одна стержневая идея, которая фиксируется в его названии. Преподавателю следует провести вводную беседу, актуализируя определенную проблему, ознакомить с тенденциями, дать информационную установку.

Принцип активности предполагает активное и постоянное вовлечение участников в коллективную работу. Активность каждого позволяет достичь больших успехов в обучении других и в собственном обучении. «Возрастание активности субъекта, - по мнению Ю.К. Наумова, - не только не снижает степень достоверности получаемых в эксперимент чувственных данных, но, наоборот, способствует наиболее точному отражению изучаемого объекта» 24, с 42 «Знания не могут быть ни усвоены, ни сохранены вне действий студентов, умения – это синтез теоретических знаний и практических действий», - утверждает автор.

Сознательное усвоение знаний и активность самого обучаемого ведет к усвоению способов деятельности, позволяет перенести теоретические знания в плоскость их практического усвоения.

«Активность студента создает условия для более развитой внутренней мотивации, формируя тем самым благоприятные условия для того, чтобы материал был не просто воспринят, но и усвоен по существу заинтересованно. У студента возникает понимание – высшая форма приема и переработки информации, представляющая собой процесс раскрытия и установления связей и отношений между различными процессами», - отмечает Лебедев О.Е.

Принцип диалога.

В неживой природе явно преобладает тенденция к разрушению, а в живой природе, наоборот, стремление к повышению упорядоченности, организованности, к созиданию, иначе говоря, процесс обучения требует процесса познания. Диалог в процессе обучения является своего рода цепочкой к мысли и ведет к дальнейшему разворачиванию других элементов деятельности. В диалоге студенты могут поделиться опытом, впечатлениями.

Принцип проблемности.

Участвуя в упражнениях, деловых играх, групповых дискуссиях, члены группы должны приобретать знания, умения, навыки путем преодоления трудностей, эмоционально переживая различные ситуации.

Получение знаний, должно быть пережито каждым участником, и стать его личным опытом.

Принцип интериоризации/экстериоризации.

Здесь важны переходы от внешнего к внутреннему, от внутреннего к внешнему (в плане мыслительных процессов). Наличие этих двух элементов, взаимодействующих между собой, способствует познанию явлений и процессов материального мира полнее и глубже.

Исследовательский принцип

Обучение строится таким образом, что любая ситуация, моделирующая управленческую деятельность, является предметом исследования группы. Группа (5-6 человек) исследует ситуацию и находит решение самостоятельно. Преподаватель лишь способствует этому, но не предлагает готовых решений. К решению проблемной ситуации, к выводам студенты приходят самостоятельно.

Принцип моделирования

Моделирование ставит перед студентами серьезную дилемму или проблему, которую они должны решить в предложенной обстановке, где они вместе с однокурсниками играют определенные роли, встречающиеся в реальной жизни. Моделирование вовлекает в абстрактную или вымышленную ситуацию, которая представляет собой упрощенный, но живой пример реального события. «Адекватно познать объект значит воспроизвести его в мышлении как конкретное явление, то есть в виде системы необходимых связей, но уже не материальных, а идеальных» [24, с 44].

Принцип свободного пространства

В помещении для занятий должна быть возможность свободного перемещения, передвижения участников занятия, их расположения по кругу, объединения в микрогруппы (по 3-5, 7-8 человек), или индивидуального уединения. Выдающиеся мыслители-философы Аристотель, Платон, Л.Н.Толстой неоднократно отмечали благотворное влияние движения на активизацию мысли. Исходя из этих позиций, желательно внедрить в аудиторных условиях свободное перемещение студентов при выполнении самостоятельных заданий.

Принцип новизны

Для поддержания активности участников обучения необходимо обеспечивать в каждом последовательных деловых играх, упражнениях и дискуссиях новизну, как в содержательном, так и формальном плане. Новизну можно обеспечивать путем смены партнеров в различных видах

Принцип обратной связи

Для объективации поведения используется обратная связь с поведением участника группы. Обратная связь обеспечивается с помощью просмотра видеозаписи групповых событий и высказывания мнений другими членами группы. Основные обучающие механизмы связаны с этим принципом.

Эффективность использования видеотехники в качестве элемента обратной связи в тренинге очевидна. Подчеркнем только одно

обстоятельство: когда обратная связь идет от группы, то у объекта этой обратной связи появляется возможность объяснить, например, отрицательную оценку его деятельности, необъективности партнеров. При обратной связи с использованием видеотехники человек видит себя со стороны (как вступает контакт с людьми, как выступает, отстаивает свою точку зрения и т.д.) и вынужден оценивать себя на основе объективной картины своей деятельности. На основе видеозаписи вырабатывается свой управленческий стиль. Как правило, это вызывает сильные эмоции, побуждающие к обучению и совершенствованию.

Видеоматериалы занятия позволяют актуализировать теоретические знания, практические навыки, полученные в тренинге, за счет использования имитации приводит не только к повышению мотивации к обучению, но и к росту управленческой культуры в целом.

Для обратной связи мы рекомендуем вести дневник самонаблюдения, в котором студент:

- формулирует свои переживания, связанные с участием в тренинге;
- анализирует решения жизненных проблем;
- графически изображает свои представления о теоретических концепциях.

Принцип диагностики

Преподаватель должен постоянно осуществлять диагностику группы (состояние, сплоченность, активность и т.д.) и каждого студента, и то, как далеко группа продвинулась в развитии.

Принцип рефлексии

Необходимо осуществлять рефлексии собственных действий и целей, и, опираясь на результаты диагностики, планировать свои действия на следующий этап. При этом вначале ставится определенная цель, затем выбирается средство ее достижения.

Новые тенденции в современном образовании взгляды связаны с концепцией перехода от «учителя-опекуна» к «учителю - менеджеру», «педагога- опекуна» к «педагогу- менеджеру». Она в сущности сводится к переходу от авторитаризма к демократизации, от личной власти к власти закона. Таким образом, использование инновационных методов обучения позволяет усваивать модель новых отношений в обществе, формировать их в коллективе.

ЛИТЕРАТУРА

1 Загрекова Л.В., Николина В.В. Тория и технологии обучения.- М.: Высшая школа, 2004.-157с.

2 Наумов Ю.К. Дидактическое конструирование гибких технологий обучения// Педагогика.-1997.-№2.- С.21-29.

3 Лебедев О.Е. Компетентностный подход в образовании.

ВЗАИМОСВЯЗЬ ИННОВАЦИОННЫХ ПОДХОДОВ ОБУЧЕНИЯ В ШКОЛЕ И ВУЗЕ

АБЕУОВ С. К.

ст. преподаватель, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

АБЕУОВА Р. С.

учитель русского языка и литературы, СОШ № 25, г. Павлодар

Глобальный проект «Интеллектуальная нация-2020» инициированный президентом РК Н.А. Назарбаевым ставит перед народом стратегическую цель формирования в обществе национального ядра, обладающего высоким интеллектуальным уровнем информационной мобильностью, креативностью и умению повести за собой нацию. Для того, чтобы достичь этой цели, интегрироваться в мировую образовательную систему, нашей стране необходимо повышать качество подготовки специалистов до уровня развитых стран «Самым ценным знанием, сегодня становится креативное мышление, умение перерабатывать знания, рождать новые решения, технологии и инновации». На расширение масштабов инновационной деятельности принят закон Республики Казахстан «Об инновационной деятельности» и «Программы по формированию и развитию национальной инновационной системы Республики Казахстан на 2005-2015 годы». Концепция развития высшего образования РК определила новую модель школьного, довузовского, вузовского и послевузовского обучения, как показывает практика кредитная система обучения является наиболее гибкой и эффективной. Она обеспечивает академическую мобильность и востребованность учеников в стремительно меняющихся условиях рынка, элективностью 50% дисциплин учебного плана, повышения качества преподавания, повышения роли самостоятельной работы студента. Ведение кредитной технологии обучения в систему высшего образования Казахстана является следствием включения страны в «Болонский процесс» основной целью которого является создание единого Европейского образовательного пространства. Со вступлением на путь реформ высшего образования и приближения ее стандартов к европейским, Казахстан получает возможность

быть притягательным системой образования для европейцев, оптимально сочетать цены и качества образовательных услуг. В целом кредитная система прогрессивна и действительна может организовать европейское образовательное пространство в единую целую систему. Если в традиционной системе обучения преподаватель выступает как передатчик готовых знаний, студент в основной массе как воспринимающая сторона, то в кредитной системе преподаватель становится организатором познавательной деятельности и учит студента учиться на протяжении всей его учебной деятельности а не только в ВУЗе. Студент становится активной воспринимающей стороной, обучающееся и приобретающий от непрерывного самообразования на основе инициативности и самостоятельности. То есть студент должен приходить на лекцию уже подготовленным, для этого создается программа курса (силлабус). Система образования должна нацеливаться на формирование специалиста нового типа, который умел бы самостоятельно добывать, обрабатывать, анализировать необходимую информацию и эффективно использовать ее в нужный момент. Этого можно добиться с переходом на многоуровневую подготовку специалистов высшей квалификации (бакалавр-магистр-доктор). Задача высшей школы- ориентировать студентов на будущее, активизировать их мыслительную, познавательную деятельность, формировать ментальные характеристики человека духовнонравственное пополнение образования, формировать, культивировать новые культурные ценности у студенческой молодежи. Только когда высшая школа в действительности станет центром культурной ценностей человечества, звенья восходящей линии «школьник-студент-специалист» предстанут как звенья формирования личности.

Актуальность кредитной технологии состоит в одном из важных звеньев этой программы – академической мобильности. То есть перемещение студентов и преподавателей высших учебных заведений на определенный период времени в другое образовательное или научное заведение в пределах или за пределами своей страны с целью обучения, преподавания и приобретения квалификационных навыков. Академическая мобильность является одним из основных принципов «Болонской Декларации». В это контексте изучается преемственности школы, колледжа и ВУЗа по внедрению академической мобильности, которая является приоритетным вопросом в повестке дня различных конференции в образовательной сфере Казахстана.

Обеспечение качества образовательных услуг является одной из ключевых задач повышения конкурентно способности сферы образования. С 2012 года контроль качества образовательных услуг во всех организациях образования осуществляется государством на национальном уровне. Независимая внешняя оценка качества образования является основным инструментом, обеспечивающее эффективное управление системой образования, подтверждаемые уровнем образования развитых стран согласно принятой Государственное программы развития образования начиная с 2011-2012 года ежегодно проводится внешняя оценка учебных достижении (ВОУД) -отражающий мониторинг качества обучения не зависимо от структур управления образования. ВОУД осуществляется для оценки качества образовательных услуг и вместе с тем, и определения уровня освоения учебных программ, основного среднего, общего среднего образования и объема учебных дисциплин предусмотренного для высшего образования. В Республике Казахстан ВОУД проводится:

- в основной школе после 9-го класса – с целью определения дальнейшей траектории обучения.
- в общей средней (профильной школе) – с целью оценивания уровня учебных достижений
- в высшем учебном образовании – выборочно с целью мониторинга освоения учебной программы, согласно обучаемой специальности
- ВОУД – проводится методом компьютерного тестирования. Результаты дают оценку на сколько учащиеся и студенты осваивают образовательные программы и качества образовательных услуг представляемые учебными заведениями. В целях повышения квалификации учителей средних школ и колледжей а так же преподавателей ВУЗов существующая система повышения квалификации преобразована в современном многоуровневым и много компонентную систему. созданы 3 базовых комплекса повышения квалификации
 - Центр педагогического мастерства
 - «Национальный центр повышения квалификации педагогов «Орлеу»»
 - Центр повышения квалификации при педвузах
 - Центры педагогического мастерства (ЦПМ) на базе «Назарбаев интеллектуальных школ» для трансляции опыта «Назарбаев интеллектуальных школ» в 2011 году создан “Center of excellence”

(«Центр педагогического мастерства»). Проект предусматривает повышение квалификации учителей общеобразовательных школ, согласно специальной обучающей программе, которая соответствует опыту международной практики. Экспертами программы являются специалисты Кембриджского университета, после 3-х месячной подготовки учителям присваиваются дополнительные квалификационные уровни, путем выдачи сертификатов, к имеющимся категориям, соответственно являющимися фактором повышения оплаты их труда.

Национальный центр повышения квалификации педагогов. «Орлеу» действует на новой единой базе корпоративного управления, методологии, трансляции мирового опыта и опыта «Назарбаев интеллектуальных школ».

Центры повышения квалификации педагогов при ведущих педвузов Казахстана и закрепленных за этими педвузами экспериментальных школах.

В данное время имеется 3 категории учителей – к ним добавится еще 3 уровня квалификации. Таким образом в Казахстане имеется 6 квалификационные градации что принята во многих странах. Таким образом для создания учителей современной подготовки, в течении короткого периода планируется переподготовить по новым программам почти 50% кадрового учительского состава.

Теоретическая основа Кембриджского подхода к преподаванию в современных научных подходах, используемых различными системами среднего образования, получившими мировое признание, является подходы, основанные на конструктивистских теориях. Данная теория базируется на утверждении, что развитие мышления учащихся происходит в условиях взаимодействия имеющихся знаний с новыми, либо со знаниями, полученными в классе из различных источников: от учителя, сверстников из учебников. Знания приобретенные посредством «традиционных» методики преподавания основанной на трансляции готовых знаний, в данной ситуации имеет место только механическая запоминание, что может быть и успешно продемонстрированное на экзаменах. Цель конструктивистского преподавания состоит в том, чтобы развить глубокое понимание предмета учеником использование и применение знаний вне класса. Конструктивистская теория предполагает чтобы учитель сосредоточенной на ученике организовал занятие в соответствие с задачами способствующее развитию знаний, идей, навыков у учеников. Ученики должны продемонстрировать

свои знания по изучаемой теме, подвергнуть сомнению, изложить убеждения и понимания. Вместе с тем, у учителя должен сформироваться определенный образ мыслей и основные убеждения. В тоже время определенные альтернативные действия. Большинство сторонников конструктивистской теории считают, что подходы в преподавании основанные на передаче готовых знаний не способствует успешному их освоению и развитию глубоко их понимания, ни взаимодействию с уже имеющимися. Таким образом единством и взаимосвязью инновационных подходов технологии обучения в школах и вузах на современном этапе предусматривает:

- Европейское качество с трансформации в мировое качество
- Повышение квалификации, академическая мобильность, контроль качества в образовательной системе
- Взаимодополнение и взаимосвязь кредитное и конструктивистской теории обучения.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Программа развития образования Республики Казахстан до 2015г.
- 2 Программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы. - Астана, 2008.
- 3 Концепция совершенствования системы подготовки и аттестации научных и научно-педагогических кадров в РК до 2010 года. – Астана, 2008.
- 4 Национальный план действий по развитию функциональной грамотности школьников на 2012-2016 годы (Постановление Правительства Республики Казахстан от 25 июня 2012 года №832).
- 5 Программа курсов повышения квалификации педагогических работников Республики Казахстан. Руководство для учителя. Третий (базовый) уровень Center of Excellence NIS. UNIVERSITY OF CAMBRIDGE Faculty of Education. www.cpm.kz.
- 6 Программа по формированию и развитию национальной инновационной системы Республики Казахстан на 2005-2015 годы.

ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАБОТЕ УЧИТЕЛЯ - ЛОГОПЕДА

АДИМОВА К. Б.
учитель – логопед, специальный детский сад № 13 «Алтынай»,
г. Екибастуз
ПРОЗОРОВА Т. А.
учитель – логопед,
специальный детский сад № 13 «Алтынай»,
г. Екибастуз

Инновационные процессы на современном этапе развития общества затрагивают в первую очередь систему дошкольного образования как начальную ступень формирования личности. Внимание педагогов дошкольного образования акцентируется на развитии творческих и интеллектуальных способностей детей. На смену традиционным методам приходят активные методы обучения и воспитания, направленные на активизацию познавательного развития ребенка.

Учителя-логопеды в специальных детских садах не остаются в стороне от процесса творческой разработки современного содержания дошкольной логопедии, они активно используют инновационный подход к обучению и воспитанию детей с речевыми нарушениями, внимательно следят за методическими новинками в области коррекционных технологий [2, 18].

Для детей с общим недоразвитием речи характерны: скудный словарный запас, неумение согласовывать слова в предложении, дефектное произношение звуков. Наблюдается недостаточность двигательной активности, в том числе и плохая координация мелкой моторики пальцев рук. Большинство из них страдает нарушениями внимания, несовершенством логического мышления. Поэтому наряду с общепринятыми приемами и принципами вполне обосновано использование оригинальных, творческих методов, эффективность которых очевидна. Логопедическое воздействие при устранении общего недоразвития речи преследует цель – научить детей связно, последовательно, грамматически и фонетически правильно излагать свои мысли, рассказывать о событиях из окружающей жизни.

Находясь на границе соприкосновения педагогики, психологии и медицины, логопедия использует в своей практике, адаптируя к своим потребностям, наиболее эффективные, не традиционные для неё методы и приёмы смежных наук, помогающие оптимизировать работу учителя - логопеда [1, 56].

Инновационные технологии в логопедической практике – это лишь дополнение к общепринятым, проверенным временем технологиям (технология диагностики, технология звукостановки, технология формирования речевого дыхания при различных нарушениях произносительной стороны речи и другие).

Применительно к педагогическому процессу, инновация означает введение нового в цели, содержание, методы и формы образования, организацию совместной деятельности педагога и ребёнка. Основным критерием «инновационности» технологии является повышение эффективности образовательного процесса за счёт её применения.

Любая инновация, используемая в логопедической практике, относится к так называемым «микроинновациям», поскольку её использование не меняет базисную организацию логопедической помощи, а лишь локально модифицирует её методическую составляющую [3, 35].

Одним из наиболее эффективных коррекционных приемов информационной технологии является – компьютерные технологии и мнемотехника.

Информационные технологии, это не только и не столько компьютеры и их программное обеспечение. Под ИКТ подразумевается использование компьютера, Интернета, телевизора, видео, DVD, CD, мультимедиа, аудиовизуального оборудования, то есть всего того, что может представлять широкие возможности для коммуникации.

Каковы же основные направления развития ИКТ?

Использование компьютера с целью приобщения детей к современным техническим средствам передачи и хранения информации, что осуществляется в различных игровых технологиях. Это различные компьютерные игры – «игрушки»: развлекательные, обучающие, развивающие, диагностические, сетевые игры. В работе с дошкольниками педагоги используют в основном развивающие, реже обучающие и диагностические игры.

Выбор компьютерных игровых средств играет важную роль для использования ИКТ в воспитательно-образовательном процессе. В настоящее время выбор компьютерных игровых программных средств для дошкольников достаточно широк. Но, к сожалению, большинство из этих игр не рассчитаны на реализацию программных задач, поэтому могут использоваться лишь частично, преимущественно с целью развития психических процессов: внимания, памяти, мышления [4].

Использование компьютерных технологий, как метод эффективного воздействия на психо - речевое развитие детей – логопатов.

Эффективность коррекционного процесса достигается путем успешного сочетания компьютерных технологий с традиционными методами обучения. Между тем при реализации ИКТ в образовательном процессе ДООУ возникает ряд проблем, решение которых является предметом исследования.

Компьютерные и коммуникационные технологии являют собой вполне очевидные проявления информационной революции.

Среди педагогов, родителей существуют опасения по поводу введения компьютеров в учебный процесс. С одной стороны существует мнение, что компьютер предоставляет: новые возможности для творческого развития детей; повышает привлекательность содержания материал; позволяет освободиться от нудного традиционного курса обучения; повышает навыки самостоятельной работы и самоконтроля С другой стороны: компьютер может стать средством отвлечения внимания детей; использование компьютеров приведет к тому, что «целое поколение людей не сможет складывать и вычитать числа, если рядом не будет компьютера»; «дети будут гораздо меньше общаться друг с другом», т.к. будут большую часть времени сидеть за компьютером [5, 24].

При внедрении ИКТ как «игрушки» встают следующие вопросы: сколько времени ребенок находится за компьютером, влияние игры на состояние психического и физического здоровья, искусственная «аутизация» и отказ от коммуникативных отношений, возникновение ранней компьютерной зависимости.

Ведущие ученые и специалисты в области дошкольного образования (Духанина Л.Н., Волосовец Т.В., Веракса Н.Е., Дорофеева Э.М., Комарова Т.С., Алиева Т.И., Комарова И.И., Белая К.Ю. и др.) высказывают свою позицию «за» и «против» ИКТ. Противники ИКТ в качестве аргумента приводят данные о негативном влиянии длительного сидения за компьютером на состояние здоровья детей.

Очень часто владения методикой коррекции речи и желания педагога недостаточно для положительной динамики речевого развития детей. Ребёнок часто не хочет заниматься, его утомляет ежедневное проговаривание слогов и слов, называние картинок с целью автоматизации звука. Известно, что использование в коррекционной работе разнообразных нетрадиционных методов

и приемов предотвращает утомление детей, поддерживает у детей с различной речевой патологией познавательную активность, повышает эффективность коррекционной работы в целом.

Поэтому на занятиях с детьми - логопатами часто используется способ взаимодействия с компьютером посредством игровой деятельности. Когда обучение протекает на основе игры, ребенок не только получает новые знания, но также без труда запоминает, обобщает и закрепляет их. Используя на занятиях мультимедиа-презентации, компьютерные игровые упражнения, можно решить одновременно несколько коррекционно-развивающих задач: коррекция звуковой стороны речи; развитие слухового внимания и фонематического восприятия; формирование лексико-грамматических средств языка; развитие связной речи [6, 67].

Метод дидактических компьютерных игр предполагает практические действия дошкольника на компьютере (компьютер служит игровым и техническим средством обучения), помогает детям овладеть предметно-продуктивной, игровой, музыкальной, конструктивной, изобразительной и другими видами деятельности, которые являются базовыми.

Выбор методов обучения определяется с учетом возможностей дошкольников, их возрастных и психофизиологических особенностей. В обучении дошкольников можно использовать мультимедийные программные средства, детские электронные презентации, дидактические игры, электронные энциклопедии, содержащие базу данных с мультимедийной информацией, компьютерными играми. Так, например, у детей старшего дошкольного возраста преобладает наглядно-образное мышление. Поэтому на занятиях с детьми - логопатами часто используется способ взаимодействия с компьютером посредством игровой деятельности. Когда обучение протекает на основе игры, ребенок не только получает новые знания, но также без труда запоминает, обобщает и закрепляет их.

Для занятий по ознакомлению и закреплению изученного материала любой лексической темы разрабатываются презентации с демонстрацией наиболее важных наглядных пособий, с учетом особенностей развития детей, которые помогают на занятиях удерживать внимание ребенка. Дети плохо воспринимают объяснение воспитателя на слух и для них предпочтительнее использовать визуальные средства, построенные на зрительном восприятии. Мультимедиа-презентации воспринимаются детьми как мультики, которые привычны для дошкольника.

Когда обучающий материал дается в игровой форме, это помогает сформировать умения детей решать поставленные перед ним задачи, искать способы их решения, что способствует развитию логического мышления. Для поддержания интереса к речевой деятельности часто на занятиях используются загадки, элементы мнемотехники. И в этом нам помогают игры-презентации.

Используя на занятиях мультимедиа-презентации, компьютерные игровые упражнения, можно решить одновременно несколько коррекционно-развивающих задач: коррекция звуковой стороны речи; развитие слухового внимания и фонематического восприятия; формирование лексико-грамматических средств языка; развитие связной речи [7, 22].

Мнемотехника - это система приёмов, облегчающих запоминание и увеличивающих объем памяти путем образования дополнительных ассоциаций.

Мнемотехника помогает в развитии: связной речи, ассоциативного мышления, зрительной и слуховой памяти, зрительного и слухового внимания, воображения, ускорения процесса автоматизации и дифференциации поставленных звуков

Ушинский К. Д. писал: «Учите ребёнка каким-нибудь неизвестным ему пяти словам – он будет долго и напрасно мучиться, но свяжите двадцать таких слов с картинками, и он их усвоит на лету».

Так как наглядный материал у дошкольников усваивается лучше, использование мнемотаблиц на занятиях по развитию связной речи, позволяет детям эффективнее воспринимать и перерабатывать зрительную информацию.

Этому способствует и особенность памяти дошкольников, которая носит произвольный характер, они лучше запоминают факты, предметы, явления, события близкие их жизненному опыту. Мнемотехника - облегчает запоминание и увеличивает объем памяти путём образования дополнительных ассоциаций. Такие приёмы особенно важны для дошкольников с ОНР, так как мыслительные задачи у них решаются с преобладающей ролью внешних средств, наглядный материал усваивается лучше вербального [2, 42].

Мнемотехнику в дошкольной педагогике называют по-разному: «Методика сенсорно-графических схем» автор Воробьева В.К., «Предметно-схематические модели» автор Ткаченко Т.А., «Блоки-квадраты» автор Глухов В.П., «Коллаж» автор Большева Т.В., «Схема составления рассказа» автор Ефименкова Л.Н.

Мнемотехника способствует успешному освоению детьми знаний об окружающем мире, эффективному запоминанию структуры рассказа, сохранению и воспроизведению информации и конечно развитию речи в целом. Как любая работа, мнемотехника строится от простого к сложному. Работу следует начинать с простейших мнемоквадратов, последовательно переходя к мнемодорожкам и позже к мнемотаблицам.

Использование мнемотаблиц на занятиях и в свободной деятельности позволяет детям эффективнее воспринимать и перерабатывать зрительную информацию, перекодировать, сохранять и воспроизводить её в соответствии с поставленными учебными задачами. Однако для развития связной речи применение одних искусственных приёмов мало, поскольку основной опорой запоминания являются логически оправданные, осмысленные связи, устанавливаемые как внутри того, что запоминается, так и между запоминаемым материалом и чем-либо хорошо известным. Особенность методики - применение не изображения предметов, а символов для опосредованного запоминания. Это значительно облегчает детям поиск и запоминание слов. Символы максимально приближены к речевому материалу, например, для обозначения диких животных используется ёлка, а для домашних - дом. Содержание мнемотаблицы - это графическое или частично графическое изображение персонажей сказки, явлений природы, некоторых действий и др. путем выделения главных смысловых звеньев сюжета рассказа. Главное - нужно передать условно-наглядную схему, изобразить так, чтобы нарисованное было понятно детям [3, 47].

Дидактическим материалом служат мнемотаблицы - схемы, в которые заложена определённая информация. Овладение приёмами работы с мнемотаблицами значительно сокращает время обучения и одновременно решает задачи, направленные на развитие основных психических процессов - памяти, внимания, образного мышления, развитие мелкой моторики рук при частичном или полном графическом рисунке, перекодирование информации, т.е. преобразование абстрактных символов в образы. Для изготовления этих картинок не требуются художественные способности: любой педагог в состоянии нарисовать подобные символические изображения предметов и объектов к выбранному рассказу.

Для детей младшего и среднего дошкольного возраста необходимо давать цветные мнемотаблицы, т. к. у детей остаются в памяти отдельные образы: елочка - зеленая, ягодка - красная. Позже - усложнять или заменять другой заставкой - изображение персонажа

в графическом виде. Например: лиса - состоит из оранжевых геометрических фигур (треугольника и круга), медведь - большой коричневый круг и т. д.

Для детей старшего дошкольного возраста схемы желателно рисовать в одном цвете, чтобы не отвлекать внимание на яркость символических изображений.

Модельные схемы успешно применяются при заучивании стихотворений. Использование моделирования облегчает и ускоряет процесс запоминания и усвоения текстов, формирует приемы работы с памятью. При этом виде деятельности включаются не только слуховые, но и зрительные анализаторы.

Дети легко вспоминают картинку, а потом припоминают слова.

Но надо отметить, что дошкольники начинают испытывать некоторые сложности, так как трудно следовать предложенному плану модели. Очень часто первые рассказы по моделям получаются очень схематичными.

Чтобы этих сложностей было как можно меньше, в программное содержание каждой мнемотаблицы необходимо вводить задачи по активизации и обогащению словаря.

Мнемотехника многофункциональна. На их основе можно создавать разнообразные дидактические игры. Продумывая разнообразные модели с детьми, необходимо только придерживаться следующих требований: модель должна отображать обобщенный образ предмета, раскрывать существенное в объекте, замысел по созданию модели следует обсуждать с детьми, чтобы она была им понятна.

Таким образом, приемы компьютерной технологии и мнемотехники позволяют повысить интерес детей к логопедическим занятиям, а соответственно повышается их эффективность.

Однако следует подчеркнуть, что этими технологиями не ограничивается вся работа по развитию связной речи у детей. Это - прежде всего как начальная, «пусковая», наиболее значимая и эффективная работа, так как использование этих техник позволяет детям легче воспринимать и перерабатывать зрительную информацию, сохранять и воспроизводить её.

Использование современных технологий облегчает процесс овладения детьми содержанием, структурой описательных и повествовательных текстов, их связанностью. Параллельно с этой работой необходимы речевые игры, обязательно использование настольно-печатных игр, которые помогают детям научиться классифицировать предметы, развивать речь, зрительное

восприятие, образное и логическое мышление, внимание, наблюдательность, интерес к окружающему миру, навыки самопроверки [8].

Использование информационно-коммуникационных технологий является средством повышения познавательного интереса детей на занятиях, повышения их положительного эмоционального настроя, и как следствие, более высокой эффективности коррекционно-педагогической работы, но при этом, следует отметить, что использование новых технологий не должно полностью вытеснять традиционные методы образовательного процесса. Только разнообразная, гармонично и целостно выстроенная коррекционно-педагогическая деятельность может привести к достижению положительного результата, что является основной целью коррекционного воздействия учителя - логопеда [7, 71].

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Л. Н. Ефименкова «Формирование речи у дошкольников», 1985г.
- 2 Т. Ткаченко - журнал «Дошкольное воспитание» №10, 1990г.
- 3 В.П. Глухов «О формировании связной описательной речи у старших дошкольников с ОНР», Дефектология, 1990;
- 4 Е. Я. Кривич «Компьютер для дошколят», М., ЭКСМО, 2006
- 5 М. К. Антошин «Учимся работать на компьютере» М., Айрис – пресс, 2007.
- 6 Н.Королёва, С.Петрова «Использование новых информационных технологий в образовательном процессе», \ «Дошкольное воспитание », 2010, № 6.
- 7 Е. Вренёва «Мультимедийные технологии на занятиях по ознакомлению с окружающим и развитию речи», \ «Дошкольное воспитание», 2010, № 12.
- 8 Интернет - ресурс: <http://logoportal.ru/ispolzovanie-priemov-mnemotekniki-v-rabote-s-detmi-s-onr>.

МУЛЬТИМЕДИЯ КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ СПОСОБ ПРЕЗЕНТАЦИИ УЧЕБНОГО МАТЕРИАЛА

АДЫРБЕКОВА Н. А., АМАНДЫКОВА С. Х.

ст. преподаватель, Южно-Казахстанская государственная фармацевтическая академия, г. Шымкент

Процесс обучения – это информационная система, так как одной из основных его функций является передача информации, знаний,

ценностей новому поколению. Соответственно в ней работают закономерности, характерные информационному обществу.

Значительный рост информации и знаний, компьютерная революция характеризуют современное общество, которое называют информационным. Увеличение информационных источников ведет к убыстрению пульсации информации для сохранения целостности системы (О.Тюфлер). Иными словами, по теории информационного общества, раньше основным источником информации и знаний был учитель или религиозный служитель, сейчас – преподаватели, учебники, книги, СМИ, Интернет, наконец, сами студенты, которые представляют информацию и знания из множества разнообразных источников. Для сохранения целостности системы происходит убыстрение обмена ею [1:25], и использование инновационных методов является как нельзя актуальным в современном обществе.

Инновационными методами обучения являются и информационные технологии обучения (ИТО).

В классификации ИТО как методов обучения можно выделить: работу с электронным учебником, обучающие программы, исследовательские методы ИТО – работа в поисковых интернет-системах, создание Power Point-презентаций (приемы структурирования, схематизации знаний и т.д.), создание баз данных, создание проекта Project и др. [1:225].

Увеличение объема информации требует динамизацию обмена ею между преподавателем и студентом, а значит все большее использование информационных технологий, ведущих к активизации обратной связи, усиливающей роль преподавателя по координации информационных потоков, регулирующих действия и взаимодействия групп - все это относится к такому явлению, как подготовка мультимедийных презентаций.

Мультимедийная презентация – это логически связанная последовательность слайдов, объединенная одной тематикой и общими принципами оформления. Результативность проведения аудиторного занятия по языку, а также эффективность воздействия учебного материала на студенческую аудиторию во многом зависит от степени и уровня иллюстративности материала. Появление компьютера, мультимедийной доски и мультимедийного проектора позволило перейти к совершенно новому этапу в подготовке и показу иллюстративного материала в виде мультимедийной презентации. Информатизация является важнейшим направлением модернизации казахстанского образования. Применение современных

информационных технологий открывает для преподавателя-словесника новые широкие перспективы, и мультимедийная презентация – это один из самых перспективных инструментов, который позволяет одновременно задействовать графическую, текстовую и аудиовизуальную информацию. Принципиальную разницу в значении наглядности (имеется в виду прежде всего визуальная наглядность, т.е. мультимедийные технологии при обучении педагогическим дисциплинам) рассматривает ученый С. Кордер, который пишет, что язык – это не средство, а цель обучения, достижение которой невозможно без постоянного соотношения с прямым чувственным восприятием действительности, что особенно важно для начального этапа обучения [2: 3].

Так, использование инновационных педагогических технологий – мультимедийных презентаций, слайд-лекций и пр. воспитывают самостоятельность и социальную активность студентов, совершенствуют профессиональную компетентность обучающихся.

Наиболее эффективным способом работы со студентами являются современные мультимедийные технологии, используемые как объяснительно-иллюстративный метод обучения. Благодаря им обучающиеся успешно усваивают учебный материал, восприятие которого усиливается за счет подключения зрительных, слуховых и тактильных анализаторов.

Иными словами, мультимедийные презентации представляют собой сочетание самых разнообразных средств представления информации, объединенных в единую структуру. Они обладают целым рядом преимуществ, среди которых выделяются два основных: *качественное и количественное*.

Первое преимущество заключается в новых возможностях преподавателя, если сравнить словесные описания с непосредственным аудиовизуальным представлением. Второе выражается в том, что мультимедиа-среда гораздо выше по информационной плотности. Поистине, одна страница текста, как известно, содержит около 2 Кбайт информации. Преподаватель произносит этот текст примерно в течение 1-2 минут. За ту же минуту просмотр видео в полноэкранном режиме представляет аудитории уже около 1,2 Гбайт информации. То есть информация воспринимается аудиторией лучше визуально, чем на слух.

Бесспорен и тот факт, что данная технология позволяет представить учебный материал как систему ярких опорных образов, наполненных исчерпывающей структурированной информацией

в алгоритмическом порядке. Задействуются различные каналы восприятия студентов, что, в свою очередь, позволяет заложить информацию не только в фактографическом, но и в ассоциативном виде в память обучающихся.

Мультимедийная презентация может быть использована для анонсирования темы и как сопровождение объяснения материала, и как информационно-обучающее пособие, и для контроля знаний.

Преподаватель обязательно объясняет, по каким критериям и параметрам будет оцениваться готовая презентация студента. Так, возможны следующие критерии оценивания презентаций: соответствие темы программе учебной дисциплины; соответствие поставленных целей теме работы и их достижение; степень выделения важных моментов; грамотность подачи материала; достоверность содержания работы; интерактивность презентации; наличие разнородных графических объектов; дизайн презентации; техническая часть; возможность применения в учебном процессе.

Существует ряд общих требований, которые необходимо учитывать при создании презентации: в ней должно быть не менее 10 и не более 30 слайдов по теме (1); сначала идет титульный лист, на котором представляют название министерства, название выпускающей организации, кафедра, название проекта, номер группы студента, Ф.И.О. автора (в разделе «Выполнил»), ученая степень и должность преподавателя, Ф.И.О. предметника (в разделе «Проводил»), город, в котором находится вуз и год выполнения работы (2); следующий слайд – содержание, где представлены основные этапы (моменты) занятия-презентации, причем желательно, чтобы из содержания по гиперссылке можно было перейти на необходимую страницу и вернуться вновь на содержание (3); на третьем слайде должно быть представлено ВВЕДЕНИЕ (определяется цель и задачи, дается краткий экскурс вопроса, с указанием имен ученых, занимавшихся (-ющихся) данной проблемой) (4); на предпоследнем слайде – ЗАКЛЮЧЕНИЕ (подводятся итоги, делаются выводы) (5); на последнем слайде приводится список литературы (6).

При создании и использовании презентаций в процессе обучения следует соблюдать основные требования, которые общеизвестны:

Слайды презентации должны иметь светлый фон; яркие краски фона быстро утомляют, и текст на темном фоне плохо читается;

Цвет и размер должны быть подобраны так, чтобы они хорошо читались. На светлом фоне хорошо смотрится темный цвет шрифта. Заголовки рекомендуется писать 22-28 pt (должны ярко выделяться)

Фон слайдов должен быть одинаковым, «спокойным», в пастельных тонах;

Слайды лучше заполнять структурированной информацией, содержащей не более 6-7 строк текста. Не воспринимается текст, выровненный только слева или справа, не воспринимается сплошной текст.

Смену слайдов лучше производить вручную, для этого можно использовать анимацию;

Анимация объектов слайда должна быть минимальной и использоваться только по необходимости, чтобы акцентировать внимание аудитории, подчеркнуть ключевое слово, важные составляющие таблицы, графика, диаграммы, схемы, алгоритма и пр.

Наиболее удачной является анимация возникновения и исчезновения отдельных фрагментов при построении схем и формировании выводов. Нужно только правильно рассчитать время появления и сохранения информации на экране;

Текст, представленный на слайде, не должен быть большим, если текста много, его лучше разделить на несколько слайдов.

Презентация должна дополнять, иллюстрировать материал занятия, но не полностью дублировать его.

Преподавателям стоит проводить занятие, посвященное представлению работ обучающихся. Каждый из них имеет возможность увидеть реакцию других студентов на свою презентацию, сравнить ее с другими, совместно обсудить ее достоинства и недостатки и, возможно, прийти к решению о необходимости создания совместной, более значимой работы. Построение занятий с использованием презентаций позволяет тесно связать современные медиаресурсы с традиционным изложением материала. Благодаря использованию презентаций, на занятиях по любому предмету активизируется процесс восприятия материала, он становится более ярким, образным, эмоциональным и, как следствие, лучше запоминается. Медиаресурсы за счет увеличения доли информации, представленной в визуальной форме, открывают перед педагогом новые возможности подачи учебного материала. Главное в презентации – это тезисность (для выступающего) и наглядность (для слушателя). Преподаватель превращает презентацию в увлекательную форму обучения и эффективный способ вовлечения студентов в образовательную деятельность. Мультимедийная презентация дает возможность педагогу проявить творчество, индивидуальность, избежать формального подхода к проведению занятий.

ЛИТЕРАТУРА

1 Мынбаева А.К., Садвақасова З.М. М 94 Инновационные методы обучения, или Как интересно преподавать: Учебное пособие.- 4-е., доп.-Алматы, 2010.

2 Вохлина Л.Л. Хочешь говорить – говори. – М.: РЯ, 1993.

КӨРКЕМ ШЫҒАРМАЛАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫ РУХАНИ–АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУ

АЗАМАТ Г.

бастауыш сынып мұғалімі, Қызылжар жалпы орта білім беру мектебі,
Ертіс ауданы, Павлодар облысы

*«Адам баласының жасаман құлқы
жаратылысынан емес, өскен орта,
көрген үлгі, онеге білетіндігінен
Көпшілік адамшылыққа тәрбиелеу үшін,
жас буынды жақсылап тәрбиелеу қажет»
Мұхтар Әуезов*

Балаларға берілетін рухани- адамгершілік білімі дегеніміз не? Оны қашан, қай уақытта бастауға болады? Ол не үшін қажет? – осындай сұраулар жалпы білім беретін мектептің алдына қойылатын мәселелі сұрақ болып отыр. Мектеп бітіруші әрбір оқушыға мектептік кезеңде сәйкес және жеткілікті түрде рухани-адамгершілік білім берілуі керек, яғни бала адамгершілік білімінің бастауларымен үздіксіз әрі жүйелі түрде сусындауы қажет. Онсыз адамның қоғамда өмір сүруі, адамдар арасында өзін лайықты ұстай алуы қиынға түсері сөзсіз. Адамгершілік – адамның қоғамдық өмірінің негізі.

Адамгершілік білімі – қоғамдық білімдердің басты және бастапқы бөлігі, оның базасы болып табылады. Қоғамдық білімдерге жататын саяси, құқықтық, эстетикалық, философиялық, діни білімдердің барлығы да рухани-адамгершілік білімдерге, яғни кез келген саясат, эстетикалық идеал, құқықтық нормалар, діни наным-сенімдер адамдарда және қоғамда қалыптасқан адамгершілік идеяларға, нұсқамаларға, мақсаттарға тәуелді және онымен тығыз байланысты болып келеді. Өйткені адамгершілік білімі адамдардың дүниетанымын, олардың қызметін және мінез-құлқын, істері мен әрекеттерін анықтайды. Сондықтан да көрнекті педагогтар адамгершілік білімін «білім берудің алтын қазығы» деп бекер айтпаған.

Жалпы білім беру жүйесіне енгізілген «Өзін-өзі тану» пәні – білім беру мазмұнындағы жаңа бағыт. Рухани-адамгершілік білім беру идеясының авторы Сара Алпысқызы білім беру жүйесіне жаңа пән – «Өзін-өзі тануды» ұсынудағы мақсатын былайша толғайды: «Мен бала жас кезінен-ақ әрқашанда сау да әрі бақытты болып өсуін, өмір даналығы мен адамзатқа қызмет ете білу бақытын игере отырып өсуін қалаймын. Өзінің кім екендігін, не үшін өмір сүріп, не үшін талпынатынын пайымдай білсін. Әркім өзін ашып көрсете білуі тиіс»

«Өзін-өзі тану» пәнінің басты ерекшелігі сонда – бұл пән адами құндылықтарды оқытуға бағытталған. Ал «адами құндылықтарды шынайы оқыту дегеніміз бұл қағидалар практикада, күнделікті өмірде қолданылады дегенді білдіреді. Білім берудің шынайы мақсаты адам баласына тән қабілеттердің көрініп, ашылуы болып табылады».

Оқушыларға рухани-адамгершілік білім беруді мақсат еткен «Өзін-өзі тану» пәні жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтарды негіз етеді. Құндылық – ұмтылыстар мен мақсаттардың, ал абсолюттік мағынасында – болмыстың мәні.

Міне осы тәлім-тәрбие мен рухани-адамгершілікті біз көркем шығармалар арқылы бере аламыз.

Көркем шығармалар арқылы жеке тұлғаның рухани әлеміне мақсатты түрде әсер ету үшін міндетті түрде көркем шығармаларға деген қызығушылықтарын оятып, оны әсерлі оқи, тыңдай білуге баулу қажет. Ұрпақ тәрбиесінде көркем шығармалар баланы елжандылыққа тәрбиелеу құралы екені сөзсіз. Көркем шығарманы оқу-тәрбие үрдісінде пайдалану және көркем шығарма жанрлары негізінде оқушыларды тәрбиелеу мәселесі бірнеше ғылыми –педагогикалық еңбектерде көрсетілгені зерттеу барысында анықталды.

Көркем шығарманың тәрбиелік мәнін, білімдік маңызын орта ғасыр ойшылдары : Қорқыт, Әбунасыр әл Фараби алдыңғы ғасыр ағартушылары Ш.Уалиханов, Абай, Ы. Алтынсарин жан-жақты қарастырып, өздерінің өмірден тоқыған пайымдауларынан ауқымды ой жүйесін құрған.

Көркем шығармалар түрін алатын болсақ оларға мыналар жатады: Ертегі, аңыз-әңгімелер, шешендік сөздер мен нақыл сөздер, мақал- мәтелдер, мысалдар, жаңылтпаштар мен жұмбақтар.

Мақал-мәтелдер-ауыз әдебиетінің бір түрі. Онда көбінесе нақыл, ақыл айтылады. Ақын-жазушылар шығармаларының жақсы сөздері де мақалға айналып кетіп отырады. Мақал-мәтелдерді сүйіп оқып, көңіліне тоқыған балалардың тілдері байып, сөйлеген сөздері сұлу әрі әсерлі болып шығады.

Жұмбақ-ауыз әдебиетінің ертеден келе жатқан түрі. Ол адамдардың бір нәрсенің белгілерін екінші нәрсенің белгілері арқылы жұмбақтап айту өнері.

М.Әуезов: «Жұмбақ адамның дүниетану жолындағы ойының, қиялының шамасын білдіреді» деген.

Аңыз әңгімелер- ауыз әдебиетінің бір саласы. Аңыз белгілі бір адамның атына, іс-әрекетіне байланысты туады.

Шешендік сөздер-қазақ әдебиетінің бір саласы. Олар елге белгілі адамдардың қайсы бір оқиғаға байланысты айтқан тапқыр сөздері. Шешендік сөздер адамды жақсы мінездерге баулиды, бірлікке, татулыққа, үлкен-кішіні сыйлауға шақырады.

Мысалдар-шағын көлемді, оқиғалы, адамға сабақ болатын тағылымдық шығарма. Мысалдар еңбек сүйгіштік, әділдік, адалдық, қарапайымдылық сияқты жақсы қасиеттерді мадақтап, уағыздайды, жағымсыз қылықтарды мысқыл түрінде күлкі ете отырып, одан сақтандырады.

Өлең-жыр. Ғажайып ғаламат сырға толы қазақтың өлең-жырлары адам жанын арбайды, үйлесімділік пен ырғаққа шырмайды, адам өмірі мен қоршаған әлемнің тылсым сырына үнлдіреді, рухани шаттыққа бөлейді. Баланың тілі шығып, хат тани салысымен ана тілінде жазылған нұрлы, қуаныш пен шаттыққа толы өлеңдерді естіп, тыңдап, оқып, айтып, тани бергені жөн. Сонда бала жаны сүйіспеншіліктің, үміттің, сенімнің, арманның биігіне ұмтылатын болады.

Ертегі-ауыз әдебиетінің ең көне жанрына жатады. Бұларда көбінесе өмірде сирек кездесетін немесе мүлде кездеспейтін ойдан шығарылған оқиғалар баяндалады. Ертегі – арман-қиялға жетелеуші. Балаға алғаш рет ерлік, батылдық сезімін оятатын, қауіп-қатер, қиыншылықты бастан кешіру, сыннан өту, айла-күш жұмсауға баулитын, арманы орындалу, мұратына жету дәмін таттыратын – ертегілер. Адам тағдырын, дүниенің сан алуандығын, мейірімділік пен қатігездік, әсемдік пен ұсқынсыздық туралы да осы ертегілерден танып біледі. Әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін ертегіден алады. Ертегінің рухани тәрбиелік мәні зор. Ол балаға рухани ләззат беріп, қиялға қанат бітіретін, жас баланың рухының өсіп жетілуіне қажетті нәрсенің мол қоры бар рухани азық.

Ендеше, осындай адамзат баласының рухани тәжірибесінен туындаған, халықтың қалпынан шыққан, ұлттың жан-дүниесін ашатын рухани игіліктер жаны мен тәні сау, бақытты ұрпақ өсіріп, дәулетті елде өмір сүретінімізге сенім мол.

Осы көркем шығармалар түрі бала бойында-ғажайып әлем сыры мен қырын, таңғажайып кереметін ашуға деген құлшынысын және білімге деген талпынысын оятпақ. Балалардың нақты бір зат немесе құбылыс туралы түсінік алуына мүмкіндік туғызады.

Көркем шығармалар арқылы мынадай мағлұматтар алады:

Табиғат құбылыстары мен қоршаған ортаны тұтастай қабылдауға әсерін тигізеді

Танымдық белсенділігінің көтерілуіне ықпал етеді.

Жақындары және туыстарымен қарым-қатынасының дұрыс орнығуына негіз салады.

Оқушылар көркем шығармаларды оқи отырып мұндағы кейіпкерлердің жан-дүниесін шынайы сезініп, бітім-болмысын көз алдарына елестетіп, онымен бірге қуанып, бірге қайғырады. Адами сезімдер, жақсылық пен жамандық туралы түсініктерді ол бойына сол кейіпкерлер көмегімен сіңіреді.

Әсіресе, Ыбырай Алтынсаринның “Өнер, білім бар жұрттар”, “Өзен”, «Әке мен бала», «Өрмекші мен құмырсқа», «Бай баласы мен жарлы баласы», «Атымтай Жомарт» т.б. шығармалары оқушыларды адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруға мол септігін тигізеді.

Оқушылардың адамгершілігін қалыптастыруда оқулық материалдарын пайдаланудың маңызы зор. Адамгершілікке тәрбиелеу, әсіресе, бастауыш сынып оқушыларына байланысты бұл мәселені шешуде оқулықтарда берілген материалдардың мазмұнының мәні айрықша. Ана тілі, өзін-өзі тану оқулығын саралау барысында адамдық пен адамгершілікке қатысты көптеген материалдар отанға, елге, жерге арналған.

Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші рөл атқарады. Рухани -адамгершілік тәрбие-екі жақты процесс.

Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан- тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым-қатынастарынан көрінеді. Сондықтан белгілі бір мазмұнды іске асыра, адамгершілік ықпалдың әр түрлі әдістерін пайдалана отырып, педагог істелген жұмыстардың нәтижелерін, тәрбиеленушілерінің жетістіктерін зер салып талдау керек.

Атақты педагог Сухомлинский; «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады» деген. Рухани-адамгершілік тәрбие — бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. Жеке адамның адамгершілік санасының дәрежесі оның мінез-құлқы мен іс әрекетін анықтайды.

Сананың қалыптасуы-ол баланың мектепке бармастан бұрын, қоғам туралы алғашқы ұғымдарының қалыптасуына, жақын адамдардың өзара қатынасынан басталады. Баланы жақсы адамгершілік қасиеттерге, мәдениетке тәрбиелеуде тәрбиелі адаммен жолдас болудың әсері күшті екенін халқымыз ежелден бағалай білген.

Көркем шығармалар тыңдауға бала -бала кезінен құмартады, қызығады. Ертегідегі кейіпкерлердің жақсы ісіне сүйсінеді, жаманынан жиренеді. Бала өмірде зұлымдық деген жиіркеніштің бар екенін сезіне отырып, онымен күресу қажеттігін, ол үшін түрлі айла амал іздеу, жақтастарынан көмек сұраудың не екенін түсінеді. Сондай әрекет үстінде әр заттың қасиетін аңғарып, онымен етене танысып, оның қасиеті, зат жөнінде мағлұмат жинайды. Баланың жүрегін ризашылыққа, қуанышқа кенелтеді, сөздік қорлары молаяды. Көркем шығармалардың балаға рухани-адамгершілік білім берудегі маңызы зор.

Жаңа кезеңдегі тәрбие берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа ұлттық патриотизмді қалыптастырып, адамгершілік рухани-тәрбие беру. Егемен ел межесі-өскелең буынның парасаттылығы мен тәрбиелілігінде. Барлық тәрбиенің өзегі – адамгершілік тәрбиесі. Көркем шығармаларды тыңдау арқылы адамгершілік сапалары мен құндылықтарын қалыптастыруға болады.

Қиял дүниесінен туған ғажайып оқиғалары бар ертегілер, батырлық жырлар, мақал-мәтелдер, жұмбақтар мен жаңылтпаштар балаларды елін сүйуге, батырлық пен батылдыққа және адалдыққа үндейді. Қазақ әдебиет өкілдерінің балаларға қалдырған шығармаларында әдеби мұралары, Б. Алтынсариннің, А. Құнанбаевтің өлеңдері, әңгімелері осы күнге дейін тәрбиелеу мен оқытуда қадір-қасиетін жойған жоқ. Өзге де жазушылардың балалар сүйсінерлік, қызығып тыңдарлық жақсы шығармалары бар. Мұның бәрі жеткіншек ұрпақты тәрбиелеуде баға жетпес қазына. Әңгіме, өлең мен тақпақтарды оқи отырып достыққа баулып, тәрбиелеп оқытуда мұғалімнің оқу іс-әрекетін құрудың өзі-көркем шығармалардың өзіндік ерекшелігіне қатысты әрекет. Көркем шығармалар көп тәлім-тәрбие мен рухани таусылмас байлық береді.

Еліміздің білім беру жүйесінде жас ұрпақты ұлттық құндылықтар негізінде руханилық пен адамгершілікке бағдарлап білім-тәрбие беру ісі өткір мәселе саналады. Осы тұрғыда «Өзін-өзі тану» пәні ұлттық құндылықтарды дәріптеуді, оны білім мазмұнына енгізу арқылы ұлттық тәрбие беруді, оны үздіксіз білім берудің көзіне айналдыруды, оның тереңдігі мен рухани шындығын балалық кезден бастап сіңіруді мұрат етіп отыр. Бұл орайда пән мазмұны арқылы ұлттық тәрбие беру желісі негізін тұтқа етеді деген мәселеге келсек, мұндағы басты құрал оқу материалдары, яғни тақырыбы мен мазмұны жағынан бала рухын тербететін, жанын елжірететін, масаттандыратын, табындыратын, әсемдік сезімін, ар-намыс сезімін оятатын, білуге құмарлыққа, ақ көңілділікке, ерлікті көксеуге, күш-қайратты шыңдауға ұмтылдыратын – нағыз ұлттық, қазақша ойлайтын, қазақша сөйлейтін, тілеуі, қалауы, арманы қазақша болатын, өз бойынан ата-бабасының қаны мен рухын сезінетін, өз халқының би, батыр, шешен, даналарының өнеге-үлгісін ұстанатын, елінің тағдырына, тарихына жаны тебіренетін – көркем шығармалар, адамгершілік бастаулары, әдептілік қағидалары, өсиет әңгімелері, шешендік сөздері және т.б. Міне, осындай қуат бойына дарыған жас ұлан келешекте бәсекеге қабілетті болатыны сенімді.

«Өзін-өзі тану» оқулықтарында тақырыптық және мазмұндық таңдау жасау, әдістемелік жүйе құру арқылы ұлттық құндылықтар арқылы оқып-үйренуге тірек болған оқу материалдары, яғни ұлттық қазыналар, олар – ана тілі, ән-күй, өлең-жыр, ертегі және т.б.

«Адамның адамшылығы- ақыл, ғылым, жақсы ата, жақсы ана, жақсы құрбы, жақсы ұстаздан болады»-деп, Абай атамыз айтқандай ұстаздар, яғни, біз бен сіз көркем шығармалар арқылы балалардың бойына, адамгершілік, үлкендерді сыйлау, ата-ананы ардақтау, батырлық сезімдерін оятамыз. Көркем шығармалар оқушылардың барлық іс-әрекетіне, мінез-құлқына әсер етпей қоймайды. Қазақ ертегілерін құлағымен естіп өскен балалардың ішкі дүниесі, айналасын қоршаған табиғатқа, болашаққа, халқына, отанына, ата-анасына қамқор да, қайырымды, мейірімді де жомарт болары сөзсіз. Көркем шығарма баланың тілін және тілдік дағдыларын, сөздік қорын молайтып ғана қоймай, ең бастысы жаңа білімге қызығушылығын, кітап оқуға, көркем әдебиетке деген талғамын, сүйіспеншілігін қалыптастырады. Осының бәрі баланың тек мектепте ғана емес, сонымен бірге үнемі өзгеріп отыратын әлемдегі болашақ өмірінің негізі, мықты іргетасы болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Оқушы тәрбиесі №11 2010 ж , № 10 2010 ж.
- 2 «Өзіндік таным» № 2 2007 № 5-6 2006 ж.
- 3 Қазақстан мектебі №9 2002 ж.
- 4 Өзін-өзі тану журналы №6 2011 ж.
- 5 Сыныптағы тәрбие №3 2003 ж.
- 6 Әдебиет оқулығы-5сынып.
- 7 Хрестоматия –астана баспасы-2009 ж.

ПАТРИОТТЫҚ СЕЗІМДІ БАЛА БОЙЫНА ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЖОЛДАРЫ

АЙТИМОВА М. К.

бастауыш сынып мұғалімі, Бірлік жалпы орта білім беру мектебі,
Баянауыл ауданы, Павлодар облысы

Қазіргі таңда педагогикалық ғылымның басты мақсаттарының бірі тұлғаның талабына, оның жан-жақты дамуы, жеке және азаматтық қасиеттерін белсендіруне, баланың өз ойын білдіру және өзін таныту үшін жағдай жасау, демократиялық мемлекет азаматын тәрбиелеуге бағытталған білім беру жүйесін құру.

Қазақстанның Білім туралы заңына адамның ерікті тұлға ретінде дамуы, өсіп келе жатқан ұрпақ санасына құндылықты бағыт-бағдарларды қалыптастыру басым бағыт ретінде енгізілген, осы Заңның жастардың ғаламдастырылған әлем, ашық ақпараттық қауымдастыққа кіруін жан-жақты қолдауды талап етуі кездейсоқ емес. Балалардың бойында өз Отанына, халқына, өз тіліне, ұлттық мәдениетіне, ұлттық салт-дәстүрлеріне деген сүйіспеншілік пен құрмет сезімін тәрбиелеу қажет.

Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан- 2030» Жолдауында «Біздің балаларымыз бен немерелеріміз бабаларының игі дәстүрін сақтай отырып қазіргі заманғы нарықтық экономика өркендеу үстіндегі күллі әлемге әйгілі әрі сыйлы өз елінің патриоттары болады» делінген.

Елбасының жастарға деген сенімін ақтауға айтарлықтай үлес қосуды мақсат етіп ұстаздар болашақ ұрпақтың патриоттық сезімін арттыруға бағытталған тәрбиелік шараларға баса назар аударуы қажет.

Бастауыш сынып оқушылары оқу сабағы, тәрбие сағаттары, сыныптан, мектептен тыс жұмыстар арқылы танымдық, тәрбиелік әрекеттерін қалыптастырады. Өскелең ұрпақты патриотизмге

тәрбиелеу қашанда Отаншылдыққа, туған жерін қорғауға баулу мектептің тәрбиелік жұмыстарының аса маңызды бөлігін құрайды

Патриоттық тәрбие беруде туған өлкесінің көрнекі жері, тарихы, атаулы оқиғаларын, белгілі адамдардың өмір жолдарын білгізудің мәні зор.

Мектепте бастауыш мектеп оқушыларына патриоттық сезімді қалыптастыру аясында Отанымыздың тарихына арналған тақырыптар бойынша сұхбаттар өткізіп, фильмдер көріп, Отан, оның табиғаты туралы әңгімелер оқып, кейіннен осы тақырыптарды талқылау мақсатымен сынып сабақтарын өткізуге болады. Осы мақсатта «Біз – қазақстандықтармыз!» атты тәрбие сабағын өткіздім. Оның мақсаты - оқушыларға Отаны, туған өлкесі, тілі, тарихы, мәдениеті туралы түсініктер беру, олардың бойында «Мен – қазақстандықпын, Отанымның бір бөлшегімін!» мақтаныш сезімін туғызу.

Сонымен қатар, «Туған өлкем, Баянауыл!» атты тәрбие сағаты өтті. Оның тәрбиелік мақсаты: Оқушыларды туған өлкесінің, жерінің табиғатын қорғауға баулу. Ел тарихына деген құрмет сезімдерін ояту. Оқушылардың туған жерге деген сүйіспеншілігін тәрбиелеу, эстетикалық талғамын қалыптастыру.

1985 жылы Баянауыл аймағында республикада алғаш рет 49 мың гектар алқапты алып жатқан мемлекеттік табиғи ұлттық парк құрылды. Ол өсімдіктер мен жануарлар дүниесін қорғауға бағытталды.

Баянауыл тау-орман жыңғылында алуан түрлі өсімдік, жануарлары, құстың түрлері бар. Олардың арасында архар, бүркіт және өсімдіктің 4 түрі Қызыл кітапқа енгізілген.

Баянауыл жері көптеген ғалымдардың, жазушылардың, ақындардың және қоғам қайраткерлерінің Отаны. Бұл даңқты Бұқар жыраудың, композитор Жаяу Мұса Байжановтың, алғашқы қазақтан шыққан тарихшы, ағартушылардың бірі-Мөшһүр-Жүсіп Көпеевтың және қазақ әдебиетінің классигі, ақын, ағартушы Сұлтанмахмұт Торайғыровтың, тағы басқа зиялылардың Отаны.

Туған елін, өскен жерін ата жаудан азат ету жорығында сан ерлігімен көзге түсіп, осы игі мақсат жолында қаза тапқан Жасыбай батырдың есімін ардақтаған халқы кейін Баян тауының ол қорғаған асуына - «Жасыбай асуы», Шойынкөліне - «Жасыбай көлі» деген ат берді.

Тәрбие сағатында слайдтар қолданып, Баянауыл ескерткіштері, атақты тұлғалардың суреттерін, Баянауылдың тарихына шолу жасап, әсем табиғаты, Қызыл кітапқа енген өсімдіктер мен жануарлар көрсетілді.

Осындай сабақтар оқушылар бойында өз өлкесі, оның әсем табиғаты, тарихы мен мәдениеті, Отанын сүйген, елін жаудан қорғау үшін қасық қаны қалғанша аянбай шайқасқан жерлес батыры үшін мақтаныш, құрмет сезімдерін оятады.

Оқушыларда туған өлкесі тарихына қызығушылығы туындап, олар қосымша дерек көздерді қолдана отырып, туған өлкесі туралы білімін жетілдіруді көздеді.

Оқушылардың бойында еліне, Отанына деген сүйіспеншілік тудыру мақсатында зерттеу жұмыстарын өткізуге болады. Мысалы, қала және ауыл көше атауларын, ол көшелердің неліктен осы тұлға есімімен аталғандығын, осы тұлғаның Отан алдында сіңірген еңбегін зерттеу. Бұл жерде ата-аналар балаларына мәлімет іздеуде көмек көрсетуі тиіс.

Еліне деген сүйіспеншілік отбасы мүшелерін құрметтеп, сыйлаудан басталады. Иmandылық, отбасылық құндылықтарды және патриоттық тәрбиелеуді насихаттау мақсатында «Мерейлі отбасы» конкурсын өткізу. Балаларға отбасы шежіресін құрастыру тапсырмасы беріледі. Мұндай жұмыстар отбасын біріктіреді. Оқушылар өздерінің жанұясының туған жерінің дамуына қосқан үлесі қаншалы екендігін біледі.

Зерттеу жұмыстарын қолдану арқылы орындалатын тапсырмалар оқушылардың бойында ата-анасына деген құрмет, оларға жан-тәнімен берілгендік, дәстүр, әдет-ғұрыптарды қадірлеу сияқты қасиеттер, мінез ерекшеліктері қалыптасуына, аса өнегелі мәдениеттің, жері мен халқына деген мақтаныш, патриоттық сезімнің туындауына ықпал етеді.

Оқушыларда туған өлкесінің өткен тарихын біле отырып, қазіргі өмірін зерттеу және келешекте Отаным үшін үлкен жетістіктерге жетіп, оның гүлденуі мен дамуы үшін мен де үлесімді қосуға тырысамын деген ойлар туындайды.

Патриотты тәрбиелеу үшін кез келген оқулықтың материалын қолдануға болады. Ана тілі оқулығында белгілі қазақ жазушыларының біздің Отанымыз туралы, оның әсем табиғаты туралы, данқты адамдар туралы көптеген туындылары бар.

Отанын сүйген, елін жаудан қорғау үшін шайқасқан Қобыланды, Қамбар, Ер Тарғын, Алпамыс тұлғалары, ақын-жыраулардың, билердің татулыққа, адамгершілікке, елін сүюге шақырған өлең жырлары, шешендік сөздері бастауыш сынып оқушыларының бойында патриоттық сезімді қалыптастыруда маңызы өте зор. Мысалы, оқушыларға Мұқағали Мақатаевтың «Отан! өлеңін менгерту. Осы өлең арқылы: «Білесің бе, Отанның сен не екенің...»

Отан, өз Отанын сүю деген ұғымдардың мәнісін түсіндіру. Отанның әр адам үшін маңызын түсіндіру арқылы патриоттық тәрбие беру. Оқушылардың ой - өрісін, сана-сезімін дамыту.

Халықтық құндылықтарға сүйене отырып, елдікке, ерлікке, азаматтыққа тәрбиелеудегі өлең-жырлар, мақал-мәтелдер, ертегілер, Қазақстанның ұлы тарихи тұлғаларының Отан және патриотизм туралы нақыл сөздерінің (сөздер, даналы ойлар, қанатты сөздер) әсері ұтымды.

Олар балаға ой салады, ең негізгісі халықтың бағасы жоқ байлығы достық, еңбексүйгіштік, отансүйгіштік, өзара көмек екенін көрсетеді, оқушылардың ой-өрісі, тіл байлығы дамиды.

Дүниетану сабағы еліміздің жер байлығы мен әсем табиғаты туралы түсінік беріп қана қоймай, оқушылардың елі үшін мақтаныш сезімін оятып, мұндай байлықты қорғау қажеттігін көрсетуі тиіс. «Пайдалы қазбалар» тақырыбын меңгеру барысында біз еліміздің пайдалы қазбаларға бай екендігін білеміз. Бұл байлықтар еліміздің экономикасында, демек оның гүлденуі мен дамуында да рөл атқарады,

Оқулықтарда еліміздің мемлекеттік рәміздері туралы мәлімет берілген. Олардың мәні неде, пайда болуына не себеп болды? Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздері мемлекеттің көп ұлтты халқының бірігуінің бастамасы болып табылады. Әрбір оқушыға рәміздердің рөлі мен мәнін түсіндіріп, еліміздің Туын, Елтаңбасын және Әнұранын қастерлеу рухында тәрбиелеу қажет. Сабақ барысында интерактивті дамыту әдістемесін, сұрақ-жауаптар, аудио және бейне материалдарды (плакаттар, суреттер, таспалар) пайдаланған тиімді.

Оқушылардың бойында терең отансүйгіштік сезімді, жоғары адамгершілікті, мәдениеттілікті, өз мемлекетінің тарихына зор ілтипат пен қызығушылықты қалыптастыру мақсатында сұхбаттар, кездесулер, сынып сағаттарын өткізу кезінде атақты азаматтардың, спорт жеңімпаздарымен, белгілі тұлғалар мен әскери адамдардың өмірінен түрлі көріністер мен эпизодтар келтіріп, олардың Республикамыздың Туына, Елтаңбаға, Әнұранға деген көзқарастарын сөзге тиек еткен жөн.

Ана сүтімен, ата дәстүрімен берілетін өз туған тілінді толық меңгеріп, оған құрметпен қарау да патриотизмнің бір белгісі. Ана тілі жүректінің терең сырларын, халық тарихының барлық кезеңдерін, жанның барлық толқындарын ұрпақтан - ұрпаққа сақтап отыратын қазына. «Тіл - тірегіміз, соғып тұрған жүрегіміз»

шығарма жазғызудың мақсаты оқушыларды туған халқының тілін қастерлейтін саналы да парасатты азамат етіп тәрбиелеу.

Патриоттық сана, патриоттық сезімнің көрсеткіші – оқушының іс-әрекеті. Сонымен бірге іс-әрекет – оның дамуы, қалыптасуына ықпал ететін басты фактор. Іс-әрекет барысында оқушы қоршаған ортаның құндылықтарын арттыруға үлес қосады, бұл өз кезегінде патриоттық сана қалыптасып, сезім, қабілет, қасиеттері дамуына ықпал етеді. Мектеп оқушыларының басты іс-әрекеті білім алу, танымдық мүмкіндіктерін арттыру, қабілеттерін дамыту, қоғамдық іс-шараларға белсенді қатысуы.

Сонымен, мектепте оқушылар бойында патриотизмді қалыптастыруды бірінші сыныптан бастау. Ол үшін оның мазмұнын жаңарту, оқушыларды патриотизм сұрақтары бойынша өзінің құрбы-құрдастарымен сұхбаттасу үрдісін қамтамасыз ететін тиесілі іс-әрекетке тартуға, өз халқының, өз отбасының тарихына қызығушылықты арттыруға мүмкіндік тудыратын, оқушылар отбасын мектептің тәрбие жұмысына тартатын заманауи әдістерді қолдану қажет.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Назарбаев Н.Ә. Қазақстан-2030: Барлық қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі және әл-ауқатының артуы. Ел Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы.– Алматы: Білім, 1997.

2 Жас ерекшелік педагогикасы: оқулық.- Астана : Фолиант, 2010.

ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ТҮРҒЫДА МАТЕМАТИКАДАН ЗАМАНАУИ САБАҚТЫ ҚҰРУ

АИТИМОВА Р. Қ.

математика пәнінің мұғалімі,

Қ. Ыдырысов атындағы орта мектебі, Ақтоғай ауданы, Павлодар облысы

Еліміздің әлемдік білім кеңістігіне енуге талпынысы, білім беру парадигмасының өзгеріп, жаңа ұлттық модельдің қалыптасуы болашақтың жаңаша ойлайтын, дүниеге көзқарас мәдениеті мен санасы дамыған ұрпағын оқытып, тәрбиелейтін педагогикалық кадрларды дайындаудың сапасын арттыруды талап етіп отыр. Нәтижеге бағдарланған білім беру сапасын арттыруда жаңаша жолдар мен әдістер табуға дағдыланған «Жаңа формация маманы болу – білім беру саласының өзекті мәселелерінің бірі. Білім беруді түрлендіруде, білім процесін реформалауда зерттеуші

мұғалім мен көшбасшы мұғалім жаңа формация мұғалімі ретінде орталық тұлға болып табылады. Нәтижеге бағытталған білім беру жүйесіндегі педагогтің кәсіби құзыреттілігінің теориялық негізін айқындап алу үшін, терминнің дербес анықтамасына тоқталсақ. Психологиялық- педагогикалық әдебиеттердегі ғалымдардың зерттеулеріне қарағанда кәсіби шеберліктің қалыптасуы мен даму үдерісінде екі ұғым: құзыреттілік және құзырет ұғымдары пайдаланылып келеді. Біріншісі, С.Ожегов сөздігі бойынша, белгілі бір кәсіби қызметке байланысты, "қандай да болсын мәселеден хабардарлық, беделділік", ал екіншісі, " қандай да бір істі жүргізетін жеке адамның, мекеменің мәселелерді шешуге, іс – әрекет етуге, бір нәрсені істеуге құқықтылық шеңбері". Методикалық терминдер сөздігінде" "Құзыреттілік – қандай да бір оқу пәнін оқыту үдерісінде қалыптасатын білім, білік, дағдылар жиынтығы, сонымен қатар, қандай да бір қызметті орындай алу қабілеттілігі", – делінген. Дұрыс ұйымдастырылған әдістемелік пен оның кәсіби дамуға бағытталған жұмыстары ғана жаңашылдық кепілі болады. Сол себепті, мұғалімдерді кәсіби біліктілігін арттыруда педагогтардың өздеріне бағытталған іс – әрекеттерін жаңаша ұйымдастыру өте маңызды.

Кәсіби құзыреттілік мәселесін зерттеген ғалымдардың ой тұжырымдарын терең талдай отырып, нәтижеге бағытталған білім беру жағдайындағы мұғалімнің құзыреттілігін үш аспектімен сипаттауға болады.

Мәндік аспект, яғни ахуалды жете түсіну, оны ұғыну және оған деген қарым – қатынас, бұл жағдайда нәтижеге бағытталған білім беру маңызы, теориялық негізі жатады;

Проблемалық – практикалық аспект, бұл – мұғалімнің алдына мақсат, міндет нормаларын қойып және оны орындау жолдарын сын сипаттайды;

Коммуникативтік аспект, бұл – педагогтің осы үрдіске, ахуал қатынасын және өзара ықпал жасауын қамтамасыз етеді.

Құзыреттілік – оқу нәтижесінде меңгерген білім, дағдыны тәжірибеде қолдана алу, проблеманы шеше білу, оқушылар дайындығы сапасының құрылымдық сипатын анықтайтын жаңа сапа. Нәтижеге бағытталған сапалы білім беруде мұғалімнің құзыреттілігі:

Арнайы құзыреттілік – өзінің кәсіби қызметпен жоғары деңгейде айналысатын және өзінің кәсіби дамуын одан әрі жобалай білетін қабілет. Мұғалім үнемі ізденісте бола отырып, жаңаша оқытуды іске асыруда түрлі инновациялық технологиялардың әдіс-тәсілдерін өз ізденісі арқылы оқушы қабілетіне, қабылдау деңгейіне қарай іріктеп қолданады. Сонымен қатар психологиялық-педагогикалық білімін жетілдіріп үйренумен қатар, сол білімін өз ісінде шебер сұрағына жауап беруге даяр болуға тиіс.

Әлеуметтік құзыреттілік – бірлескен кәсіптік қызметпен айналысу қабілеті, ұжыммен, топпен қызмет ету, кәсіби қарым – қатынас тәсілдерін қолдана білу. Яғни, мұғалім оқушылармен қарым – қатынаста тактикасын баланың жасы, рухани өсуіне байланысты өзгертіп отыруы керек. Оқушыларды топтық, ұжымдық жұмыстар жасай алуға, соның ішінде жеке тұлғаның дамуына мән беруі керек.

Пәндік құзыреттілік – білім беру қызметінде математика пәні шеңберіне қатынасты білім, біліктілігі және дағдысы мен іс – әрекетінің сапалар жиынтығы. Педагогикалық және әлеуметтік психологияның негіздерін қолдана білу іскерлігі.

Ақпараттық құзыреттілік – айрықша назар аударуды қажет етеді. Себебі, ақпараттық қарым – қатынас технологиясын игеру әр маманнан талап етіледі. Ақпараттық ресурс – ақпарат көзін алу мультимедиялық, электрондық, жалпы ақпараттық технологияларды меңгеруі тиіс.

Педагог өзін жоғары деңгейде қалыптастырудың осындай құзыреттіліктерін игеру арқылы оқыту процесін ұйымдастырудағы негізгі мақсаттары:

- Білім алу кеңістігін кеңейту және тілін дамыту арқылы шығармашылыққа баулу;
- Оқу процесінің нақты міндеттерін айқындап, ұжымдық қарым – қатынас мәдениетін дамыту;
- Оқушыға қолдау көрсетіп, жағымды психологиялық орта құру және оқушының зерттеу белсенділігін арттыру;
- Ақпараттық ортаны анықтау, бағыт беру және танымдық конференциялар арқылы ақыл – ойын дамыту.

Аталған мақсаттарды жүзеге асыруда бүгінгі таңда білім беру үрдісіндегі негізгі міндеттеріміз оқушының бойындағы адами құндылықтарды, қайырымдылықты, сүйіспеншілікті дамыту, рухани адамгершілігін қалыптастыру, жеке тұлғалық қасиеттерінің ашылуы жаңа оқыту технологияларының білім беру жүйесіне озық үлгілерін еркін енгізілуіне тікелей байланысты. Бүгінгі күні көкейтесті болып отырған білімнің құзыреттілік ұстанымын жүзеге асыру құралы ретінде педагогикалық технологиялар мен белсенді оқыту әдістерінің алар орны ерекше. Қазіргі заман талабына сай білім беру жүйесінің басты көрсеткіші – оқушының өздігінен білім алуға деген ұмтылысын қалыптастыру. Ал мұғалімнің негізгі міндеті – оқушыны білімге өз бетінше ізденіске және шығармашылық іс – әрекеттерге баулу болып табылады. «Сабақ беру – үйреншікті жәй ғана шеберлік емес, ол – жаңадан жаңаны табатын өнер» деп Ж.Аймауытов айтқанындай, әрбір өткізілген сабақ оқушының жүрегінен орын алатындай, жақсы істерге жетелейтіндей, рухани байлығын дамыту деңгейінде ұйымдастырылуы керек. Әр сынып оқушыларының қабылдау мүмкіндіктері түрліше. Сондықтан, олардың жас ерекшеліктері мен әр оқушының жеке дара ерекшеліктеріне сай материалдарын игертуде мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі нәтижесінде оқыту сапасы артады. Оқыту екі жақты процесс. Осы процесте оқушының да бойында ақыл – ойы, танымы, білігі мен дағдысы, демек пәндік және ақпараттық құзыреттіліктері қалыптасады. Өз сабақтарымда оқушыларды білімдендіру барысында әр баланың жеке басына құрметпен қараймын. Үлгерімі нашар оқушыларға сынып белсенділері тарапынан көмек ұйымдастыру үшін, топтар құрып, оқушылардың бір – бірімен тіл табысуына ықпал етемін. Сонымен қатар дарынды оқушылармен ұжымдық зерттеулер жүргізу арқылы оқушыларымның шығармашылықтарын дамытып, интеллектуалды деңгейін көтеру арқылы, арнайы және әлеуметтік құзыреттіліктерін қалыптастырудамын. Оқушыларымның әрқайсысын жан – жақты зерттей отырып, сынып гистограммасын құрдым. Гистограмманың қорытындысы негізінде әр оқушының айқындалған қабілеттерін дамытуға қажетті, тиімді жағдай туғызу арқылы, оқушылардың шығармашылығын дамытатын, өздігінен білім алатын, өздігінен орындай алатын шығармашылық тапсырмалар жүйесін құрып, жүйелі жұмыс жүргізудемін. Оқушылардың білім сапасын арттыру мақсатында жоспар бойынша жүргізілетін қосымша жұмыстар олардың ізденуіне, шығармашылықпен айналысуына ықпал етті. Математика сабақтарында өздігінен жетілуіне, дамуына мүмкіндік

жасау үшін жүргізілген жұмыстар арқылы оқушылардағы қалыптасатын құзыреттіліктерін төмендегіше сипаттауға болады:

- Өзінің даралығын сезініп, өзін – өзі дамыта білуі;
- Өзінің қызметін бағалап, қорытынды жасай білуі;
- Түйткіл мәселені шешудің ең тиімді жолдарын таба білуі;
- Өз алдына мақсат қоя білуі және оны жүзеге асыра білуі;
- Өз әрекетінің нәтижесін шығара білуі;

Педагогтың іс – әрекетінің нәтижесін зерттеулер мен зерделеуге сүйене отырып, қазіргі уақытта мұғалім мына төмендегі сипаттамаға лайық болуы тиіс екендігі атап көрсетіледі:

- Ол теорияны жақсы меңгерген, ұдайы ізденіп, өзінің пәндік, психологиялық, педагогикалық және әдістемелік білімін, мәдениет дәрежесін жоғары көтеруші адам болуы;
- Коммуникативті, қоғамдық ортада беделді адам болуы;
- Өз мамандығын жақсы көретін, біліктілігі жоғары, кәсіптік шеберлігін ұдайы ғылымға негіздей отырып дамытатын адам болуы;
- Белгілі педагогикалық технологияның толық әдістемесін меңгерген, ғылымның әр саласынан хабардар, жан – жақты білім болуы;
- Өзінің әрбір оқушысының ерекшелігі мен зейінін жақсы білетін қамқор, психолог болуы керек.

Мұғалім өз ісінің маманы болуымен қатар, оның бойында баланы жақсы көру, баланың көзқарасын мен пікірін сыйлау, тек өз пәнінің төңірегінде ғана қалып қоймай, қоғамда болып жатқан өзгерістерге құлағы түрік, көзі ашық, жан – жақты талдау жасай білетін маман болуы шарт.

Ұлы ағартушы Ахмет Байтұрсынұлының: «Бала оқытуды жақсы білейін деген адам әуелі балаларға үйрететін нәрселерін өзі жақсы білуі керек» деген тұжырымында «Шығармашыл ұстаз шығармашыл шәкірт дайындайды» деген ой айқын аңғарылады.

Оқушылардың білім деңгейіне мезгілімен айқын, дәл баға беру олардың білімге құштарлығын арттыруға түрткі болары сөзсіз. Сонымен қатар оның тәрбиелік маңызы да зор. Төменде 5-сыныптың «Ең кіші ортақ еселік» тақырыбына математикалық құзіреттіліктің үш деңгейін ескере отырып тапсырма ұсынып отырмын. Тапсырмалар оқушылардың тек білімінің деңгейі ғана емес, олардың күтілетін нәтижелерге жетудегі әрбір қимылы, яғни әрбір іс-әрекеті тексерілетіндей етіп жасалды. Сонымен қатар төмендегідей ғылыми негіздемеге сүйене отырып, оқушылардың құзыреттіліктің үш деңгейіне жетуге мүмкіндік алуына жағдай жасалды.

- 1) Мазмұны бойынша тапсырмалар оқушылардың:
 - математикалық ойлауын;
 - математикалық жағдаяттарды ауызша және жазбаша дәйектеу біліктерін;
 - проблема қою және оны шешу біліктерін;
 - математикалық модель құру, математикалық тілді пайдалану біліктерін дамытуға мүмкіндік жасасуы тиіс.
- 2) Тапсырмаларды түзуде математикалық құзыреттіліктің үш деңгейі ескерілді. Оның
 - біріншісі - математикалық фактілерді мазмұндауды, есептеу әдістерін және есептеуді орындауды қамтиды;
 - екіншісі - қойылған міндетті шешу үшін қажетті әртүрлі математикалық тақырыптардан алынған материалдардың байланысын анықтаумен және оны интеграциялаумен сипатталады;
 - үшіншісі - жалпылау мен интуицияны қажет ететін математикалық ойлауды талап етеді.

Оқушылардың құзіреттіліктің бірінші деңгейіне жетуін тексеру үшін дәстүрлі оқу есептері пайдаланылды. Екінші деңгей қарапайым өмірлік мәні бар есептер шығару көмегімен жүзеге асырылады. Үшінші деңгейге жетуін тексеру үшін ұсынылған өмірлік жағдаятты өзбетінше «математикаландыру» қажет етілетін күрделі тапсырмалар құрастырылды. Мұнда оқушы жағдаяттағы математика құралдарымен шешілетін негізгі проблеманы анықтайды, соған сәйкес оның математикалық моделін құрады. Одан кейін қойылған математикалық есепті шешу жолдарын ойластырады, математикалық тұжырымдамалардың көмегімен оны шешеді. Бұл әрекет тапсырмада қарастырылған жағдаяттың жеке ерекшеліктерін ескере отырып есеп жауабын тұжырымдаумен аяқталуы қажет.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Мектеп директорының орынбасары» №6, 2011 ж.
- 2 Сегізбаева О.А. Қазақ философиясының тарихы. – Алматы, Ғылым, 1999 ж.
- 3 Білімдегі жаңалықтар. №3-4 2009ж.
- 4 Қазақстан мектебі. №11 2008 ж.

ФОРМИРОВАНИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА НА УРОКАХ МУЗЫКИ

АКИМБЕКОВА У. К.
учитель музыки, ГУ СОШ № 5, г. Павлодар

Современный этап развития образования диктует новый подход к организации учебного процесса. Поэтому становится ещё более актуальной и востребованной формирования познавательного интереса. А значит необходимо формировать человека деятельного, умеющего добывать знания и применять их в практической деятельности.

Усиливающаяся поляризация отношения учеников к обучению – одна из проблем современного образования. На одном полюсе концентрируются школьники с чётко сформированными планами, для которых успешное обучение предоставляет шанс в обеспечении своего дальнейшего бытия. Другой полюс концентрирует школьников без всякого интереса к учёбе. Последние значительно осложняют работу учителя и мешают другим ученикам. Поэтому формирование познавательного интереса – одна из задач педагогики, которая решается как в рамках школьной, так и внешкольной работы.

Интерес – один из базовых постулатов обучения и входит в число опорных психологических закономерностей. Но при этом проблема формирования познавательного интереса к обучению в старшем школьном возрасте, несмотря на актуальность темы, разработана недостаточно. В первой главе данной работы мы постарались рассмотреть существующие подходы к данной проблематике.

Основной целью работы является рассмотрение механизма формирования познавательного интереса у подростков через изучение современных направлений музыки.

В соответствии с этой целью в ходе работы также будут решаться следующие задачи:

выявить и описать приёмы, способы и техники, которые применяются на практике для формирования познавательного интереса через изучение современных направлений музыки.

Проверить действенность методов формирования познавательного интереса на уроках музыки и внеклассных занятиях.

Объектом работы является познавательный интерес подростков.

Предметом работы становится формирование познавательного интереса подростков через изучение современных направлений музыки.

Методы работы:

- анализ психолого – педагогической литературы по теме;
- наблюдение, тестирование, анкетирование, беседы с учащимися;
- анализ творческих работ учащихся.

Практическая значимость. Описанные приемы и методы работы, созданные презентации и разработанные конспекты уроков по теме «Современные популярные музыкальные направления» могут быть использованы при организации учебного процесса на уроках музыки в 5 – х классах общеобразовательной школы.

Проблема интереса очень широко исследуется в современной психолого – педагогической литературе, но, несмотря на это, он остается одной из не до конца изученных категорий. Так, например, до сих пор не существует единого определения этого понятия, разделяемого всеми исследователями. Сложность феномена «интерес» породила различные суждения о его природе, оставляя, однако, за ним высокую оценку. Б.С. Гельвицкий ещё в начале 20 века писал: «На земле интерес – есть великий волшебник, изменяющий в глазах всех существ вид всякого предмета» [1].

Анализ литературы по проблеме формирования интереса показал, что можно выделить несколько направлений в определении понятия «интерес». Первое направление связано с этимологией слова «интерес», который в переводе с латинского – имеет значение – важно, и в этом объяснении есть еще одна интерпретация интереса как «выгоды» [2, с.168]. Существует мнение, что познавательный интерес носит бескорыстный характер.

Второе направление – можно назвать социологическим, т.к. по определению, данному в энциклопедическом словаре, интерес – это одна из форм общественной направленности личности, и он становится «реальной причиной социальных действий, лежащей на основе непосредственных побуждений – мотивов, идей и т. п. – участвующих в них индивидов, социальных групп, классов» [3, с. 213].

В некоторых современных психологических словарях термин интерес рассматривается по третьему направлению – ориентационному, познавательному. Именно это направление находится в «зоне нашего внимания», в силу того, что «... интерес – форма проявления познавательной потребности, обеспечивающая направленность личности на осознание целей деятельности и тем самым способствующая ориентировке, ознакомлению с новыми фактами, лучшему отражению действительности» [4, с. 175].

Субъективно интерес обнаруживается в эмоциональном тоне, который приобретает процесс познания, во внимании к объекту интереса. Удовлетворение интереса не ведёт к его угасанию, а вызывает новые «горизонты», отвечающие более высокому уровню познавательной деятельности. В динамике своего развития он может превращаться в склонность как проявление потребности в осуществлении деятельности, вызывающей интерес. Учитывая возрастной интерес подростков к современным музыкальным направлениям, с большой долей вероятности можно предположить, что перевод его в область познания (в познавательный интерес), психические механизмы деятельности могут «транспонироваться» на любой познавательный процесс, что важно для будущей успешности подрастающего поколения.

В практике принято различать интерес по нескольким видам. Непосредственный интерес вызывается привлекательностью объекта, а опосредствованный – интерес к объекту как средству достижения целей деятельности. Устойчивость интереса выражается в длительности его сохранения, а также в его интенсивности. Об устойчивости интереса свидетельствует преодоление трудностей в осуществлении деятельности, которая сама по себе интерес не вызывает, но выполнение которой, является условием выполнения интересующей человека деятельности. Оценка широты или узости интереса, в конечном счёте, определяется его содержательностью и значимостью для личности.

Областью познавательного интереса является познавательная деятельность, в процессе которой происходит овладение содержанием учебных предметов и необходимыми способами или умениями и навыками, при помощи которых учащиеся могут получить образование. Познавательный интерес побуждает учащихся к поиску новых, более совершенных способов учебной деятельности, расширению и углублению знаний, способствует формированию кругозора. Акцентуация на творческой деятельности, на попытке сделать «инаково» по сравнению с другими, мы делаем сознательно, в связи с творческой природой музыкального искусства, с которой учащийся сталкивается на уроках музыки. Интенсивный «интерес–возбуждение» выступает в качестве постоянного побудительного механизма познания.

Основой творческого познания, как и любого познания, становится познавательная потребность, являющаяся природным свойством человека, в котором проявляется обращённость личности к окружающей её среде, необходимость ориентировки в

окружающем мире. Потребность в музыкальной деятельности как основа, стержневой фактор мотивации определяется в литературе по-разному. З.П. Морозова определяет её как «...побуждение, вызывающее необходимость обращения ... к различным видам музыкальной деятельности и опирающееся на эмоциональность...» [5, с. 36]. Если рассматривать потребность в музыкальной деятельности с точки зрения направленности личности, то эту потребность можно определить как широкую направленность активности личности в области музыки, психическое состояние, создающее предпосылку к восприятию музыкальных ценностей, к формированию познавательного интереса, когда после «встречи» со своим «предметом» – музыкальным явлением, конкретным музыкальным произведением (современной музыкой), потребность «оживает», наполняется содержанием, преобразуется в мотив деятельности. Потребность и мотив в музыкальной деятельности соотносятся как общее и частное, абстрактное и конкретное. С учётом большой эмоциональной отзывчивости учащихся формирование потребностей должно быть связано не только с образовательной стороной, но и эмоциональной привлекательностью объекта (а современная музыка привлекательна для подростков априори), что, в свою очередь, вызывает определённое отношение, которое по мере закрепления и осознания начинает выступать как интерес.

Специфической особенностью мотивов музыкальной деятельности является их функциональность, то есть направленность не на результат деятельности, а на сам процесс. Наше общение с «прекрасным» (для большинства подростков это современные музыкального произведения) происходит не ради какой-то цели, а потому, что для них эти моменты «встречи» являются ценными сами по себе. Функциональный характер музыкальной потребности – потребность в эстетическом наслаждении, переживании, разрядке, создании определённого настроения и т.п. – в широком смысле также являются предметными, поскольку предметом выступает здесь само функционирование, сам процесс деятельности.

Задача формирования познавательных интересов у подростков в процессе обучения – одна из центральных в системе образования. Ее решение связано с двумя вопросами: 1) содействие наиболее полному отражению в сознании учащегося явлений науки, проникновение в их существенные взаимосвязи; 2) пробуждение, поддержание и подкрепление такого отношения к знаниям, к учению, которое наполнено готовностью овладеть знаниями,

стремлением углубляться в процесс познания. В подтверждение вышесказанному можно привести слова Б. Спинозы: «Никакое большое дело не делается без большого чувства».

Подростковый возраст рассматривается не как отдельно взятый этап, а в динамике развития, поскольку без знания закономерностей развития ребенка в онтогенезе, противоречий, составляющих силу этого развития, невозможно выявить психические особенности развития подростка и тем самым выработать психологические рекомендации по его воспитанию. Как и любой другой переход к новому виду деятельности, подростковый возраст сопровождается кризисом, который, по мнению Л.И. Божович, связан с возникновением нового уровня самосознания, характерной чертой которого является появление у подростков способности и потребности познать самого себя как личность, обладающую только ей присущими качествами [2]. Это порождает у них стремление к самоутверждению, самовыражению (проявлению себя в тех качествах, которые он считает наиболее ценными

Вопросы формирования потребности не только познать самого себя, а также потребности в познании основ наук, учебных задач, активизации учения подростков относятся к числу наиболее значимых проблем современной педагогической науки и практики. Реализация принципа активности в обучении в этот период имеет определенное значение, т.к. обучение и развитие носят деятельностный характер и от качества учения как деятельности зависит результат обучения, развития и воспитания школьников. В обучении особый акцент ставится в современной педагогике на собственную деятельность учащегося по поиску, осознанию и переработке новых знаний. При этом образованность, понимаемая сегодня не как многознание и владение набором профессиональных навыков, а как развитость разнообразных способностей системного характера, высокая степень их продуктивности, предполагает моделирование такой системы образования, в которой главенствующую роль играли бы не традиционная трансляция знаний, а создание условий для максимально возможного формирования конкретной личности. Процесс формирования познавательных интересов подростков может быть более эффективен, если станет рассматриваться одним из приоритетных направлений совершенствования целостного учебно-воспитательного процесса в образовательных учреждениях и будет включать научное знание о различных стратегиях усвоения учебного материала подростками.

Познавательный интерес является особой и важной областью общего феномена «интерес». В сферу этого интереса входят: приобретение школьником знания; процесс овладения знаниями; процесс учения в целом, позволяющий приобретать необходимые способы познания и содействующий постоянному поступательному движению школьника. Познавательный интерес направлен на овладение знаниями, которые представлены в школьных предметах. Он может приобретать характер склонности, если усиленно им заниматься, выделять из других. Ценность познавательного интереса для развития личности состоит в том, что познавательная деятельность в данной предметной области под влиянием интереса к ней активизирует психические процессы личности, приносит ей глубокое интеллектуальное удовлетворение, содействующее эмоциональному подъему. Познавательный интерес выступает как важнейший мотив личности, ее познавательной деятельности. Своеобразие этого интереса состоит, как говорилось выше, в сложном познавательном отношении к миру предметов, к знаниям о них, к научным областям их изучающим. Процесс учения в состоянии интереса носит не созерцательный, а активный целенаправленный характер, познавательный интерес составляет важнейший мотив учения. Под влиянием познавательного интереса в интеллектуальной деятельности проявляются активный поиск, догадка, исследовательский подход, готовность к решению задач. В него вплетены такие эмоциональные проявления как эмоции удивления, чувство ожидания нового, чувство интеллектуальной и творческой радости, чувство успеха. Гармоничное развитие человека не может совершаться вне формирования познавательного интереса. Особенность познавательного интереса как мотива учебной деятельности в том, что он раньше и более ясно, чем другие мотивы, осознается школьниками.

В отечественной педагогике разработаны три основных вида стимуляции познавательного интереса учащихся: «содержание учебного материала; организация учебной деятельности; общение в учебном процессе между учениками, между ними и учителем» [7, с. 128]. Следует отметить, что содержание учебного материала является и источником формирования познавательных интересов, наряду с процессом учения, который выступает как процесс организации познавательной деятельности учащихся.

Учитывая приоритетные направления интересов подростков, мы сочли возможным рассмотреть современных направлений музыки на уроках в 8 классе, с учетом требований тематического

плана программы по «Музыке». В связи с чем, первым источником формирования познавательного интереса стало содержание учебного материала. Организация познавательной деятельности строилась на мощном стимуле интереса к данным направлениям у подростков и возможности формирования познавательных процессов в рамках урока и внеклассных мероприятий. Также в зоне нашего внимания находился один из ведущих типов деятельности подросткового возраста – это общение, правильная организация которого вокруг учебной деятельности становится ещё одним важным стимулом формирования познавательного интереса. Поэтому, на предварительном этапе, нами были изучены и подготовлены метода работы в группах: метод «пилы», «мозговой штурм» и др. Так, например, широко применим «Метод взаимообучения», который реализует себя как в общепедагогическом виде, так и узко музыкально–педагогическом: в развитии у подростков навыков свободной слуховой ориентации, воспринимать музыку в одновременном охвате различных её компонентов и пр. Отличие учебной деятельности в сфере «Метода взаимообучения» от традиционной работы по усвоению знаний состоит в том, что она включает обсуждение учащимися своей деятельности не как чего–то одноразового, специального, а потому и отстранённого от самого процесса познания, а как выведения знания в виде постоянной оценки своих действий.

Формирование познавательного интереса, придающего дальнейшей учебе подростка значимый для него смысл, является крайне необходимым. Собственная учебная деятельность подростка может стать по себе жизненно важной целью, а не только средством для достижения, например, престижных оценок или выполнения требований родителей и т.д.. Надеяться на то, что такая форма интереса, которая становится базовым основанием для познания действительности, «пропуская через себя» делая познавательный процесс лично значимым, может возникнуть сама по себе, весьма призрачно.

Особо следует подчеркнуть роль методов проблемно–развивающего обучения в формировании познавательного интереса. Различные формы групповой деятельности подростков на уроке музыки играют значительную роль в становлении мотивации учения. Только та информация, которая как–то созвучна его потребностям, подвергается эмоциональной (оценочной) и умственной (рациональной) переработке, в результате чего

подросток получает импульс к последующей деятельности. Поэтому учителю музыки, как и любому другому «предметнику» важно знать потребности его учеников, форму этих потребностей в настоящее время, будущие потребности, которые могут возникнуть у детей.

В завершении, хочется подчеркнуть, что работа с детьми среднего школьного возраста, с подростками должна исходить из принципа «не навреди» и быть направленной на развития индивидуальности каждого ученика, сохранение эмоционального благополучия подростка.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Асафьев Б.В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании / Б.В. Асафьев. – Л., 1973. – 145 с.
- 2 Божович Л.И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка // сб.: Изучение мотивации поведения детей и подростков. – М., 1972. – 142 с.
- 3 Бондаревский В.Б. Воспитание интереса к знаниям и потребности к самообразованию / В.Б. Бондаревский. – М., 1985. – 142 с.
- 4 Выготский Л.С. Собрание сочинений: В 6 т. Т. 3. / Л.С. Выготский. – М.: Педагогика, 1983.
- 5 Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения: опыт теоретического и экспериментального психологического исследования. / В.В. Давыдов. – М: Педагогика, 1986. – 240с.
- 6 Кудрявцев Т.В. Психология творческого мышления. / Т.В. Кудрявцев. – М., 1975. – С. 24–25.
- 7 Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность./ А.Н. Леонтьев. – М.,1960. – 241 с.

ПОВЫШЕНИЕ ЗНАЧИМОСТИ СОРЕВНОВАТЕЛЬНОГО И ИГРОВОГО МЕТОДОВ НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

АЛЕКСЕЕНКО Т. А.
учитель, СОШ №21, г. Павлодар
ШОХАЛЕВИЧ Л. В.
учитель, СОШДО №17, г. Павлодар

Воспитание подрастающего поколения задача первостепенной государственной важности. В свете постановления Президента и правительства Республики « Казахстан - 2030» о здоровом образе

жизни главной задачей страны является забота о здоровье каждого гражданина республики Казахстан, формирование у молодёжи и школьников здорового образа жизни.

В этом процессе участвуют многие общественные институты. Однако школе по праву принадлежит одна из ведущих ролей в сложной и длительной работе по реализации развивающего обучения и целенаправленного воспитания молодого поколения.

Функции школы стали многообразнее. При этом роль школы в известной мере изменилась по сравнению с той, которая была в прошлом, поскольку возможности учащихся удовлетворять свои познавательные потребности и интересы вне школы значительно расширились. Деятельность учителя в психологическом плане осложнена ещё и тем, что результат его труда виден не сразу, порою, ученик может хорошо учиться, быть исполнительным, послушным, но затем неожиданно выясняется, что он корыстен, эгоистичен и т.д. Другой ученик может не слишком преуспевать в учёбе и не всегда быть дисциплинированным, но в будущем он может стать хорошим спортсменом, честным и добрым человеком. И только спустя годы учитель увидит, настоящего ли гражданина он воспитал. Проблемы молодёжи всегда привлекали внимание воспитателей, но особенно актуальными они стали в последнее время. Образ жизни человека определяется коллективом, куда он включится, трудом, которым он занят, с друзьями с которыми он образует малую группу. Конечно, свобода выбора ограничена возможностями, которые мы можем дать нашим детям, т.е. применительно к нашей профессии, это виды спортивных секций, время занятий в них, возможности спортивных залов и материально - технической базы школы.

Большую роль играет и уровень знаний и опыт владения методикой, обучения и творческий подход к делу самих учителей, а также всесторонняя поддержка со стороны администрации школы.

Опыт приходит с годами. С годами у каждого учителя вырабатывается своя система, своё направление работы с детьми и методика преподавания предмета.

Мы пришли к понятию того, что лучше всего школьники усваивают двигательные навыки и умения в игровых ситуациях: пусть это передача мяча двумя руками от груди и отбрасывание сопровождаемое мяча: «Мяч получит обратно тот, у кого руки после передачи остались выпрямленными вперёд за мячом» и т.п., есть упражнения, которые требуют чёткого циклического выполнения. Но, используя игру как стимул (в тех же строевых упражнениях

«Маршируют солдаты»), в определённом смысле мы облегчаем и снимаем проблему однообразия упражнения и недостаточного желания ребят, выполнять такие упражнения.

Соревновательный и игровой методы неразрывно связаны между собой. Дух соперничества и игры среди школьников присутствует всегда и во всём. Соревнованиями мы закрепляем навыки и умения, полученные детьми на тренировочных уроках. Контролируем правильное выполнение и применение в другой психологической обстановке, соперничества, противоборства в которой необходимо показать не только технику игры, но, и проявить волевые качества, спортивное поведение, целеустремлённость.

Театр начинается с вешалки - урок физкультуры с построения и разминки.

Каждый урок начинается с подготовительной части, т.е. урок физической культуры начинается с построения учащихся. Даём задание на перестроение по времени (кто быстрее по отделениям). Строевые и порядковые упражнения даём на технику выполнения по группам. (чья группа допустит меньше всего ошибок).

Затем идут общеразвивающие упражнения. Дети соревнуются на выполнение большого количества упражнений за определённый промежуток времени. Выполнение происходит по команде - самостоятельно, без подсчёта учителя. Дети считают сами. При выполнении любых комплексов ребята соревнуются в качестве выполнения. Здесь показ учителя обязателен. Затем выполняется незначительное количество повторений, идёт исправление ошибок, после чего следует соревнование « на лучшее выполнение ». Для этого используем следующее перестроение : слабых ставим напротив сильных или девочек строим напротив мальчиков. Дети наглядно следят за выполнением упражнений друг друга, учатся друг у друга, что положительно сказывается на технике выполнения общеразвивающих упражнений, особенно с предметами. Далее в подготовительной части урока обязательно даём упражнения в движении, которые могут способствовать выполнению более сложного задания в основной части ,т.е. подводящие. И здесь присутствует соревновательный метод. Учащиеся соревнуются в технике освоения и выполнения данного упражнения и исправление ошибок. Всё делается ненавязчиво. Предлагается кто лучше выполнит, кто быстрее найдёт ошибку, общую или индивидуальную. Например, если в основной части урока ребятам нужно будит проявить скоростные качества, даём задание такое : догнать,

обогнать, кто быстрее и специальные беговые, прыжковые упражнения на технику выполнения.

В заключительной части урока, после восстановления упражнений, предлагается детям соревнование в теоретических знаниях, например : в умении объяснить технику основного упражнения, изученного на уроке.

Достичь двигательной активности (деятельности) ребятам помогает соревновательно - игровой метод, присутствующий во всех видах учебной программы. Он применим с одинаковым успехом и внешних видах физического воспитания.

Для овладения умениями и навыками игр в совершенстве требуется развитие специальных , физических и психологических качеств. Для этого мы включаем элементы изучаемой спортивной игры в соревновательные упражнения, подвижные игры и эстафеты (пятнашки с мячом, броски на технику, попадание в цель, набивание, переноска мячей, передачи). Задание усложняем. Меняем игры : «Не давай мяч водящему», «Борьба за мяч» и т.д. Также, изучая каждую спортивную игру в отдельности, подбираем соревновательно - игровые задания, способствующие развитию определённых умений и навыков.

Соревновательный и игровой методы работы у нас переходят из плоскости уроков физкультуры в спортивно секционную работу. То, что мы делаем детям на уроках, затем закрепляем и совершенствуем на тренировочных секций.

Мы систематически разрабатывает и проводит «Дни здоровья», варьируя их направленность: лёгкая атлетика (бег, кросс, эстафеты, подвижные игры), президентское многоборье , игровые виды, подвижные игры, праздник «Мама, папа, я - спортивная семья!» и т. д. В физкультурной и секционной работе с администрацией школы у нас полное взаимопонимание, будь то соревнования, кружковая работа, методическая помощь или формирование материально - технической базы школы по физкультуре и спорту. Для работы с детьми во внеурочное время действует секция баскетбола, волейбола, футбола, гандбола, тенниса. Среди них есть и так называемые «трудные» подростки для которых спорт становится неотъемлемой частью их жизни. Мы максимально задействованы в спортивной секционной работе. Благодаря этому у нас высокий авторитет среди детей. Это даёт нам возможность на уроках физкультуры работать с положительной обратной связью. Используя соревновательный и игровые методы на уроках физкультуры мы учим ребёнка организованности, дисциплине, уважению к сопернику

и правильному выполнению упражнений без лишнего давления, направляя игровыми упражнениями в правильное русло. Пусть этот путь обучения и совершенствования кажется дольше стандартных, но он более эффективен и даёт сознательное выполнение заданий и глубокое запоминание пройденного материала, потом требуется некоторая коррекция в связи с ростом ребёнка. А те знания и умения, которые мы закладываем ему в младшем возрасте, остаётся с ним на всю жизнь. Это и называется школьной техникой.

Благодаря этой работе в классах определились свои спортивные лидеры среди мальчиков и девочек, за которыми потянулись остальные ребята.

Многие ребята и девочки занимаются в школьных секциях по разным видам спорта, выступают в городских соревнованиях, где регулярно занимают призовые места. Мы поддерживаем спортивную жизнь и престиж школ на высоком уровне, мы воспитываем в детях патриотизм и стремление заниматься физкультурой и спортом.

Ну уроках физкультуры большее значение уделяем контрольным тестам по физкультуре. Различаем несколько типов уроков физкультуры.

1. Уроки здоровья. Главная задача этих уроков - закаливание. Большая их часть должна проходить на воздухе.

2. Образовательные уроки, на которых формируются определённые навыки.

3. Тренировочные уроки (работы) на которых с помощью различных приёмов и методов закрепляются и совершенствуются навыки.

4. Контрольные уроки - уроки - зачёты, проверки. При этом учитель может использовать следующие методы слова 10% от учебного времени урока. Практические действия до 80% времени урока.

Формы работы на уроке могут быть различными : фронтальные, индивидуальные , групповые, в парах. Уроки на первой ступени обучения должны включать элементы игры, на второй и третьей ступенях обучения - элементы соревнований и круговой тренировки. Главная задача всех уроков физкультуры - укрепление здоровья ученика. Поэтому так важно соблюдать технику безопасности при выполнении упражнений, научить ребёнка следить за своим самочувствием во время урока и вне урока. Мы уделяем этому особое внимание , инструктажи проводим постоянно в течении года и по разделам программ и на каждом уроке. Большое значение уделяем проведению контрольных тестов. Начинаем вначале года с тестов показателей физического развития и заканчиваем год ими же. В

течении года проводим контрольные тестирования двигательных навыков и умений в гимнастике, спортивных игр, лёгкой атлетике. Проводим сравнительный анализ роста результатов физического развития, двигательных навыков и умений учащихся. Контрольные тестирования применяются нами на уроках различных видов в зависимости от цели, делятся на физическое развитие и освоение двигательных навыков и умений физического развития. Пример :

А) Бег 30 метров. Прыжок в длину с места. Подтягивание на перекладине. Метание набивного мяча весом 1 кг из - за головы двумя руками. Наклоны вперёд в положении сидя (на гибкость). Бег 6 минут на выносливость. Прыжки на скакалке за 1 мин. Поднимание туловища за 1 мин и т.д.

Основная цель нашей работы оздоравливать детей, развивать у школьников желание и необходимость заниматься физкультурой и спортом. Для этого мы и стремимся разнообразить уроки, применять различные формы работы и новые методы постоянно совершенствуясь в своей профессии.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Ашмарин Б. А. Теория и методика физического воспитания : Пособие для учителя. -М.: Академия. 2001г.
- 2 Гуревич И. А. Практическое пособие. - 2-е издание. 300 соревновательно - игровых заданий по физическому воспитанию. Минск. «Высшая школа». 1994г.
- 3 Зимкин Н. В. Двигательный навык. - в книге.: Физиология человека. 4 - е издание. - М.: 1975г.
- 4 Кузнецова З. И. Развитие двигательных качеств школьников. - М.: Просвещение, 1977г.
- 5 Планирование содержание уроков физической культуры 1 - 11 классов. (Отв. ред. Курнёшова М. Е. - М.: Центр инноваций в педагогике, 1998г.
- 6 Чигирёва Л. К. Особенности методики организации и проведении уроков физической культуры в начальных классах. М 2001г.

ANALYSIS OF KAZAKHSTANI STATE POLICY DIRECTED TO INCREASE LOW STATUS OF TEACHER OCCUPATION

AMIROVA B. M., ISSABEKOVA B. M.
teachers of English, Nazarbayev Intellectual School, Pavlodar

Introduction

Short description of the program

The Program of Educational Development (PED) was issued in 2011 to reform educational system of Kazakhstan. There is one special section in PED devoted to increase teachers' status and occupational prestige. According to Hoyle, teachers' prestige is defined as the "public perception of the relative position of an occupation in a hierarchy of occupations" [1, 144 p]. The objectives set in program are: to supply educational system with highly qualified teachers, to enforce teachers' state support and to increase their motivation.

The purpose of the report

The purpose of the report is to analyze current status of teachers, how it is implemented and what impact the program has on teacher status in Kazakhstan.

The intended audience

The findings of this report are intended to draw attention of 4 groups, namely: policy makers, researchers, teachers and government. Policy makers would be able to improve their program; researchers might use the findings of the report for further in-depth research; teachers are the main audience who will benefit from the implementation of this policy; government is those who would be able to amend the current PED on teacher status.

This report provides the results of an independent assessment of the PED held by affiliation of independent researchers invited by the Ministry of Education and Science of Kazakhstan. The evaluation covers three-year period from 2011 to 2014 and is targeted at whether the program implemented as it was intended or not; whether it was successful or not (the changes in status of teacher is observed or not).

Implementation stage

Since the launch of PED in 2011, the process of implementation still has been in its early stage. Therefore, the report is conducted through analysis of the current teacher status.

In order to carry out the research, the data for evaluation process were collected from the following sources:

1. Review of the section on status of teachers in PED in particular Program policy, procedures and allocated funding;

2. Review of the Report on the program implementation for the period of 2011-2013;

3. Interview of 50 teachers from some schools to get feedback on current program outcomes.

Outline of this report

The following report provides an overview of PED in terms of its objectives, causes, initiatives and implementation stages addressed to increase teacher status. This is followed by a description of the policy which includes the causes contributed to the problem, a list of outcomes planned to achieve; evaluation of effectiveness along with program implementation assessment. Then unintended outcomes are listed and analyzed providing a conclusion summarizing the report at the end.

Description of the policy

Problem statement

Since Kazakhstan gained independence in 1991, many educational reforms have been implemented. However, our society still faces a lack of teachers, drop in enrollment to pedagogical institutions, inadequate payment and low qualification of teachers. As a result, these indicators cause low status of teachers. Hence, one section of PED was originally designed to address low teacher status.

Causes of the problem

During the research, low qualification of teachers has been identified as the core cause of low teacher status. Keuren asserts that “low qualification originates from an absence of teacher candidate selectivity, poor pre service training, and a problematic pay structure with low salary levels”. It seems that the problem and its cause move round in a vicious cycle: the low status of teacher is caused by low teachers’ qualification, and in its turn low qualification causes low status of teaching profession. For example, referring to Keuren (2011) many candidates select teaching not because it is their ‘passion’ or their “calling” but simply because they lack occupational alternatives [2, 175 p].

The problem of low status is caused by low qualification, which is in turn caused by three sub causes: poor academic preparation, poor selectivity process and low payment.

The schematic representation of the program includes six main initiatives addressed to three sub causes.

Low academic preparation stems out of too theoretical content of university curriculum, dated resources and methodology which contributes

to the problem of low qualification. Poor selectivity process is caused by low entrance barrier for students entering teaching programs compared to more competitive high-demand professions such as lawyers and engineers. Low payment is another factor contributing to the low teacher status because such a low salary makes teaching profession unattractive.

Expected outcomes

According to the “Teacher status” section of PED, by 2020 it is expected that:

- Teacher status will increase;
- 70% of teachers will attend professional development courses;
- Teaching qualification requirements will be enhanced;
- Average teachers’ salary will reach average salary in economics sector [3, 2 p].

All these projected outcomes will reach a goal of higher teacher status. Teachers will get a state support and their work will be stimulating. Also it will improve the quality of educational process and change the social attitude of teacher prestige from unattractive to respectful.

Assessment of effectiveness and program implementation assessment.

Initiatives addressed to solve the causes of low teacher status in terms of effectiveness and implementations are analyzed in this section. Policy effectiveness and implementation are presented in the form of cycle defining causes, initiatives, intended and unintended outcomes.

Cycle 1: Cause: low qualification of teachers, subcause: poor academic preparation

Assessment of effectiveness of 3 level courses initiative

To begin with, one of the initiatives to eliminate the cause of poor training is to conduct teacher development program in the form of 3 level courses for professional development designed by Cambridge University.

Initially, 3 level courses were designed to improve teachers’ qualification. The program of these courses was developed by Cambridge University to help Kazakhstani teachers to be ready for life-long professional development, providing them support in learning innovative methods that will ensure the effectiveness of methodical work, necessary knowledge and practical training for the educational process.

On the whole, this initiative was successful because more than three thousands of Kazakhstani teachers enhanced their methodology through active learning, ICT usage. Teachers got familiar with 7 modules according to Cambridge University. As the agency reported, 286 trainers and 3043 teachers have passed 3 level courses in 2012.

Assessment of implementation of 3 level courses initiative

Researchers observed poor outcome of the program due to the fact that program loses its effectiveness in the terminal stage of implementation when teachers are back to school. Instead of using all new approaches in their classes teachers continue preserving conventional teaching style due to some facts. First, there are no available resources and facilities in school to plan lessons according to the program of 3 level courses. Second, there is strong power of keeping old traditions within schools such as rote learning, lecturing, teacher-centered learning. For many school teachers it is merely convenient to keep the same track so there is resistance to new reforms from school staff. Third, teachers themselves are not eager to devote more time to work planning lessons using 3 level course elements. Again, it is more convenient for them to use established lesson plan written decades ago.

Unintended outcomes of 3 level courses initiative

Although, intended outcome of this initiative was to increase teachers' qualification, during implementation stage intentions of 3 level courses developers and intentions of teachers did not meet. While developers strove to increase teachers' qualification, teachers themselves were mostly financially motivated because course completion implies salary increment. Thousands of teachers passed the courses taking a certificate but very few of them applied innovative methods in their classes and changed their conventional teaching style. As a result, poor academic preparation for teachers was not compensated by 3 level courses and teachers' qualification remained unchanged.

Cycle 2: Cause: low qualification of teachers. Sub cause: poor academic preparation

Assessment of effectiveness of voucher-modular system

Another initiative proposed by program is giving vouchers to teachers for their professional development.

Introducing voucher system was initiated to raise competitiveness among professional development institutions which provide trainings for teachers. These institutions were intended to compensate poor academic preparation which teachers gained during their university years to increase teachers' qualification. After taking a voucher, teachers were supposed to choose among variety of professional development institutions to improve their qualification. As a result, institutions in their turn were supposed to compete with each other to attract teachers and funding by developing effective and relevant programs. The expected outcome of this initiative was to increase competition between professional development

institutions but it was not effective due to the fact that there was no sufficient financing at implementation stage.

Assessment of implementation of voucher-modular system

Although the idea of this initiative was worthwhile, it failed at its implementation stage. According to the plan of actions between 2011 and 2015 which is designed to implement State program on education development in Kazakhstan 2011-2020 (the first stage), the funds to implement this initiative were not allocated at all. Consequently competition did not take place and the quality of teacher development did not improve [3, 6 p].

Unintended outcomes of voucher-modular system

Voucher-modular system was designed to improve teacher qualification and was mentioned in PED as one of the effective ways to increase teacher qualification [3, 4 p]. According to the report (2012), no financing for voucher-modular system implementation was allocated by Government. Professional development institutions were supposed to hold workshops on their own. As a result of their inaction, teachers did not have a chance to get a voucher for choosing professional development institutions and increase their qualification. Therefore, poor academic preparation for teachers was not compensated by professional development institutions and teachers' qualification remained unchanged.

Cycle 3 Cause: low qualification, subcause: poor selectivity process

Assessment of effectiveness of increasing enrollment entrance barrier to Pedagogical Institutions

Originally Unified National Testing (UNT) was launched to select the most suitable applicants for a certain major to get a state grant. Since it is more competitive to get grant for such majors as engineering, economics, and law, school-leavers with lower UNT score apply for teaching profession due to the low entrance barrier which makes it easier to get educational grant. Such tendency turns this noble profession into second rated profession. To resolve this issue, the initiative to increase enrollment entrance barrier to pedagogical professions was proposed. Currently we are not able to evaluate the effectiveness of these initiatives as it has not been implemented yet.

Assessment of implementation of increasing enrollment entrance barrier to Pedagogical Institutions

This initiative was first announced in PED in 2011 and is still in its developing stage. It is planned to be implemented by 2020. Therefore, the implementation assessment cannot be carried out.

Unintended outcomes of increasing enrollment entrance barrier to Pedagogical Institutions

The expected outcome of this initiative was to attract not desperate applicants with no choice but those who chose this profession by calling. Enforcement of entrance barriers might lead to the situation when fewer students will enroll pedagogical major. It might result in ungraded groups with fewer students at each cohort. There might be some circumstances leading to deterioration of learning process. For example, to “optimize” the process in terms of funds, space and time, university will merge 8 students majoring in Physics with 5 students majoring in Biology. Such sessions will negatively influence teaching process and outcomes. Quality of academic preparation due to selectivity process enforcement will remain unchanged.

Cycle 4: Cause: low qualification, subcause: poor selectivity process

Assessment of effectiveness of teachers’ compulsory attestation once in 5 years

Compulsory attestation of teachers once in five years was aimed at motivating teachers to improve their qualification and encouraging them for further development. Ideally, to get to know teachers’ qualification and professional skills it is necessary to check not only portfolio but also visit demo lesson of these teachers as it is almost impossible to evaluate teacher’s qualification without observing him as a practitioner. It makes this initiative incomplete distorting the original essence of initiative.

Assessment of implementation of teachers’ compulsory attestation once in 5 years

Analyzing the implementation of this initiative we concluded that there is misunderstanding of the idea of attestation process. Teachers do not accept attestation as a step for professional development simplifying it to merely filling folders with unnecessary papers. Moreover, the deficit of teachers will not allow this initiative to be strictly implemented. In case of unsatisfactory attestation results who will substitute dismissed teachers? For example, teachers in Pavlodar region passed the test on the major discipline; they were supposed to get 60 points out of 100. However, 114 examined teachers out of 915 could not reach even 60% barrier [4, 1 p].

Unintended outcomes of teachers’ compulsory attestation once in 5 years

This initiative was addressed to motivate teachers for further professional development and to improve their practice. In reality, in order to pass compulsory attestation successfully teachers undergo this process for the sake of being attested. This formalistic approach to attestation leads to low teachers’ selectivity. It means that all teachers will continue their teaching style and work at the same places, so teachers’ qualifications remain unchanged.

Cycle 5: Cause: low qualification, subcause: low payment

Assessment of effectiveness of performance-based payment

The initiative to raise teachers’ salary through performance-based payment was proposed by PED. This initiative was designed as a system of incentives for teachers to achieve good results. For example, the better results teacher and her/his students achieve, the higher salary will get. Performance-based payment will increase competitive spirit among teachers to achieve higher results as their co-workers and will provide an example of teachers who work hard and receive good salary. Moreover, teachers will be looking for the ways to develop themselves and their qualification. This initiative is considered to be potentially effective, because teachers will strive to earn more points by demonstrating good results of their work. This performance-based payment will motivate teachers to continue working hard and as a result increase their salary.

Assessment of implementation of performance-based payment

This initiative was first announced in PED in 2011 and is still in its developing stage. It is planned to be implemented by 2020. That is why the implementation assessment cannot be carried out.

Unintended outcomes of performance-based payment.

This initiative was addressed to link salary and performance, so that teachers will be paid according to the result of their work and students’ achievements. As a result it might lead to merely collecting “points” paying special attention to gifted students. They will provide a teacher with desired performance rate followed by higher salary. Such special attitude towards selected students will leave other students without proper attention. These will result in inequality and low academic achievement of excluded students.

Conclusion

With the purpose to analyze the implemented policy intended to increase teacher status, our findings are listed below:

1. The main cause of low teacher status is low qualification of teachers.
2. There are 3 subcauses of teacher low status: poor academic preparation, poor selectivity process and low payment.
3. A number of certain initiatives were introduced in PED to increase teacher status. The idea behind the initiative was good and initiatives can be assessed as effective ones.
4. Despite the all initiatives implementation teacher status remains unchanged.

To sum the effectiveness of all initiatives up, the research group concluded that all these initiatives do not have impact on teacher status

due to the fact that most of them fail on the stage of implementation. There is no coherent interconnection among all stakeholders to implement proposed initiatives. To evolve quality development there should be constant constructive criticism and feedback analysis at each stage. The process of implementation should be conducted on a basis of continuous monitoring, analysis and reactive set of measure

REFERENCES

- 1 Hoyle, E. (2001). Teaching prestige, status and esteem. *Educational Management and Administration*, 29(2), p. 144.
- 2 Keuren C. (2011). Influencing the status of teaching in Central Asia. *Information Age Publishing*. p. 173-199.
- 3 Nazarbayev, N. (2010, Feb 7). State Program of Education Development of the Republic of Kazakhstan for 2011-2020. pp. 1-61.
- 4 More than three thousands of teachers improved their qualification (2012, September 3).

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ АМЕРИКАНСКОЙ И ЕВРОПЕЙСКОЙ МОДЕЛЕЙ ОБУЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ

АНТИКЕЕВА С. К.

преподаватель, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

Зарубежный опыт социальной работы многообразен и многолик. Социальные работники имеются во всех странах: одни из них получили подготовку разного уровня в специализированных учебных учреждениях и поэтому считают себя профессионалами; другие, не имеющие профессиональной подготовки, занимаются социальной работой на общественных началах или работают по найму в социальных учреждениях.

Первые курсы по подготовке социальных работников появились в самом начале 90-х годов 19 века в Германии, США и Великобритании. Однако фундаментальная профессионализация социальных работников началась после Второй мировой войны. В послевоенный период сложились две основные модели обучения социальной работе – американская и европейская, отличающиеся, прежде всего, степенью практической подготовки обучаемых [1, 57 с.].

К концу Второй мировой войны в концепциях социальной работы доминировал американский подход. Американская система обучения социальной работе представляет собой экспериментальную форму преподавания и обучения, при которой студент получает помощь по созидательному привнесению полученных знаний в практические ситуации профессиональной деятельности; отработке профессиональных навыков в виде первоначального опыта; восприятию профессионального этикета и ценностей социальной работы; формированию профессионально важных личностных качеств и выработке индивидуального стиля профессиональной деятельности.

Приоритетными областями программы обучения социальных работников в США являются: политика и услуги в области социального обеспечения, человеческое поведение и социальная среда, «многообразие человеческой природы», практика социального обслуживания, исследовательская работа в сфере социального обслуживания и практическое обучение.

В настоящее время в США более четырехсот университетов и колледжей предлагают программы, по которым осуществляется подготовка социальных работников. Они выпускают специалистов трех уровней – бакалавров (после четырех лет обучения), магистров (после шести лет обучения) и докторов (после восьми лет обучения). Кроме того, американские колледжи предлагают двухгодичные программы подготовки технического персонала, используемого в социальной работе.

Однако в последнее время ранее доминирующая американская модель становится лишь одной из многих моделей, в разной мере соответствующей специфике местных и мировых проблем. И в профессиональном мире начали высказываться сомнения в эффективности американской модели профессиональной подготовки социальных работников. По мнению исследователей, закат американской модели обучения наступил в результате утраты общего, объединяющего фактора – профессиональной самодисциплины, приверженности к универсальным проблемам. Была нарушена необходимая мера общего и специфического в содержании обучения социальной работе.

Опыт работы подготовки социальных работников США свидетельствует о том, что там существует три уровня подготовки социальных работников: начальный уровень, магистратура и докторантура. Целью начального уровня социальной работы является подготовка студентов к профессиональной практике на общем уровне. Начинающие, как правило, изучают в течение двух лет гуманитарные

науки, а затем углубленно социальную работу и проводят по крайней мере 400 часов на практике. На уровне магистратуры студентов готовят к серьезной практике в сфере специализации. Первый курс магистратуры посвящен основам социальной работы и практике. На втором курсе программы магистра студенты изучают дисциплины на продвинутом уровне по своей специализации и проходят практику. Учеба в докторантуре по социальной работе подготавливает студентов к исследовательской работе и преподаванию.

Уровень качества обучения социального работника поддерживается благодаря стандартам, определенным CSWE (Council on Social Work Education). Подготовка социального работника на начальном уровне и уровне магистра имеет аккредитацию. Эти стандарты включают в себя структурные факторы, такие как количество преподавателей, требуемое содержание и конечные требования к студентам, т. е. результаты, которых программа должна добиться. Докторские программы не получают аккредитации у CSWE; их рецензируют отдельные учебные заведения.

В США большое значение придается вопросам специализации социальной работы. Одной из первых специализаций в социальной работе стала специализация в области медицины. В первые десятилетия 20 века значительно возросло внимание к проблемам здоровья и его связи с качеством жизни и социальным положением человека. Многие социальные работники того времени были убеждены, что существует прямая связь между болезнями и бедностью, и даже называли болезни «осложнением бедности». По мере того как медицина из области частной практики постепенно складывалась в систему общественного здравоохранения, взаимосвязь между условиями жизни и заболеваемостью становилась все более очевидной.

Открытия, сделанные в области медицины в начале 20 века и связанные с профилактикой, санитарией и гигиеной, социальные работники восприняли как прямое руководство к действию. Они стали активно внедрять свои услуги в медицинских учреждениях для того, чтобы снизить уровень заболеваемости, особенно среди бедных слоев населения. По мере развития социальной работы как профессии становились все более понятными и четкими те обязанности и функции, которые отличают деятельность социальных работников от деятельности медицинских сестер, врачей и администраторов медицинских учреждений. К ним, прежде всего, относятся кропотливая работа по изучению личности пациента и его социальной ситуации, которая требовала установления

личностного контакта. Таким образом, социальная работа в области медицины способствовала уточнению границ компетенции специалистов, выработке профессиональной этики, детализации содержания профессионального образования и увеличению числа школ социальной работы и студентов, получающих медицинскую специализацию [2, 7 с.].

Европейская модель практического обучения специалистов в области социальной работы имеет существенные отличия от американской. В Великобритании студенты изучают социальную работу на двух уровнях: колледжа и агентства (аудиторный и практический курсы). За последнее время обучение в агентствах стало играть более значительную роль. Из числа штатных работников агентств выделяются сотрудники, которые руководят практикой студентов. Часть из них полностью освобождается от практической работы с клиентами и закрепляется за студентами [3, 318 с.].

Основные модели практического обучения социальных работников классифицированы следующим образом (Ш. Рамон и Р. Сарри) [4, 59 с.]:

- модель личностного роста и развития основана на использовании терапевтических моделей практики в моделях обучения: студент становится как бы «клиентом» супервизора. Обучение в основном индивидуальное и опирается на психологические теории;

- «ученическая» модель, которую иногда называют «рядом с Нелли» по аналогии с моделями обучения в промышленности, где ученики наблюдают за работой на ткацких станках опытных специалистов («Нелли»). Данная модель опирается на теории поведения;

- управленческая модель, при которой отношение к студенту ничем не отличается от отношения к любому сотруднику агентства, а основная функция руководителя практики – управление процессом практики. Данная модель опирается на теории управления;

- модель структурированного обучения, основанная на использовании учебного плана в модульном виде, с блоками единиц. Применяются различные методы преподавания, особенно имитационные и деятельностные (обучение в «команде»). Студент работает под непосредственным наблюдением и контролем руководителя практики. Модель опирается на модель обучения взрослых.

В Великобритании сложилась практика уже на первом году обучения за студентом закреплять рабочее место и в дальнейшем специализировать его в избранном направлении деятельности.

Выбор учащимся той или иной модели зависит от его образовательного уровня. Выпускникам средней школы предлагаются четырехгодичные курсы на звание бакалавра, а выпускникам высших учебных заведений – двухгодичные курсы и годичная аспирантура. Что касается тех, кто не закончил высшее учебное заведение, то для них предусмотрены двух- или трехгодичные курсы.

Последние десятилетия в Европе характеризуются увеличением приема в учебные заведения, которые занимаются подготовкой социальных работников. Поскольку социальная работа требует от своих представителей определенной опытности в жизненных делах, большинство тех, кто ей обучается, находится в возрасте 25, а 30 % 35 лет и старше. Третью часть учащихся составляют мужчины, хотя в социальной работе Великобритании, как и в других странах мира, преобладают женщины.

На современном этапе обучение социальных работников отражает специфику национальных систем образования: продолжительность обучения, форма подготовки и ее особенности различаются в зависимости от национальных особенностей той или иной страны, ее культурных традиций.

Итак, рассмотрим отличительные особенности американской и европейской моделей социальной работы по рисунку 1.

Рисунок 1 – Отличительные особенности американской и европейской моделей социальной работы

Согласно проведенному сравнительному анализу, можно сделать следующие выводы. Как в американской, так и в европейской моделях, важнейшим условием доступа к подготовке работников социальной сферы является наличие определенных личностных качеств, мотивации, жизненного опыта, которые заявляются на специальном экзамене. Обращает на себя внимание тот факт, что достаточно большое внимание уделяется вопросам

общей подготовки, здоровья, физического и психического состояния. Подготовка социальных работников включает вариативную часть, охватывающую основы наук, широкие области знания, общие методики и т. д., и региональные компоненты, конкретизирующие различные аспекты подготовки, составляющие основу для практики, проведения стажировок, тренингов, решения реальных проблем, деятельности в конкретных ситуациях. Значительная часть подготовки специалистов сосредоточена в региональных центрах, агентствах, институтах, специализированных школах подготовки персонала для социальной работы.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Агафонов А. Н. Социальная работа: введение в специальность: Учеб. пособие. / Под ред. Агафопова А. Н. – Караганда: Санат-Полиграфия, 2008. – 57 с.
- 2 Холостова Е. И., Дашкина А. Н., Малофеев И. В. Зарубежный опыт социальной работы. / Под ред. Холостовой Е. И., Дашкиной А. Н., Малофеева И. В. – М.: Дашков и К, 2012. – 7 с.
- 3 World Guide to Social Work Education. – Wash. C : Georgetown Univer. Press, 1984. – 318 p.
- 4 Сарри Р. Отбор студентов и обучение их социальной работе. / Под ред. Ш. Рамон и Р. Сарри; Пер. с англ. Ю. Б. Шапиро. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 59 с.

ЖЕКЕ ТҰЛҒА БОЙЫНДА РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

АУБАКИРОВА Б. К.

казак тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі, «Екібастұз қаласының әкімдігі білім бөлімінің №7 мектеп-гимназиясы», КММ, Екібастұз қ.

Қазақстан Республикасының білім беруді дамыту тұжырымдамасында «Білім берудің мақсаты - жылдам өзгеріп отыратын дүние жағдайларында алған терең білімнің, кәсіби дағдыларының негізінде еркін бағдарлай білуге, өзін-өзі іске асыруға, өзін-өзі дамытуға және өз бетінше дұрыс, адамгершілік тұрғысынан жауапты шешімдер қабылдауға қабілетті, дені сау жеке тұлғаны қалыптастыру» делінген. Жоғарыда аталған қағидаларды ұстана отырып, Қазақстанда ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтарды, тарихи тәжірибелерді, сан ғасырлық мәдени ұлттық дәстүрлерді ескере

отырып, қазіргі білім мазмұнын жаңғыртуда, жаңа талаптар қоя отырып ұлттық рухта болашақ ұрпақты тәрбиелеу керек деп санаймын.

Тәрбиенің негізгі мақсаты- дені сау, ұлттық сана сезімі ояңған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданлы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу. Руханилық жеке тұлғаның негізгі сапалық көрсеткіші. Руханилықтың негізінде адамның мінез-құлқы қалыптасады, ар-ұят, өзін-өзі бағалау және адамгершілік сапалары дамиды. Мұның өзі мейірімділікке, ізгілікке шақырады¹ [1, 86].

Рухани-адамгершілік тәрбие — бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. Жеке адамның адамгершілік санасының дәрежесі оның мінез-құлқы мен іс әрекетін анықтайды. Сананың қалыптасуы-ол баланың мектепке бармастан бұрын, қоғам туралы алғашқы ұғымдарының қалыптасуына, жақын адамдардың өзара қатынасынан басталады. Баланы жақсы адамгершілік қасиеттерге, мәдениетке тәрбиелеуде тәрбиелі адаммен жолдас болудың әсері күшті екенін халқымыз ежелден бағалай білген. «Жақсымен жолдас болсаң- жетерсің мұратқа, жаманмен жолдас болсаң- қаларсың ұятқа...» «Жаман дос, жолдасын қалдырар жауға» — деген мақалдардан көруге болады. Мақал-мәтелдер, жұмбақ, айтыс, өлеңдер адамгершілік тәрбиенің арқауы. Үлкенді сыйлау адамгершіліктің бір негізі. Адамзаттық құндылықтар бала бойына іс-әрекет барысында, әр түрлі ойындар, хикаялар, ертегілер, қойылымдар арқылы беріледі. Адамгершілік-адамның рухани байлығы, болашақ ұрпақты ізгілік бесігіне бөлейтін руханиет дәуіріне жаңа қадам болып табылады. Адамгершілік тәрбиенің нәтижесі адамдық тәрбие болып табылады. Ол тұлғаның қоғамдық бағалы қасиеттерімен сапалары, қарым-қатынастарында қалыптасады. Адамгершілік қоғамдық сананың ең басты белгілерінің бірі болғандықтан, адамдардың мінез-құлқы, іс-әрекеті, қарым-қатынасы, көзқарасымен сипатталады. Олар адамды құрметтеу, оған сену, әдептілік, кішіпейілдік, қайырымдылық, жанашарлық, ізеттілік, инабаттылық, қарапайымдылық т. б. Адамгершілік-ең жоғары құндылық деп қарайтын жеке адамның қасиеті, адамгершілік және психологиялық қасиеттерінің жиынтығы. Адамгершілік тақырыбы-мәңгілік. Ол ешқашан ескірмек емес² [2, 78-796].

¹ Сейсенбаева Ж. А. «Ұлттық тәрбие аясында тіл және әдебиетті оқытудың кейбір жайттары» [1, 86].

² Қ. Бөлеев «Болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәрбие беруге кәсіби дайындау» [2, 78-796].

Жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру- ата-ана мен ұстаздардың басты міндеті. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Адамгершіліктің қайнар бұлағы- халқында, отбасында, олардың өнерлерінде, әдет-ғұрпында. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс — тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңіреді. Көрнекті педагог В. Сухомлинский «Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол бала солай бола алады», — дейді. Демек, шәкіртке жан-жақты терең білім беріп, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялата білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз. Қай заманда болмасын адамзат алдында тұратын ұлы мұрат-міндеттерінің ең бастысы — өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты, саналы ұрпақ тәрбиелеу. Ұрпақ тәрбиесі — келешек қоғам тәрбиесі. Сол келешек қоғам иелерін жан-жақты жетілген, ақыл-парасаты мол, мәдени — ғылыми өрісі озық етіп тәрбиелеу — біздің де қоғам алдындағы борышымыз. Мектепке дейінгі адамгершілік тәрбие — балалардың адамгершілік сана-сезімін, мінез-құлқын қалыптастыруды қамтиды. Дәлірек айтқанда, адалдық пен шыншылдық, адамгершілік, кішіпейілдік, қоғамдағы және өмірдегі қарапайымдылық пен сыпайылық, үлкенді сыйлау мен ибалық адамгершілік тәрбиесінің жүйелі сатылап қамтитын мәселелері. Адамгершілік тәрбиесінің әрқайсысының ерекшеліктерін жетік білетін ұстаз халық педагогикасын ғасырлар бойы қалыптасқан салт-дәстүрлерді, әдет-ғұрыпты жан-жақты терең білумен қатар, өркениетті өмірмен байланыстыра отырып, білім берудің барлық кезеңдерінде пайдаланғаны дұрыс. Ата-ананың болашақ тәрбиесі үшін жауапкершілігі ұрпақтан ұрпаққа жалғасуда. «Балапан ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі» дегендей, ата-ананың күн сайын атқарып жүрген жұмысы- балаға үлкен сабақ. Жас балалардың үлкендер айтса, соны айтатынын, не істесе соны істегісі келетінін бәріміз де білеміз. Баланың үйден көргені, етене жақындарынан естігені-ол үшін адамгершілік тәрбиесінің ең үлкені, демек жақсылыққа ұмтылып, жағымды істермен айналысатын адамның айналасындағыларға көрсетер мен берер тәлімі мол болмақ. Жас өспірім тәлім-тәрбиені, адамгершілік қасиеттерді үлкендерден, тәрбиешілерден насихат жолымен емес, тек шынайы көру, сезім қатынасында ғана алады. Жеке тұлғаның бойындағы жалпы адамзаттық құндылықтардың қалыптасуы осы бағытта жүзеге асады, сөйтіп оның өзі-өзі тануына, өзіндік бағдарын анықтауына мүмкіндік туғызатындай тәлім-тәрбие берілуі керек⁴ [4, 216].

Жақсы адамгершілік қасиеттердің түп негізі отбасында қалыптасатыны белгілі. Адамгершілік қасиеттер ізгілікпен ұштастырады. Әсіресе еңбекке деген тұрақты ықыласы бар және еңбектен білуде өзін көрсететін балаларды еңбек сүйгіштікке тәрбиелеу басты міндет болып табылады. Өз халқының мәдениетін, тарихын, өнерін сүю арқылы басқа халықтардың да тілі мен мәдениетіне, салт-дәстүріне құрметпен қарайтын нағыз мәдениетті азамат қалыптасады. Қазақ халқының әлеуметтік өмірінде үлкенді сыйлау ұлттық дәстүрге айналған. Отбасында, балабақшада, қоғамдық орындарда үлкенді сыйлау дәстүрін бұзбау және оны қастерлеу әрбір адамнан талап етіледі. Халқымыздың тәлім-тәрбиелік мұрасына үңілсек, ол адамгершілікті, қайырымдылықты, мейірбандықты дәріптейді. Ата-бабаларымыздың баланы бесігінен жақсы әдеттерге баулыған. «Үлкенді сыйла», «Сәлем бер, жолын кесіп өтпе» деген секілді ұлағатты сөздердің мәні өте зор. Адамгершілікті, ар-ұяты бар адамның бет-бейнесі иманжүзді, жарқын, биязы, өзі парасатты болады. Ондай адамды халық «Иман жүзді кісі» деп құрметтеп сыйлаған³ [3,63-64б].

Балаларымызды имандылыққа тәрбиелеу үшін олардың ар-ұятын, намысын оятып, мейірімділік, қайырымдылық, кішіпейілдік, қамқорлық көрсету, адалдық, ізеттілік сияқты қасиеттерді бойына сіңіру қажет. Баланы үлкенді сыйлауға, кішіге ізет көрсетуге, иманды болуға, адамгершілікке баулу адамгершілік тәрбиесінің жемісі. Балаларды адамгершілікке тәрбиелеуде ұлттық педагогика қашанда халық тәрбиесін үлгі ұстайды. Ал адамгершілік тәрбиелудің бірден-бір жолы осы іске көзін жеткізу, сенімін арттыру. Осы қасиеттерді балаға жасынан бойына сіңіре білсек, адамгершілік қасиеттердің берік ірге тасын қалағанымыз. Қазіргі кезде өсіп келе жатқан ұрпақты тәрбиелеуде қойылған мақсаттардың бірі қоғамға пайдалы, үлкенге құрмет көрсетіп, кішіге қамқор бола білетін, жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру. Ұлттық тәрбие мен жалпы адамзаттық құндылық қасиеттерінің мәселесі – адамзат тарихынан өн - бойына ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан ұлы мақсат. Бұл адамзаттың өркениеттің өзгеше биігіне көтерілген, үшінші мыңжылдыққа қадам басқан кезеңінде де жас мемлекетіміз үшін рухани асыл мұрат болып Қазақстандық патриотизм, азаматтық парыз, тұлға бойындағы ұлттық құндылықтар мен ар тазалығы және жалпы адамзаттық қасиеттерді жатқызамыз² [2, 80 б].

⁴ Беркімбаева Ш.К., Құсайынов А.Қ. «Педагогика» [4, 21б].

³ Қалиев С., Молдабеков Ж., Иманбекова Б. «Этнопедагогика» [3,63-64б].

Олай болса, қазіргі кезеңде мектеп табалдырығынан бастап білім беруде ел тарихын терең қозғап, тәрбие сағаттарында қазақ зиялы қауымының еңбектерін, қоғам дамуына қосқан үлесін айтып түсіндіру арқылы оқушылардың адами құндылық қасиеттерін қалыптастыру. Оқушының жалпы адамзаттық қасиеттеріне меймандостық, кісілік, сыйласымдылық, имандылық, кішіпейілдік, кеңпейілділік, салауаттылық, тіршілікке бейімділігі, өнерпаздық, шешендік, ақынжандылық, сыпайлығы, мәдениеттілігі т.б. қасиеттері арқылы ерекшеленеді. Әрбір ұлттың ұлттық тәрбиеге байланысты дамып, қалыптасқан.

«Адам ұрпағымен мың жасайды», - дейді қазақ мәтелі. Иә ұрпақ жалғастығымен адамзат баласы мың емес миллион жыл жасап келеді. Адамзат еншісіне ғана тиісті сол саналы тірлік дамуының бағбаншысы-тәрбие. Демек, ұрпақ тәрбиесі қай заманның, қай қоғамның болмасын көкейкесті мәселесі болып келгендігі дәлелдеуді қажет етпейді. Онсыз адамзат ғұмырының мәні мен сәні жоқ. М.Жұмабаев: «Әрбір ұлттың-баласы өз ұлтының арасында, өз ұлты үшін қызмет қылатын болғандықтан, тәрбиеші баланы сол ұлт тәрбиесі мен тәрбие қылуға міндетті» деп айтқан екен. Қазір біздер жаңа ғасырда өмір сүріп отырмыз. Көш басын өркениет жолына бұрып, сол ұлы көшті адастырмай алға апарар ұрпағымыздың нұрлы болашағы мен бағыт - бағдарын айқындап алғанымыз да абзал.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Сейсенбаева Ж.А. «Ұлттық тәрбие аясында тіл және әдебиетті оқытудың кейбір жайттары» Хабаршы-Вестник КазНУ №3(28), 2009 ж.

2 Қ.Бөлеев «Болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәрбие беруге кәсіби дайындау».-Алматы, 2004.

3 Қалиев С., Молдабеков Ж., Иманбекова Б. «Этнопедагогика» – Астана, 2005 жыл

4 Беркімбаева Ш.К., Құсайынов А.Қ. «Педагогика - Алматы, 2009.

² Қ.Бөлеев «Болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәрбие беруге кәсіби дайындау» [2, 80 б].

ПРОФЕССИОГРАФИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ПОСТРОЕНИЮ МОДЕЛИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

АУЕСБАЕВА Р. Н.

магистрант, ЕНУ имени Л. Н. Гумилева, г. Астана

КАЛКЕЕВА К. Р.

д.п.н., профессор, научный руководитель, ЕНУ имени Л. Н. Гумилева, г. Астана

Сегодня известны разнообразные подходы к разработке модели специалистов, среди них можно выделить следующих авторов: В. А. Слостенин, Л.М.Митина, С.А. Дружилов, В. Н. Краевский, Р.А.Исламшин, ЭМ. Никитин, Е. И. Пассов, Е. Н. Соловова, В. В. Сафонова, Н. Ф. Талызина и другие. В психолого-педагогических науках сложилось несколько подходов к исследованию содержания и структуры профессиональной компетентности педагога в процессе ее становления и развития: профессиографический, уровневый, задачный.

При профессиографическом подходе основным документом, отражающим требования к специалисту, является профессиограмма, с требованиями, которого соотнобразовываются все этапы профессиональной подготовки и переподготовки будущих специалистов. Как отмечает В.А.Слостенин, профессиограмма учителя отражает инвариантные, идеализированные параметры его личности и профессиональной деятельности: «Профессиограмма моделирует предвосхищаемый результат, который существует идеально, но должен быть получен по прошествии определенного срока обучения и воспитания студента в вузе. Как система требований к специалисту, она дает возможность предвидеть конкретные пути, средства, операции, критерии профессиональной подготовки студентов, а также совершенствовать программу формирования личности будущего учителя» [1, 26 с].

В настоящее время накоплен богатый опыт построения профессиограмм педагога. Обобщая его, группа ученых под руководством В.А.Слостенина предлагает объединить профессиональные требования к учителю: «... в три основных комплекса, взаимосвязанных и дополняющих друг друга: общегражданские качества; качества, определяющие специфику профессии учителя; специальные знания, умения и навыки по предмету (специальности)» [2, 34 с]. Аналогичный состав комплексов качеств психолога предложен Р. В. Овчаровой [3, 11-13 с].

По нашему мнению, профессиограмма выступает в качестве важнейшего инструмента создания в самосознании студента образа «Идеальный педагог», и сосредотачивает в себе:

- систему индивидуальных субъектных оснований для постановки стратегических задач профессионального становления;
- содержание информации для построения индивидуального образа «Я – будущий специалист»;
- критерии диагностики процесса и результата профессионального становления.

В работах А.К.Марковой разработаны концепции труда учителя [4] и модель специалиста [5]. Данный задачно-личностный подход к составлению профессиограммы основывается на профессиональной задаче. Рассмотрим модель построения профессиограммы, которая отражена в таблице:

Задачи труда в профессии (роль, предназначение профессии в обществе, распространенность профессии в обществе)	Модули профессии	
1-й модуль		
2-й модуль		
3-й модуль и т.д.		
Труд в профессии. Объект труда. «Трудограмма».		
Предмет труда		
Профессиональные знания		
Профессионально необходимые действия		
Средства труда		
Условия труда		
Организация и кооперация в труде		
Продукт (результат, цель) труда, показатель эффективности труда		
Социально принятые уровни профессионализма, квалификационные ряды в данной профессии		
Права представителя данной профессии		

Обязанности представителя в данной профессии				
Объективное влияние труда в данной профессии человека	Позитивное			
Негативное				
Человек в профессии. Субъект труда. Психограмма.				
Профессионально важные психологические качества человека	Способствующие эффективному выполнению деятельности и развитию человека в труде (психологические показания)	Мотивы, цели, задачи человека	Мотивационная сфера	
		Профессиональные притязания		
		Эмоции, психические состояния		
		Удовлетворенность рудом		
	Припятствующие эффективному выполнению деятельности и развитию человека в труде (психологические противопоказания)	Психологические знания о труде	Операционная сфера	
		Психологические действия, способы, приемы, умения		
		Профессиональные способности, профессиональная обучаемость		
		Профессиональное мышление		
	Профессиональное саморазвитие			
Операционная сфера		Мотивационная сфера		
Субъективное воздействие человека на труд в данной профессии	Профессиональное творчество			

Из таблицы мы видим, что составляющими профессиограммы являются трудограмма, психограмма. Трудограмма описывает специалиста как субъекта профессиональной деятельности и включает в себя: предназначение профессии и ее роль в обществе, профессиональные знания, умения, приемы, способы работы,

технологии, применяемые в данной профессии для успешного достижения результата, предмет труда в профессии, условия труда, средства труда, распространенность профессии, продукт труда, организация труда, права и обязанности представителя данной профессии, позитивные и негативные стороны профессии.

В психограмме специалист выступает как личность, отражены психолого-личностные качества: характеристики мотивационной, волевой, эмоциональной сферы (мотивы, цели, задачи, интересы, потребности, профессиональная самооценка, эмоциональный облик, удовлетворенность человека трудом, его процессом и результатом); характеристики операциональной сферы (психологические знания о профессии, психологические способы, приемы, умения, профессиональные способности, мышление, обучаемость, профессиональное саморазвитие, линии психологического роста и распада профессиональной деятельности и личности специалиста).

Данная модель хорошо отражает характеристики специалиста как субъекта труда и личность, однако следует отметить, что в указанной модели вопросы личности специалиста, социально-значимые качества человека, социальные нормы профессии остались за пределами рассмотрения. Эту модель идеально дополняет структура профессиограммы, предложенная Ю. К. Черновой и В. В. Щипановым, которая дополнила последнюю третьей составляющей:

- трудограмма — описание труда в профессии;
- психограмма — описание человека в труде;
- социограмма — описание личности в профессии [6, 66 с].

Социограмма содержит описание социально-значимых качеств личности для реализации профессиональной деятельности (организационные способности, обучаемость, мобильность и т. п.), социальные нормы человека в профессии (правила поведения, традиции), коммуникативную культуру, возможности профессионального роста.

Коллектив ученых (Е. П. Белозерцев, В. А. Кан-Калик, Н. Д. Никадров, В. А. Слостенин, Е. Н. Шиянов и другие) создали модель профессиональной компетентности учителя через раскрытие педагогических умений, которые рассматриваются как «... совокупность последовательно разворачивающихся действий, часть из которых может быть автоматизирована (навыки), основанных на теоретических знаниях и направленных на решение задач развития гармоничной личности» [2, 41 с]. В модели выявлены основные педагогические умения. Диапазон их проявления находится в

интервале от эмпирического умения педагогически мыслить и действовать до умения подвергать факты и явления теоретическому анализу. Их профессиональная конкретизация составляет цикл движения от педагогических задач к педагогическому результату, а от него – к новым генерированным в ходе анализа мыслям.

В целом цикл включает следующие группы умений:

- «перевод» содержания объективного процесса воспитания в конкретные педагогические задачи;
- Конструирование и приведение в движение логически завершенной педагогической системы;
- Выделение и установление взаимосвязи между компонентами и факторами воспитания, приведение их в действие;
- Учет и оценка результатов педагогической деятельности [2, 42 с].

Эта модель компетентности многофункциональна и применяется как эталон профессионального становления деятельности студентов; используется преподавателями в качестве системы критериев профессиональной подготовки.

С. А. Дружиллов в своей монографии «Профессиональная компетентность и профессионализм педагога: психологический подход» выделяет следующие компоненты профессиональной компетентности педагога: мотивационно-волевой, функциональный, коммуникативный и рефлексивный [7]. Мотивационно-волевой компонент включает в себя: мотивы, цели, потребности, ценностные установки, стимулирует творческое проявление личности в профессии; предполагает наличие интереса к профессиональной деятельности. Функциональный (от лат. *functio* – исполнение) компонент в общем случае проявляется в виде знаний о способах педагогической деятельности, необходимых учителю для проектирования и реализации той или иной педагогической технологии. Коммуникативный (от лат. *communico* – связываю, общаюсь) компонент компетентности включает умения ясно и четко излагать мысли, убеждать, аргументировать, строить доказательства, анализировать, высказывать суждения, передавать рациональную и эмоциональную информацию, устанавливать межличностные связи, согласовывать свои действия с действиями коллег, выбирать оптимальный стиль общения в различных деловых ситуациях, организовывать и поддерживать диалог. Рефлексивный (от позднелат. *reflexio* – обращение назад) компонент проявляется в умении сознательно контролировать результаты своей деятельности и уровень собственного развития, личностных достижений; сформированность таких качеств и свойств, как креативность, инициативность, нацеленность на

сотрудничества, сотворчества, склонность к самоанализу. Рефлексивный компонент является регулятором личностных достижений, поиска личностных смыслов в общении с людьми, самоуправления, а также побудителем самопознания, профессионального роста, совершенствования мастерства, смыслов творческой деятельности и формирования индивидуального стиля работы.

Указанные характеристики профессиональной компетентности педагога нельзя рассматривать изолированно, поскольку они носят интегративный, целостный характер, являются продуктом профессиональной подготовки в целом.

В аспекте нашего исследования импонирует определение, приведенное в докторской диссертации Ю. В. Варданян [8] применительно к вузовскому этапу становления профессиональной компетентности специалиста. Модель профессиональной компетентности специалиста формулируется как «единство теоретической и практической готовности и способности выпускника вуза к осуществлению профессиональной деятельности».

К структуре профессиональной компетентности Ю. В. Варданян относит субъектный, объектный и предметный компоненты.

Субъектный компонент выражает качественное своеобразие специалиста как целостно развивающегося, производящего и развивающегося существа, умеющего осуществлять профессиональную самодиагностику, самоизменение, самооценку и самоанализ, а также диагностику, изменение, оценку и анализ профессиональной деятельности и ее результатов. *Объектный* компонент характеризует процесс создания специалистом системы профессиональной деятельности и обеспечения ее функционирования на всех этапах движения от задачи к воплощенному результату. *Предметный* компонент составляет продукт совместно-распределенной деятельности специалиста-гуманитария и человека или группы людей, получающих от него профессиональную помощь и услуги.

Также вызывает интерес иерархическая модель педагогической компетентности Коточитовой Е.В., в которой каждый следующий блок опирается на предыдущий, создавая «платформу для «вырастания» следующих компонентов [9]. Составляющие модель блоки представляют собой шесть видов педагогической компетентности: знаниевую, деятельностьную, коммуникативную, эмоциональную, личностную, творческую. Подчеркивается особая значимость принципа последовательности, имеющего прямое отношение к формированию компетентности педагога в процессе

его обучения. Вырванный из контекста отдельный блок не обеспечит необходимой профессиональной компетентности педагога.

Зачастую, выходя в реальную педагогическую практику специалист, попадает в ситуацию неопределенности. Теория предписывает учитывать исходное состояние обученности и воспитанности учащихся, но не указывает, как это можно сделать, не подменяя практическую работу преподавателя исследовательской. Отсутствуют также надежные средства управления (самоуправления) ростом профессиональной компетентности, поскольку в рамках собственно практической работы преподавателя трудно достаточно точно определить, что именно усваивается, каков результат этого усвоения, к какой модели деятельности следует стремиться. Как замечает В.В.Сериков, «знания, даваемые в вузе, хороши для преподавательской деятельности, но почти не пригодны для регуляции деятельности практической» [10, 21 с].

На практике это часто приводит преподавателя к выработке собственной модели компетентности как неполного, нецелостного отражения педагогической действительности в сознании преподавателя. Все это ставит нас перед необходимостью проектирования такой модели профессиональной компетентности, которая бы в полной мере учитывала эти обстоятельства.

В то же время мы считаем, что никакая отдельно взятая модель, даже очень сложная, не может дать полное представление об изучаемом объекте. Это противоречило бы общенаучному методологическому положению о неисчерпаемости материи и сознания, утверждающему, что не существует полного конечного набора сведений о системе, достаточного для дедуктивного построения модели, описывающей (предсказывающей) все элементы ее «поведения» [11, 34 с]. Очевидно, что конкретная модель должна отражать структурно и содержательно наиболее существенные на данном этапе свойства и взаимосвязи элементов системы и процессов в ней протекающих.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Сластенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки. – М.: Просвещение, 1976 – 160с.
- 2 Сластенин В.А. Исаев И.Ф., Мищенко А.И., Шиянов Е.Н., Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений. – М.: Школа-Пресс, 1997. – 512с.

3 Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога. – М.: Просвещение: Учебная литература, 1996. – 352с.

4 Маркова А.К. Психология труда учителя. – М.: Просвещение, 1993. – 192 с.

5 Развивающаяся психология – основа гуманизации образования: Материалы I Всерос. Научно-метод. Конференции 19-21 марта 1998 /Под ред. В.Я.Ляудис, Н.Н.Корж. – М.: Российское психологическое общество, 1998. – 288с.

6 Чернова Ю. К., Щипанов В. В. Квалиметрическое проектирование образовательного процесса: методология и практика. — М.: ИЦ проблем качества подготовки специалистов, 2002.

7 Дружилов С.А.. Профессиональная компетентность и профессионализм педагога: психологический подход.//Сибирь. Философия. Образование. Научно-публицистический альманах: СО РАО ИПК.- Новокузнецк, 2005 (выпуск 8), – С.26-44.

8 Варданян Ю. В. Стрoение и развитие профессиональной компетентности специалиста с высшим образованием (на материале подготовки педагога и психолога). - Дисс. ... д. пед. н. - М., 1998. - 353 с.

9 Коточитова Е.В. Психологические особенности творческого педагогического мышления: Автореф. дисс.... канд. психол. Наук – Ярославль: Изд-во ЯрГУ, 2001. – 24 с.

10 Сериков В.В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем. – М.: Логос, 1999. – с. 3-12.

11 Краевский В.В., Кутьев В. Методология педагогики: о чем спорим?// Педагогика. – 1991. - №7. – с. 32 – 38.

ОТБАСЫЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫҢ БАЛАҒА ӘСЕРІ

АХМЕТОВА М. К.
магистрант, С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.
ЖУМАДИРОВА К. К.
профессор, психология және педагогика кафедрасы,
С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.

Отбасы мәселесі барлық уақытта да адамзатты толғандырған. Әрбір отбасы өз баласын қалай тәрбиелеуді өзі шешеді. Бұл мәселе бойынша бірыңғай ой жоқ. Әрбір ересек адам бала өмірінде маңызды рөл атқарады. Балалық шақ - педагогикалық әсер етулерге бағынатын кезең. Балалық шақта тұлға гармониясының бағыттары, негіздері қалыптасады.

Ата-аналар үшін міндеттердің бірі олардың бала тәрбиесі бойынша міндеттері. Дәл осы ата-аналарға баланың болашақта қандай болатыны тәуелді; мейірімді немесе жауыз, бейімделгіш немесе төзімді, шыдамды. Отбасында осы айтылған қасиеттер қалыптасады, бұл қасиеттер балаға өмір бойы тұлға болуына ықпал етеді [1, 246 б.].

Қазіргі уақытта отбасындағы ата-ана мен бала арасындағы қарым-қатынас баланың жеке тұлғасының, әсіресе оның мінез-құлқының қалыптасуына әсер ететін негізгі факторлардың бірі екендігі белгілі. Ата-ана мен бала арасындағы қарым-қатынас ерекше және көрнекі түрде, әсіресе, бала тәрбиесінде көрінеді. Отбасылық тәрбие жүйесінің және «ана-бала» қарым-қатынасы үйлесімділігінің бұзылуы – балаларда невроз ауруының пайда болуына себепші негізгі патогенетикалық фактор деген көзқарасқа кейбір ғалымдар ерекше көңіл бөледі. Мысалы, А.Е.Личко мен Э.Г.Эйдемиллер ерекше мінезді және психопатия белгілері бар балаларға отбасылық тәрбие берудің 6 түрін атап көрсетеді.

Гипопротекция (гипоқамқорлық) балаға қажетті қамқорлықтың жоқтығымен сипатталады (балаға уақыт жетпейді). Мұндай қарым-қатынас кезінде бала өзімен –өзі болады, өзін ешкімге керегі жоқ деп сезінеді.

Басым гиперпротекция баланың дербестігіне, ынталылығына тосқауыл болатын тым артық, ығыр қылатын қамқорлықтан туады. Гиперпротекциялық тәрбие кезінде ата-ана баладан үстем болады, яғни баланың тәртібіне қатаң бақылау жасалып, оның шын мәніндегі қажеттілігі ескерілмейді (мысалы, баланың қарсылығына қарамай анасы оны мектепке дейін шығарып салады). Қарым-қатынастың мұндай түрі басым гиперпротекция деп аталады. Оның бір түріне отбасының еркесі ретінде баланың барлық қажеті мен еркелігін қанағаттандыратын құптаушы гиперпротекция жатады.

Эмоционалды шеттету баланың қай қылығын да қабылдамаудан туады. Шеттету ашық түрде (мысалы, сен мені мезі еттің, кет, жолама маған деген сияқты) немесе мазақтау, кекету, мысқылдау сияқты жасырын түрде болады.

Қатал қарым-қатынас баланы ұрып-соғу арқылы көрінеді немесе жасырын, яғни эмоционалдық дұшпандық пен суықтықтан көрінеді [2, 656 б.].

Жоғары моральдық жауапкершілік бала болашағының ерекшелігіне үміт артып, баладан жоғары моральдық тәртіп талап етуден болады. Тәрбиенің мұндай түрін ұстанатын ата-

аналар балаға отбасының басқа мүшелеріне қамқоршы, қорғаныш болуды жүктейді.

Дұрыс тәрбиелемеу бала мінезінің одан сайын бұзылуына әсер ететін фактор болып табылады.

Мінездің ерекшеленуі дегеніміз – мінездің нормаға сәйкес келмейтін жеке бір ерекшелігінің тым айқын көрінуі. Ерекше мінезді балалардың психикасын зақымдауы мүмкін кейбір әсерлерге тым осал болады.

Отбасылық психология саласының мамандарымен соңғы он жылда «бала – ересек адам» қарым-қатынасының әртүрлі нұсқалары атап көрсетілген. Мысалы, А. Я. Варганың еңбегінде ата-ана қарым-қатынасының балаға жағымсыз 3 түрі сипатталған: симбиотикалық, авторитарлық, эмоционалды шеттетушілік. Эмоционалды шеттетуді ғалым ата-анасының баланы аурушаң, әлсіз, дәрменсіз есептеу үрдісінен деп сипаттайды. Тәрбиенің мұндай түрін автор «балаға сәтсіз, жолы болмағыш кішкентай адам ретінде қарап тәрбиелеу» деп атаған.

Е. Т. Соколованың зерттеулерінде ата-ана мен бала қарым-қатынасының негізгі стилі проблемаларды бірлесіп шешу кезіндегі ата-ана мен баланың өзара әрекетін талдау негізінде көрсетілген:

- ынтымақтастық;
- жалған ынтымақтастық;
- жекешелеу;
- бақталастық.

Ынтымақтастық қарым-қатынасы кезінде баланың қажеті ескеріліп, оған «автономия» құқығы беріледі. Көмек ересек адамның араласуын талап ететін қиын жағдайларда ғана көрсетіледі. Отбасында туындаған проблемалық мәселелерді шешудің жолдары баламен бірге қарастырылады, әрі оның пікірі есепке алынады.

Жалған ынтымақтастық қарым-қатынасы әртүрлі болуы мүмкін: бірде бала үстем болса, бірде ата-анасы үстем болуы мүмкін. Мұндай жағдайда ашық жағымпаздық сипаттағы алдамшы әрекеттестік орын алады. Басқаларға көз болу үшін өтірік бірлесіп шешім қабылдау тараптардың біреуінің екінші жақтың шабуылынан қорқып асығыс келісуі арқылы жүзеге асады.

Жекешелеу кезінде күштерін бір жерге жинақтау мен біріктіру толығымен жойылады, бірінің бастамасын бірі қабылдамайды және ескермейді, өзара әрекеттестік мүшелері бірін-бірі тындамайды да, сезінбейді де.

Бақталастық стиліне өзінің бастамасын қорғау және өзгенің бастамасын жаныштау кезінде көрінетін бәсекелестік тән.

Отбасындағы тәрбиенің 3 патогенді түрін көрсетуге болады.

Бірінші түрі - қабылдамау (эмоционалды шеттету). Оның мәні шектен тыс талап ету, қатаң шектеу және бақылау. Бала өз қалпында қабылданбайды, оны түзету басталады. Қабылдамау бала бойында невротикалық шиеленісті қалыптастырады. Ата-ананың өзінде неврастения пайда болады. «Мен бола алмағанмен, сен боласын» деп талап етіледі. Мұнда ата-аналар баланың бойындағы балалықты жек көреді, баланың еркелігі, балалық қылықтары олардың ашуын келтіреді.

Екінші түрі - гиперәлеуметтендіруші тәрбие. Баланың немесе отбасының басқа мүшелерінің денсаулығы, әлеуметтік мәртебесі жөнінде қорқыныштан, күдіктен пайда болады. Нәтижесінде үрей сезімі, әлеуметтік тұрғыдағы жабысқақ ой қалыптасуы мүмкін. Ата-анасы балаға нені қажет етуі керектігін айтып отырады және бала темпераментінің табиғи көздерін тұншықтыруға тырысады.

Үшінші түрі - менмендік тәрбие. Бала қатты әспеттелетін отбасыларында кездеседі. Нәтижесінде балада отбасына және бүкіл әлемге деген көптеген наразылық пайда болады. Мұндай тәрбие жеке тұлғаның истероидты түрінің пайда болуына ықпал етуі мүмкін [3, 567 б.].

Ата-анасының қамқорынсыз өскен балалардың ерекшелігін зерттеуші ағылшын психотерапевті Д.Боулби патогенді тәрбиенің мынадай түрлерін атап көрсетеді:

- ата-ананың біреуі немесе екеуі де баланың махаббатқа деген мұқтаждығын қанағаттандырмайды немесе толығымен оны жоққа шығарады;
- бала жұбайлар арасындағы дау-дамайды шешу құралы болып табылады;
- тәртіпке шақыру шарасы ретінде баланы «жек көріп кетумен» немесе отбасынан «кетіп қалумен» қорқыту;
- балаға алда болатын (немес болған) барлық жағдайлардың, яғни аурудың, айрылысудың, өлімнің себепкері сенсін деп иландыру;
- баланың айналасында оның уайым-қайғыларын бөлісетін немесе ата-анасын алмастыратын адамның болмауы [4, 45 б.].

Баланың жеке тұлғасының отбасында қалыптасуы ата-ананың балаға қарым-қатынасы мен әртүрлі тәрбиеден басқа ата-анасының нұсқауларымен де анықталады. Олар баланың көптеген эмоциялық проблемаларының бастауы болуы мүмкін. Бұл жерде нұсқау деп жасырын, жанама бұйрықты түсіну керек. Ол ата-анасының сөздерінен не іс-әрекеттерінен ашық түрде байқалмайды, оны орындамағаны үшін бала ашық жазаланбайды, жанама түрде жазаланады (ата-анасының алдында өзін кінәлі сезіну). Тек нұсқауларды орындап қана бала

өзінің «жақсы» екенін сезінеді. Нұсқау - бұл ата-ананың балаға деген «жасырын жолдауы», ақыл айтуы. Ата-ана нұсқауларының мынадай түрлері мен мазмұнын көрсетуге болады.

«Өмір сүрме». Күнделікті тұрмыста бұл жолдау «Көзіме көрінбе», «Жер жұтқыр» деген сияқты күніреніп сөйлеу арқылы берілуі мүмкін. Бұл нұсқаудың мәні баланы үнемі кінәлі сезіндіру арқылы басқару. Бала ойланбай ата-анасының өміріндегі барлық бақытсыздықтың себепкері екенмін, оларға өмір бойы қарыздар екенмін деп шешуі мүмкін.

«Бала болма». Күнделікті тұрмыста «Сен 5-ке келдің, бірақ өзіңді әлі кішкене бала сияқты ұстайсың», «Тез өссең екен» деген сөздермен беріледі. Ата-аналары кез-келген балалық көріністің қадірін кетіретін сөздерді жиі қолданады және баладан үлкендерге тән мінез көрсетуін қалайтынын айрықша баса айтады. Мұндай нұсқаудың жасырын мағынасы бала тәрбиесінің жауапкершілігін өз мойнына алуға ата-анасының дайындығы әлі қалыптаспағанына байланысты.

«Өспе». Күнделікті өмірде бұл «Есеюге асықпа», «Боянуға сен әлі кішкентайсың» деген сөздерден көрінеді. Мұндай нұсқауларды балаларының жыныстық жетілуінен өлердей қорқатын ата-аналар береді. Ержеткен кезінде мұндай балалар өз отбасын құруға киналады, егер отбасын құрса да ата-анасымен бірге тұрады.

«Ойлама». Күнделікті тұрмыста бұл нұсқау «Ойыңа алма», «Білгірсіме» деген сөздерден көрініс табады. Бұл нұсқауда ойлауға, пайымдауға тиым салынады. Мұндай нұсқаудың жасырын мағынасында өздерінің нақты проблемаларын шешуде ата-ананың қорқыныш сезімі және ол сезімді балаларға беруі жатыр.

«Сезінбе». Бұл нұсқауда жалпы сезімге немесе қандай да бір нақты сезімге тиым салынады. Мұндай балалар кейін есейгенде отбасылық өмірінде өзінің екінші жартысына сезімдерін көрсетуде қиындық көреді. Баланы өзінің сезімдеріне, тәннің кейбір белгі-дабылдарына құлақ аспауға үйретеді. Ержеткен кезде олар психосоматикалық ауруға жиі ұшырайды.

«Жетістікке ұмтылма». Мұндай нұсқаулар «Біз өзіміз ешқандай университет бітірген жоқпыз», «Сен ештеңе шықпайды» деген сияқты тәрбиелік әңгімелер арқылы жүргізіледі. Бұл нұсқаудың жасырын мағынасында балаларының жетістігіне деген санасыз қызғаныш сезімдері жатыр. Ержеткенде мұндай тәрбие алған балалар еңбекқор, ынталы адам болуы мүмкін, бірақ оларды қырсық шалғандай болады.

«Жетекші болма». Мұндай нұсқау алған балалар жиі-жиі «Алға шықпа», «Ерекшеленбе», «Елдің бәрі сияқты бол» деген

сөздерді естіп өседі. Ата-анасы басқа адамдардың өз баласына деген қызғаншақтық сезімінен қорқады. Ержеткенде бұл балалар үнемі біреуге бағынумен болады, қызметтік сатыда өсуден бас тартады, отбасында басшы болуға ұмтылмайды.

«Менен басқа ешкімге тиесілі болма». Мұндай нұсқауды қарым-қатынасында қиындықтары бар ата-аналар береді. Олар тек баласы ғана дос деп есептейді. Есейе келе мұндай балалардың өзін-өзі бағалауы осыған сай болады, бірақ кез-келген топ ішінде ол өзін жалғыз сезінеді, топқа қосылуда үлкен қиындыққа тап болады.

«Ештеңе істеме». Ересек адамның балаға жолдауының мағынасы: «Өзің ештеңе істеме, ол қауіпті. Сен үшін мен істеймін» деген сөздерден көрінеді. Мұндай нұсқау кезінде баланың белсенділігі мен ынтасы толық тежеліске ұшырайды. Есейгенде мұндай адам әр істі бастарда қатты қиналатын болады.

«Өзіңмен өзің болма». Мұндай нұсқау ата-анасы баланың жынысын қабылдамаудан тууы мүмкін. Баламен қарым-қатынасында және сөздерінде оның жынысына тән емес мінездерге баса көңіл аударылады. Баланың жынысына тән мінез мойындалмаған соң, бала өзінен талап етілетін мінездер көрсетуге тырысады. Нәтижесінде балада жыныстық сәйкестіктің қалыптасуында проблемалар туындауы және қарама-қарсы жыныспен қарым-қатынасы қиындауы мүмкін.

Бұл нұсқаулар мүмкін нақты тарихи жағдайларда отбасының бірнеше ұрпағының өсіп-өркендеуі үшін жинақтаған тәжірибесі ретінде қажет болған шығар. Тарихи жағдай өзгерді, бірақ нұсқаулар әлдебір инертті білім ретінде келесі ұрпаққа берілуде.

Баланың отбасындағы рөлі ата-ана мен бала қарым – қатынасындағы негізгі сұрақтардың бірі. Бала рөлі отбасы қарым-қатынасы жүйесінде әртүрлі болуы мүмкін. Оның мазмұны ата-ана қажеттілігін бала қаншалықты қанағаттандыратынымен анықталады. Бала қанағаттанғысыз жұбайлық қарым-қатынастың өтемі болуы мүмкін. Ондай кезде бала құрал рөлін атқарады, яғни баланы жұбайлардың бірі отбасындағы өзінің көзқарасын күшейту үшін пайдаланады. Егер осындай өтемақы және көзқарас күшейту қажеттілігі қанағаттандырылса, онда бала отбасы табынатын еркеге айналады.

Бала отбасының әлеуметтік мәртебесінің белгілі рөлін атқаруы мүмкін, яғни әлеуметтік саулығының символы болуы мүмкін (бізде бәрі елдегідей). Бала әлеуметтік тұсаукесер нысанының рөлінде, отбасының ыдырауына жол бермейтін байланыстырғыш элемент болады (біз тек сен үшін айырылыспай жүрміз). Мұндай жағдайда балаға үлкен психологиялық жүктеме артылады да, ол эмоционалдық ширығуға

әкеліп соғады. Бала ата-анасының айырылысуына, егер ондай жағдай болып жатса, өзі себепкер болған шығармын деп есептей бастайды.

Баланың отбасындағы жағдайы ата-анасы балаға отбасында қандай рөл ойнауды жүктегенімен сипатталады. Бала мінез-құлқының қалыптасуы рөлдің сипатына, орнына және функционалдық толықтығына байланысты болып келеді.

Баланың психикалық дамуына бүлдіргіш әсер ететін нәрсе – депривация. Депривация ата-анасы (негізінен анасы) қажетті күтімді қамтамасыз ете алмағанда және баланың басты қажеттілігін мойындамағанда немесе оның күтімін басқалардың мойнына артып тастап кеткенде пайда болады. Баланы анасынан толық ажыратқан жағдайда ерекше аналық депривация байқалады. Аналық депривация баланың психикалық дамуына ең күшті бүлдіргіш әсер етеді. Балалар үйі мен мектеп – интернаттарда тәрбиеленуші жетім балалардың өзіндік ерекшеліктері мен тәртіптері депривациясы бар баланың айқын үлгісі. Көптеген зерттеулер балалардың жаппай аналық депривация жағдайында өмір сүруі (бала анасымен толық ажыратылғанда) олардың психопатия, депрессия, фобия ауруларына ұшырауына әкеліп соғатынын анықтады. Ата-анасы қамқорынан айырылған балалар өмір бойы әлеуметтік және жас мөлшері жағынан едәуір кейіндеп қалады. Олардың өзіндік ерекшеліктері: сезім үстірттігі, қиялдау қабілетінің төмендігі, тым агрессивтілігі, мейірімсіздігі, бейқам жауапсыздығынан көрініп отырады. Депривация ерекшелігінің кейбір аспектілері әке – шешесі бар балаларда да пайда болуы мүмкін, егер өзінің негізгі міндетін атқара алмайтын және отбасы мүшелерінің қажетін өтей алмайтын патогенді отбасында тәрбиеленсе [5, 576 б.].

Баланың жақсы тәрбиелі, қоғамда өзінің орны бар үлкен азамат болып өсуіне отбасының рөлі өте жоғары. Біз отбасында баланы тек қана материалдық жағынан қамтамасыз етіп қана қоймай, сонымен қатар, баланың психологиялық жай-күйіне, қызығушылықтарына, жеке тұлғалық қасиеттеріне мән беруіміз керек. Баланың жас ерекшеліктерін ескере отырып, соған сәйкес қарым – қатынас жасалғандығы дұрыс. Соңғы кездері елімізде отбасылардың ажырасу жағдайы, отбасындағы түрлі конфликт жағдайлары көптеп кездесуде. Бұның салдары балаларға психологиялық жағынан кері әсерін тигізуде. Баланың отбасында тәрбиеленуіне анасымен бірге әкесінің де жауапкершілігін ұмытпағанымыз дұрыс. Бала ата-анасымен бірге толыққанды отбасында өмір сүрген жағдайда әлеуметтік ортада өзін сенімді ұстай алады.

Қазақ халқында «Ел боламын десең бесігіңді түзе» деген ұлағатты сөз бар. Отбасы - бала үшін маңызды орында екенін ұмытпай, біз болашақ ұрпағымызды Қазақстанға адал қызмет ететін, білімді де білікті, тәрбиелі азамат етіп өсіру міндетіміз.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Батаршев А.В. Психология личности и общения. - М.: Владос, 2005. - 246 с.
- 2 Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология и психотерапия семьи. – СПб.: Питер, 2002. - 656 с.
- 3 Берн Э. Игры, в которые играют люди: психология человеческих взаимоотношений. пер. с англ. А.Грузберга.- М.: Эксмо, 2007. - 567 с.
- 4 Федотова А.Ю. Курс: психология семейных отношений.- М, 2000. - 45 с.
- 5 Ильин Е.П. Психология общения и межличностных отношений. – СПб.: Питер, 2009. - 576 с.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТҰЛҒА ДАМУЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

АХМЕТОВА М. К.
магистрант, С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.
ЖУМАДИРОВА К. К.
профессор, психология және педагогика кафедрасы,
С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.

Мектепке дейінгі балалық шақ - денсаулықты қалыптастыру және жеке тұлғаның дамуындағы адамның өміріндегі ең маңызды кезеңі. Сонымен қатар - бұл кезде бала айналасындағы ересектерге, яғни ата-аналары мен ұстаздарға тәуелді. Келеңсіз жағдайлар, жүріс-тұрыс, әлеуметтік және эмоционалдық мәселелер зардаптылары баланың болашағына тікелей әсерін тигізеді.

Мектепке дейінгілердің психикасының дамуының қозғаушы күштері карамақайшылықтар, яғни олар баланың қажеттіліктерінің дамуына байланысты болады. Олардың маңыздылары: қарым-қатынасқа қажеттілік, сыртқы әсерлерге қажеттілік, қимыл қозғалысқа қажеттілік т.б.

Үлкендермен және құрбыларымен қарым-қатынасқа деген қажеттілік баланың жеке басының дамуын анықтайды. Бұл

жастағылардың қарым-қатынасының негізгі құралы- сөйлеу. Олар 1000-ға жуық сұрақтар қояды. Мысалы: жұлдыздар неден жасалған, сиыр неге мөңірейді, ит неге үреді т.б. Берілген жауаптарды тыңдай отырып, бала үлкендердің онымен жолдас, әріптес ретінде санасуын талап етеді. Балалардың үлкендермен мұндай ынтымақтастығын танымдық қарым-қатынас деп атайды.

Баланың жеке басының қалыптасуында маңызды рольді баланың құрбыларымен қарым-қатынасы алады. Балалардың арасында өзара қарым-қатынасының әртүрлі формалары пайда болады. Қарым-қатынастың генетикалық алғашқы формасы болып еліктеу алынады. Осы жастағылардың өзара қарым-қатынасы ойыншықтармен, заттармен әрекет негізінде қалыптасады. Балалар өзара іс-әрекет процесінде басқа балаларға жетекшелік, бағыну тәжірибелерін менгереді .

Мектеп жасына дейінгілердің жетекші әрекеті – ойын. Ойынның жетекші әрекет ретіндегі мәні – ойында бала өмірінің әртүрлі жақтары бейнеленеді, іс-әрекет ерекшеліктері және үлкендердің өзара қарым-қатынасын, қоршаған шындық туралы білімді алады және бекітеді, өзі тәуелді іс-әрекет субъектісінің позициясын менгереді.

Ойын іс-әрекеті ырықты зейін мен ырықты естің дамуына көмектеседі. Зейінді жинақтау, есте сақтау және еске түсіру, яғни саналы мақсат балаға ойын үстінде ертерек және оңай ажыратылады. Қарым-қатынас жасауға, эмоциялық мадақтауға деген қажеттілік балаларды мақсатты түрде зейінді жинақтауға және есте сақтауға мәжбүр етеді [1, 234 б.].

Тілдің дамуына ойын үлкен әсерін тигізеді. Ойын жағдайы оған енген әр баладан белгілі қатынас жасау қабілетін талап етеді. Егер бала ойын барысына қатысты өз тілектерін түсінікті етіп айта алмаса, егер ойын үстіндегі жолдастарының сөздік нұсқауларын ұқпайтын болса, онда құрбылары оны жақтырмайды. Бұл жағдайдағы эмоциялық қолайсыздық тілдің дамуына себепкер болады.

Ойын ақыл-ой дамуына да әсер етеді, бала ойын үстінде заттар мен іс-әрекеттерді жалпылауды, сөздің жалпылама мағынасын қолдануды үйренеді. Рольдік ойында ой жүзінде іс-әрекет жасау қабілеті дами бастайды. Алғашқыда, әрине, ойша әрекет жасау нақты заттарға сүйеніп отырып жүзеге асады. Рольдік ойынның психикалық іс-әрекеттің басқа формаларын дамыту үшін үлкен маңызы бар.

Ойынмен қатар мектеп жасына дейінгі баланың психикалық дамуында елеулі рольді сурет салу, мүсіндеу, жапсыру, құрастыру алады. Оның әрқайсысы белгілі берілген сапалары бар нәтиже алуға

бағытталуымен сипатталады. Нәтиже алуға бағыттылық іс-әрекетті игеру барысында біртіндеп қалыптасады. Міне, осы бағыттылықтың қалыптасуына қарай бала қажетті сыртқы, практикалық және ішкі әрекеттер түрлерін меңгереді, онда эстетикалық тебіреністер мен шығармашылық қабілеттер қалыптасады.

Таным әрекетінің бірі - қабылдау. Мектепке дейінгі балалық шақта қабылдаудың дамуы үшін А.В. Запорожец пен оның қызметкерлерінің еңбектерінде көрсетілгендей, балалардың сенсорлық эталондар жүйесін игеруінің ерекше маңызы бар. Сенсорлық эталондар балалар қабылдау әрекеттерін орындағанда қолданылып, тексерілуге тиісті заттардың ерекшеліктерін анықтауға мүмкіндік беретін өлшем қызметін атқарады. Қабылдауды дамыту әсіресе арнайы ұйымдастырылған сенсорлық тәрбие болған жағдайда тиімді өтеді. Сурет салуға үйреткенде, музыка сабақтарында, дидактикалық ойындар процесінде мектепке дейінгі балаларды сенсорлық эталондар жүйелері мен жоспарлы түрде таныстырады, заттарды тексеру тәсілдеріне, олардың қасиеттерін игерілген эталондармен салыстыруға үйретеді. Бұл бала қабылдауының толық, дәл және бөлшектенген болуына жетелейді

Қабылдаудың жетіле түсуімен байланысты баланың ойлауы да дамып отырады. Егер сәбилік шақта ойлау заттық іс - әрекет процесінде жүзеге асса, мектеп жасына дейінгі балада ол практикалық әрекеттің алдын алады. Ойлауды қалыптастыруда шешуші рольді оқыту алады. Оқытудың тиісті формаларында балалар ойлауының толық түсініктері мен тәсілдерін игереді. Мектепке дейінгі балалардың ойлау үрдісіне тоқталсақ, ойлау – тіл дамуы және ғылыми ұғымдарды меңгеру бірлігінде дамиды. Баланың сау психикасының ерекшелігі – танымдық белсенділігі. Ойлау – сыртқы дүние заттары мен құбылыстарының байланыс қатынастарының адам миында жалпылай және жанама түрде сөз арқылы бейнеленуі. Ақыл-ой жағынан бала қаншалықты пәрменді болса, ол сонша көп сұрақтар қояды және оның сұрақтары соншалықты алуан түрлі болады. Бала заттың бейнесін ғана емес, оның қимыл-қозғалыстары туралы да ойлайды. Бейнелі ойлау – 6 жасар бала ойлауының негізгі түрі. Әрине, ол жекелеген жағдайларға логикалық ойлауды да орындай алады, бірақ та бұл жаста көрнекілікке сүйенген оқыту басымырақ болады. Бала ойлаудың барлық операцияларын жақсы қабылдауға тиіс. Балалардың ойлауын дамытуда мектепке дейінгі мекемелердегі оқу-тәрбие процесі шешуші роль атқарады. Бала ойлауын дамыту үшін тәрбиеші тиісті жұмыстар жүргізіп отыруы

тиіс. Себебі, ой тәрбиесі адамның психологиясын жан-жақты етіп тәрбиелеумен ұштасып жатады [2, 400 б.].

Мектеп жасына дейінгі баланы бақылау кезінде оның қиялының бай екенін көре аламыз. Осы кезеңде қиял – қоғамдық тәжірибені меңгерудегі алғышарттары болып келеді, өйткені балалар қоршаған ортаны, адамгершілікті, эстетикалық идеяларды өзіндік көзқараспен қабылдайды. Баланың қиял бейнелері айқын, көрнекі, эмоциялық жағынан бай, бірақ басқарылуы жағынан әлсіз болып келеді. Қиялды дамытудың негізгі бағыты – оны біртіндеп саналы ниетке бағындырып, белгілі түпкі ойларды жүзеге асырудың құралына айналдыру.

Атақты психолог Л.С. Выготский баланың қиялы біртіндеп өмір тәжірибесінің молаюына байланысты қалыптасады деген қорытындыға келеді. Ал В.С. Мухина теориясы бойынша өзінің бастамалары жағынан баланың қиялы сәбилік шақтың соңында пайда бола бастайтын сананың белгілер функциясымен байланысты. Белгілер функциясын дамытудың бір желісі заттарды басқа баламалармен және олардың бейнелерімен алмастырудан тілдік, математикалық және басқа белгілерді пайдалануға, ойлаудың логикалық формаларын меңгеруге әкеледі. Екінші желі нақтылы бұйымдарды, оқиғаларды қиял арқылы толықтыру мен алмастыру мүмкіндігінің пайда болуы мен кеңеюіне, жинақталған түсініктердің материалынан жаңа бейнелер құруға жетелейді. Баланың қиялдауы ойын үстінде қалыптасады. Алғашқы кезде қиял заттарды қабылдаудан және ойын іс-әрекеттерін орындауынан ажыратылмайтындай. Ойын үстінде қалыптасқан қиял мектепке дейінгі бала іс-әрекеттерінің түрлеріне де ауысады. Бала сурет салғанда, ертегілер мен тақпақтарды ойлап шығарғанда қиял неғұрлым айқын байқалады.

Мектепке дейінгі шақта ырықсыз зейін мен естің басым болатын шағы. Д.Б. Эльконин пікірінше, мектепке дейінгі кезеңде балалар іс-әрекетінің күрделенуіне жалпы ақыл-ой дамуының ілгеруіне байланысты зейін күшті шоғырланып, тұрақтылыққа ие болады. Бала өзі үшін тікелей қызықты саналып, эмоциялар қоздыратын нәрсеге зейінді келеді және назарын аударып есінде сақтайды. Сөздік пікірлерден гөрі көрнекі бейнелер оңай есінде сақталады. Зейін тікелей қызығушылықпен байланысты (ырықсыз зейін), өйткені қызықты іске бала көңілі тез ауады. Егер 6 жасар бала ойынмен айналысқан болса, ол алаңдамай 2, тіпті 3 сағат ойнай береді. Алайда, бұлай зейінді шоғырландыру – баланың айналысқан нәрсесіне қызығушылығынан туындайды. Балаға зейінін тәрбиелеуде көмектесу қажет. Үлкендер сөз нұсқаулары

арқылы баланың зейінін ұйымдастыра алады. Оларға біркелкі жалықтыратын және тартымдылығы аз іс-әрекетпен айналысу өте қиын. Зейіннің бұл ерекшелігі сабақтарда ойын элементтерін енгізуге және іс-әрекет түрлерін жеткілікті ауыстырып отыруға негізгі себеп болып табылады [3, 286 б.].

В.С. Мухина бойынша мектепке дейінгі шақ есте сақтау мен еске түсіру қабілеттілігінің пәрменді дамуымен сипатталады. Адамдар, оқиғалар есте сақталатын кезең мектепке дейінгі шақта анықталмаған мерзімге ығысады. Шындығында, бізге сәбилік шақтағы оқиғалардан бірденені еске түсіру қиын немесе мүлде дерлік мүмкін болмаса, мектепке дейінгі балалық шақ көптеген әсерлі сәттерді есте қалдырады. Бұл әсіресе мектепке дейінгі ересектерге тән. Мектеп жасына дейінгі баланың есі негізінен ықтиярсыз сипатта болады. Бұл бала көбіне өзінің алдына бір нәрсені есінде қалдыру үшін саналы мақсаттарды қоймайтындығын көрсетеді. Есте сақтау мен еске түсіру баланың еркі мен санасына байланысты өтеді. Бұл екеуі де іс-әрекет арқылы жүзеге асады әрі іс-әрекеттің сипатына байланысты болады. Бала іс-әрекетте неге зейін қойса, оған не әсер етсе, не қызық болса, соны ғана есінде сақтайды. Есті дамытудағы үлкен өзгеріс – бала алдына есте қалдыру мақсатын қойып, тиісті тәсілдерді қолдануды бастайтын арнайы мнемикалық іс - әрекеттің пайда болуы.

К. Д. Ушинский – баланы табиғатпен жастай таныстыра дамыту, оның өзіндік логикалық ойын, сөз қорының, санасының жетілуіне әсері мол екенін көрсеткен. Логикалық ойдың, пікірдің дамуы баланың келешекте рухының жоғары болуына, батыл пікір, нақты шешім айтуына және оны дәлелдеп беруге жетелейді. Сондай-ақ, кімде-кім баланың тіл қабілетін дамытқысы келсе, ең алдымен оның ой қабілетін дамытуы тиіс, - деп көрсетеді.

Мектепте оқытуға баланың психологиялық дайырлығы - мектепке дейінгі балалық шақ кезеңіндегі психикалық дамудың қорытындыларының бірі. Егер сөйлеу, ойлау, қабылдау процестерінің дамуы қалыпты жағдайда жүрмесе баланың ой-өрісінің дамуы да кейін қалады. Бала бұл жаста өзін еркін ұстап, өз бетімен әрекет жасап үйрене алмайды, олардың дамуында жол көрсететін, өмірге бейімделуіне жағдай жасайтын адам болу керек. Қазіргі уақытта баланы мектепке дайындау, белгілі бір дағдыларды игеруге бейімдеу заманымыздың көкейкесті мәселелерінің бірі болып отыр.

Баланы өмірге дайындау үшін дамытудың маңызы ерекше. Даму барысы келесідей болуы тиіс:

- зердесін дамыту;

- эмоциясы мен сезімдерін дамыту;
- күрт қиыншылықтарға төтеп бере алуын дамыту;
- өзіне-өзінің сенімділігін, өзін-өзі қабылдау, жақсы көруді дамыту;
- танымдық үрдісін дамыту;
- дербестігін дамыту;
- өзін-өзі жетілдіруге ынтықсын дамыту [4, 59 б.].

А. Едігенова бойынша баланың бүкіл өмір бойында оның даму үрдісі жүреді. Даму үрдісінде баланың таным белсенділігі арта түседі. 6 жастағы балалар заттарды түсіне, түріне, көлеміне қарап ажырата бастап, олардың құрылысын, пайдалану тәсілдерін білгісі келеді. Күнделікті өмір барысында бала шындық дүниенің құбылыстары мен заттарын анықтай білуге, адам баласының жинақтаған бай тәжірибесін үйренуге талаптанады. Балалардың бір нәрсені құмартып білуге талаптануын таным ынтықсы дейді. Балалар өте байқағыш, еліктегіш, әр нәрсеге үңіле қарайды, көп нәрселер оларды ойлантады. Балалар әдетте өзіне түсініксіз оқиғалардың, құбылыстардың сырын білуге құмартады. Күн сайын олардың алдында жаңа сұрақтар туады. Сол сұрақтың жауабын олар ересектерден күтеді, өйткені, олардың түсінігінше, ересектердің білмейтіні болмайды. Мұндай ерекше сұрақтар балалардың ақыл-ой еңбегімен шұғылданудағы ниетін, ықыласын сипаттайды. Сондықтан, ересек адамдар бала сұрағын жауапсыз қалдырмауға тырысқан жөн. Себебі сұрағына жауап ала алмаған бала келешекте сұрақ қоядан жасқаншақтайды және бұл баланы дүниені тануына кері әсер етуі әбден мүмкін. В.С. Мухина бойынша мектеп жасына дейінгі және бастауыш мектеп жасындағы балаларда мінез-құлық мотивациясы: мінез-құлықтың саналы регуляциясы күшейеді, мотивтер мен қажеттіліктер көлемі ұлғаяды, рухани және материалды қажеттіліктер сферасы кеңейеді, қарым-қатынасқа деген қажеттілік, жетістікке жету, басқарушылыққа қажеттілік сияқты әлеуметтік қажеттіліктер нығая түседі. Көп білу, басқалардан жоғары болу, өзі жасай алу сияқты қарапайым қажеттіліктер пайда болады.

Сонымен, мектепке дейінгі шақ – баланың сезімдік тәжірибесінің орасан зор молайып, ретке келу, қабылдау мен ойлаудың адамға тән формаларын игеру, қиялдың күшті дамуы, ырықты зейін мен мағыналы естің бастамалары қалыптасу кезеңі болып саналады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Выготский Л.С. Детская психология. Т.4. Москва, Педагогика. 1984. – 234 с.

2 Немов Р.С. Общая психология. – М.: Владос, 2008. – 400 с.

3 Кряжева Н. Л. Развитие эмоционального мира детей. Популярное пособие для родителей и педагогов. – Ярославль: Академия развития, 1996. – 286 с.

4 Постоева Л. Дошкольное воспитание. №6. 2006. – 59 с.

СЕГМЕНТАТИВНО-КОНЦЕНТРИЧЕСКОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ ИНСТРУМЕНТ РЕАЛИЗАЦИИ ИНТЕГРИРОВАННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ

БАБИЧ И. М.

заместитель директора по научно-методической работе, Назарбаев
Интеллектуальная школа химико-биологического направления, г. Павлодар

Современная система образования в нашей республике ориентирована на вхождение в мировое образовательное пространство [1, стр.13], главными составляющими которого являются расширение знаний и умений школьников, повышение их культуры, целенаправленное развитие способностей, творческого потенциала, индивидуальности, формирование гуманистической системы ценностей, а также сохранение и укрепление здоровья детей. В соответствии с долгосрочной программой развития образования до 2020 года [2, стр.5] школа должна формировать новую систему универсальных знаний, умений, навыков, а также опыт самостоятельной деятельности и личной ответственности обучающихся, то есть современные ключевые компетенции.

Поэтому одной из стратегических задач Назарбаев Интеллектуальных школ является создание обучающей среды, способствующей формированию функционально грамотных, патриотичных, ответственных, полиязычных, креативных и критически мыслящих учащихся, ведущих здоровый образ жизни, способных учиться на протяжении всей жизни [3, стр.5]. Для достижения стратегических целей в сети Назарбаев Интеллектуальных школ проводится системная работа по развитию трехязычного образования, внедрению новых педагогических методик и технологий, интеграции изучения содержания предмета и языка.

Наиболее эффективный результат в достижении поставленных целей и задач обеспечивает организация и управление учебным процессом в рамках Интегрированной образовательной программы с применением деятельностного и компетентностного подходов,

рабочим инструментом которого является сегментативно-концентрическое обучение - СКО (название и идея автора).

СКО снимает противоречия между требованиями стратегии модернизации образования в компетентностном подходе к процессу и результатам образования и современными проблемами преподавания основ наук в школе; позволяет повысить учебно-познавательную мотивацию, формировать ключевые компетентности, обеспечить быструю адаптацию образования к изменяющимся потребностям общества и рынка труда.

Сегментативно-концентрическое обучение (СКО)– это общедидактический инструмент управления образовательным процессом, пригодный для преподавания любого предмета, построенного по концентрическому принципу (Рис. 1)

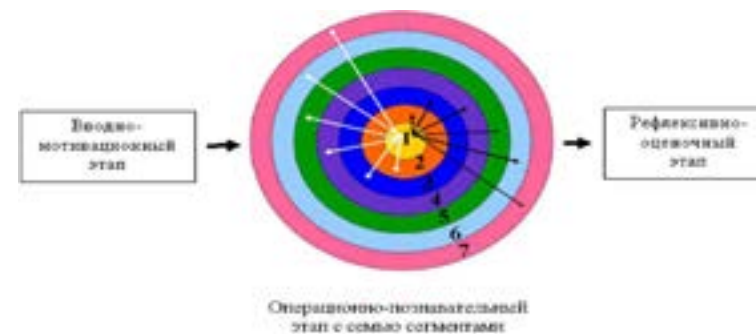

Рисунок 1 - Модель технологии
сегментативно- концентрического обучения

СКО – лично- и предметно-ориентированный способ управления в основе которого лежит психолого-педагогическая теория поэтапного формирования умственных действий А. Я. Гальперина [4, стр. 29].

СКО – информационно (формирование ЗУНов) – эвристический (развитие творческих способностей), обучающе-воспитывающий инструмент управления образовательным процессом с преобладанием 3 видов обучения: обучения в сотрудничестве (в том числе и игровое обучение), дифференцированное обучение, обучение в диалоге (информационно-проблемный диалог, свободно-эвристический диалог). По типу управления познавательной деятельностью [5, стр. 17], в СКО выделяют 3 системы: обучение по книге, систему

малых групп, систему «консультант» (в роли консультанта выступает учитель, группа учеников заранее подготовленных учителем)

Сущность концентрированного обучения – глубокое изучение предмета за счет разделения темы на отдельные сегменты, семикратное возвращение к 1-3 сегменту (информационному листу «Самое главное по теме» с выделенной системой ключевых слов), поэтапному формированию умственных действий и ключевых компетенций учащихся при продвижении по операционно-познавательному этапу.

Как и в большинстве других технологий главной структурной единицей СКО является тема. Изучение каждой темы состоит из 3 основных этапов: Вводно-мотивационного, операционно-познавательного, рефлексивно-оценочного. Но в отличие, например, от технологии модульного обучения вводно-мотивационный этап СКО не предусматривает проведение вводной лекции учителем. Чаще всего это короткая презентация с системой ключевых вопросов по теме, активизирующих познавательную деятельность учащихся и обеспечивающих мотивацию деятельности.

Операционно-познавательное поле СКО не свободно. Оно состоит из обязательных 7 сегментов, продолжительность которых колеблется от 20 минут до 2-3 уроков в зависимости от содержания материала и времени, выделяемого интегрированной образовательной программой на изучение темы.

1 сегмент – ИЛ (информационный лист) учителя «Самое главное по теме» с выделенной системой ключевых слов. Это и есть центр концентрического обучения, к которому учащиеся семикратно возвращаются на протяжении всего операционно-познавательного этапа, вплоть до рефлексивно-оценочного. Изучать ИЛ можно смысловыми отрезками в парах постоянного и переменного состава. Содержание ИЛ может быть предложено детям как на русском (казахском), так и на английском языке в условиях развития языковых навыков и реализации на практике модели полиязычного обучения.

2 и 3 сегмент – это самостоятельная групповая или индивидуальная работа учащихся по составлению собственного ИЛ в процессе внимательного и кропотливого изучения учебных текстов, предложенных учителем как на русском, так и на английском языках, поиску ключевых слов заполнения пробелов в листе «Самое главное по теме». После сопоставления собственного ИЛ с ИЛ учителя, дополнения и устранения неточностей на 3 этапе работы учащимся

предлагается обучающий семинар со свободным просмотрением собственного ИЛ при выполнении заданий.

5 и 6 сегменты – это обучающее тестирование и решение разноуровневых задач с открытым применением ИЛ.

Выявить осознанность и уровень усвоения теоретических знаний позволяет 7 сегмент – Ключ к ИЛ. Учащимся раздаются листы с пробелами и предлагается по памяти вставить ключевые слова в предложенные пункты «Самого главного по теме».

Оценивание знаний учащихся происходит по критериальной системе в результате работы над каждым сегментом: один сегмент может включать одну или несколько целей обучения в зависимости от темы.

Формативное само-взаимооценивание и оценивание учителем осуществляется на 1-7 сегментах в устной и письменной форме с применением различных техник и методов.

Такое семикратное возвращение к самому главному по теме, закрепление теоретических знаний в заданиях различного уровня сложности способствует не только осознанному и полному усвоению больших объемов теоретического материала, но и позволяет отработать терминологию предмета на английском языке, составить в тетради хорошо структурированный конспект с выделенной системой ключевых слов, который является опорой при подготовке учащихся к суммативному внутреннему и внешнему оцениванию.

Для осуществления мониторинга результатов применения СКО были выбраны несколько подгрупп учащихся Назарбаев Интеллектуальной школы.

Для диагностики развития учебно-познавательных компетенций в контрольном и опытном классе в качестве критериев применялась уровневая дифференциация усвоения учебной информации по В.П. Беспалько[6,стр.37](Рис.2).

Рисунок 2 - Уровни усвоения учебной информации

Результаты контрольных срезов позволяют сделать вывод, что учащиеся экспериментальной и опытной группы имеют приблизительно одинаковый процент усвоения учебной информации на уровнях понимания, узнавания, творчества. Однако учащиеся экспериментальной группы показали более высокий результат на уровне применения знаний.

Учащиеся экспериментальной и контрольной групп имели примерно одинаковый уровень интеллектуального развития и познавательной активности. Однако, результаты анализа качества знаний по предмету за год в контрольных и экспериментальных группах позволяют сделать вывод об отставании в сформированности учебно-познавательных компетенций в группе контроля.

Работа над ИЛ создавала дополнительную внешнюю мотивацию в экспериментальной группе учащихся, что способствовало развитию умений работать с текстом: понимать сложные тексты, оценивать представленную информацию, формулировать гипотезы и выводы. Кроме того, в экспериментальной подгруппе наблюдается значительный прогресс в изучении предмета на английском языке. Учащиеся используют тематическую терминологию при коммуникации с иностранным педагогом, вступают в диалог, выполняют с меньшим числом ошибок творческие задания на английском языке.

Таким образом, применение сегментативно-концентрического обучения

1. позволяет поддерживать учебно-познавательную мотивацию на протяжении от вводно-мотивационного до рефлексивно-оценочного этапа изучения темы, тем самым способствуя формированию учебно-познавательных компетенций.

2. снимает противоречие между дефицитом учебного времени и необходимостью полного усвоения темы.

3. позволяет создавать на уроках условия для успешной, активной и сознательной деятельности учащихся, поддерживает интерес к предмету.

4. позволяет усваивать большие объемы теоретического материала и формировать прочные знания, умения и навыки у учащихся, а также развивает навыки практического применения теоретических знаний

5. способствует формированию ключевых компетенций учащихся: эмоционально – психологических, регулятивных, социальных, учебно – познавательных, творческих, компетенции самосовершенствования

6. Позволяет обрабатывать предметную терминологию на английском языке.

Составление ИЛ учащимися создает условия для полного усвоения курса химии и качественной подготовки выпускников к внешнему суммативному оцениванию, выступлению на различных этапах химических олимпиад и интеллектуальных соревнований.

СКО – надежный механизм управления образовательным процессом на основе компетентностного и деятельностного подходов.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Закон Республики Казахстан «Об образовании», Статья 11.
- 2 Долгосрочная программа развития образования до 2020г (Астана, 2008).
- 3 Стратегия развития Автономной организации образования «Назарбаев Интеллектуальные школы» до 2020 года, Астана, 2013г.
- 4 Педагогика / Под ред. П.И. Пидкасистого. М., 2002г
- 5 Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний.-М., 1975г.
- 6.Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии.-М., 1989г.

КІШІ МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ДАМУДА ЛОГИКАЛЫҚ ЕСЕПТЕРДІ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

БАЙМЕНОВА А. Г.

бастауыш сынып мұғалімі, №39 инновациялық үлгідегі гимназиялық сыныптары бар жалпы орта білім беру мектебі, Павлодар қ.

Бастауыш мектептің алдында тұрған негізгі мақсат – оқушыларға білім бере отырып ойлау қабілетін дамыту, қызығушылығын арттыру, оқуға ынтасын ояту.

Қазақстан республикасының бастауыш білімнің мемлекеттік стандартына сәйкес, математикалық білімнің жаңа мазмұны біртекті емес және әр түрлі екі деңгейді қамтиды. Олар міндетті және мүмкін деңгейлер.

«Міндетті деңгейге бастауыш мектеп көлеміндегі берік игерілуі тиісті материалдар жатады. Ал, мүмкін деңгейге, мазмұны тұрғысынан алғанда, негізгі мәселемен үйлесетін, алайда оқушының математикалық ой-өрісін кеңейтуге бағытталған, үйреншікті емес түрде ұсынылатын және де оны орындау шығармашылық іс-әрекетпен ұштасатын материалдар жатады. Мұның бәрі

математиканың жүйелі курстарының аса маңызды тарауларын оқытып-үйретудің негізін қалайды. Сондай-ақ, балалардың дамуына әсерін тигізеді және негізгі материалды терең меңгеріп алуға көмектеседі».

Логикалық есептер математикалық жаттығулардың бір түрі ретінде көптеген кеңестік және шетел зерттеушілерінің тақырыбы болып табылады. Осы жұмысқа математиктер мен педагогтардың жұмыстары арналған: Л. Пизанский (Фибоначчи), Д. Кардано, П. Ферм, В. Лейбниц, Л. Эйлер, К. Гаусс, И. Краснополский, В. И. Обреимова, Е. И. Игнатьева, Я. И. Перельман. Кіші мектеп жасындағы оқушылардың логикалық есептер арқылы ой операцияларының даму проблемасына көп көңіл бөлген психологтар: Л. С. Выготский, Ж. Пиаже, Д. Б. Эльконин, Н. П. Аникеева және т.б. Заманауи зерттеу жұмыстары М. Гарднерге, Г. В. Полякке, Д. Пойаға, Ю. М. Колягинге, Л. М. Фридманге тиесілі және олар логикалық есептердің шешу жолдарының сұрақтарын қарастырған.

Оқушылардың логикалық есептерді шығару жұмысында мұғалімінің рөлі аса зор. Оқушылардың өз іс-әрекеттерін ұйымдастыру, алынған нәтижелерді бағалауға шамасы келмейді. Сондықтан бастауыш мектеп мұғалімі әр есептің мағынасын түсіндіруге тиісті, есепті шешуде стандартты емес және қызықты шешімдерді табуға стимул беру, шешімдерді дұрыстығын бағалауға көмектесу керек. Сонымен қатар, бастауыш мектеп мұғалімі мейірімді болып, оқушылардың берген жауаптарына сабырлықпен қарауы қажет.

Логикалық есептерді орынды әрі шеберлікпен пайдалана білу сабақтың нәтижелілігі мен сапасын арттырудың да негізгі тәсілдерінің бірі екендігін тәжірибе көрсетіп отыр.

Сабақтың басында өткізілетін логикалық есептер оқушыларды бірден жұмысқа кірістіретіндей қызықты болуы тиіс. Сабақтың ортасында немесе соңында, балалар жазбаша немесе практикалық жұмыстан шаршаған кезде, логикалық есептер оларды сергітеді, жұмыс қабілетін арттырады.

Қарапайым логикалық, яғни әртүрлі мазмұндағы стандартты емес есептерді ауызша шығара білудің білімділік және тәрбиелік мақсаты зор. Бұндай есептер оқушылардың математика пәніне қызығушылығына және ойлау қабілетінің дамуына әсерін тигізеді сөзсіз.

Бастауыш мектептің математика сабақтарында логикалық есептерді қолданудың маңыздылығы:

1. оқу бағдарламасындағы білім, іскерлік, дағдыларды жоғары деңгейде меңгеруімен;

2. интеллектуалдық ойлаудың дамуымен, танымдық қызығушылықтың қалыптасуымен;

3. потенциалдық мүмкіндіктерін ашып, ой қызметінің шектеусіз қозғалыста болуының мүмкіндігін туғызуымен;

4. оқушы санасында білімнің логикалық құрылымын ғана емес, ақыл-ой қызметінің эвристикалық тәсілдерінің қалыптасуымен;

5. жағдайды шешу жолдарын проблемалық түрде қарастыруымен, ішкі түрткілердің дамуымен;

6. өнімді іс-әрекетті өздігінен іске асыра алуға қабілетінің қалыптасуымен анықталады.

Қорыта келгенде, Математикадан бастауыш сыныпта өтілетін, бірақ қиын шығарылатын есептер мен тапқырлықты талап ететін есептер астарласып келуі тиіс. Берілетін есептер оқушылардың жас шамасына шақталып, оқушыны жасыптай, қайта жігерлендіретін, математикалық құлшынысын арттыратындай, түсіндіруі жеңіл, тұжырымдалуы қысқа болғаны жөн. Логикалық есептер зерделікке, қиялдауға, логикалық ойлауға, тапқырлыққа, байқампаздыққа, есепті шешу тәсілдерін меңгеруге тәрбиелейтіндей болуы керек.

ЗДОРОВЬЕ СБЕРЕГАЮЩИЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

БАКИРОВА О. А

учитель начальных классов, Павлодарская область,
Иртышский район, с. Узынсу

Здоровье населения республики – высшая национальная ценность, и возрождение наций должно начинаться именно со здоровья, в первую очередь детей. Изучение проблем детского здоровья в наше время приобретает особую актуальность.

Здоровье человека – это состояние полного физического, душевного и социального благополучия, а не только отсутствие болезней и физических недостатков.

В многочисленных исследованиях медиков, физиологов, психологов, педагогов убедительно доказывается негативное влияние существующей системы обучения на здоровье и развитие подрастающего поколения, делается вывод о том, что данная проблема стала, по сути, ключевой в стратегии дальнейшего развития как школы, так и всего государства в целом.

В новых условиях жизни приоритетным направлением в системе подготовки и организации воспитательно-оздоровительной работы становится гармоническое развитие личности учащихся и укрепление здоровья. Здоровьесберегающие технологии - это психолого-педагогические приёмы и методы работы, технологии, подходы к реализации возможных проблем плюс постоянное стремление самого педагога к самосовершенствованию.

Цель здоровьесберегающих образовательно-воспитательных технологий - обеспечить школьнику возможность сохранения здоровья за период обучения в школе, сформировать у него необходимые знания, умения и навыки по здоровому образу жизни, научить использовать полученные знания в повседневной жизни.

Именно успешность в учении является условием благополучного самочувствия ребёнка в школе, а это достигается путём обеспечения каждому возможности развиваться соответственно своим индивидуальным особенностям. Значит перед школой стоит задача поиска технологий, форм и методов, позволяющих осуществить индивидуализацию обучения с целью сохранения здоровья учащихся.

Образование будет выполнять функцию укрепления здоровья подрастающего поколения в том случае, если здоровью будут не только учить, но здоровье станет образом жизни.

Здоровьесберегающие технологии являются составной частью и отличительной особенностью всей образовательной системы, поэтому все, что относится к образовательному учреждению - характер обучения и воспитания, уровень педагогической культуры педагогов, содержание образовательных программ, условия проведения учебного процесса и т.д. - имеет непосредственное отношение к проблеме здоровья детей.

Одной из составляющих здорового образа жизни является отказ от разрушителей здоровья.

Следующее условие воспитания здорового образа жизни – двигательный режим.

Особенно страдают от гиподинамии школьники. Больше времени своего бодрствования школьники вынуждены проводить сидя за рабочим столом, просмотр телепередач, компьютерные игры усугубили бездвижность детей и подростков. Два-три урока физкультуры в неделю не компенсируют недостаток двигательной активности.

Третье условие формирования и воспитания здорового образа жизни – это правильное питание.

Правильное, полноценное и рациональное питание должно быть возведено в ранг культа - один из китов фундамента здорового человека.

Четвертое условие здорового образа жизни – закаливание. Закаливание – эффективное средство укрепления здоровья человека. Особенно велика его роль в профилактике простудных заболеваний.

Следующее условие формирования и воспитания здорового образа жизни – это личная гигиена. Сохранение и укрепление здоровья невозможны без соблюдения правил личной гигиены.

Положительные эмоции являются неотъемлемой составляющей и одним из условий воспитания здорового образа жизни. Для поддержания физического здоровья необходимо психическое закаливание, суть которого – в радости к жизни.

Итак, рассмотрев условия, необходимые для формирования и воспитания здорового образа жизни сделаем вывод, что молодое поколение наиболее восприимчиво различным обучающим и формирующим воздействиям. Следовательно, здоровый образ жизни формировать и воспитывать необходимо начиная с детского возраста, тогда забота о собственном здоровье как основной ценности станет естественной формой поведения.

По данным Минздрава РК лишь 14% детей практически здоровы, 50% имеют функциональные отклонения, 35–40% имеют хронические заболевания. Количество детей, которые уже в начальных классах оказываются не в состоянии за отведенное время и в необходимом объеме усвоить программу, колеблется от 20% до 30% от общего числа учащихся.

Научить беречь свое здоровье, вести здоровый образ жизни – задача родителей и образовательных учреждений. Это может выражаться через:

- непосредственное обучение детей элементарным приемам здорового образа жизни (профилактическим методикам – оздоровительная, пальчиковая, дыхательная гимнастика, самомассаж и др.);
- привитие детям элементарных навыков гигиены (мытьё рук, использование носового платка при чихании и кашле и т.д.);
- здоровьесберегающие технологии процесса обучения и развития с использованием физкультминуток и подвижных перемен;
- проветривание, влажную уборку помещений;
- ароматерапию, витаминотерапию;
- функциональную музыку;
- чередование занятий с высокой и низкой активностью;

- специально организованную двигательную активность ребенка (занятия оздоровительной физкультурой, подвижные игры);
- реабилитационные мероприятия (фитотерапия, ингаляция, лечебная физкультура);
- массовые оздоровительные мероприятия (тематические праздники здоровья, выход на природу);
- работу с семьей, с педагогическим коллективом.

Основной формой обучения младших школьников остается урок. Чтобы проанализировать урок с точки зрения сохранения здоровья школьников, целесообразно обратить внимание на следующие его аспекты:

Гигиенические условия в классе (кабинете).

Число видов учебной деятельности, используемых учителем (нормой считается 4–7 видов за урок).

Средняя продолжительность и частота чередования различных видов учебной деятельности (ориентировочная норма: 7–10 минут).

Число использованных учителем видов преподавания (норма – не менее трех за урок).

Использование методов, способствующих активизации инициативы и творческого самовыражения учащихся, которые позволяют им превратиться в субъекты деятельности. Это методы свободного выбора (свободная беседа, выбор действия, его способа, выбор приемов взаимодействия, свобода творчества и т.д.); активные методы (ученики в роли учителя, чтение действием, обсуждение в группах, ролевая игра, дискуссия, семинар и др.); методы, направленные на самопознание и развитие (интеллекта, эмоций, общения, воображения, самооценки и взаимооценки) и др.

Позы учащихся и их чередование в зависимости от характера выполняемой работы.

Физкультминутки и физкультпаузы (норма – на 15–20 минут урока по 1 минуте из 3–х легких упражнений с 3–4 повторениями каждого), а также эмоциональный климат во время выполнения упражнений и наличие у школьников желания их выполнять.

Положительной оценки заслуживает включение в содержательную часть урока вопросов, связанных со здоровьем и здоровым образом жизни.

Наличие у учащихся мотивации к учебной деятельности на уроке: интерес к занятиям, стремление больше узнать, радость от активности, интерес к изучаемому материалу и т.п.

Благоприятный психологический климат на уроке.

Преобладающее выражение лица учителя.

Момент наступления утомления учащихся и снижения их учебной активности.

Темп и особенности окончания урока.

Состояние и вид учеников, выходящих с урока. Интегральным показателем эффективности проведенного занятия можно считать состояние и вид учеников, выходящих с урока. Стоит обратить внимание и на состояние учителя.

Таким образом, для сохранения здоровья младших школьников в педагогическом процессе необходима реализация принципов, форм и методов здоровьесберегающего обучения и воспитания.

В рамках реализации здоровьесберегающей технологии на уроках необходимо осуществлять работу в разных направлениях:

- доброжелательный эмоциональный настрой учителя;
- рациональная организация урока;
- смена видов учебной деятельности;
- организация рационального двигательного режима в течение урока;
- беседы о необходимости сохранения и укрепления здоровья;
- стихотворения, пословицы, поговорки о здоровье.

Итак, реализацию профилактической и коррекционной функции на уроке проявлять в постоянной заботе учителя о психическом и физическом здоровье учащихся.

Эмоциональный настрой и физическое состояние учителя во многом определяли ход и результаты урока. Настроенный на доброжелательное общение, он как бы излучал положительную энергетику, мобилизовал учащихся на работу, чем и гарантировал успех.

Учитель при затруднении школьника позволял себе поддержать его успокаивающими «поглаживаниями», «похлопываниями» со словами: «Не волнуйся», «Я уверен, у тебя все получится», «Подумай еще раз» и т.д. Словесные педагогические действия, в которых доминируют приказания, предупреждения, упреки, порицания и другие элементы репрессивного свойства, ведущие к снижению психического здоровья учащихся, на уроках не использовались.

Таким образом, зная основные виды словесных воздействий, уяснить для себя причины неудач в общении с учениками и наметить конкретные пути профилактики на учебном занятии.

Рациональная организация урока – важная составная часть здоровьесберегающей работы школы. От соблюдения гигиенических и психолого–педагогических условий проведения урока в основном и зависело функциональное состояние школьников в процессе

учебной деятельности, возможность длительно поддерживать умственную работоспособность на высоком уровне и предупреждать преждевременное наступление утомления.

Длительность активного внимания у младших школьников ограничена в большинстве случаев 15–25 минутами (15–20), что требует переключения на другой вид деятельности.

Особенно утомительна для детей монотонная работа, а также работа, связанная с длительным психофизическим напряжением, зрительной нагрузкой, сохранением статической позы.

Таким образом, рациональная организация учебного процесса способствует предотвращению перегрузки, перенапряжения и обеспечению условий успешного обучения школьников, сохранение их здоровья.

ЖАҢА ТӘРБИЕЛІК ПАРАДИГМА ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ СЫНЫП ЖЕТЕКШІСІНІҢ ӘРЕКЕТІ

БАУБЕКОВА Н. Т.

бастауыш сынып мұғалімі, Жетекші орта білім беру мектебі

Мақсаты: Мұғалім тәрбиелеу кезінде перспективалық дайындық әдістерін қолдана отырып әрекет жасайды. Жаңа тәрбиелік парадигма жағдайында сынып жетекшісінің алдына қойған бағыттарын қолданудың орны мен маңызы. Сынып жетекшісінің әрекеті бойынша білім алушылардың өз-өзін тәрбиелеуге бейімделуі.

Міндеттері:

1) Өсіп келе жатқан жас буындардың патриоттық іс-әрекетін ұйымдастыру және оны өмір салтына ендіру арқылы әдет, дағдыға айналдыру.

2) Болашақ ұстаздардың оқушылармен дұрыс қарым-қатынас жасауы, өзін-өзі басқара алуы, қолайсыз педагогикалық жағдайаттардан шыға білуі маңызды фактор екендігін ұмытпау да қажет.

3) Тәрбие жұмысының мазмұнына, тәрбиелік мәніне ерекше көңіл бөлу.

«Адам өзен сияқты, барлық өзеннің суы бірдей, бірақ бірінің арнасы тар, ағысы қатты, енді біреуінің арнасы кең, ағысы баяу. Әр адамға адамзат баласының бойына біткен қасиет атаулының барлық нышаны бірдей болғанымен, ол кейде бір қырымен, кейде басқа жағымен көзге түседі».

Лев Толстой.

Тәрбие қоғамның пайда болуымен бірге болды. Топтық қоғамда тәрбие мақсатын анықтау қоғамның ең басты мақсатына айналды. Осыған орай, балаларға білім мен тәрбие берудің негізгі жолдары белгіленеді, тәрбиелік іс - әрекеттердің мазмұны анықталады, білім беру мен тәрбиені ұйымдастырудың нақтылы мәселелері мен әдістері қарастырылады.

Бүгінгі жағдайда халыққа білім беру өзгерістерге ұшырады, білім берудің бағдарламаларына өзгеріс енгізілуде, кәсіптік даярлық жүйесі үздіксіз жетілдіріле түсуде. Бүгінгі Қазақстан Республикасында халыққа білім, тәрбие берудің негізгі мақсаты Қазақстанның егемендігін қамтамасыз ету, оны бүкіл дүние жүзі мойындап онымен тең қарым-қатынас жасау, Қазақстандық патриотизмді, өз отаныны сүйе білуді үйрету, осылардың бәрін іс-жүзіне асыратын жан-жақты дамыған, білімді, қолынан іс келетін адамдарды тәрбиелеу болып табылады.

Сынып жетекшісінің негізгі міндеті мектептің алдына қойылған оқу-тәрбие үрдістерін ойдағыдай орындау үшін оқушылар ұжымын ынтымақты күшті, ортақ мақсатта біріктіру болып табылады. Сынып оқушыларын барлық жағынан зерттеп-біліп, бейімділігі, талап-тілегін анықтап мінез-құлқын үнемі бақылап, бүкіл сыныптың мінез-құлқының дағдыларын дамытып, өз сыныбының өз мектебінің абыройы үшін оқушыларды жауапкершілік сезімі рухында тәрбиелеу мақсатымен оқушылар ережесінің орындалуын қадағалап оқушылардың күнделікті іс-әрекетімен, отбасындағы тіршілік жағдайымен танысып, оқушылардың тәртібін, олардың үйге берілген сабақтарын ретке салып отыру, кезекшіліктің ұйымдастырылуын орындалуын бақылау сынып жетекшісі арқылы іске асады.

Егерде біз өзіміздің тәрбиелеуде көздейтін мақсатымызды орындап шығу үшін талаптансақ, онда ең алдымен осы мақсатты түсініп алу керектігін де сөз жоқ мойындаймыз. Осыған орай К. Д. Ушинский: «Егерде психология адамды әр жақты етіп тәрбиелеймін десе, онда ол ең алдымен адамды да барлық жағынан біліп алуы керек»-дейді. Демек, жеке адамды жан-жақты дамыту-тәрбиенің басты мақсаты.

Тәрбиенің басты мақсаты-жеке адамды қалыптастыру, рухани дамыту болып табылады. Жастардың басым көпшілігі оқып, кәсіби білім алып өз өмірлеріне жолдама алады. Тәрбиенің нақты мақсаты-өз мүддесі мен қоғам мүддесін ұштастыра білетін, зиялы, адамгершілігі мол, денсаулығы мықты жастарды тәрбиелеу.

Өзін-өзі тәрбиелеу мен өзіне-өзі білім беруде оқушыларды қалыптастыруда белгілі бір қоғамдық-саяси және идеалдың атқаратын

рөлі жоғары. Бұл салада мектепте жұмыс маңызды жүргізулі керек. Әр оқушының еліктейтін ұлы адамдары болуы керек. Бұл адамдардың қай қайсысын алсақ та оның ішінде ғылымда, әдебиетте, өнерде жас кезінде үлгі тұтқан, солардай болсам деп, армандаған жеке тұлғалардың болғанын айтады. Биыл біздің мектепте Ұлы Жеңіске арналған іс-шараларда білім алушылардың істеген жұмыстары көп. Оның ішінде үлгі тұтатын қазақ елінің батыр ұлы Бауыржан Момышұлына арналған көп мәліметтер жиналды. Олар: өлеңдер жинағы, тыйым сөздері, үлкен шығармаларынан үзінділер, өмірбаяны туралы мәлімет. Жүз жылдығына арналған бастауыш сыныптардың арасында «Аңыз адам» атты ертеңгілік өткізілді.

Халық педагогикасы ата-бабаларымыздың тәрбиеге қатысты ғасырлар қойнуынан сараланып жеткен іс-тәжірибелерінің жиынтығы. Ең бастысы, осының бәрі ұрпақтан-ұрпаққа жазбаша хатпен емес, ауызша жетіп, жоғалмай, барған сайын байытылып, заманнан-заманға үйлестіріліп, көркемделіп, сомдалып келе жатуының өзі халқымыздың өнегедегі ұлағаттылығы мен зерделілігін, тәрбиедегі көрегенділігін паш етсе керек.

Халықтық педагогика-қанша уақыт өтсе де тат баспайтын адалдығы айнадай ұлттық қазына. Міне, сондықтан да оқу-тәрбие жұмыстарына халықтық педагогикадан нәр алып, оқушы бойына ата-баба өсиеттерін сіңіріп, салт-дәстүрді біліп, халық камын ойлайтын, тілін, дінін терең біліп, өз ұлтын өзге ұлтты сыйлай білетін білімді етіп тәрбиелеу міндеті тұр. Жетекші орта мектебінде оқу тәрбие жұмыстары халықтық педагогика негізінде жүргізіледі.

Біздің бастапқы мақсатымыз:

1. Оқушылардың ұлттық мінезін қалыптастыру, рухани мүмкіншіліктерін ашу.

2. Халқымыздың тарихін, мәдениетін, салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын оқушы бойына сіңіру. Оқушыға адамгершілік, инабатты, имандылық мінез-қасиеттерді қалыптастыру.

Мектебімізде бірнеше үйірме жұмыс істейді.

1 «Тамаша отау» үйірмесінде актерлік қабілеті бар өнерлі балалар сахналық көріністер дайындап, әр мерекеде өнер көрсетеді.

2 «Жасдарын» үйірмесі 1 сынып оқушыларымен құрылған. Оқушылардың қай салада өзін көрсете білуін зерттеу үшін, олардың өнерін белгілеу үшін: ширату жаттығулары, логикалық ойындар, математикалық жұмбақтар т.б. жұмыстар арқылы балаларды зерттеу.

3 «Жайдарман» үйірмесінде оқушылар би билеп, әнайтуды үйреніп қана қоймай, мектепте, ауылымызда, ауданда, одан қала берді үлкен сайыстарда қатысады..

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаев мемлекеттік білім құжаттарында маңызды орынды патриотизм, патриоттық тәрбиеге береді.

Әсіресе, бастауыш сынып оқушылары өзінің «қазақстандық» екенін мақтанатындай етіп тәрбиелеу үшін педагогика, халық педагогикасына сүйену қажет екенін айтады.

Патриотизм-саяси тәрбиенің бір бөлігі және оқушылардың мәдениетінің көрсеткіші Н. Назарбаев былай дейді. «Бұл, өз еліне, жеріне, Отанына деген сүйіспеншілігін, оның тарихы мен мәдениетіне деген сыйластық, бүкіл қоғамдық ортақтасуы мен әр бір азаматтың өз-өзіне деген сенімділігі».

Қазақстандық отаншылдыққа, ұлтжандылыққа, елдегі барлық халықтарды достық қатынасқа тәрбиелеу аса маңызды міндет. Қазір Қазақстан Республикасы-тәуелсіз мемлекет. Мұнда көптеген ұлттар мен халықтардың бір-бірімен тату-тәтті, сыйластық, ынтымақта қатынас жасауы тиіс. Мектеп оқушылары арасында жүргізілген жұмыстарымызда, сабақтарда оларды қазақстандық отаншылдыққа тәрбиелеуге ерекше мән беруіміз керек. Ал қазақ жастарын отаншылдыққа тәрбиелеуге үлкен міндеттер жүктеледі. Өйткені, Қазақстанның байырғы тұрақты халқы-қазақтар, жердің де, елдің де негізгі, түпкі иесі солар.

Патриоттық тәрбиені ұрпақ бойына сіңіру үшін әр уақыттағы қазақ халқының басынан өткен оқиғаларды айта отырып, түсіндіру қажет.

Болашақ-балалардікі. Ой салып қараған адам бүгінгі балалар мен бүлдіршіндердің күні ертең ер жетіп, елдің тұтқасын ұстар азаматтары болатынына еш күмән тудырмас. Адамның адам болуы үшін де балалықтың бақытты шақтары қандай әсер тудыратынын өмірдің өзі үйретіп жүр. Осыдан-ақ адамның қалыптасуы үшін оның балалық шақта көрген тәрбиесінің үлкен рөл атқаратынын пайымдаймыз. Мектеп оқушыларына берілетін тәрбие-ертең олардың қандай азамат болып шықпағының кепілі.

Мен жетекшілік ететін 2 сыныпта оқушылармен түрлі тәрбие жұмыстары жүргізіліп отырады. Сол тәрбие жұмыстарын халықтық педагогика негізінде жүргізуге тырысамын.

Жалпы мектептерде апталық бастауыш сыныптар арасында да дәстүрге енгені белгілі. Сол апталықтарда оқушылар үшін қызықты материалдар жинақталып әр түрлі шаралар өткізілетіні белгілі. Осы арайда біздің мектепте бастауыш сынып оқушылары арасында «Тіл апталығы» бірлестік жұмыстары жоспарланып өткізілді. Ол үшін арнайы жоспар жасалып, талқыланып ілінді. Жоспар төмендегіше болды.

1/ «Ана тілім-мерейім». (Оқушылар тіл туралы, ақын жазушылардың ұлағатты сөздерін, өлеңдерін оқып, өз ойларын ортаға салды).

2/ Ана тілі-білімнің кілті» (Оқушылар екі топқа бөлінеді, берілген сұрақтарға жауап беру тиіс)

3/ «Тіл жұтамас байлық» (Оқушылар шығармашылығы).

Аптальықта оқушылар ана тілі туралы мақал – мәтелдер, ребус, шешендік сөздерге байланысты газет қабырғаларын жасады. Соңында оқушыларды марапаттадық.

Тәуелсіздік күніне байланысты менің оқушыларым екі көрініс көрсетті.

1) «Төле би» деген көрініс.

2) «50 елдің қатарына».

8 - наурыз мерекесіне арнап аналар мен оқушылардың арасында «Аялайық ананы» деген сайыс өтті.

Наурыз мерекесінде оқушылар қазақ ұлттық киімдерін киіп, ортаға шығып өз өнерлерін көрсетті. Наурыз мерекесіне Қыдыр – ата, Көктем, Алдар-көсе, Қожанасыр, Ай, Күн деген кейіпкерлер қатысты. 1 сынып оқушылары Наурыз туралы өлеңдер айтса, 2 сынып оқушылары «Жыл мезгілі» деген көріністерін көрсетсе, 3-4 сынып оқушылары билерін ұсынды.

Ұлы Жеңістің 65 жылдығына орай біздің мектебімізде бастауыш сыныптар арасында тәрбие сағаттары өтті.

Оқушылар дайындаған өлеңдерін, мәліметтерін ортаға салды. Соғыс кезіндегі көріністер суреттер арқылы көрсетіліп, батыр қыздарымыз, ағаларымыз жайлы мәлімет берді. Мерекеді оқушыларым «Ән сал, сарбаз «Әкетайым» деген әндерді шырқады. 9 мамыр күні ауылымыздағы ескерткіш жанында ерлікпен қаза болғандарға от алауы қойылып, митинг өтіп, ескерткіш алдына гүл шоқтары қойылып, құттықтау сөз кезегі болды... Оқушыларының кабинетінде «Жас жеткіншектер» бұрышы, сыныптың алған бағыты, ұраны, тәрбие жұмыстарының жоспары, оқушылардың ережесі, оқушы анты, Қазақстан Республикасының Әнұраны, оқу үлгерімі сияқты талаптармен толтырылған. Оқушыларымыз жылдан-жылға ұлттық тәрбиенің терең мазмұнын түсініп, саналы түрде өздері де тәрбие жұмыстарына қатысуда.

Ата – аналармен жұмыс:

1 Алғашқы ата-аналар жиналысында мен өзім ата-аналармен танысамын және оларды өзімнің болашақта жүргізетін жұмыстарымның бағдарламасымен, мақсат, міндеттерімен және тәрбие жұмысының жоспарымен таныстырамын.

Ата-аналарды оқу-тәрбие үрдісіне төмендегідей әрекеттер арқылы тартамын:

а/ Ата-аналарды қатыстырып ашық сабақтар өткізу ұстаздың бала тәрбиелеудегі, оқытудағы методикалық әдіс-тәсілдерінің бірі ғана «Ата-ана сабаққа қатысса, баласының қалай оқитынын көреді, басқа балалармен салыстырады, осыдан келіп өз баласын не білмейді, не біледі, одан не қалай талап ету дегендерді өздері көріп, көздері жетсін деген оймен үнемі әр сабағымды ашық сабақ деп жариялап, сабақ басталған кезден бастап ата-ананың сабаққа қатысуын талап етемін.

ә/ Тәрбиенің жекелеген мәселелер бойынша ата-аналарға арналған сыныптық конференция ұйымдастырамын. Психологиялық, педагогикалық, медициналық, заң туралы кеңестер, тренингтер жасау.

2/ Ата – аналарды балалармен бірлескен әрекетке тарту.

а/ сынып жетекшісі ұйымдастырған сабақтан тыс барлық әрекетке қатысу (серуен, саяхат, сенбіліктер)

ә/ жалпы мектептік дәстүрлі іс шараларды ұйымдастыруға ата-аналарды қатыстыру (түлектер кештері, отбасылық ойын)

Жанұяның тәрбиелеу белсенділігін зерттеген кезде мәселен мынандай анкеттер қолданылуы мүмкін.

1 Сіздер қанша уақыттарыңызды баламен бірге өткізесіздер:

Күні бойы

Апта бойы

Бірлескен жұмыста

Серуендерде/орманға, өзенге

2 Араласудың басқа түрлері бар ма?

3 Араласуға кеткен осы уақытты балаңызды тәрбиелеу үшін жеткілікті деп санайсыз ба?

4 Сізге бала тәрбиелеуде қиыншылық кездесті ме?

5 Оларды қалай шешудесіз?

Ата-аналар анкета бойынша сынып жетекшесіне керекті материал береді. Қай сыныпта ата-аналардың көпшілігі пайдалы жұмыстармен шұғылдануға, кейбір оқушының жақсы оқуына кедергі сабептерді ашуға, тәртіпсіз, жалқау, дөрекі, өтірікші балаларға ықпал жасауға сынып жетекшілеріне белсенді көмектесе, сол сынып, әдетте алдыңғы қатарда болады.

Міне, қашан әрбір ата-ана мектепте қандай да болса бір жұмысты, тіпті кішігірім істің өзін бар ықпалымен орындауды өздеріне парыз деп санаға ғана, олардың көмегі орасан зор нәтиже береді.

Баяндаманды ардагер ұстаз Молот Мұсаұлы Солтанаев өлеңімен аяқтағым келеді.

Ұстаздықта білімнің түп қазығы
 Қасиеттеп ұстаз деген ұғымды,
 Қелем ұстап ардай аппақ туымды,
 Бақыт іздеп, байлық қуып кетпедім,
 Сын сәттерде аудармадым жүгімді.
 Ұстаздық-ол төзімдіктің үлгісі
 Шәкіртіне бағытталған бар ісі
 Жігер жанып жүрек сүйіп келмесе
 Мың адамнан қалар кейде бір кісі.
 Ұлағаттық-ұстаздықтың тұмары,
 Шапағаты саялатар шынары
 Ар-ұятты қойған биік бәрінен, Нағыз ұстаз-періштенің сынары.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА «ӘДЕБИЕТТІК ОҚУДА» АЙМАҚТЫҚ КОМПОНЕНТТІ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ

БЕЙСЕМБЕНОВА Қ. Қ.

мұғалім, З. Ақышев атындағы №3 жалпы білім беру орта мектебі,
 Баянауыл ауданы

Бастауыш сыныптың «Әдебиеттік оқу» пәнінде ерекше назар аударатын тақырып - туған өлке, туған жер. Бала жаңа ұғымды бұрынғы берілген білімге немесе күнде көріп жүрген таныс, белгілі бір түсінігі қалыптасқан зат және құбылыстармен байланыста қабылдаса, білім тереңірек меңгеріледі. Осы орайда оқулықта берілген тақырыпты оқушының өзінің туған өлкесімен байланыста қарастыруды көп жылғы тәжірибеде қолданамын.

А. Сейтақтың «Қазақстан таулары» атты өлеңімен таныстыру барысында Алатау, Алтай, Қаратау, Көкшетау, Қарқаралыға тоқтай келіп,
 Тау жуынса жауынға,
 Тас та жібіп, «бұлқынған!»
 Баянауыл тауымда
 Сұлулық пен сыр тұнған! - деген жолдарға назар аударуын өтіндім.

«Сұлулық», «сыр» сөздерінің мағынасын ашып, «тұнған» дегенді түсіндіруін өтіндім. Әр бала өзінің ішкі ойларымен бөліскеннен кейін қосымша мәліметпен таныстырамын.

Баянауыл шежіресі – Баянаула тауынан бастау алады. Бұл – Сарыарқаның солтүстік-шығысындағы жатаған тау. Батыстан шығысқа 40-50 шақырымға, ал солтүстіктен оңтүстікке қарай

20-25 шақырымға созылып жатқан, биіктігі 600-1026 метр аралығындағы Жасыбай, Жанбақы, Торыайғыр, Жақсы Аула, Жаман Аула сілемдерінен тұрады. Тау шатқалдарындағы қазан шұңқырларда пайда болған Жасыбай, Сабындыкөл, Торыайғыр көлдері, табиғи үңгірлер, небір бейнелі жартастар, бұлақтар, бозтал, балқарағай, аққайыңды орман-тоғайы керім көріністі, таза ауа, мөлдір сулы – жанға дауа табиғи орта құрайды. Баянауылдың ең биік шыңы Ақбет туралы мынадай аңыз бар. Ертеде осы өлкеде әдемі бір қыз тұрыпты. Оны сүймеген адамына ұзатпақшы болады. Сөйтіп, әлгі қыз шыңнан секіріп кетеді. Ал мына таудың екі аты бар: бөлке тау және қалпақ тау. Оның бас киімге аздап ұқсастығы болса да, нан өніміне мүлдем ұқсамайды. Сондай-ақ, бұл өлкеде тасбақа, түйе, найза, мысыр сфинксі, ұйқыдағы ару аталатын тастар кездеседі. Қысқаша айтқанда, табиғи мүсіндер мұражайы. Баянауыл өңірінен қазақ әдебиеті мен мәдениетіне, ғылымына ірі үлес қосқан Мәшһүр-Жүсіп Көпейұлы, Жүсіпбек Аймауытов, Сұлтанмахмұт Торайғыров, Қаныш Сәтбаев сынды тұлғалар дүниеге келген. Мұнда жиырмадан астам жадығаттық ескерткіштер, қола дәуірінен қалған оба-қорғандар, тастағы жазулар, таңбалар, үңгірлер бар. Өсімдіктері мен жануарлар әлемі де бай. Өсімдіктердің төрт жүзден астам түрі, аң-құстардың екі жүздей түрі мекендейді.

Үйге келесі сабаққа оқушылар аталған тау, жота, тастардың жанында түскен фотосуреттерін әкеліп, сыныптастарымен таныстыру тапсырмасы берілді.

Бүгінгі күні оқушылардың рухани адамгершілік тәрбиесі мұғалімдер қауымы шәкіртінің өз Отанының патриоты, өнегелі азаматы етіп тәрбиелеудің әдіс-тәсілдерін іздестіруде. Осы мәселенің бірден – бір шешу жолы - аймақтық компонентті тиімді пайдалану деп есептеймін. Жергілікті материалдарды оқыту арқылы оқушылардың ізденімпаздығын, байқампаздығын, сезімталдығын, белсенділігін, логикалық ойлау, іске шығармашылық көзқарасын тәрбиелеуге болады. Оқушы өз туған жерімен таныса отыра, үлкен ғылыми ізденіс жолына ден қояды.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТРУКТУРЫ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ

ВЛАСОВА С. В., КРУЧИНСКИЙ Н. Г.
преподаватели, ПолесГУ, г. Пинск

В настоящее время, с учетом Основных направлений социально-экономического развития Республики Беларусь на 2006 – 2015 годы, актуальным вопросом совершенствования подготовки специалистов является оптимизация образовательной среды. В Государственной Программе развития физической культуры и спорта в Республике Беларусь на 2011 – 2015 годы отмечено, что "подготовку спортивного резерва обеспечивают 504 учреждения, в том числе 492 специализированных учебно-спортивных учреждения и 12 средних школ – училищ олимпийского резерва, в которых проходят подготовку 194 тысячи учащихся, или 18 процентов учащихся общеобразовательных школ".

Между тем, существующая система профессиональной подготовки спортсменов в Республике Беларусь до сих пор обеспечивает незначительную динамику прироста рейтинга государства в спорте на мировой арене. Безусловно, весомый вклад в сложившуюся ситуацию вносит не только структурно-организационная и содержательная составляющие учебно-тренировочного процесса, но и демографическая ситуация, социальные особенности развития современного общества и ряд других аспектов.

Тем не менее, в условиях ограниченных материальных и человеческих ресурсов, пересмотр концептуальных вопросов образовательной составляющей приобретает особую актуальность. В дополнение к вышесказанному хочется отметить, что вхождение Беларуси в Болонский процесс поднимает на острие ножа необходимость согласования подготовки с образовательными системами других стран в период глобализации экономики с учетом традиций национальной системы образования.

В связи с этим авторами была определена цель настоящего исследования – оптимизация образовательной среды подготовки специалистов по гребным и водным видам спорта на основе инновационных подходов в системе непрерывного образования.

Учитывая современные тенденции развития физкультуры и спорта, экономическую и политическую ситуацию, особенности природно-климатических особенностей города Пинска, наличие современной

материально-технической базы Полесского государственного университета (ПолесГУ), являющегося базой подготовки национальных и сборных команд Республики Беларусь по видам спорта, существующие мощности и накопленный научно-практический опыт специалистов университета предложена концепция совершенствования формата и системы подготовки спортсменов по гребным и водным видам спорта, традиционно культивируемых в Полесье.

Суть концепции заключается в формировании особой социально-образовательной среды, интеграции и взаимообогащении учебно-тренировочного процесса научными подходами к сопровождению деятельности тренеров и спортсменов без отрыва от получения образования.

Это способствуют уникальные возможности водного зеркала реки Пина, благоприятный климат, транспортные коммуникации, компактность расположения всех спортивных объектов, практически шаговая доступность важнейших элементов инфраструктуры города Пинска, а также имеющийся кадровый потенциал профессорско-преподавательского состава ПолесГУ и накопленный опыт по медико-биологическому и научно-методическому сопровождению на основе современных технологий.

Являясь научно-образовательным центром Полесского региона, основанным 5 апреля 2006 года Указом Президента Республики Беларусь № 203, университет в рамках своей деятельности обеспечил функционирование реорганизованного учреждения "Пинская специализированная детско-юношеская школа олимпийского резерва по гребным и парусным видам спорта первичной профсоюзной организации учреждения образования "Полесский государственный университет" (далее СДЮШОР) в тесной взаимосвязи и взаимосоотрудничестве с образовательным процессом практико ориентированного образования студентов и лицейстов.

Авторами была предложена концепция и проведена значительная работа по оптимизации структуры подготовки.

Организация подготовки осуществляется на факультете организации здорового образа жизни (ФОЗОЖ), факультете повышения квалификации и переподготовки кадров (ФПКПК), лицее ПолесГУ.

В структуру ФОЗОЖ объединили кафедру физической культуры и спорта, кафедру оздоровительной и адаптивной физической культуры с Центром физической культуры и спорта в их составе; кафедру общей и клинической медицины; научно-

исследовательскую лабораторию лонгитудинальных исследований (НИЛЛИ) и учебно-медицинский центр (УМЦ).

При кафедрах были организованы студенческие научно-исследовательские лаборатории, территориально расположенные на территории спортивного комплекса ПолесГУ.

УМЦ, расположенный на базе спорткомплекса, был дооснащен под нужды обеспечения сопровождения спортивной деятельности на объектах, оздоровления студентов в рамках студенческого санатория-профилактория, а также оказания медицинских услуг, регламентированных лицензией МЗ РБ.

На базе лицея ПолесГУ был открыт специализированный по спорту класс. На ФЗОЖ открыта и обеспечена подготовка по специальности I ступени высшего образования 1-88 02 01-01 “Спортивно-педагогическая деятельность (тренерская работа с указанием вида спорта” (гребля, плавание))

Открыта и ведется подготовка магистрантов по специальности 1-08 80 04 “Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры“. В 2010 году была открыта аспирантура по специальности 13.00.04 – “Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры“ и осуществляется ежегодный набор аспирантов.

В соответствии с решением Высшей аттестационной комиссии Республики Беларусь согласовано открытие докторантуры по специальности 13.00.04 – “Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры“ и в 2012 году осуществлен первый набор докторантов.

В рамках процесса повышения квалификации и переподготовки кадров по тренерской работе в вузе осуществляется целенаправленная работа с активным участием не только ведущих отечественных специалистов в области спортивной науки, но и с привлечением зарубежных экспертов-практиков.

Под руководством преподавателей ФЗОЖ и при активном участии тренеров СДЮШОР, специалистов Центра физической культуры и спорта, УМЦ студентами, магистрантами, аспирантами и докторантами выполняются исследования в рамках дипломных, курсовых, диссертационных работ, а также совместных долгосрочных научных проектов с зарубежными вузами. Студенты участвуют в международных образовательных проектах Европейского Союза (Tempus, Erasmus Mundus, DAAD и др.). Совместными усилиями

студентов и преподавателей осуществляется систематический мониторинг состояния здоровья студентов, лицеистов, обеспечивается научно-методическое обеспечение подготовки спортсменов в рамках учебно-образовательного процесса и практико-ориентированной подготовки.

Выпускникам ФЗОЖ обеспечена возможность дополнительно получать второе высшее экономическое образование к моменту окончания вуза. Студенты успешно выступают на соревнованиях республиканского и международного уровня. Среди них победители и призеры Чемпионатов Мира, Европы, Республиканской универсиады, первенств Республики Беларусь.

Ведется работа по научно-методическому и медико-биологическому сопровождению национальных и сборных команд РБ, учащихся школ и училищ олимпийского резерва по гребным и водным видам спорта сотрудниками структурных подразделений университета на основе их инновационных разработок. Проводятся консультации по вопросам спортивной генетики РЦОПов по плаванию, гребле академической, гребле на байдарке и каноэ. Организовано согласованное взаимодействие с Федерациями по видам спорта, как в организации образовательного и тренировочного процесса лицеистов, студентов-спортсменов, так и повышения квалификации тренерского состава.

Таким образом, организована система преемственности и совершенствования образовательного пространства подготовки на всех уровнях образования с учетом практико ориентированных запросов общества и принципа непрерывного образования. Концепция, апробированная на базе ПолесГУ, позволит интегрировать в инновационную образовательную среду университета исследовательского типа систему подготовки не только спортсменов, начиная со школьной скамьи, но и тренерские кадры нового поколения.

ЛИТЕРАТУРА

1 О физической культуре и спорте: Закон Респ. Беларусь от 4 янв. 2014 г. № 125-3 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=N11400125> – Дата доступа: 02.02.2015.

2 Государственная Программа развития физической культуры и спорта в Республике Беларусь на 2011 – 2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mst.gov.by/ru/razvitie-sporta> – Дата доступа : 02.02.2015.

3 Галкин, В.В. Экономика спорта и спортивный бизнес [Текст]/ В.В. Галкин – М.:Кнорус, 2006. – 320 с.

4 Лях, В.И. Двигательные способности школьников: основы теории и методики развития / В.И. Лях. – М.: Тера-Спорт, 2000. – 192 с.

5 Трегубова, М.В. Помехоустойчивость и равновесность состояний при адаптации организма человека к спортивной тренировке и соревновательной деятельности / М.В. Трегубова // Сб. мат. Международной междисциплинарной научн. конференции "Устойчивость в неустойчивом мире". – Челябинск: ЧелГУ, 2014. – С. 54–61.

THE ROLE OF MOTIVATION IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING

GANIYEVA E. S.

undergraduate student, S. Toraighyrov PSU, Pavlodar

The problem of educational and professional motivation of students becomes unusually urgent at the present stage of education development. Motivation is one of the means that heighten students' interest in educational process and further professional activity. High motivation can whittle down the lack of cognitive ability, while great ability cannot make up for lacking or faint motive and it will not lead to considerable success in studies.

Therefore motivation is a "starting mechanism" for all human activity, be it work, communication or knowledge. Tangible, real, and end-stage success nourishes and maintains motivation. If success is not present, then the motivation fades, and this adversely affects the performance of activities [1, с. 180].

In the field of foreign language A.A. Alkhazishvili, I. A. Winter, A. A. Leontiev, N. Simonov, etc. solve teaching psychological issues of motivation. Taking the above-mentioned work, the motivation is understood by the system prompting pulses, guides training activities, in the case of a positive attitude of the teacher, a deeper study of a foreign language, its improvement and striving to develop the need for knowledge of foreign language speech activity. Numerous experiments have shown that for one academic year the ratio of students to different types of speech activity in a foreign language can dramatically change a negative or positive way. This in turn depends on the style of teacher work (continuous use of only one textbook, monotonous types of

exercise, weakens the positive emotions, and the student turns into a passive viewer) from training handbook, from the results of training and so on. Thus, the experiment N. M. Simonova showed that the higher performance in a foreign language, the deeper in the subconscious trainee positive attitude to learning a foreign language. Conversely, low educational attainment correlated with negative cognitive, mnemonic, communicative setting. Positive attitude to learning a foreign language improves learning outcomes of speech activity [2, 62 с].

Since motivation – a multifaceted phenomenon, the content of the training should include a set of tools to support it. The system of learning a foreign language as a foreign language culture in the first place are important means of maintaining motivation for cognitive, developmental and educational activities, which ultimately makes studying a foreign language communicative motivation [3,22с].

A student, who is not motivated to learn foreign languages, probably will not learn anything. Of course, it is significant that the study of foreign languages even in the same conditions flows to different people at different speeds. For foreign students (for example, English) language is the language environment slows down the process of language acquisition and achieve a level of confident communication becomes a problem [4, 124 с].

Scientists divide the motivation into intrinsic and extrinsic. Intrinsic motivation, based in autonomy and competence, describes a situation in which material is engaged in for its inherent interest and the satisfaction and enjoyment it engenders. An example would be a person who enjoys learning a language because of the satisfaction felt when new concepts are mastered (competence) or because of the inherent interest and joy associated with learning the language. Extrinsically motivated activities, on the other hand, are engaged in in order to accomplish some goal that is separate from the activity in and of itself: for example, a person who wishes to learn a language because they believe bilingualism to be a valuable job skill, or because they believe it will make travel easier and more enjoyable. Activities can be initiated extrinsically and later be internalized to become intrinsically motivated, or they can begin out of intrinsic interest and be perpetuated in order to obtain other outcomes. Thus, there is a continuum of behaviors, ranging from those that are completely extrinsically to completely intrinsically motivated. On the controlled, extrinsic end of the scale, externally. It is no secret the fact that knowledge of a foreign language promotes the career ladder, as well as a positive effect on wage growth. Foreign language in the selection

of candidates for admission to work has certain competitive advantages. Health is among the ten most common areas where there are job with English. As an illustration of the above should result in a survey by the research service «Head Hunter» in health care. To the question: Do you test knowledge of a foreign language during the interview when applying for a job – Apply for this Job as follows: – 5 – 10 minutes talking in a foreign language 68%; – Give a special assignment to 15%; – Do not check 17% [5, 234 с].

The latest survey data thus indicate the importance of the above-mentioned motives for learning a foreign language, because it is as it turned out, linked to successful careers.

The main conclusion is that the students are mainly driven by extrinsic motives, while there is significant negative motivation (“to not expelled”, “do not put two”). This is a contradiction, because the prestige of foreign language and its importance in public life have grown and seemingly should be motivation that is more positive. In addition, it is absolutely clear that the company requires action to challenge students in intrinsic motivation. That is, you must create an environment in which students have a vested interest and the need to learn a foreign language. The need for the study must meet the following varieties of intrinsic motivation, as communicative (direct communication in the language), linguo cognitive (positive attitude towards the language) and instrumental (positive attitude towards different types of work).

REFERENCES

- 1 Алхазшвили А. А. Мотивационная основа обучения устной иностранной речи [Текст] / Алхазшвили А. А. // Исследования языка и речи. Ученые записки МГПИ – ИЯ им. М. Горького, т. 60, 1971. – 254 с.
- 2 Симонова Н. М. Экспериментальное исследование структуры мотивации при усвоении иностранного языка в вузе [Текст] : дисс. канд. псих. наук: Симонова Н. М. – М., 1982. – 175 с.
- 3 Касаткина Н. Н. Формирование мотивации изучения иностранного языка у студентов неязыковых специальностей [Текст] : автореф. дисс.... канд. пед. наук: 13.00.08 / Н.Н. Касаткина. – Ярославль, 2003. – 31 с.
- 4 Зимняя И. А. Психология оптимизации обучения иностранному языку в школе [Текст] / Зимняя И. А. // Иностранные языки в школе. 1986, №4. – 222 с.
- 5 Stern H. H. Fundamental Concepts of Language Teaching [Текст] / Stern H. H. // Oxford University Press, 1991. – 582 p.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ

ГОЛУБНИЧАЯ С. Н.
учитель математики и ИВТ, СОШ №40, г. Павлодар
ПОЛИКАРПОВА Т. Н.
учитель биологии, СОШ №40, г. Павлодар

В настоящее время меняются цели и задачи, стоящие перед современным образованием, урок был и остается главной составной частью учебного процесса. Качество подготовки учащихся определяется содержанием образования, технологиями проведения урока, его организационной и практической направленностью, его атмосферой, поэтому необходимо применение новых педагогических технологий в образовательном процессе. Информационные технологии позволяют изменить организацию процесса обучения учащихся, формируя у них системное мышление; рационально организовать познавательную деятельность школьников в ходе учебно-воспитательного процесса; изучать явления и процессы в микро- и макромире, внутри сложных технических и биологических систем на основе использования средств компьютерной графики и моделирования; представлять в удобном для изучения масштабе различные физические, химические, биологические процессы, реально протекающие с очень большой или малой скоростью.

В отличие от обычных технических средств обучения ИКТ позволяют не только насытить обучающегося большим количеством готовых, строго отобранных, соответствующим образом организованных знаний, но и развивать интеллектуальные, творческие способности учащихся, их умение самостоятельно приобретать новые знания, работать с различными источниками информации.

Применение ИКТ на уроках является одной из новых форм преподавания в современном образовании, способствующих не только развитию личности, но и повышению мотивации учащихся к изучению предмета. Поэтому необходимо как можно глубже внедрять информационные технологии в преподавание своих предметов.

Продвижение учащихся в развитии, положительные результаты, улучшение успеваемости, качество знаний учеников убеждают в правильности выбора и способствуют более глубокому изучению методики и применению на уроках новых информационных технологий. Традиционной организации обучения недостаточно для того, чтобы адаптироваться к индивидуальным особенностям

учащегося, сложно добиться эффективного контроля, создать условия для саморазвития школьников. В изучении школьного курса можно выделить несколько основных направлений, где оправдано использование компьютера: наглядное представление объектов и явлений микромира; изучение биохимических процессов; изучение природных процессов и явлений; система тестового контроля - подготовка к ЕНТ; использование виртуальных экскурсий облегчает понимание окружающей среды.

Но главное достоинство компьютерного проектирования на уроке, например, биологии – его использование при рассмотрении сложных биологических процессов, таких как биосинтез белка, митоз, мейоз, фотосинтез, и другие сложные биохимические процессы. В процессе обучения с использованием ИКТ происходит более глубокое усвоение видеoinформации, в противоположность информации прочитанной или услышанной, особенно, если материал подобран самими учениками. Самостоятельность учащихся на уроке способствует развитию таких личностных качеств как самоопределение и формирует адекватную самооценку. При подготовке и проведении уроков на различных ступенях обучения необходимо использовать различные формы ИКТ.

Готовые электронные продукты позволяют интенсифицировать деятельность учителя и ученика, позволяют повысить качество обучения предмету, отразить существенные стороны объектов, зримо воплотив в жизнь принцип наглядности; мультимедийные презентации, использование которых позволяет представить учебный материал как систему ярких опорных образов, наполненных исчерпывающей структурированной информацией. Использование исследовательской и проектной деятельности в современном образовании определяется их многоцелевой и многофункциональной направленностью, а также возможностью интегрирования в целостный образовательный процесс, в ходе которого наряду с овладением учащимися системными базовыми знаниями и ключевыми компетенциями происходит многостороннее развитие личности.

Применение ИКТ позволяет в значительной степени продвинуться в достижении указанной цели. Процесс организации обучения школьников с использованием ИКТ позволяет сделать этот процесс интересным, с одной стороны, за счет новизны и необычности такой формы работы для учащихся, а с другой, сделать его увлекательным и ярким, разнообразным по форме за счет использования мультимедийных возможностей современных компьютеров;

эффективно решать проблему наглядности обучения, расширить возможности визуализации учебного материала, делая его более понятным и доступным для учащихся свободно осуществлять поиск необходимого школьникам учебного материала в удаленных базах данных благодаря использованию средств телекоммуникаций, что в дальнейшем будет способствовать формированию у учащихся потребности в поисковых действиях;

- индивидуализировать процесс обучения за счет наличия разноуровневых заданий, за счет погружения и усвоения учебного материала в индивидуальном темпе, самостоятельно, используя удобные способы восприятия информации, что вызывает у учащихся положительные эмоции и формирует положительные учебные мотивы;

- раскрепостить учеников при ответе на вопросы, т.к. компьютер позволяет фиксировать результаты (в т.ч. без выставления оценки), корректно реагирует на ошибки; самостоятельно анализировать и исправлять допущенные ошибки, корректировать свою деятельность благодаря наличию обратной связи, в результате чего совершенствуются навыки самоконтроля;

- осуществлять самостоятельную учебно-исследовательскую деятельность (моделирование, метод проектов, разработка презентаций, публикаций и т.д.), развивая тем самым у школьников творческую активность.

Кроме перечисленного, имеет большее значение тот факт, что в процессе работы ученика и учителя с использованием компьютерных технологий, ученик, во-первых, постепенно входит в реальный мир взрослых, производственную деятельность современного человека. Во-вторых, повсеместное внедрение в жизнь современного человека ИКТ ставит учителя перед дилеммой: либо ты идёшь в ногу со временем, учишь детей по-современному, с использованием современных обучающих технологий, либо отстаёшь и уходишь из профессии.

Улучшения восприятия изучаемого материала по предмету можно попытаться достигнуть, используя определенные программные продукты.

В структуру готовности педагога к использованию ИКТ в учебно-воспитательном процессе входит: понимание необходимости информационного образования, желание активно участвовать в этом процессе. Учителю необходимы информационные знания современных ЦОР (цифровых образовательных ресурсов), их образовательные и воспитательные возможности, психолого-педагогические особенности и способы использования. Умение

работать с различными электронными средствами, создавать собственные продукты учебного назначения [1, 43с]. Целью цифровых образовательных ресурсов является усиление интеллектуальных возможностей учащихся в информационном обществе, а также повышение качества обучения на всех ступенях образовательной системы. Педагогические приемы объяснения нового материала с использованием анимационных демонстраций и видеороликов на уроках могут быть следующими: создание проблемных ситуаций; сравнение, сопоставление, выделение существенных признаков изучаемого, фиксация внимания на определенном факте или явлении, конспектирование ключевых слов, терминов и понятий в тетрадь, ответы на вопросы учителя, поставленные перед просмотром, пересказ текста видеоролика, беседа с учащимися. Цифровые образовательные ресурсы по биологии включают в себя: электронные учебники, тесты, статьи, видеофрагменты, интерактивные задания. Использование ЦОР на уроках биологии дает принципиально новые возможности для повышения эффективности учебного процесса.

Одним из условий повышения качества образования является использование на уроках новых информационных технологий. Рационально организовывать познавательную деятельность школьников с использованием компьютеров с целью индивидуализации учебного процесса и обращения к принципиально новым познавательным средствам.

Для того чтобы успешно действовать в изменяющемся мире, учащиеся должны просеивать информацию и сами принимать решения о том, что для них важно, а что нет. Молодые люди более чем когда-либо должны быть способны решать трудные проблемы, иметь альтернативные мнения. Будущее принадлежит тем, кто критически анализирует информацию и выстраивает свою собственную реальность. Критическое мышление – это один из видов интеллектуальной деятельности человека, который характеризуется высоким уровнем восприятия, понимания, объективности подхода к окружающему его информационному полю [2, 214 с]. Технология КМ при изучении биологии – над предметная, проникающая, она применима в любой программе. Критическое мышление – это один из видов интеллектуальной деятельности человека, который характеризуется высоким уровнем восприятия, понимания, объективности подхода к окружающему его информационному полю. Формирование нового стиля мышления, для которого характерны

открытость, гибкость, осознание внутренней многозначности позиции и точек зрения, альтернативности принимаемых решений. В современной школе используется много различных методов обучения детей. В преподавании биологии эффективно внедряется технология критического мышления. Если посмотреть на три стадии занятий с точки зрения традиционного урока, то совершенно очевидно, что они не представляют исключительной новизны для учителя. Они почти всегда присутствуют, только называются иначе. Вместо «вызова» более привычно для учителя звучит: введение в проблему или актуализация имеющегося опыта и знаний учащихся. А «осмысление» не что иное, как часть урока, посвященная изучению нового материала. И третья стадия есть в традиционном уроке – это закрепление материала, проверка усвоения. В чем же различия? Что принципиально нового несет технология критического мышления? Элементы новизны, помимо философских идей, отмеченных выше, содержатся в методических приемах, которые ориентируются на создание условий для свободного развития каждой личности. На каждой из стадий урока используются свои методические приемы.

Метод проектов не является принципиально новым, его называли также методом проблем, обучение на активной основе, через целесообразную деятельность ученика. Подсказывать новые источники информации, направлять мысль учеников в нужном направлении для самостоятельного поиска. Но в результате ученики должны самостоятельно и в совместных усилиях решить проблему, применив необходимые знания подчас из разных областей, получить реальный и осязаемый результат. Вся проблема приобретает проектную деятельность [3, 6с]. Суть ее остается прежней стимулировать интерес ребят к определенным проблемам, предполагающим владение определенной суммой знаний, и через проектную деятельность, предусматривающую решение одной или целого ряда проблем, показать практическое применение полученных знаний. Другими словами, от теории к практике. Соединение академических знаний с прагматическими и соблюдение соответствующего баланса на каждом этапе обучения. Метод проектов всегда ориентирован на самостоятельную деятельность учащихся — индивидуальную, парную или групповую, которую учащиеся выполняют в течение определенного отрезка времени. Метод проектов всегда предполагает решение какой-то проблемы, предусматривающей, с одной стороны, использование разнообразных методов, средств обучения, а с другой — интегрирование знаний, умений из различных областей. Технология

предполагает совокупность исследовательских поисковых, проблемных методов, творческих.

Современные образовательные процессы не могут проходить без включения в процесс обучения широкого спектра информационных ресурсов, без развития умений обработки и представления информации. Но для эффективного использования информационных технологий перехода к урокам, основанных на специальных учебных программах необходимо пересмотреть методику преподавания.

Информационные технологии позволяют построить открытую систему образования, обеспечивающую каждому школьнику собственную траекторию обучения. Коренным образом изменить организацию процесса обучения учащихся, формируя у них системное мышление.

ЛИТЕРАТУРА

1 Нащочина М.М. Методика использования цифровых образовательных технологий на уроках и внеклассных занятиях по биологии в средней школе. – Хабаровск, 2008. с.43

2 Загашев И.О. Учим детей мыслить критически. Альянс-Дельта, 2003.-214с.

3 Пахомова Н.Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении: Пособие для учителей и студентов педагогических вузов.- М.: Аркти, 2003, с.6.

4 Интернет-ресурсы:

1. <http://www.glaz.tv/>

2. <http://biologymoscow.ucoz.ru/>.

3. <http://pedsovet.org/forum/index.php?showtopic>.

БАСТАУЫШ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ӘРЕКЕТТЕРІНІҢ БЕЛСЕНДІЛІГІН ОЙЫН АРҚЫЛЫ АРТТЫРУ

ДАУЫТОВА А. С., ЖАМАНБАЕВА Ш. М., БОТАБЕКОВА Б. Т.
мұғалімдер, №39 жалпы білім беретін мектебі, ШҚО, Семей қ.

Елбасымыз кезекті «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыт-бағдары» атты жолдауында «Біздің басты мақсатымыз - 2050 жылы әлемнің ең дамыған 30 елінің қатарына кіру. Біздің бұған қажеттінің бәрі - ресурстарымыз, білімді адамдар, ұйысқан ұлт, бәрі бар», - деп атап көрсеткен болатын.

Қазіргі өркениетті жаһанда білім беру саласының алдына қойылған басты мақсаттардың бірі - жас ұрпақтың білімді өмірдің барлық салаларында, ғылыми-техникалық және әлеуметтік үрдістерде тиісті дәрежеде әрекет жасауға даярлау болып отыр.

Білім беру саласын реформалаудағы мақсат білім беру жүйесін қайта қарап, оқушылардың шығармашылық бейімделуіне қарай бағдарлы, сатылы білім алуларына жағдай жасау болып табылады. Бүгінгі таңда оқушының білім, білігі және дағдысымен өлшеу жеткіліксіз. Қазіргі талап білім сапасы оқушының алған білімін жеке басының әрі қарай дамуын, тұлға ретінде қоғамның өркендеуіне пайдалана білумен өлшенеді деп айтылуда.

Бүнігі күні Қазақстанда білім берудің өзіндік ұлттық үлгісі балаға оқу қызметінің субъектісі ретінде, өзін-өзі өзектілендіруге, өзін танытуға және өзін - өзі жүзеге асыруға ұмтылатын дамушы тұлға ретінде бағытталған. Мұндай жағдайда педагогикалық процестің маңызды құрамы оқу ісіндегі субъектілер - оқытушы мен оқушының тұлғалық бағытталған өзара әрекеті болып табылады.

Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білімін, білігі мен дағдысын емес, оның тұлғасын, білім алу арқылы дамуын қойып отыр [1.13с].

Қазіргі таңда мектеп оқушыларына түрлі технологияларды пайдаланып білім мен тәрбие беру басты міндетіміз деп білеміз.

Ұстаздық мамандықтың жауапкершілігі мол, сондықтан өтілетін әр сабақ мұғалімнен көп ізденісті, шығармашылықты қажет етеді. Оқушылардың білімі мен дағдыларын жүйелі бақылау оқушылардың пәнге қызығуын, ынтасын көтерудің бірден - бір жолы.

Уақыт талабы оқу - тәрбие үрдісін батыл интенсификациялау – оқушылардың білім жүйесін сапалық жаңа деңгейге көтеру үшін ұстаздан терең білімділікті, кәсіптік шеберлікті талап етеді. Осы талаптарға сай мұғалім қызметіндегі шығармашылық негіздерді нығайту – оқушыларға білімді игертуге бар мүмкіншілікті тиімді пайдалану, барлық әдіс - тәсілдерді жетілдіріп отырғанда ғана сапалы білім, дұрыс тәрбие жүзеге асады.

Адам баласы қоршаған орта туралы шындықты белсенді іс - әрекеттің нәтижесінде танып біледі. Ол іс - әрекеттер: ойын, оқу және еңбек. Балалар үшін ойын - ең маңызды іс - әрекеттің бірі.

Ойын - оқу үрдісіндегі оқытудың әрі формасы, әрі әдісі ретінде дербес дидактикалық категория. Ойын мен адам мәдениетінің өзара байланысы ғылыми түрде анықталды. Олардың тұлғаны дамытудағы маңызы анықталды, оның психологиялық және

әлеуметтік факторлармен келісімі жөнінде кең қарастырылуда. Ойын технологиялары әлі де білім беру саласында жаңа инновация болып табылады [2.31с].

Ойын арқылы оқыту технологиясы - дидактикалық, тәрбиелік, дамытушылық, әлеуметтендірушілік мақсатқа жетуді көздейді. Ойындық іс-әрекеттің психологиялық механизмі жеке бастың өзіндік талап-талғамдарына сүйенеді. Баланың бойындағы білімдік, танымдық, шығармашылық қасиеттерін аша түсуді көздейді.

Бастауыш сынып оқушыларының мектепке келгенге дейінгі негізгі әрекеті - ойын болса, оқу-тәрбие үрдісінде олар біртіндеп ойын әрекетінен оқу әрекетін орындауға бейімделуі тиіс. Ол сабақ барысында пайдаланылатын дидактикалық ойындар арқылы жүзеге асады. Дидактикалық ойындар баланың таным (түйсік, қабылдау, ес, ой, қиял) үрдісін және тілін дамытады. Бала еліктеу, қабылдау арқылы әлеумет өмірінің, өндіріс қатынастарының мазмұнын түсінеді. Ойын әрекеті – психикалық қабілеттерін жетілдіріп, баланың жеке басын қалыптастырып, әлеуметтік өмірмен жанастыратын әрекеттің бірі. Баланың ойын тәжірибесінде ұжымдық өмір дағдылары қалыптасады.

Дидактикалық ойын баланың дүние танытын қабілетін, іс - әрекетін жетілдіреді. Ойын үстінде баланың сана-сезімі, еркі, өзін-өзі бақылауы, өзінің әрекетімен салыстыру қасиеттері жетіледі. Сондай-ақ зейін, ес, қиял сияқты психикалық үрдістері қалыптасады, сөйлеу тілі дамиды.

Ойын - оқушылардың оқуға деген ынтасын арттыратын құрал. Сондықтан бастауыш, дайындық сыныптарында оқушылар сабақ үстінде ойынды көп қажет етеді. Оларға пайдаланылатын ойындар оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай күрделеніп отырады. Мысалы, дайындық сыныбында қарапайым ғана ойын түрлерін ойнатсақ, сыныбы үлкейген сайын баланың жас ерекшелігіне сай болып күрделенгені дұрыс. Мұндай ойынның көптеген түрлері бар. Сондықтан ойын балалардың жас ерекшеліктеріне және өтілетін сабақтың тақырыптарына мазмұнына сай етіліп таңдалып алынғаны дұрыс. Бала ойын іс-әрекеті үстінде білімді қалай игеріп жатқанын, ал оқу үрдісінің қалай ойынға ұласып кеткенін аңғармай қалуы тиіс. Сонда ғана ойын және іс-әрекеттері табиғи бірлікте болып, пәндік білім, білік және дағдыны игеруге толық ықпал жасайды. Ойын – бала әрекетінің негізгі бір түрі. Бала үшін ойын - өмір сүрудің белсенді формасы, сол арқылы ересектерге еліктейді, олардың іс-әрекеттерін, қарым-қатынастарын үйренеді,

еңбектің мәнін түсіне біледі, адамгершілік нормаларын игереді, әлеуметтік рөлдер атқарады.

Сабақта тиімді қолданылған ойын түрлері – мұғалімнің түсіндіріп отырған материалын оқушылардың аса ілтипатпен тындап, жемісті, сапалы меңгеруіне сенімді көмекші бола алады. Өйткені, бастауыш сынып оқушылары жас ерекшеліктеріне байланысты ойынға ынталы келеді. Балалар тез сергіп, тапсырмаларды тез, әрі қызығып орындайтын болады.

Сабақ үстінде жүргізілетін жұмыс түрлері, тақырыпқа сай алынған тәрбиелік мәні бар ойын элементтерін кенінен қолдану, бұл оқушылардың ойлау белсенділігін керек етеді. Сондықтан барлық сабақта ойын түрлерін орнымен қолданып, оны қызықты ету арқылы олардың білімге ынта-ықыласын, пәнге деген сүйіспеншілігін қалыптастыруға болады.

Бала қоршаған ортадағының бәрін ойын әрекеті арқылы қабылдайды, одан керегін іріктеп алады. Сөйтіп, ол өзінің тілегін ғана іске асырады. Бірақ жасаған әрекетінің неден басталып, немен аяқталатынына, одан шыққан нәтижеге ой жібермейді. Бала ойын арқылы оқуға қызыға түседі. Сондықтан ойында шамалы еңбек, оқу көрінісі бар дей аламыз. Заттың сан алуан қасиеттерімен де бала, ең алдымен, ойын арқылы танысады. Өмірді әр қырынан көре бастайды. Ойлауға, әрекет жасауға ешкімнің қысымынсыз, күштеуісіз, еркін үйренеді.

Балалармен бірге сабақ үстінде жүргізілген қызықты ойындар оларды сабаққа қызықтырады, тәртіпке шақырады, дұрыс қорытындылауға, олардың бойында достық, ұйымшылдық қасиеттерін, ойлау қабілеттерін дарытады.

Сабақ үстінде жүргізілетін жұмыс түрлері, тақырыпқа сай алынған тәрбиелік мәні бар ойын элементтері оқушылардың ойлау белсенділігін керек етеді. Сондықтан мұғалім әр сабағында ойын түрлерін орнымен қолданып, оны қызықты ету арқылы олардың білімге ынта-ықыласын, пәнге деген сүйіспеншілігін қалыптастыруды мақсат етеді.

Мұғалім ойынды сабақтың басында қолданатын болса, онда ойын мақсаты оқушылардың ойын бір жерге жинақтау, жаңа сабаққа немесе сұралатын үй тапсырмасына оқушыларды түгел қатыстыру, сондай-ақ олардың белсенділігі мен қабілетін арттыру. Егер ойын сабақтың ортасында қолданылатын болса, онда мұғалімнің мақсаты - оқушылардың шаршап-шалдығуына жол бермеу, көңіл күйлерін көтеру, олардың шаршағанын ұмыттырып, білуге деген ынтасын үстемелу болуға тиіс.

Ойын сабақтың соңында оқушылардың алған білімін тиянақтау ретінде де пайдаланылады. Ойын элементтері сабақты түрлендіріп, мазмұнын кеңейте түседі.

Жаңа технология жүйесінде мәнді ойындардың маңызы зор. Мәнді ойын сабағында әр түрлі мәселелерді талдайды, оларды шешу жолдарын іздестіреді. Ондай дәстүрлі емес сабақтар оқушылардың ойлау қабілетін және оқуға деген қызығушылығын арттырады. Ойын оқушылардың ой-өрісін дамытып, ойлау қабілетін арттырумен қатар, өтілген тақырыптарды саналы да берік меңгеруге үлкен әсер етеді.

Ойындар оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеттерін жетілдірумен қатар, сөздік қорларын молайтып, сауатты жазуға баулиды. Оқушылар ойнау барысында үйренген сөздерін айтып қана қоймай, оның қандай мағынада қолданылатынын да біледі. Ойын оқу пәндерінің мазмұнымен тығыз байланысты жүргізілгенде ғана өз нәтижесін береді [3.41с].

Ойын, сайыс түріндегі сабақтар - оқушылар білімін қорытындылайтын тиімді әдістің бірі.

Елдің ертеңі оқу білімінің тереңдігі мен өлшенеді демекші. Үздіксіз өзгеріп тұрған әлем адамнан да қабілет пен қажеттіліктерді үздіксіз дамытуды талап етеді. Сондықтан білім беру саласының басты мақсаты: оқушыларды өзгермелі өмірде қорықпай, еркін өмір сүруге, білім мен білігіне сай келетін бағдар таңдап алатындай дәрежеге, өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыруға, аналитикалық ойлау қабілеттерін дамыту, оқушылардың жеке шығармашылық мүмкіндіктерін дамыту және олардың шынайы өмірдегі дара тұлға етіп қалыптасуына ықпал ету.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Қазақстан Республикасында 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы.-2015.
- 2 Кукушин В.С. Современные педагогические технологии. – Ростов-на-Дону, 2003.-217 с.
- 3 Загренова Л.В. Теория и технология обучения. – Москва, 2004.-157 с.

ШЕТЕЛ ТІЛІН ЕРТЕ ЖАСТАН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

ДУНЕНКУЛОВА Р. Ғ.

доцент, С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.

РАХИМОВА Ж. А.

мұғалім, Е. Бекмаханов атындағы ЖОБМ, Баянауыл ауданы

Өсіп келе жатқан жас ұрпақты сапалы, терең, заман талабына сай біліммен қамтамасыз ету- біздің еліміздің алдыңғы қатардағы мәселесі болып табылады. Республикамыздың білім беру сапасына, оны жетілдіру жолдарына көп көңіл бөлуі, әрине ата- бабаларымыздан мұра болып қалған кең байтақ еліміздің болшағы жастардың қолында екендігін өте жақсы түсінуінде жатыр. Осы жылғы Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтің жолдауында білім беру саласындағы өзекті мәселелердің шешілуін табу мақсатында көптеген бағыт- бағдарлар, тапсырмалар берілді. Мәселен, келесі 2013 оқу жылында барлық жалпы білім беретін мектептерде елеулі өзгерістер орын алады. Келесі жылы мектеп табалдырығын аттайтын барлық бүлдіршіндер шетел тілін, яғни ағылшын тілін бірінші сыныптан бастап оқитын болады. Бұл білім беру саласындағы елеулі бетбұрыс, жаңалық. Мемлекетіміздің дамыған елдер қатарына ену үшін әлемдік деңгейдегі білім деңгейінің талаптарына жауап беруі өте маңызды болып табылады. Ағылшын тіліне келетін болсақ, ол халықаралық тіл, әлем елдерінің бір- бірінмен қатынасатын жалпы, ортақ тілі. Қадыр Мырза Алиев ағамыз айтқандай: «Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте», шынымен де өз тіліңді қадірлеп, шетел тілінде еркін сөйлей білу, әлемдік қарым- қатынасқа түсу үлкен өнер. Шетел тілін меңгеру тек қана тілдік біліммен ғана шектеліп қоймайды. Ол адамға баға жетпес әлемдік құндылықтардың, шығармалардың есігі ашылады. Ал білім сол есікті ашуға деген кілт іспеттес. Шетел тілінде сөйлеудің қыр- сырын балаларға ерте жастан меңгерту даналық нышаны деп ойлаймын.

Елбасының берген тапсырмасын орындау мұғалімдерге деген үлкен жауапкершілік белгісі. Шетел тілін үйрене отырып, оқушылар басқа халыққа түсінушілікпен қарауға, олардың әдет- ғұрыптарын құрметтеуге, мәдениет аралық қарым- қатынасқа түсуге дайындалады да, өздерінің жеке басындағы қабілеттерді дамытып, өмірге деген көзқарастарын қалыптастырады. Бұл жерден біздер шетел тілін ерте жастан оқытудың қаншалықты маңызды екеніне әбден көзіміз жетеді. Кішкентай балалар әлі ойын балалары болғандықтан, оларға қандай пәнді болмасын үйреткенде ойын негізгі іс- әрекеті болуы керек деп есептеймін.

Мұғалім болу үлкен өнер. Әрбір адамның қолынан келе бермейтін қиын да қызықты, әрі маңызды іс. Мұғалім әрі білім беруші, әрі тәрбиелеуші, әрі дос, әрі кеңесші, әрі дұрыс бағыт-бағдар беруші тұлға. «Құзырлы мұғалімнің алдына оқушының жан дүниесін жақсы түсіне білу жөнінде нақты міндеттеме қойылып отыр. Құзырлы мұғалім оқушыларға, ортаға және ресурстарға лайықтап нақты кезеңде қолданылуы тиімді оқыту элементтерін «реттеп» отырады. Расында, оқытудың сапалы және табысты болуы белгілі бір деңгейде мұғалімнің қалыптасып отырған жағдайларға бейімделе алуына да тығыз байланысты. Сапалы оқыту – мұғалім бейнесімен танылатын сан алуан элементтер арасындағы байланыс болып табылады, ол өзі белгілі бір деңгейде тәуелді жағдайлар жасалынған кезде жүзеге асырылады. Сапалы оқыту оқушылардың қоршаған орта жағдайы және оқыту, білім алу мүмкіндіктерінің бірлігі ретінде қарастырылады. Сондықтан мұғалімде Шульман «мұғалімнің үш көмекшісі» (Shulman, 2007) деп атаған қасиеттер болған жағдайда ғана оқыту жақсы болып саналады (1-кесте).»

Кесте 1 - Кестенің жалғасы

Мұғалімнің көмекшілері	Құзырлы мұғалімге тән белгілер
БАС	Кәсіби түсінік
	Тұғырлы теориялық білімге негізделген және оқыту мен оқушылар туралы жеткілікті білім болуын талап етеді. Сондай-ақ тәжірибені түсіну, дамыту/ жетілдіру үшін дәлелдер/зерттеулер нәтижелерін қалай қолдану керектігін білуді көздейді.
ҚОЛ	Оқытудың тәжірибелік дағдылары

	Бұл ілім жұмыс жүргізу, демонстрациялау, түзету және оқытуды бағалау сияқты тәсілдер арқылы идеяларды түсіндіре білудің техникалық, тәжірибелік дағдылары мен тәсілдерін білуді талап етеді. Сонымен қатар ынталандыру, көтермелеу, шектеу, сабақтар кезеңдерін жоспарлау және оқушыларды бағалау әдістемелерін меңгеру қажет. Жоғарыда аталған дағдылар болған жағдайда, мұғалім сабақ үстінде оқушылардың оқуға ынтасы мен жоғары және сәйкес деңгейлерге қол жеткізуге ұмтылатындай қолайлы орта қалыптастырып, оның тұрақтылығын қамтамасыз етері анық.
ЖҮРЕК	Кәсіби- өнегелілік тұтастық
	Мұғалімдер ұстаз мамандығының этикалық және моральдік құндылықтарын ұстанады. Демек олар шыншыл, батыл, төзімді, оқушыларға аяушылық, мейірім және құрмет көрсете білетін әділ адамдар. Мұғалімдер білім беру саласындағы өзге мамандармен өзара тығыз байланыста болып, оқытудың басты құндылықтарын сезініп, қабылдау мен тұжырымды пікірлерді бөлісуде ұтымды әрекеттер мен шынайы қарым-қатынас қалыптастыра алады.

Бұл кестеден көрініп тұрғандай мұғалімнің сапалы және табысты оқытуы үш көмекшіге жүгінеді. Яғни олар: білім-ұстаздың теориялық білімі, қол-білімнің тәжірибеде көрініс табуы, оқушыларды үйрету, жүрек- ұстаздық адамгершілік қабілеттері, өз оқушыларына деген құрмет пен сүйіспеншілік. Осы үш мұғалімдік болмыстың маңызды құраушылары болып табылады [5,бб.8-9].

Қазіргі таңда шетел тілін оқыту әдістемесі ғылымы үлкен кадамдармен дамып келе жатқаны сөзсіз. Шетел тілін меңгеруге деген сұраныс пен талаптың күшеюі әдістемешілерге оқыту бағдарламасын жетілдіруге итермелейді. Шетел тілін ерте жастан оқыту біздің елімізде жаңашыл дүние деп айтсақ артық кетпейміз. Сондықтан дүниежүзіндегі мұғалімдердің қолданатын әдіс- тәсілдеріне жүгіну, оқыту жұмысын ұйымдастыру, сабақты жоспарлаудың негізгі қағидаларын қолдану орынды болмақ.

«Шетел тілде сөйлеуге үйрету ерте жастың мүмкіндіктері бірегей екендігі белгілі. К.Д. Ушинскийдің айтуынша: «Бала шет тілінде сөйлеуге бірнеше жасқа қарағанда, бірнеше ай аралығында жақсырақ үйренеді».

Сөйлеуге бейімділігі, сөйлеуді меңгеру табиғи механизмнің ырғақтығы, сонымен қатар, белгілі бір ұлтқа қатыстылығына байланысты бұл механизмнің тұқым қуалаушылық факторлары әсерінен нақты тәуелсіздігі- осының барлығы балаға лайықты жағдайда шет тілін табысты меңгеруіне мүмкіндік береді. Жас өте келе бұл қабілет біртіндеп өшеді. Сондықтан жоғары жастағы балаларды екінші шет тіліне үйрету әрекеті бірнеше қатар қиыншылықтарға тап болады [1,б.16].

Балалардың шет тілдес сөйлеуді табысты меңгеруінің мүмкіндігі келесі. Мектепке дейінгі жас балаларды шет ел тіліне оқытудың жалпы ұйымдастыру идеясын, негізгі мүмкін бағыттарын айқындау.

Негізгі мәселелері:

- шетел тілін меңгеру саласында мектепке дейінгі жас балаларының мүмкіншіліктерін анықтау;
- мектепке дейінгі жас балаларын шетел тіліне оқытудың мақсаттары мен міндеттерін анықтау;
- мектепке дейінгі жас балаларын шетел тіліне оқытудың негізгі тәсілдерін анықтау болып табылады.

Отандық және шетелдік әдістемелерде мектепке дейінгі жастағы балаларды шетел тіліне оқытудың жетекші әдісі- ойын болып табылады.

Мектепке дейінгі жастағы балаларды дыбыстарды дұрыс айтуға, транскрипцияны меңгеруге, оқуға, жазуға, шетел лексикасын меңгеруге бағытталған үлгі жаттығулар келтірілген, сонымен қатар мектепке дейінгі мекемелерде сабақтарды ұйымдастыру бойынша әдістемелік нұсқаулар беру қажет.

Мектепке дейінгі мекемелерде шетел тілін оқытуды енгізуге, сонымен қатар мектепке дейінгі жастағы балаларды

шетел тіліне оқытуда туындайтын қиыншылықтарды шешуге мүмкіндік туғыза алады.

Осы әдістемелік нұсқаулықтар және көптеген тапсырмалар мен жаттығулар шет тілі пәнінің мұғалімдерімен мектепке дейінгі ұйымдарда, сонымен қатар бастауыш мектепте қолданылуы мүмкін.

Балалардың шет тілінде сөйлеуді табысты меңгеруінің мүмкіндігі келесі жастық кезеңге қарағанда, тілдік материалды икемді және тез есте сақтауымен ерекшеленеді; глобалды әрекет ету моделінің баршылығы мен қарым- қатынас себебінің табиғилығы; тіл тосқауылының болмауы, яғни қажетті дағдылардың баршылығына қарамастан, шет тілінде қарым- қатынас жүргізуге кедергі болатын тежелу қорқынышы; ана тілінде тілдік қарым- қатынас тәжірибесінің аз болуы және т.б. Бұдан басқа, мектепке дейінгі жас балаларының басты әрекеті болып табылатын ойын, түрлі тілдік бірліктерді коммуникативті маңызды етуге мүмкіндік береді.

Мұның барлығы ерте жаста коммуникативтік қажеттіліктер мен шет тілінде оны білдіру мүмкіндіктерін тиімді үйлестіруге мүмкіндік беріп, бұл пәнді кеш оқытуда пайда болатын коммуникативтік қажеттіліктер мен шектеулі тілдік және сөйлеу тәжірибесінен аулақ болуға көмектеседі [3,б.5].

Шетел тілін ерте жастан оқыту ерекшеліктерін сөз еткенде ең алдымен ойға келетін нәрсе, шет тілін оқытуды қай жастан бастау керек? «Балаларды ағылшын тілінде сөйлеуге қалайша үйрету керек» оқу құралының авторы И.Л.Шолпонның ойынша шет тілін оқытуды бес жастан бастау керек. Оның ойынша, төрт жастағы балаларды оқыту мүмкін, бірақ оның өнімділігі аз. Төрт жастағы балалар материалды бес жастағы балаларға қарағанда ақынырақ меңгереді. Олардың реакциясы спонтанды, эмоциялары тұрақсыз, зейіні бір нәрседен келесіге әрқашан ауысып отырады. Бұл жастағы балаларға, әлі бала- бақшаға бармайтын, ата- аналарыңыз болу қиын, сонымен қатар олардың күлкілі сезімі дұрыстап жетілген, ал бұл шет тілін оқытуды ұйымдастыруда маңызды. Бұдан басқа, төрт жастағы балалар ана тілін әлі жақсы игермеген: олардың қарым- қатынас қабілеті дамымаған, сөйлеудің бағыттаушы қызметі және ішкі сөйлеу қалыптаспаған. Мектепке дейінгі жастағы балаларды шет тіліне оқытуда аса маңызы бар рөлдік ойын дамушы формаларға да жетпеген [4,512 с].

Біреуі төрт жаста, екіншісі бес жастағы оқытылатын екі топ балаларының жетістіктерін салыстырған З. Я. Футерман, төрт жастан шет тіліне оқытудың қолайсыздығы эксперимент түрінде дәлелденген. Оқытудың бірінші жылында төрт жастағы балалар бес жастағылардан

артта болғанымен қатар, екінші жылында бес жастағылардың бірінші жылынан да баяу жылжыды, соның арқасында педагог «шет тіліне ерте жастан үйретудің оқытудың әрн қарай дамуына кері әсері жайлы» қорытындыға келеді. З.Я. Футерман оқытуды бастаудың тиімді кезі бес жас деп санайды; өзінің практикалық негізінде сондай қорытындыға Е. И. Негневицкая да келді.

Үш жасар балаларға келсек, олардың ұжымдағы аз да болсын саналы оқыту үдерісінің барысында шет тілін меңгеруі жайлы сөз қозғауға тіпті болмайды. Бұл жаста бала тек грамматикалық рәсімделген ана тілін меңгере бастайды, диалогтық сөйлеу жаңа ғана туындап жатады. Үш жасар баланың сөздік қоры тек жеке сөздерді жинақтау жолымен байытылады, тек үш жастан кейін сөз тудыру және түрлендіру заңдарының барысында тез өсе бастайды. Оқу ойын қызметі, ұжымдық ойын қызметі де оларға әлі бейтаныс. Балалардың ерте даму тәжірибесі көрсететіндей, үш жасқа дейін балалар бір нәрсеге үйренуге тек ата-аналарымен тығыз қарым-қатынасының арқасында қабілетті.

Сонымен қатар, тек үш жасында балалар шет тілін оқуға кедергі келтіретін, өздерінің «үш жас дағдарысын» басынан кешетінін есте сақтағанымыз жөн. Біз автордың шет тілін оқытуда үш жасын заңды деп атауға болатын пікірі деректермен дәлелденбеген, тек дәлелсіз деген қорытындыға келеміз [2].

Е.А. Аракин түрлі оқу әрекетіне ең қолайлы жас бес деп белгіленеді. Бұл жаста бала азды-көпті зейін қоюға қабілетті, оның мақсатты бағытталған әрекетте қабілеті пайда болады, өзінің коммуникативті қажеттіліктерін қанағаттандыруға қажетті лексикалық қор мен тілдік үлгілер қорларын иеленеді. Бес жасар балаларда күлкілі мезімі дамиды, рөлдік ойындар дамыған, күрделі ерекшеліктерге ие болады. Сірә, тілді саналы меңгеру алғышарттары бес жасқа қарай қалыптаса бастайды.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Верещагина И. Н., Рогова Г. В. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях, 1978. – 80 с.

2 Выготский Л. С., Игра и её роль в психическом развитии ребёнка, «Вопросы психологии», 1966, № 6.

3 Дуненкулова Р.Ф., Байғожина Ж.М. Шетел тілін оқытудың арнайы бағытталған әдістемесі - Павлодар: Кереку, 2012. – 70 беттер.

4 Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. - М.: Питер, 2000. – 600 с.

5 «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығының Әдістемелік кеңесі ұсынған Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының бағдарламасы. Мұғалімге арналған нұсқаулық-3 басылым, 2012. – 300 беттер.

ОСОБЕННОСТИ ИГРОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У ДЕТЕЙ С РАННИМ ДЕТСКИМ АУТИЗМОМ

ДУТБАЕВА Н. К.

педагог-психолог, специальный детский сад № 13 «Алтынай», г. Экибастуз

КАМАТАЕВА М. К.

учитель-логопед, специальный детский сад № 13 «Алтынай», г. Экибастуз

Несмотря на то, что педиатры и психологи постоянно ведут работу над тем, чтобы иметь возможность на ранней стадии выявлять проблемы в развитии детей и успешно их лечить, если в семье родился ребенок-аутист, ее жизнь меняется кардинально и навсегда. Вылечить заболевание невозможно, но можно во многом облегчить симптомы, адаптировать ребенка к жизни в обществе и сделать его существование менее сложным.

Дети-аутисты в игре довольно сильно отличаются от своих сверстников – они, как правило, не так подвижны, часто останавливают свое внимание на какой-либо одной игрушке или предмете. Но развивать навыки игровой деятельности необходимо, так как ребенок-аутист, как и обычный малыш, должен познавать мир именно через игру, развиваться настолько активно, насколько он сможет [3, 27].

Дети с аутизмом особенно любят манипулировать игрушками, правда, они тратят немного больше времени на изучение мира предметов. Спровоцировать на действие ребенка с аутизмом могут яркие цвета игрушек, гладкая сверкающая поверхность, необычный звук, который совершает неваляшка, соприкасаясь с полом [1, 234].

Среди аутичных детей есть такие, у которых расстройства проявляются в крайне тяжелой форме: они с трудом сосредотачиваются, не способны даже к минимальной целенаправленной деятельности, чаще всего лишены речи. Сформировать сюжетную игру у таких детей практически невозможно. Могут случиться проявления агрессии, негативизма, крик.

Дети с чертами аутизма ни на одном возрастном этапе не играют со сверстниками в сюжетные игры, не принимают социальных ролей и не воспроизводят в играх ситуации, отражающие реальные жизненные отношения: профессиональные, семейные и др. Интерес и склонность к воспроизведению такого рода взаимоотношений у них отсутствует.

Недостаточная социальная направленность, порождаемая аутизмом, у этих детей проявляется в отсутствии интереса не только к ролевым играм, но и к просмотру кинофильмов и телепередач, отражающих межличностные отношения.

Так как связи с миром у аутичного ребенка нарушены, ему не удается естественное усвоение закономерностей социальной жизни. Развитие сюжетно-ролевой игры, требующей принятия на себя определенной роли и действия в соответствии с ней, затруднено, а часто невозможно без специальной коррекционной работы.

Такой ребенок не умеет договориться с другим человеком. Такие трудности аутичных детей мешают развитию сюжетно-ролевой игры: ребенок оказывается совершенно беспомощен в ситуации, когда необходимо обсудить правила игры, распределить роли и договориться о совместных действиях. Мало того: если дети приняли ребенка с синдромом аутизма в игру, он начинает действовать в соответствии с собственными представлениями, нарушая ход игры. Негативная реакция на это других детей, которая, скорее всего, последует незамедлительно, травматична для аутичного ребенка [2].

Для таких деток не важен социальный фактор в игре, им интересен именно тактильный способ познания мира. Бывает так, что получается научить ребенка работать с предметами согласно их назначению, например собирать пирамидку, но эти действия ему не интересны и не приносят радости. Для большинства деток с аутизмом характерно непрерывное повторение одного и того же действия. Например, они одевают и раздевают кукол, строят и рушат домики из кубиков [1, 126]. Также затруднено использование в сюжетно-ролевых играх предметов-заместителей. С одной стороны, у ребенка за многими предметами, которые не имеют фиксированного назначения (палочки, коробочки, шарики) может быть закреплена определенная функция, и он не согласен использовать предмет по-другому [2, 247].

Важной задачей психокоррекционной работы является развитие у ребенка доступных ему способов аффективной адаптации к своему окружению, используя комплексный подход к организации его

аффективной жизни и нормализуя его взаимодействие прежде всего, с близкими для него людьми. Вся коррекционная работа проводится поэтапно, при этом первостепенной задачей является установление эмоционального контакта с ребенком, развитие его эмоционального взаимодействия с внешним миром. При установлении контакта с ребенком особенно важно избегать всякого, даже минимального давления на него, а в ряде случаев и просто прямого обращения к нему. Контакт, прежде всего, устанавливается и поддерживается в рамках интереса и активности самого ребенка, этот контакт должен вызывать у него положительные эмоции, важно, чтобы ребенок почувствовал, что с партнером ему лучше и интереснее, чем одному.

Коррекционная работа с любым ребенком, а с аутичным — тем более, будет более успешной, если ее проводить комплексно, группой специалистов: психиатром, невропатологом, психологом, логопедом, дефектологом, музыкальным работником и родителями. Но только при одном условии: работа специалистов и родителей должна проходить по одной программе.

Педагоги и психологи вместе они вырабатывают индивидуальную программу развития ребенка. Педагог ставит конкретные образовательные задачи, а психолог, опираясь на общие закономерности развития детей-аутистов, помогает решать возникающие проблемы.

На начальных этапах обучения главной задачей является общая организация поведения: формирование установки на выполнение задания, усидчивости, концентрации внимания. При этом важно, с одной стороны, подкреплять желаемое поведение ребенка, а с другой использовать его интересы для удерживания его внимания.

Следует подбирать доступные ребенку задания, создавая ситуацию успеха. Сложность увеличивается постепенно, после того как у ребенка появилась установка на выполнение задания, причем взрослый на первых порах действует за ребенка, управляя его руками.

Важно быть последовательным в своих требованиях и реакциях на поведение ребенка. Необходимо предъявлять разумные требования, ограничивая его поведение лишь в тех ситуациях, когда это действительно необходимо.

На первых этапах отрабатывается важнейшая реакция оживления и слежения, формируется зрительно-моторный комплекс. В последующем, в процессе манипуляций с предметами развивают тактильное, зрительно-тактильное, кинестетическое, мышечное восприятие. Вырабатываются связи между определенными частями тела и их

словесными обозначениями, видами движений, а также их словесными определениями. У ребенка формируется представление о собственном теле, его частях, членах, сторонах. Затем проводится работа по воспитанию навыков самообслуживания, участия в направленной деятельности.

На следующем этапе задача усложняется переходом от манипулятивной игры к сюжетной. Важной стороной работы остается побуждение к деятельности, многократное повторение игры, формирование игровых штампов, с постоянным использованием зрительно-моторного комплекса, лишь постепенно вводя от более простых более сложные формы игр и самой моторной деятельности, а также конкретно, последовательно, многократно излагать порядок всех игровых действий. Словесные комментарии необходимо давать в краткой, четкой форме.

Аутисты с трудом переходят от одного вида движений к другому, не подражают, не воспроизводят последовательной цепи действий, в особенности моторных, сочетанных с речевыми ответами. Им трудно воспроизведение недавно усвоенных знаний, в особенности знаний из долговременной памяти по требованию. У них обнаруживается декодирование слов. Этап от этапа должна решаться задача усложнения деятельности, должен увеличиваться предлагаемый объем навыков и знаний. Наконец, следует обратить внимание на тот факт, что любые задания должны предлагаться в наглядной форме, объяснения должны быть простыми, повторяющимися по несколько раз, с одной и той же последовательностью, одними и теми же выражениями. Речевые задания должны предъявляться голосом разной громкости, с обращением внимания на тональность. Только после усвоения одних и тех же программ, предлагаемых разными специалистами, примитивная, однообразная деятельность ребенка начинает разнообразиться, и становится направленной. Именно тогда дети переходят от пассивного к осознанному овладению режимных моментов, навыков [4, 133].

Учитель-логопед должен начинать работу с определения речевой патологии, свойственной детям аутистам. Соответствующая коррекция направлена на развитие слухового внимания, фонематического, речевого слуха. Осуществляется постановка звуков, их автоматизация, вводятся дыхательные, голосовые упражнения. Важной остается задача расширения словарного запаса, развитие способности к составлению предложений по картинкам, их сериям, как и работа над связным текстом, состоящим из бесед, пересказа, «проигрывания», драматизации разных тем, воспроизведение стихотворной речи и ряд других задач.

Речь, как наиболее молодая функция центральной нервной системы, страдает в болезни в первую очередь и восстанавливается постепенно, поэтапно, в обратном порядке.

Основной задачей является вовлечение аутистов в разные виды индивидуальной и совместной деятельности, формирование произвольной, волевой регуляции поведения. Адекватными оказываются игры с жесткой последовательностью событий и действий, их многократное проигрывание. Освоение системы игровых штампов аутистами, способствует формированию у них памяти, внимания, восприятия. В процессе занятий создается в последующем у аутистов возможность переноса усвоенного, т.е. творческая регуляция поведения и повышение предметно-практической ориентировки в окружающем.

Таким образом, в игре наиболее полно реализуются эмоциональные состояния детей, однако это не аутистические, а социализированные эмоции, социальные по своему происхождению, сформированные в общении в совместной жизни со взрослыми [1].

Важное значение имеет психологическая коррекция, основы которой разработаны К.С. Лебединской, О.Н. Никольской, В.В. Лебединским и др. Психологическая коррекция направлена на преодоление негативизма и установление контакта с ребенком, преодоление сенсорного и эмоционального дискомфорта, тревоги, беспокойства, страхов, а также отрицательных аффективных форм поведения: влечений, агрессии.

Дети с аутизмом отличаются крайне низкой произвольной психической активностью, что затрудняет проведение с ними педагогических коррекционных занятий. Поэтому необходимо применение ряда психолого-педагогических коррекционных приемов, направленных на стимуляцию произвольной психической активности ребенка (К. С. Лебединская, О. Н. Никольская и др.). Для усиления психической активности в ситуацию игровых занятий полезно вводить дополнительные яркие впечатления в виде музыки, ритмики, пения (К. С. Лебединская, О. Н. Никольская, Р. К. Ульянова и др.).

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Эльконин Д.Б. Психология игры. М., «Педагогика», 1978.
- 2 Янушко Е.А. Игры с аутичным ребенком. Установление контакта, способы взаимодействия, развитие речи, психотерапия. - Изд.2-е. - М.; Теревинф, 2007. (Особый ребенок).
- 3 Манаenkova А. Игры с ребенком-аутистом.
- 4 Мамайчук И. И. Помощь психолога детям с аутизмом. — СПб.: Речь, 2007.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДАҒЫ ОЙЫН ТҮРЛЕРІНІҢ ЖІКТЕЛУІ

ЕГІЗБАЕВА Қ. Б.
бастауыш сынып мұғалімі, №258 негізгі мектебі,
Қазалы ауданы, Байқожа елді мекені

Бастауыш сынып оқушылары еліктегіш, жаңаны жаны сүйгіш келеді. Сондықтан мұғалім сабақ барысында ойын түрлерін пайдаланып отырса, оқушылардың сабаққа деген ынтасы артып, алған білімдерін өмірде қолдана білу мен ізденімпаздық дағдылары жетіле түседі.

Ойын түрлері өте көп. Соның ішінде бастауыш сыныптарда пайдаланылатын: ойын-сабақ, ойын жаттығу, сергіту ойындары, дидактикалық мақсаттағы ойындар, сөздік ойындар, логикалық ойын есептер, іскерлік ойындар немесе ұлттық ойындар және тағы басқалары. Бұндай ойындар оқушыны жан-жақты дамытып, білімді толық игеруіне көмектеседі.

Оқу үрдісінде – кеңінен қолданылатын ойынның тағы бір түрі ол – *дамытушы ойындар*. Дамытушы ойындардың маңыздылығы оқушылардың ынта-ықыласын еске ала отырып, оқуды қызықты етіп, білім, білік, дағдыны қалыптастыру. Дамытушы ойындарға қойылатын бірінші талап – оқушының танымдық әрекетін, қызығушылығын дамыту.

Бұл талаптар төмендегідей сұраныстарға жауап береді:

- балаларға өзінің қабілетін көрсете білуге мүмкіндік беру;
- баланы басқалармен жарыса білуге қалыптастыру;
- білік пен дағдыны қалыптастыру үшін білімді өзі ізденуге қамтамасыз ету;
- ойын барысында баланың жаңа білім, білік, дағдылардың қайнар көздеріне жетуі;
- баланың ойын барысында жеткен жеңісі оның жаңа алған білім, білік, дағдыларымен сәйкес келетіндігі.

Осы көрсетілген сұраныстардың ішінде балалардың танымдық әрекеттерін дамытуда, әсіресе, кейінгі үш бөлімнің маңызы зор.

Дамытушы ойындардың ішінде оқушылардың өздері қолдан жасап, құрастырып ойнайтын ойыншықтардың орны ерекше. Өйткені, өздері ойын барысында жаңа білім алып, олардың елестету, есте сақтау, ойлау, сөйлеу тілі мен олардың түрлі қабілеттері: конструкциялық, музыкалық, ұйымдастырушылық қасиеттері дамиды.

Сабақты бірыңғай әдістермен жүргізе беру оқушыларды жалықтырары сөзсіз. Егер арасында ойын араласып келіп отырса,

оқушылар сабақ мазмұнына аса назар аударып, тез қабылдап, ұғып алады.

Ойынның да өзіне тән мотивтері болады. Мысалы, мазмұндық, рөлдік ойындар баланың зейінін, есін, ойлауын, қиялын қалыптастыруда зор маңыз атқарады. Ойын әсері арқылы бала өз қасиетін қалай қанағаттандыра алатынын, қандай қабілеті бар екенін байқап көреді. Ал, ақыл-ой ойындарында белгілі бір ережелерді сақтап ойнайды. Ол ойындар баланың тапқырлығын, байқағыштығын, зейінділігін арттырумен қатар, еркін сезім түрлерін де дамытады.

Сонымен бірге бастауыш сынып оқушыларының назарын аударатын ойын түрлерінің бірі — спорттық ойындар. Бұл ойын түрі берілген тапсырманы орындаумен қатар баланың денсаулығын нығайтып, тағы басқа көптеген қасиеттерін дамытады.

Бастауыш сынып оқушыларының негізгі әрекеті — оқу, қарым-қатынас, ойын және еңбек болса, бұлардың әрқайсысы негізгі функцияларды атқарып, баланы дамытады. Оқу білім алу мен білік, дағдыны қалыптастырса, қарым-қатынас балалардың бірін-бірі дұрыс қабылдап, сонымен қатар жаңалық алмасуын арттырады. Ойын – пәндік әрекеттерді жетілдіріп, бірлесіп жұмыс жасай білуге дағдыландырады. Ал еңбек — қолдың қозғалысын жақсартып, практикалық, кеңестік және көрнекі ойлауын жетілдіреді. Балалардың бұндай әрекеттерге белсене қатысуы олардың психикалық дамуын арттырады деп түсіндірген.

Ойын түрлерін сабақта тиімді пайдалана білу мұғалімнің меңгертіп отырған білімін аса зор ықыласпен тындап, білімді берік меңгеруге көмектеседі. Өйткені бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктеріне байланысты олар ойынға өте ынталы келеді. Ойын барысында балалар тез сергіп, тапсырманы жылдам, дәл орындауға тырысады. Төменгі сынып оқушыларына ойын түрлерін қолдану, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, сабаққа белсенді түрде қатысып, түсінбегенін түсінуге мүмкіндік туғызады.

Ойын түрлерін мұғалім сыныптан сыныпқа өткен сайын дидактикалық «деректіден дерексізге, жеңілден ауырға, жақыннан алысқа» деген принципті негізге ала отырып, бірте-бірте күрделендіре жүргізуіне болады. Мүмкіндігіне қарай әр тақырып бойынша ойын түрлерін қолданып сабақ жүргізу, мұғалімнің шеберлігін шындап, сабақтың сапасын арттырары сөзсіз.

Ойынның негізгі мақсаты — баланы қызықтыра отырып білімді берік меңгерту болса, мұғалімнің міндеті – сол ойын түрлерін пайдалана отырып, оқушыларды өздігімен жұмыс істей білуге,

ой белсенділігі мен тіл байлығын арттыра түсуге түрлі дағды мен шеберлікті меңгертуге қол жеткізу.

Оқу үрдісінде ойын түрлерін пайдалану — бағдарламада анықталған білім, білік және дағдыларды қалыптастыру, тиянақтау, бекіту немесе тексеру болып табылады. Сондай-ақ мұғалім ойын түрлерін балалардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне сәйкес түрлендіре отырып, жаңа тақырыпты өткенде, өтілген материалды қайталағанда, білімді тиянақтау және тексеру кезінде, яғни сабақтың кез келген сәтінде оқыту әдісінің құралы ретінде пайдалануға болады.

Оқушының тілін дамытуда, сөйлеу мәдениеті мен ой-өрісін, дүниетанымын жетілдіруде рөлдік ойындар тиімді нәтиже береді. Сабақта оқушының рөлдік ойындарды ойнау ба

Оқушының тілін дамытуда, сөйлеу мәдениеті мен ой-өрісін, дүниетанымын жетілдіруде рөлдік ойындар тиімді нәтиже береді. Сабақта оқушының рөлдік ойындарды ойнау барысында іс-әрекеті әлеуметтік сипат алады. Сыныптағы өз жолдастарының алдында сөйлеп тұрған оқушы өзін шешенге, батырға теңеп, кейіпкердің жақсы қасиеттерін бойына сіңіреді. Рөлдік ойындар оқушылардың шығармашылық ойлауын қалыптастыратын, өз пікірін екінші адамға толық жеткізуін жетілдіретін тиімді тәсілдердің бірі. Бұл тәсіл арқылы оқушылардың сөйлеу дағдылары қалыптасып, оларды шығармашылыққа баулиды.

Іскерлік ойындардың мазмұны оқушыларға этика ережелері мен нормаларын тәжірибелік тұрғыдан игеруден тұрады. Мәселен, іскерлік ойындар кезінде оқушылар әр түрлі рөлде ойнау арқылы өз ойларын ортаға салуға үйренеді. Білгірлік мәселелерді әр түрлі қызметкерлер немесе кейіпкерлер кейпінде шешуге қатысады. Ойынға қатысқандар бірнеше топқа бөлінеді: бірі ортаға әр түрлі мәселелерді тартады, екінші топ оның шешу жолдарын қарастырады. Сонда ғана ойын қызықты өтеді.

Ойын әрекеті өзіндік әрекет. Педагогикада өзіндік жұмыс өз алдына жеке тұрып, оқыту ұстанымы бола алмайды. Ал баланың ойын үстінде өзін -өзі жаттықтыруы, өмірді білуге деген құмарлығы, шынығуы, шындалуы, оның ақыл-ойы, дене еңбегіндегі белсенділігін арттырып, алдына қойған мақсатына жетуге деген ерік қайратын шындайды, алға қарай ұмтылысын, құштарлығын оятады. Осының нәтижесінде оқушының өз бетімен дербес белсенділігі, қажетсінуі өсіп, нақтылы қажеттілікке ұласады. Атап айтқанда, білім алуға оқушы белсенділігімен білімді игеруге деген саналылық ұстанымы

оқушы дербестігін туғызып, өздігінен оқу, білім алу дағдысын қалыптастырады.

Қазіргі кезде мұғалім ойынның сан жылғы тәжірибесі іскерлік ойынның білімдік құндылығын дәлелдейді. Оған балалық кезеңдегі ақыл- ойды дамыту ойындарынан бастап, яғни барлық мәдениетке, бизнеске және басқарудың барлық салаларына сол сияқты, математикада оқушылардың бағдарламаны толық меңгеруін қадағалау үшін іскерлік ойындар қолданылады. Жалпы адамның ойын әрекеті негізгі үш түрлі даму деңгейлерінен тұрады: кәсіптік ойындар, әуестену ойындары, оқу- жаттығу ойындары. Іскерлік ойын оқыту үрдісінде оқытудың әрі формасы, әрі әдісі ретінде дербес дидактикалық категория бола алады.

Сонымен бірге іскерлік ойын оқытушы мен оқушылар, мектеп жасына дейінгі балалармен тәрбиешілердің бірлескен оқу әрекетінің өзара байланысты технологиясы ретінде де қолдануға болады. Балалар ойыны да, үлкендер ойыны да мәнді тұлғаның, мәнді әрекеті ретінде қарастырылады. Оқушы өзінің және басқалардың ойынының нәтижесін бақылайды, талдайды, қорытындылай отырып , оны өзіндік жақсы да жаман да істеріне ұтымды қолдануға машықтанады. Математика сабағында іскерлік ойындардың көптеген элементтері қолданылады. Қазақ кездегі оқытудың ойын формасын зерттеудің мәні мен міндеті оның түрлерін:

- иммитациялық, символдық және оқу-зерттеу деп бөле отырып, осы оқу ойындарының технологиясын талдау болып отыр. Егер адамдарға қандай да бір ойындарды ойнау тапсырылса, онда олар көбіне «білмеймін», «ойнай алмаймын»- дейді. Бұл жағдай тіпті ең қарапайым ойындарды ойнаудың өзі оқудан, білімнен басталатынын көрсетеді.

Оқытудың ойын формасын қолдануда екі жақты дидактика байқалады: біріншіден, ойнау үшін білу, үйренудің қажеттілігі, екіншіден, адамның ойнай отырып өзіндік білім алуы, өмір тәжірибесін жинақтаудың қажеттілігі.

Ойын – балалардың негізгі іс-әрекеттерінің бір түрі. Бала өмірі ойынға байланысты. Бала ойынсыз өсіп- өркендей алмайды. Бұл өмірдің заңдылығы. Еңбек үстінде адамның көптеген ерекшеліктері дамиды, өмір сүру барысында ол түрлі жолдармен жарыққа шығады. Мысалы, үлкендер өздеріне тән ерекшеліктерін еңбектену барысында көрсетсе, ал мектеп оқушылары сабақ үстінде, ойын үстінде көрсетеді.

Ойын ұзақтығы ойын мақсатына байланысты тікелей байланысты. Ойын ұзақтығын айқындау – мұғалімнің сабақты дұрыс ұйымдастыруына, уақытын нақты есептеуіне көмектеседі.

Сонымен қатар мұғалім сабақ мақсатына сай дидактикалық ойындарды орынды қолдану жолдары мен әдіс-тәсілдерін анықтап, игерілетін білім, білік көлемін болжайды. Ойын ережесі оқушылардың жас ерекшеліктері мен түсініктеріне сай дәл тұжырымдалған, қарапайым болуы тиіс. Ойынға қатысушылар саны мұғалімнің алдына қойған мақсатына қарай іріктеледі. Егер мұғалім оқушыларды саралап, деңгейлеп оқытып, баланың жеке қабілеттерін нығайтқысы келсе, онда ойынға қатысушылар санын өзгертіп отыруға болады. Ойын мазмұны оқу бағдарламасын қамтитын сабақтағы білім мен біліктерді бекітуге, жаңа сабақты сапалы меңгертуге арнаулы керек.

Дидактикалық ойын түрлері төрт түрге бөлініп қарастырылады: тапқырлық, ізденімдік, рөлдік, іскерлік.

Тапқырлық ойындар – оқушылардың логикалық ойлауын қалыптастыратын, әрбір тапсырмада жауаптардың варианттары берілген, соның арасынан дұрыс жауапты табуы қажет ететін ойын түрі. Тапқырлық ойындардың негізгі ерекшелігі: мұнда тапсырмалардың дайын жауаптары беріліп, оқушылар игерген білім деңгейлеріне қарай тапсырманы орындауы керек. Тапқырлық ойындар өтілген сабақты түсіндіруде, жаңа сабақты бекітуде пайдалануға болады.

Ізденімдік ойындар – оқушыларды өздігінен ойлауға, меңгерген білімін жүйелеп, жинақтауға, жаңа білімді меңгерту барысында белгісізді іздеуге дағдыландыратын ойын түрі. Ізденімдік ойындар барысында оқушылар проблемаларды өздері шешуге талпынып, тапсырманы әр түрлі амал-тәсілдерімен орындауға үйренеді. Ізденімдік ойындарға: жұмбақтар, сөзжұмбақтар, жаңылтпаштар, метаграммалар жатады. Ізденімдік ойындарды жаңа материалдарды өту кезінде қолданған тиімді.

Рөлдік ойындар – оқушылардың шығармашылық ойлау қабілетін дамытуға, олардың жаңашыл ойлар мен тұжырымдар жасау қабілетін жетілдіруге арналған ойын түрі. Рөлдік ойындар оқушылардың елестету, қиялдау қабілеттерін ұштауда ерекше қызмет атқарады. Бұл ойын барысында оқушылар өз пікірін айтып, дәлелдеуге, тілдік қарым-қатынасқа еркін түсуге үйренеді. Рөлдік ойындар оқушылардың сөздік қоры мен тілін дамытады, оқушыларға айтар ойын жоспарлауға, автор ойын жалғастыруға, өзге адамның пікірін бағалауға үйренеді.

Іскерлік ойындар – оқушылардың түрлі жағдаятта дұрыс сөйлеуін қалыптастыратын, диалогтық және монологтық сөйлеу үлгілерін жетілдіретін, көшбасшылық қабілеттерін дамытатын ойын түрі.

Іскерлік ойындар барысында оқушылар шығармашылық жұмыс істеуге және дұрыс шешім қабылдауға үйренеді, басқа жолдастарының сөзіне дұрыс қарауға, олардың пікірін бағалауға төселеді.

Ойын баласын оқытудың басты жолы – «ойын әдісі». Баланы оқытудың барысында оның берілген ақпаратты қабылдауда ыждағаты, төзімі 20 минуттан аспайды. Сондықтан ойын баласына еркіндік берілуі тиіс. Баланың ойын әрекетін белгілі бір жүйемен оқу әрекетіне айналдырудың сан қилы жолдары қарастырылуы жөн. Оған балаларда белгілі бір жағдайда қалыптасқан ойын жүйесін, таңдалынып алынған ұлттық ойындарды, тәжірибеде кенінен қолданылып жүрген дидактикалық ойындарды қай жерде, қалай таңдап, қалай пайдалану мұғалімдерден үлкен шығармашылық ізденісті талап етеді.

Сабақты ойын баласы тез шаршап жалықпайтындай, оның денсаулығына, жүйке жүйесіне нұқсан келмейтіндей етіп ұйымдастыру да мұғалімнің білім деңгейіне, тәсіліне, шеберлігіне байланысты. Ойын әдісін сабақтың кез келген кезеңінде тиімді пайдалануға болады.

Ойын оқытудың әдісі, тәсілі, құралы әрі сабақты ұйымдастырудың формасына айналғанда ғана 6 жасар бала үшін мектеп «қуаныш мектебіне» айналмақ.

Ойын технологиясы – оқу-тәрбие міндеттерін шешуге бағытталған әр түрлі ойындарды қолдануды көздейтін дидактикалық жүйелер. Педагогикалық ойындар технологиясы дегеніміз — педагогикалық жұмысты ойын түрінде ұйымдастырудың әдістері мен тәсілдерінің жиыны. Ойын түріндегі жұмыстар сабақ үстіндегі қолайлы деген жағдайларда пайда болып, оқушыларды қызықтырушы құрал ретінде қолданылады. «Ойын» технологиясының мақсаты – оқушыларға жаңа білім-білік дағдыларын қалыптастыруды қамтамасыз ету, зерттеу жұмыстарына бағыттау.

Ойын арқылы оқыту технологиясы – балама варианттарды таңдап алу негізінде қойылған міндеттерді шешу біліктерін қалыптастыратын әр түрлі ойындарды қолданудың жүйесі.

Ойынның негізгі ерекшелігі — ол балалардың қоршаған өмірді: адамдардың қимылын, іс-әрекеттерін бейнелеу болып табылады. Ойында бөлме, теңіз, аспан кеңістігі де, темір жол вагоны да болуы мүмкін. Балалар жағдайға ойынның өздері ойлаған түпкі ниеті мен мазмұнына лайықты маңыз береді. *Ойын іс – әрекетінің тағы бір ерекшелігі* – оның әрекеттік сипаты. Балалар ойын шығарушылар, ойынды жасаушылар болып табылады. Олар ойында өздеріне мәлім өмір құбылыстары мен оқиғалары туралы білімдерін бейнелейді, оларға

өзінің қатынасын білдіреді. Балалар үн–түнсіз ойнамайды. Тіпті бала жалғыз болғанның өзінде ойыншықтармен сөйлесіп жүреді. Ойынға қиялдағы қатысушылармен әңгімелеседі, өзі мен шешесі үшін, науқас кісі мен дәрігер үшін сөйлеседі және т. б. Сөз нақ бір ойын әрекетін сүйемелдеуші болып табылады, бейнәні, оған баланың өз қатынасын толығырақ ашады. Ойын үдерісінде сөйлесу қарым–қатынасы үлкен рөл атқарады. Сөйлесе жүріп балалар пікірлесіп, әсер алысып, ойынның түпкі ниеті мен мазмұнын анықтайды. Ойынның негізгі құрылымдық элементтері *мыналар*: ойынның түпкі ниеті, сюжеті немесе мазмұны, ойын әрекеттері, рөлдер, ойынның өзінен туатын және балалар жасайтын немесе ересектер ұсынатын ойын ережесі. Бұл элементтер өзара тығыз байланысты және ойынды балалардың өзінше бір іс–әрекеті ретінде көрсетеді.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Крупская Н. К. Таңдамалы педагогикалық шығармалары. Алматы. 1973.
- 2 Качество знаний учащихся и пути его совершенствования // Под ред. Скатника М. Н., Краевского В. В. Москва. 1978.
- 3 Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения. Москва. 1969.
- 4 Педагогикалық ізденіс. Алматы. 1976.

ШЕТ ТІЛІ САБАҒЫНДАҒЫ ЖАҢА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУ

ЕЛЬШЕБАЕВА С. М.
ағылшын тілі мұғалімі, №25 ЖОМ, Павлодар қ.

Білім – қазақ халқының болашаққа бару жолындағы үлкен стратегиялық қоры. Білім беру жүйесін заман талабына қарай өзгерту, дамыту, жаңа талаптарға бейімдеу – қоғамдық мәні үлкен мәселе. Қазақстандық білім беру жүйесі тарихының жаңа кезеңі оқытудың жаңа жүйелері мен жаңа технологияларын зерттеуді, тиімділігін анықтап, оқу үдерісіне енгізумен ерекшеленеді.

Жаңа білім беру жүйесі дәстүрлі оқыту үдерісін түбегейлі өзгертуді және оқытудың жаңа технологияларын оқыту үдерісіне тиімділікпен енгізу жолын негіздейді. Бұл жаңа бағыт оқудың нәтижесін алдын ала болжап және сол арқылы оқушылардың өзін-өзі дамытуға

қатысуын мүмкін етеді. Жаңа педагогикалық технологиялар жүйесін қалыптастырған еңбектер мен зерттеулерде қазақстандық мектептердің болашағына игі ықпалын тигізетін жолдар мен бағыттар да айқын танылады. Оқушыны білім беру үдерісінің нысаны ғана емес, сол үдеріске қатысушы маңызды субъектісі деп санап, оның ана тілінде терең ойлай алуы мен шебер сөйлеуін, сауатты жазу тілін дамытып, оқу барысында алған білімі мен игерген машық-дағдыларын өмірдің қажетті жағдаяттарына сай әрі дұрыс қолдана алатын дәрежеге жеткізу – жаңа педагогикалық технологиялардың негізгі мақсаты.

Орыс педагогы К. Д. Ушинский айтқандай, қазіргі заман талабына сай, әр мұғалім, өз білімін жетілдіріп, ескі бірсарынды сабақтардан гөрі, жаңа талапқа сай инновациялық технологияларды өз сабақтарында күнделікті пайдаланса, сабақ тартымды да, мәнді, қонымды, тиімді болары сөзсіз. Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үдерісінің технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытудың әртүрлі технологиялары сарапталып, жаңашыл педагогтардың іс – тәжірибесі зерттеліп, мектеп өміріне енуде. Ал осы өзгеріс қалай жүзеге асып жатыр?

Сыни тұрғыдан ойлау Бағдарламаның өн бойында екі мағынада қарастырылады: оқушылардың және мұғалімдердің сыни тұрғыдан ойлауын дамыту. Оқушыларға қатысты сыни тұрғыдан ойлау ақпарат пен идеяларды синтездеу қабілеті, ақпарат пен идеяның шынайылығы мен салыстырмалы түрде маңыздылығы туралы ойлана білу қабілеті, өзінің оқуына қатысты таңдау жасау және басқалардың идеяларына күмәнмен қарау қабілеті ретінде түсіндіріледі. Мұғалімдердің сыни тұрғыдан ойлауы өзінің жұмыс тәжірибесін, жаңа тәсілдерді қолдану және бағалау әрекеттерін сыни тұрғыдан бағалауды қамтиды.

Сыни тұрғыдан ойлау - ағылш.*critical thinking*- негізделген қорытынды жасай отырып заттар мен оқиғаларды талдауда қолданылатын және негізделген баға мен түсініктеме беруге, алынған нәтижелерді оқиғалар мен проблемаларға дұрыс қолдануға мүмкіндік беретін пайымдау жүйесі. Жалпы, сыни тұрғыдан ойлау деп сыниға дейінгі ойлауға қарағанда жоғары деңгейдегі ойлау түсініледі.

Белгілі бір қоғамда ойлаудың сыни деңгейіне өту- осы қоғамның өркениетті дамуының басталу алғышарты деген пікір бар. Тар мағынада сыни тұрғыдан ойлау «ойлау туралы ойлау» деп сипатталады. Психолог Дайана Халперн (ағылш.*Diane F.Halpern*) сыни тұрғыдан ойлауды күтілетін түпкі нәтижеге қол жеткізудің мүмкіндігін ұлғайтатын когнитивті техникалар мен стратегияларды қолдану деп қарастырады.

«Мұғалімге арналған Нұсқаулықта» сыни тұрғыдан ойлау-Қазақстандағы білім беруді дамыту үшін маңызды болып табылатын қазіргі ең басты педагогикалық түсінік деп жазылған. Сыни тұрғыдан ойлау-бақылаудың, тәжірибенің, ойлау мен талқылаудың нәтижесінде алынған ақпаратты ойлауға, бағалауға, талдауға және синтездеуге бағытталған пәндік шешім. Ол болашақта әрекет жасауға негіз болады. Негізгі деңгейде сыни тұрғыдан ойлау үдерісі:

- релеванттық ақпараттар жинауды;
- дәлелдерді сыни тұрғыдан талдау мен бағалауды;
- кепілдендірілген шешімдер мен жинақталған қорытындылар;
- ауқымды тәжірибе негізінде болжамдар мен ұсыныстарды қайта қарауды қамтиды. («Мұғалімге арналған нұсқаулық» 49бет) [1].

Сыни тұрғыдан ойлау мәнмәтінді есепке ала отырып, бақылау мен тындау арқылы дәлелдер жинастыру және шешім қабылдау үшін талапқа сай өлшемдерді қолдану сияқты дағдыларды дамытуды қарастырады. Сыни тұрғыдан ойлаудың бұл дағдылары төмендегідей сипатталады:

- бағалау;
- талдау;
- қорытынды;
- интерпретация;

Балалар күннен-күнге қолжетімділік артып келе жатқан анағұрлым кең коммуникациялық үдерістерге тиімді және ойдағыдай қатысуға мүмкіндік беретін сыни тұрғыдан ойлау мен зерттеу дағдыларын дамыту керек (Wolfe and Alexander, 2008).

Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету – оқу мен жазуды дамытады. Оқушыны мұғаліммен, сыныптастарымен еркін сөйлесуге, пікір таластыруға, бір-бірінің ойын тындауға, құрметтеуге, өзекті мәселені шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты жеңуге баулиды. Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету үшін мына төменгі шаралар орындалуы шарт:

- 1) сыни тұрғыдан ойлауды тудыру үшін уақыт керек;
- 2) оқушыларға ойланып-толғануға, ойын ашық айтуға рұқсат беру;
- 3) әртүрлі идеялар мен пікірлерді қабылдау;
- 4) үйрену барысындағы оқушылардың белсенді іс-әрекетін қолдау;
- 5) кейбір оқушылар қолайсыз жағдайларға түссе, күлкіге айналдырмау;

Оқушының өз бетінше сыни түрде ойлана отырып, өз ойымен бөлісуді қамтамасыз ете отырып, жаңа заман талаптарына жауап беретін етіп оқыту және тәрбиелеу. Жаңа технологияны игеру

жолымен сыни тұрғыдан ойлай алатын тұлғаны тәрбиелеуде оқыту-тәрбие беру үрдісінде қолдану.

Жинақтау әдісі арқылы теориялық білімді тәжірибемен ұштастыра отырып жинақталған білім мазмұны бір жүйеге келтірілді [3].

Егер, заманауи оқытудың тиімділігі оқытушы мен оқушының шығармашылық жұмысында, оқушылардың өз қабілеті мен жүйелі түрде ойлауын қалыптастырсақ, онда, пәнаралық байланысты жүзеге асыру үшін оқытуды өмірмен және еңбектенуге үйретумен байланыстыра едік, өйткені, оқушылардың еңбек өндірісін олардың оқудан тыс іс-әрекетімен байланыстыруға тұлғаның әлеуметтік, мәселелік жағдаяттардан ізденіп, алған білімдер негізінде өзбетінше шешім табуға үйрете отыра, нәтижесінде жеке тұлғаны жан-жақты дамытуға жағдай тудырылар еді.

Оқу-тәрбие үдерісіне жаңа технологияны енгізу – жеке тұлғаның шығармашылығына жол ашады. Оқушылармен жаңаша әдіс-тәсілдерді қолдана отырып жұмыс жасау үшін, мұғалімнің көп ізденіп, үнемі еңбектенуін, сабақ берудің амал-тәсілдерін жетілдіруді қажет етеді. Бұрынғы күндердегі іс- тәжірибемізге көз жіберсек, кешегі бүгінге, бүгінгі ертеңгіге ұқсамайды. Себебі, ғылым, өмір талабы, оқушы талғамы үнемі өсуде. Соған орай әр мұғалім шәкірт жүрегіне жол табарлық, пәніне қызықтырарлық ең тиімді әдістерін іздейді, өз білімін де жетілдіреді. Өйткені оқушыдан терең білімділікті, ұтымдылықты, ізденімпаздылықты талап ету үшін, мұғалімнің өзі сол қасиеттердің үлгісі боларлық дәрежеде болуы тиіс. Алған білімнің дәйекті, ойдан кетпестей болып қалыптасуы оқушылардың материалды саналы игерулеріне байланысты. Сондықтан да мұғалімнің өзі құрған сабақ жүйесінің шығармамен және оқулықпен өзектесіп, үндесіп жатуы, қолданатын әдіс-тәсілдерді оқушының сабаққа ынтасын, қызығушылығын, жауапкершілігін арттырып, ой белсенділігін, шығармашылық қабілетін шыңдауы қажет. Бұл мұғалімдерді өз сабағын жаңаша ұйымдастыруға, өзіндік тың шығармашылық ізденістерге жетелейді. Әрбір сабақ – мұғалімнің шығармашылық жұмысы. Сондықтан әрбір сабақ жоспарын жасағанда, сабақтың білімділік, тәрбиелік міндетіне көңіл бөліп, оқушылардың білімдерін, дағдылары мен шеберліктерін тексеруді, сабақты өткізу әдістерін, қолданылатын көрнекті құралдарды, сабақтың әрбір кезеңін рет-ретімен орналастырамын. Сабақтың әсерлі, оқушыларды қызықтыратындай болуына және оқушының шығармашылық қабілетін ашуға, ізденуіне көңіл бөлу

қажет. «Сабақ беру — үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер» (Ж.Аймауытов).

Қазіргі кезде мектептерде жиі қолданылып отырған модулінің бірі – оқушылардың жазу мен оқуда сын тұрғысынан ойлау қабілетін қалыптастыруға бағытталған әдіс-тәсілдер. Оқытудың осындай жаңа педагогикалық технологияларын сабаққа ендіру бүгінгі таңда әрбір ұстаздың басты мақсаты болуы керек. Себебі, елімізге заман талабына сай қалыптан тыс ойлай алатын, шұғыл шешімдер қабылдай білетін, белсенді, шығармашыл азаматтар қажет. Сабақта тек білімділік мақсаттарды шешіп қоймай, балалардың жекелік қасиеттерін, қабілеттерін дамытудың жолдарын қарастыруда дәстүрлі оқыту мен дамыта оқытудың айырмашылығын салыстыру кестесі арқылы көрсетуге болады. Мұғалім бұл жүйемен жұмыс жасағанда, үнемі оқушы санасында болып жатқан өзгерістерді бақылап, оның дамуын жан-жақты зерттей отырып, өз сабақтарын соған сай өзгертіп отыруы тиіс. Сыни тұрғыдан ойлау маңызды мәселелерді талқылауды және тәжірибені ой елегінен өткізуді қамтиды. Ол бақылаудың, тәжірибенің, ойлау мен талқылаудың нәтижесінде берілген ақпаратты ойлауға, талдауға, бағалауға бағытталған. Балаларды диалогпен дәйектер, талқылауға тарту белсенді жүргізілген жағдайда олардың оқуы тиімдірек және зиятты жетістіктері жоғары болатынын дәлелдейтін зерттеулер де көбейе түсуде.

Сабақтардың барысында оқушылардың сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін, соның ішінде ұтқырлық, сыңаржақтылықтың болмауы, пайым, тәртіп, өзіндік сана сезім секілді ерекшеліктерге мән бере отырып сабақ барысында әрдайым оқушылардың белсенді болуға, дәлелдерді талдай алуға, мағынаны анықтау үшін саналы түрде стратегияларды қолдана алуына мүмкіндіктер мен жағдай жасауды қамтамасыз етуді мақсат тұттым. Осында қарастырылған стратегиялар оқушылардың бірін-бірі тыңдап, дәлелдерді талап етіп, тиянақты және нақты да жан-жақты болуға, ынымақтастықпен бір-бірін құрметтеуге үйретті. Қуанышпен айта кететін жайт, бұрын үндемей отыратын балалардың да сабаққа қызу араласуда. Жай уақытта олар өздерін бұлай көрсете қоймас еді. Сабақтарды ерекше, жаңа әдіс бағдарламасымен сабақ өтуім оларға еркін сөйлеп, ойларын ашық жеткізуге, сыншыл көзқараспен ойлауға мүмкіншілік туғызғандай. Бұл әрине қазіргі қоғам мен мектептің басты талабы. Осы талаптарды әрі қарай дамыту әрине әр мұғалімнің парызы. Оқушылар күнделікті сабақтан, бүгінгі сабақтардың айырмашылығы; топтық, жұптық және жеке жұмыстардың

нәтижесінде өздігінен бағалау, өз ізденістерінің арқасында бұрын мұғалімнің түсіндіргенінен өз бетінше ізденуінің нәтижесінде көптеген өз білімдерінде өзгеріс болғандығын байқады.

Шетел тілі сабағында компьютермен жұмыс жасай отырып, оқушылар психологиялық тұрғыдан да жеңілдіктерге ие болады. Атап айтқанда, мектеп оқушыларының жасаған әрбір жұмысына берілетін бағаның, олардың жасаған қатесін қайталаулар негізінде көрсете отырып, яғни жұмыс нәтижесін мақұлдап немесе белгілі бір дәрежеде қоштамай, өз пікірін білдіріп отыратын оқытушының тікелей қатыспауы, балалардың өз бетінше жұмыс жасап, өзіне сенімділік болуын қамтамасыз етеді. Бұдан мұғалімнің шетел тілі сабағындағы орнын жоққа шығару деген түсінік туындамауы керек [2].

Керісінше, ұстаз тіл үйренушілердің жеке тұлға ретінде өз тапсырмаларын орындап, жұмыс қортындысын белгілейтін әлеуметтік-психологиялық жағдай туындата алатын, олардың жұмысына бағыт-бағдар беретін бірден-бір субъект.

Қазіргі уақытта шетел тілін оқытудың коммуникативтігі, интерактивтілігі, аутенттігі тілді үйрену үрдісінің мәдени контексте болуы үстемдікке ие болуда. Аталған ұстанымдар коммуникативтілік қабілетінің компоненті ретінде мәдениетаралық біліктілікті дамытудың алғышартын жасайды. Шетел тілін дәстүрлі оқытуда тіл үйренушілер тілдік жаттығуларды жасап, қажетті материалды жаттаумен ғана шектеледі. Яғни, ол төмендегідей көрініске ие болады: «сөздік қор + қажетті құрылым = тіл». Алайда, тілдік құрылымды жаттаумен шектелу, тілді қарым- қатынас құралы ретінде меңгеруге толық мүмкіндік бермейді. Шетел тілінде тілдік қарым – қатынасқа үйрету үшін шынайы, өмірлік жағдаяттар туындату қажет. Ол студенттердің қажетті материалды меңгеруіне және соған сәйкес мінез – құлықын қалыптастыруға жағдай жасайды. Аталған мәселені шешуде интернет жүйесі айтарлықтай маңызға ие.

Оқушы мәселені түсінбей, өзіне қажетті ақпаратты ала-алмай, мәселені шешуге шығармашылық тұрғыдан келу мүмкіншілігінен айрылып, өзінше ой қорытып, оны тұжырымдау және қызықты пікірлер айта алу қабілетіне ие бола алмайды. Ал мәселені шешуде жаңа ой, құнды пікір айту өте маңызды. Және ол міндетті түрде қортындыланып, көрініске ие болар болса, оның нәтижесі жоғары болмақ. Шетел тілін оқыту технологиясының тиімділігінің көрсеткіштері мыналар:

Оқушылардың моральдық психологиялық, интеллектуалдық және жас ерекшеліктерін ескеру.

Оқуға жағымды көңіл күй қалыптастыру.

Ұстаз бен оқушы арасында сөз алмасу, ғылыми қарым-қатынас және әріптестік принципін орнықтыру.

Білім алушылардың еске сақтау қабілеті мен шығармашылық деңгейін көтеру арқылы белсенділігін арттыру.

Оқуды игеруге мультимедиялық және басқа да техникалық арсеналды кең іске қосу.

Сабақтардың бітуімен студенттердің келешекке қанағаттануының қорытынды нәтижесі.

Білім беру технологиясының үш түрлі типі бар. Олар дәстүрлік, инновациялық және ақпараттық. Бастысы – технологияның жиынтығы емес, оның дәрежесі.

Оқушының әртүрлі ақпарат көздерін, ресурстарын пайдалану арқылы компьютерлік технологияның көмегімен өздерінің дербес ізденуі арқылы тілді игеруге кәсіби шеберлігін шыңдайды. Жаңа ақпараттық технологияға әртүрлі ақпараттарды электрондық әдіспен енгізу, сақтау және беру болып табылады. Оларды оқу процесінде пайдалану ерекшелігіне сай мына төмендегідей топтастыруға болады:

Компьютерлік оқу бағдарламалары (электрондық оқулықтар, тренажерлар, тьюторлар, лабораториялық жаттығулар, тест жүйесі). Мультимедиялық технологияға сай оқу жүйесі компьютер, видеотехника, оптикалық дискінің жиындысын пайдалану арқылы жүргізіледі. Интеллектуалдық және эксперттік жүйе. Ақпарат жиынтығы базасының қалыптасуы. Электрондық пошта, телеконференция, шоғырлы не аймақтық байланыс жүйесін біріктіретін телекоммуникациялық қондырғылар. Электронды кітапханалар. Бұл технологиялар білім саласында оларды пайдаланудан гөрі тезірек дамиды. Жоғары оқу орындарында көбіне – көп электрондық почталар жиі пайдаланылады. Қазіргі кезде аудиоақпарат алмасу, видеоақпарат алмасу, виртуалды аудиторлық тақта, тақырыптық ақпарат енгізілген клавиатуралар, файлды алмасу, көпжақты конференциялар өткізу кеңнен таралған көпке белгілі компьютерлік видеоконференц байланыстың әдістемесіне жатқызылады. Бұл технологиялар ағылшын тілін біршама меңгерген студенттің еңшісі болып табылады. Өйткені бұл материалдар тек ағылшын тілінде ғана беріледі. Компьютер жүйесі оқу процесін жетілдіру құралы болып табылады. Дегенмен, интернет жүйесіндегі оқуға байланысты ақпараттар сирек, аз, жүйеленбеген. Оқу процесін аралық байланыс арқылы басқару электрондық почта арқылы материалдар қабылдау, жіберу, курс және диплом жұмыстарын көшіру, интерактивтік хабарлар алмасу арқылы жүргізіледі. Бүгінде

бұл технологиялар оқытудан гөрі жаңа дамушылық маңызға ие. Дегенмен, түрлі ақпараттық ағымды пайдалану арқылы шет тілін меңгеруге талпыныс келешек медик-оқушыларға өздерінің жан-жақты дамып, сауатты маман ретінде қалыптасуына игі ықпал етеді. Оқушылардың техникалық білімінің кәсіби бағдарламаға сәйкес шет тілін меңгере отырып игеруі, олардың осы мақсатта жүйелі түрде технологиялық ақпараттарды және педагогикалық технологияны пайдалана отырып үнемі дайындығын арттыруына, ізденуіне байланысты. Жаңа педагогикалық технология студенттерді шет тілін меңгеруге жеке бағыттап, даярлық кезінде олардың қарым – қабілетін ескеруге мүмкіндік береді. Технологияның методикаға қарағанда айырмашылығы мынада: оқуды жобалау тәжірибесін қортындылау негізінде емес, оқуды ғылыми тұрғыдан негіздеуге бағытталған.

Технология нәтиженің тұрақтылығына негізделген. Оқудың жағдайы мен түрлі факторларына қарамайды. Жеке іскерлік тұрғысынан педагогикалық технология жоғары нәтижеге жету үшін оқу процесіне эмперикалық инновацияны пайдалану арқылы ғылымды игеруге дидактикалық білімнің қасиетін нақтылау. Ол үшін оқудың мазмұнын, әдісін, оқу процесін ұйымдастыру формасын, оқу құралын жетілдіру қажет.

Интернет – технологияның мәселелерін зерттеушілер кез келген педагогикалық технология ақпараттық екенін баса көрсетеді. Ақпараттық технология оқу процесіне кеңінен компьютерлік технологияны пайдаланумен ерекшеленеді. Оқуда жаңа ақпараттық технологияны пайдалану негізгі педагогикалық технологияның негізгі принциптерін қанағаттандырады. Шет тілін кәсіби бағдар ретінде оқып үйренуде жаңа педагогикалық және телекоммуникациялық технологияларды пайдалану бүгінгі күнгі білім жетілдірудің инновациялық түрі болып табылады.

Педагогикалық технология деп оқудың сапасын жақсарту және жобалық қортындыға жету мақсатында оқытушы мен студенттер біріккен технологиялық іс- қимылын айтады.[2]

Инновациялық технологияларды сабақта қолдану – бұл оның нәтижелігіне қолайлы жағдайды жасаудың бірден – бір жолы, ал ол өз кезегінде бірлесе жұмыс жасауға, адами қарым – қатынастарға себепкер болады. Оқытуға жаңашыл көзқарасты қолдану, тәжірибеге бағытталған оқытудың үлкен жетістігі болып табылады, сондай-ақ оның сапасы алынған білімнің нақты жағдайда мақсатқа жетумен қатар өмірдің сапасын көтеруде үлкен сұранысты қанағаттандыруды қамтамасыз етеді.

Бүгінгі күні инновациялық оқыту - сапалы білім берудің кепілі екеніне көзім жетті. Сөзімнің соңын Махатма Гандидің мына сөзімен аяқтағым келіп тұр: «Егер сен болашақтағы өзгерісті көргің келсе – осы өзгерісті өз уақытыңда жаса» деген екен.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Мұғалімге арналған нұсқаулық III деңгей III басылым «Назарбаев зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012 ж.

2 Қосымша материалдар «Мұғалім нәліктен өзгеруі керек?» С. Бич, 2012 ж.

3 «Мектептегі жастарға кеңес беру» Джин Раддак, Джулия Флаттер.

4 Мектептегі тәжірибе кезеңінде орындауға арналған тапсырмалар www.cpm.kz.

ТАРИХ САБАҒЫНДА БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

ЕРҒАЗИЕВА М. Қ.

тарих пәнінің мұғалімі, №266 мектеп-лицей,
Қызылорда облысы, Қазалы ауданы, Әйтеке би кенті

Қазіргі таңда жас ұрпаққа жан - жақты білім беру күн тәртібінде тұрған өзекті мәселе болып отыр. Ел Президенті Н. Ә. Назарбаевтың 2005 жылғы ақпан айындағы Қазақстан халқына Жолдауында: «XXI ғасырда білімін дамыта алмаған елдің тығырыққа тірелері анық. Біз болашақтың жоғары технологиялық және ғылыми қамтымды өндірістері үшін кадрлар қорын жасақтауға тиіспіз. Осы заманғы білім беру жүйесінсіз әрі алысты барлап, кең ауқымды жаңаша ойлай білетін осы заманғы басқарушыларсыз біз инновациялық экономика құра алмаймыз» делінген. (4,2бет) Біз Елбасының осы сөздерінен кейін жас ұрпақты тәрбиелеп, оларға сапалы білім беру мұғалімдердің алдындағы үлкен жауапкершілік. Соның ішінде болашақтың кілті қолдарына алған жас ұрпаққа патриоттық тәрбие мен дүниетанымдық көзқарастарын қалыптастыратын тарихшы мұғалімдердің орны ерекше деп білемін. XXI ғасыр-қатаң бәсеке ғасыры. Бүгінгі таңда өзіміз тәлім – тәрбие беріп жатқан ұрпақ ертеңгі күні тек білімді маман ғана емес, Отанын жанындай сүйетін, ұлттық тарихы мен мәдениетін қастерлейтін, рухани кемелденген азамат болып жетілуі қажет. Қазіргі елдігімізді біліп,

еңсемізді көтерумен бірге ұлттық тәрбиені жаңартып-жаңғырта отырып, ұрпақ тәрбиесін халық даналығымен, дәстүрлі құқық нормаларымен ұштастырып, дамытуға тиіспіз.

Тарих – мектептегі оқу пәні ретінде жалпы негізгі білім беретін барлық гуманитарлық және қоғамтанушылық курстардың негізін құрайды. Тарих – ұлттық өзіндік сана – сезімді және адамгершілік – этикалық нормаларды қалыптастыра отырып, оқытудың дүниетанымдық негізін қалыптастырады. Траих басқа пәндермен өзара тығыз байланыса отырып, талдау және логикалық таным әдістерін қолдануға мүмкіндік туғызады. Мысалға картамен, мәтінмен жұмыс жасау, оқиғалар мен құбылыстардың ерекшеліктерін айқындап, ортақ әдіс- тәсілдер арқылы іске асады.

Оқушылардың тарихқа деген қызығушылығын арттыру үшін сапалы білім берудің тиімді жолдарын таңдап, тарихи және мәдени мұралармен таныстыру, тарихи деректерді оқып білуге дағдыландыру, баяндама, рефераттар, өз бетінше оқып білім алып, шығармашылықпен айналысуына жағдай жасау, педагогикалық технологиялар, әдістер мен тәсілдерді пайдалану және т.б. Осы сөзімді жандандыру үшін орыстың ұлы педагогі К. Ушинскийдің «Мұғалім өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім, оқуды ізденуді тоқтатысымен оның мұғалімдігі де жойылады» деген сөзін әрбір мұғалім естен шығармауымыз керек (5,6бет).

Бүгінгі таңда сабақ өткізудің түлері өте көп. Түрлі әдіс- тәсілдерді пайдалана отырып, сапалы білім, саналы тәрбие беруде сабақтың тиімді түрлерін қолданып келемін. Осы мақсатты оқушыларымның танымдық қызығушылықтарын, белсенділігін арттыру үшін өзімнің сабағымда қолданып жүрген әдіс – тәсілдерімнен мысал келтіріп назарларыңызға ұсынуды жөн санадым.

1. Хронологиялық кесте XVII-XVIII ғасырлардағы жоңғар шапқыншылығына қарсы азаттық күрес.

2. Тұлғаны таны:

3. Кім жылдам:

4. Тарихи орындарға саяхат:

5. Жылдар сөйлейді:

2012-1918=94 I Дүниежүзілік соғыстың аяқталғанына

2012-1916=96 Ұлт-азаттық қозғалыс

2012-1945=67 Ұлы Отан соғысының аяқталғанына

2012-1991=21 Тәуелсіздік алғанымызға

6. Ой талқы:

7. Сөз туым әдісі:

Қ	А	З	А	Қ	С	Т	А	Н
Ы	Р	Ғ	Ы	З	С	Т	А	Н
Т	Ү	Р	Е	С	Е	Й	Д	Е
А	И	І	Й	Ч	З	Ю	Г	С
Й	М	К	Ц	Я	Ж	Б	П	

Міне, осындай тәрізді әдіс-тәсілдерді білім сапасын арттыру мақсатында түрлендіре отырып, әр сабағымда тиімді қолданамын. Осындай әдістер оқушылармен тығыз байланыстырып, оқушының бойындағы танымдық іс – әрекетін қалыптастыруға, оқушының белсенділік қасиетін арттыруға көмектеседі. Сонымен қатар оқушының білімін кеңейтіп, логикалық ойлау жүйесін дамытып, тиянақты білім алуына көп көмегін тигізері анық. Әрбір сабағымда оқушының жетістігін көрсете отырып, оқушының пәнге деген қызығушылығын арттырамын. Оқушыларды өз бетімен ізденуге баулып, олардың пәнге деген қызығушылығын арттырамын. Мұндай әдіс-тәсілдердің күнделікті сабақта оқушылардың білімін бағалауға да көп көмегін тигізері анық. Мұғалімнің ой-өрісі кең, жан-жақты білімді, ізденімпаз ғалым, тынымсыз еңбекқор, кез-келген ортаның ұйтқысы, оқушылары алдында беделді, ұжым мүшелері мен ата-аналар арасында сыйлы болу керек екенін ескеріп, Отаны

мен халқының алдында жауапкершілікті сезіне алатын жас ұрпаққа азаматтық ұстанымын қалыптастыруға өз үлесімізді қоса білейік. Елбасымыз Н. Ә. Назарбаев әрдайым Қазақстанның болашағы жастарда екенін, оларға сапалы білім мен саналы тәрбие беру үшін барлық жағдай жасалатынын, өз кезегінде жастардың жауапкершілігін сезіне білуі қажеттігін үнемі айтып келеді. Бүгінгі жастар- XXI ғасырдағы еліміздің әлеуметтік-экономикалық, рухани-адамгершілік қуаты, тірегі. Бүгінгі оқушы – ертеңгі Қазақстан мемлекетін әлемге танытар «Орта Азия барысы». Ал оның жан – жақты жетілген, тарихи тәрбиені бойына сіңірген саналы тұлға болып қалыптасуды үшін жасалатын әрбір іс өте маңызды болмақ.

Өз сөзімді қорытындылай келе, тарих сабағында білім сапасын арттыруда қолданатын әдіс-тәсілдер арқылы мен оқушыларымның шығармашылық қабілеттерін ояттым.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Қазақ ұлт-азаттық қозғалыс . М. Әшімбаев. 10-том, Астана, 2008 ж.

2 Қазақ тарихы ғылыми-әдістемелік журнал, №3, 2011 ж.

3 Қазақ тарихы ғылыми-әдістемелік журнал, №5, 2011 ж.

4 «Егемен Қазақстан» газеті, 2005ж ақпан.

5 Қазақстан тарихы әдістемелік журнал, №6-2012 ж.

6 Қазақстан тарихы әдістемелік журнал, №4-2009 ж.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВИДЕОМАТЕРИАЛОВ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

ЕРОХИНА И. В.

преподаватель, Павлодарский педагогический колледж
имени Б. Ахметова, г. Павлодар

Английский язык является одним из ведущих языков в сфере международной деловой коммуникации XXI в. Владение английским языком считается одним из важнейших условий интеграции в мировое сообщество, обязательным элементом позитивных социальных изменений, экономического благополучия и новых технологий [3, 356 с]. И поэтому главной задачей современных педагогов является заинтересовать учащихся и показать важность овладения иностранным языком используя различные технологии.

В своей работе мы активно используем информационно-компьютерные технологии. К основным дидактическим преимуществам которых следует отнести: интерактивные методы, связанные с применением компьютера; автоматизация восприятия; вариативность обучения; самостоятельность и подконтрольность при овладении учебным материалом.

Среди проблем, теоретически и экспериментально решаемых методикой иностранных языков, коммуникативная компетенция и способы ее достижения является одной из наиболее актуальных. Овладеть коммуникативной компетенцией на иностранном языке, не находясь в стране изучаемого языка, дело весьма трудное. Поэтому важной задачей преподавателя является создание реальных и воображаемых ситуаций общения на уроке иностранного языка, используя для этого различные методы и приемы работы (ролевые игры, дискуссии, творческие проекты и др.). При решении данной проблемы огромную роль играют технические средства обучения, которые позволяют дать учащимся более полную и точную информацию по изучаемой теме, повышают наглядность обучения и вызывают стремление к дальнейшему совершенствованию языковой культуры [2, 31 с].

Целью работы: показать возможность использования аудиовизуальных средств на уроках английского языка, направленных на формирование коммуникативной компетенции учащихся и развитие всех видов речевой деятельности.

Поставленная цель достигается через следующие задачи:

1. Проанализировать методическую литературу по проблеме;
2. Выявить особенности работы с видеоматериалами на уроках английского языка;
3. Обозначить критерии отбора материалов для видео-урока;
4. Рассмотреть возможные пути проведения урока с использованием видео материалов.
5. Разработать примерные задания к уроку с использованием видеозаписей.

Гипотеза: если систематически применять аутентичные видеоматериалы на учебных занятиях, то это повысит мотивацию учащихся к изучению английского языка.

Отсюда очевидна важность и актуальность изучения использования видеоматериалов. Основным средством обучения иностранному языку является языковая среда, а все остальные средства являются вспомогательными, их назначение - создание

более или менее ярко выраженной иллюзии приобщения учащихся к естественной среде. Проведение урока целиком на иностранном языке создает прототип иноязычной среды, приближает учебный процесс к условиям подлинной коммуникации на данном языке.

Практический опыт показывает, что использование видеоматериалов является эффективным средством развития речемыслительной деятельности учащихся, позволяя решать одновременно несколько задач, что соответствует принципу комплексного подхода в обучении. Учащиеся получают наглядное представление о жизни, традициях, языковых реалиях англоязычных стран. Использование видеозаписей способствует индивидуализации обучения и развитию мотивированности речевой деятельности обучающихся. За счёт смены впечатления и эмоционального воздействия видеофильма формируется личностное отношение учащихся к увиденному.

Существует ряд ситуаций на уроках, когда видео может быть особенно полезным: если мы хотим представить законченный языковой контекст; показать коммуникативную сторону языка через изучение мимики и жестов; практиковать навыки аудирования в естественном контексте; представить ситуации для обыгрывания в классе (например, ролевая игра); практиковать навыки описания и пересказа; обогатить словарный запас; стимулировать общение или дискуссию [1, 272 с].

При проведении видео-уроков необходимо также соблюдать основные подходы и принципы их проведения, в частности, критерии отбора материалов для видео-урока

1. Требование к съемке: изображение и звук должны быть четкими и качественными; необходимо наличие крупных планов с показом говорящего и сочетание их с общими планами с показом ситуаций; мимика персонажей должна быть видна четко; необходимо наличие сцен с использованием жестов, реакций слушателей в разных ситуациях.

2. Требование к сюжету: должна прослеживаться четкая связь между сюжетом и содержанием диалогов в сценах.

3. Требования к речи персонажей: на начальном этапе работы с видео речь должна прослушиваться достаточно ясно, без посторонних и фоновых шумов; речь должна быть достаточно четкой и не слишком быстрой; желательно, чтобы акцент или диалект говорящего был понятен учащимся.

4. Требование к языку: язык должен быть современным, соответствующим требованиям и нормам литературного языка,

из тех областей, с которыми чаще всего придется сталкиваться учащимся (однако, во многих случаях данный выбор определяется задачей урока); необходимо наличие естественных пауз между высказываниями; жаргонные выражения и восклицания должны быть достаточно короткими и не слишком сложными для понимания; текст не должен быть перегружен новыми словами, выражениями и незнакомыми жестами.

5. Требования к длительности сюжетов: сюжеты должны занимать не более 10-15 минут или делиться на смысловые отрезки, которые можно повторять несколько раз за период урока; все отрезки должны иметь законченный сюжет.

6. Требования к содержанию: ситуации должны быть типическими, такими, которые могут встретиться учащимся в практике; хорошо, если сюжет может быть впоследствии пересказан учащимися в виде законченного рассказа, с которыми можно работать далее в других формах; для урока могут быть выбраны учебные, художественные, рекламные фильмы, передачи новостей и другие сюжеты.

Существует множество путей проведения уроков с использованием видео. Выбор этих путей зависит от таких факторов, как цель, тип текста, уровень владения языком учащимися, и т.п. Мы хотели бы предложить один из путей проведения урока с использованием видео материалов.

1. Этап перед просмотром видео. Главная цель этого этапа вызвать интерес у учащихся и ввести в ситуацию.

Перед тем, как приступить к просмотру, создайте условия для того, чтобы учащиеся подумали и обсудили то, что им предстоит посмотреть. Используйте наглядность, такую, например, как реальные предметы и картинки. Задайте вопросы или поговорите о жизненном опыте учащихся, который касается темы видео. Активизируйте знания учащихся по теме и помогите им построить версии о содержании текста, который они будут смотреть. На этом этапе не следует обращать внимание на ошибки, которые сделают учащиеся. Потому, что цель этого этапа не аккуратность говорения, а создание интереса, который способствует повышению мотивации к видео просмотру.

2. Обучение ключевым словам или фразам до просмотра видео.

До видео просмотра следует обучить учащихся тем ключевым словам и фразам, без которых понимание текста будет затруднено. Так или иначе, учитель должен определить те трудности, которые могут возникнуть у учащихся при просмотре и разработать

стратегию, как иметь с ними дело. В тексте должно быть максимум пять незнакомых слов. Имена собственные следует написать на доске и показать учащимся, как они произносятся.

3. Просмотр видео сюжета в первый раз. Целью этого этапа является общее понимание увиденного.

Перед просмотром задайте ученикам 2-3 вопроса, или поставьте учебную задачу.

Пример:

These pictures tell a story. Watch and put them in the correct order.

Вы можете сказать учащимся, что при этом просмотре понимание деталей текста не имеет значение. Просмотр должен проходить без пауз, текст прослушивается полностью, чтобы дать возможность ученикам сконцентрировать свое внимание на общей картине содержания. Дайте возможность ученикам обсудить в малых группах, что они поняли, прежде, чем они будут обсуждать увиденное всей группой. Прежде, чем вы дадите просмотреть видео во второй раз, спросите учащихся, как они хотят смотреть видео дальше, чтобы понять детали – по частям или полностью.

4. Просмотр видео сюжета во второй раз. Целью этого этапа является детальное понимание текста. Задайте учащимся вопросы, направленные на то, чтобы ученики делали выводы и умозаключения. Видео просматривается с паузами – особенно это необходимо в том случае, если учащимся предложено делать заметки во время просмотра. Проведите мониторинг и оцените как учащиеся выполняют задания. Ученики работают в малых группах, обсуждая увиденное, прежде чем каждая группа предложит свою версию всей группе. Задайте вопросы, направленные на выяснение мнения каждого ученика, например What did you think of what the woman did? Would you have done that? Таким образом, практика в развитии понимания речи на слух перейдет в практику устной речи. Наконец, если вы собираетесь учить языковым единицам, которые содержатся в тексте, полезно дать учащимся читать и смотреть текст одновременно, т.е включить субтитры.

Так же хотелось бы привести примеры заданий, которые можно использовать как во время просмотра видео сюжетов, так и на этапе рефлексии. Они позволят мотивировать учащихся к работе, создадут переход из состояния пассивного слушателя в активного участника беседы на иностранном языке.

Prediction. Видео проигрывается со звуком и изображением, но время от времени картинка останавливается, и во время паузы

учащиеся пытаются предугадать, что главные герои скажут или сделают в следующем кадре.

Real thoughts. Это упражнение основано на идее, что люди не всегда говорят то, что думают. Остановите пленку на ключевых моментах и попросите учащихся предположить, каковы настоящие мысли говорящего.

Role-play. Дайте каждому ученику персонаж для изучения. Скажите, чтобы во время просмотра они внимательно посмотрели, как сыграна эта роль. Затем попросите учащихся сыграть по памяти свои роли. Им необязательно воспроизводить текст дословно, нужно только играть соответственно персонажу. Затем звук выключается, и студенты озвучивают своих персонажей во время просмотра.

Description of the main character. Работая в группах, учащиеся пишут слова, которые они ассоциируют с каждым из героев сюжета и объясняют, почему, по их мнению, именно эти слова подходят персонажу.

Gapped dialogue. Выберите сюжет, состоящий из диалога между 2-мя людьми, запишите на бумаге только одну роль, вместо другой - пропуски, так называемый *gapped dialogue*. Подготовьте достаточное количество пропусков для каждой пары учащихся. Покажите учащимся видео-сюжет без звука. Затем проигрывайте только звуковую дорожку без изображения. Разделите студентов на пары и дайте каждой паре *the gapped dialogue*. При этом можно дать им возможность посмотреть сюжет еще несколько раз, но без звука. Наконец, сюжет проигрывается снова целиком со звуком и изображением и сравнивается работа учащихся с оригиналом. Причем, работа оценивается не по точному воспроизведению оригинала, а по тому, как их версия подходит к зрительным видео образам.

Predict the speech. Учащиеся просматривают короткий сюжет без звука (это может быть сцена в ресторане, в магазине, встреча друзей, приход в гости или любой другой материал в зависимости от уровня учащихся) и угадывают, что говорят персонажи. Затем составляют диалог и проигрывают его как озвучивание видео. Затем просматривают сюжет со звуком и сравнивают речь персонажей со своим вариантом. Учитель дает необходимые комментарии.

Predict the scene. Учащиеся прослушивают звуковое сопровождение видео-сюжета без изображения. Учитель обращает их внимание на интонации персонажей и звуковые эффекты. Учащиеся отвечают на вопросы типа: "Where does the scene take place? How many characters will you see? What are they doing? How are they dressed?" etc.

Body Language. Учащиеся просят пронаблюдать за жестами и мимикой какого-нибудь персонажа. Они просматривают видео без звука. Далее учащиеся копируют мимику и жесты персонажа и стараются дать их интерпретацию. Затем можно посмотреть видео со звуком и дать учащимся самим проверить свои догадки. После этого учитель делает комментарий и дает необходимые пояснения.

Comparison with our native country. Учащиеся просматривают видео-сюжет, после чего проводится обсуждение, каким мог бы быть этот фильм, если бы действие происходило в нашей стране.

What happens next? При просмотре со звуком учитель останавливает пленку в некоторых местах, и учащиеся должны предсказать, что ответит персонаж, или что произойдет далее. Эффективны при работе с видео упражнения на информационный поиск.

«Special questions». Учащимся предлагается посмотреть видео-сюжет и записать основные данные в 6 колонок под заглавиями Who? What? Where? When? Why? How? Особенно рекомендуется проводить это упражнение при работе с документальными фильмами и программами новостей.

Matching. Перед просмотром документального фильма или новостей учитель составляет список фактов, имен и названий. Учащиеся могут работать в парах и группах. Их задача - посмотреть видео-сюжет и записать максимум информации. После того, как они запишут всю информацию, которую они запомнили (включая имена и названия), им выдается список, составленный учителем. Они сопоставляют данные. Каждое совпадение может оцениваться, например в 10 очков, а данные, которых нет в списке учителя - 20 очков, если они верны. После подсчета очков определяется, какая пара или группа победила.

What do you want to know about? Перед просмотром тематического видео-сюжета или документального фильма учащиеся составляют список возможных вопросов по теме фильма. Затем они просматривают видео и находят ответы на те вопросы, на какие возможно.

Следует отметить, что применение на уроке видеофильма – это не только использование ещё одного источника информации. Создаются условия для развития различных сторон психической деятельности учащихся, и прежде всего, внимания и памяти. Во время просмотра в группе возникает атмосфера совместной познавательной деятельности. Для того чтобы понять содержание фильма, учащимся необходимо приложить определённые усилия. Так непроизвольное внимание переходит в произвольное. А интенсивность внимания оказывает влияние на процесс запоминания.

Таким образом, психологические особенности воздействия видеофильмов на учащихся способствуют интенсификации учебного процесса и создают благоприятные условия для формирования коммуникативной компетенции учащихся. Успешное достижение этой задачи возможно лишь при систематическом показе видеофильмов и методически организованной демонстрации.

Исходя из выше изложенного можно сделать следующие выводы:

1. Применение нами регулярно инновационных технологий повысило интерес у учащихся к изучению английского языка.
2. Повысились навыки самооценки, способности к самопознанию.
3. Повысилось качество знаний у учащихся на 40%.
4. 70% учащихся хотят продолжить обучение в высших учебных заведениях.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Соловова, Е. Н. Методика обучения иностранным языкам. Продвинутый курс: пособие для студентов пед.вузов и учителей / Е. Н. Соловова.– 2-е изд. – М. : Астрель, 2010.– 272 с.
- 2 Мятова М. И. Использование видеофильмов при обучении иностранному языку в средней общеобразовательной школе // Иностранные языки в школе. 2006. № 4. С. 31-32.
- 3 Castells M. The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business, and Society. – Oxford: Oxford University Press. – 2001. – 356 p.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДИКИ М. МОНТЕССОРИ В КОРРЕКЦИИ ОБЩЕГО НЕДОРАЗВИТИЯ РЕЧИ

ЕСАЛИНОВА А. А.

воспитатель, ясли - сад № 13 «Алтынай», г. Екибастуз

*«Чтобы воспитывать ребёнка, - надо его знать,
чтобы его знать, - надо за ним наблюдать,
а чтобы за ним наблюдать, - надо дать ему свободу»*

М. Монтессори

Мария Монтессори, итальянский врач и психолог, разработала и начала применять свой метод развития и обучения детей более 100 лет назад. С тех пор он стал наиболее популярным во всём мире.

Суть системы Монтессори – отношение к ребёнку как к личности, со своим правом голоса, индивидуальными способами освоения окружающего мира.

Главный принцип педагогической системы Монтессори – это «Помоги мне это сделать самому!». Для этого необходимо подготовить побуждающую к действиям среду: специальные материалы и их особое расположение, которые в свою очередь активизируют ребёнка на самостоятельность, раскрывая при этом свои возможности.

Методика Монтессори даёт ребёнку возможность за счёт развития его собственного потенциала научиться всему: читать, писать, познавать мир и т.д.

Теория Марии Монтессори построена на восприимчивости и впитывании в себя много информации, т.к. ребёнок, как губка, вбирает в себя всё, что видит вокруг [1,37].

Задача взрослых заключается в том, чтобы снабжать детей нужным материалам - обучающими пособиями по М. Монтессори.

Цель управления инновационными процессами в ДОУ заключается в обеспечении реализации инновационных стратегий, функционирования инновационных структурных подразделений и всего педагогического коллектива для достижения высокой эффективности образования и повышения его качества.

Нарастающий в наши дни большой интерес к идеям и опыту М. Монтессори глубоко символичен, ведь это связано с такими чертами педагогической традиции, как гуманизм, внимание к индивидуальности ребенка, а также с необходимостью обучения и воспитания подрастающего поколения, способного успешно действовать в гражданском обществе, в непрерывно меняющемся мире.

Вся работа проводится по стандартам АМІ (Association Montessori Internationale), основанной доктором Марией Монтессори в 1929 году и до сих пор считающейся гарантией качества Монтессори-образования во всём мире.

Коррекционная работа с детьми дошкольного возраста с диагнозом ОНР по праву считается одной из самых сложных в системе детских садов [2,134].

В связи с тем, что нет единой программы обучения и воспитания детей с ОНР, приходится планировать работу исходя из особенностей конкретной группы, состав которой бывает очень неоднородным.

К таким особенностям можно отнести не только наличие тех или иных сопутствующих нарушений у детей, но и то, откуда поступили

дети – из дошкольного учреждения или из дома; какими навыками самообслуживания владеют, каков социально-культурный уровень родителей, насколько осознанно они относятся к проблемам своего ребенка [3,128].

Поскольку для большинства детей обучение в детском саду, ситуация осложняется неумением организовывать свою деятельность, очень ярко проступают нарушения регулирующей и планирующей функций речи: дети, находясь в коллективе иногда «не слышат» инструкций взрослых, их игровая деятельность часто хаотична, а поведение многих детей откровенно деструктивно. Остается добавить о естественном периоде адаптации к детскому саду, который у многих ребят протекает долго и трудно: ежедневные слезы, нежелание заниматься, реакции негативизма или уход в себя и т.д.

Мы глубоко убеждены, что потенциальные возможности детей с ОНР гораздо больше, нежели принято считать, но для того, чтобы этот потенциал раскрылся, нужен особый инструментарий, некий новый методический подход. Таким инструментарием стал метод Монте梭ори [4].

Смысл метода, разработанного Монте梭ори, заключается в том, чтобы стимулировать ребенка к самовоспитанию, самообучению, саморазвитию, заложенных в нем природой.

По мнению многих ученых, способность к самореализации, самообучению и саморегуляции поведения заложена в человеке от природы и проявляется уже в раннем детстве. Ребенок учится говорить на языке своего народа, различать близких и незнакомых людей, манипулировать с предметами, познавать свойства вещей без специального обучения. Исследования подтверждают, что детский разум обладает уникальной возможностью самообучения и способностью буквально впитывать знания, чего не дано взрослому человеку. Мария Монте梭ори назвала эту способность «абсорбирующим разумом». Она считала, что впечатления не только проникают в сознание ребенка раннего возраста, но и формируют его, подобно тому, как стакан придает форму воде. Но для формирования высших психических функций ребенку необходимо добывать знания из окружающего мира, поэтому дети с самого начала своей жизни стремятся стать активными и самостоятельными.

М. Монте梭ори открыла одно из важнейших отличий детского мира от взрослого — наличие так называемых сенситивных (то есть наиболее восприимчивых) периодов восприятия мира. Этих периодов несколько, и во взрослом состоянии они уже никогда не повторяются.

Метод Монте梭ори состоит из трех основных частей: ребенок, окружающая среда, воспитатель.

Ребенок работает в собственном темпе, потому что в методе Монте梭ори нет соревнований!

Развитие детей с ОНР идет в 7 областях: сенсорика (развитие органов чувств); навыки практической жизни; математика, изо (лепка, аппликация, рисование); ознакомление с окружающим миром, экология; конструирование; сюжетно-ролевые игры; музыкальное развитие и физическое развитие.

Основное место в Монте梭ори-методе занимают игры-упражнения, в ходе которых ребенок взаимодействует один на один с предметами подготовленной среды. Здесь применимы игры по правилам, а также подвижные игры, если из них исключен элемент соревнования и сравнение малышей друг с другом [7,233].

Не случайно и слово «работа», которое используется и детьми и педагогом вместо слова «занятие» или «игра». Нормализация ребенка, обучающегося по методу Монте梭ори, является результатом работы самого ребенка, а не внешнего воздействия взрослого.

Способность делать выбор, принимать решения и нести за них ответственность, самостоятельно учиться – все эти задачи решаются на протяжении всего периода воспитания и обучения ребенка в Монте梭ори – детском саду, школе. Все аспекты педагогики Монте梭ори, отвечают потребностям детей с тяжелыми нарушениями речи.

К сожалению, на сегодняшний день нет возможности внедрить Монте梭ори - педагогику в практику полностью, поэтому речь только о фрагментарном использовании этой инновационной технологии [6,268].

Нами были приобретены и изготовлены некоторые Монте梭ори-материалы, с помощью которых группы начинают работать эффективно. То есть, при меньшем их количестве или при ином составе детям быстро бы наскучила работа, успех которой предопределен высокой мотивацией и индивидуальным интересом. Без этих условий упражнения с Монте梭ори-материалами теряют смысл и носят характер «натаскивания».

Наличие дефекта (задержки речи) и его последствия тормозят полноценное освоение мира. Следовательно, для стимуляции развития необходимо удовлетворить те потребности организма, которые не могли быть вовремя удовлетворены вследствие объективных патологических причин. Во-вторых, причиной

дефицита может быть и невысокая педагогическая образованность многих родителей [5,78].

Часто родители даже понятия не имеют о методиках раннего развития, хотя получить такую информацию очень легко. В группы часто поступают дети, которые в 4 года ни разу не держали ножниц, иголку с ниткой и ножа (даже вилки), кое-кого в 4 года еще кормят с ложки и помогают раздеваться-одеваться. Когда дети не умеют обращаться с рядом бытовых предметов, это, во-первых, влечет к зависимости от взрослых и торможению в развитии личности, и, во-вторых, создает пробелы в сенсомоторном развитии (из-за отсутствия опыта, практики), которые крайне трудно ликвидировать, так как сенситивный период для такой деятельности уже прошел.

Все навыки, полученные в процессе обучения по Монтессори - методу, должны переноситься в повседневную жизнь детей – это обязательное правило.

Используя комплексный подход к обучению, где органично сочетаются традиционное содержание работы и инновации в ее организации.

По мнению Монтессори стремление к дисциплине и порядку заложены в ребенке природой с рождения.

Желание быть на шаг впереди, всегда находиться в постоянном творческом поиске, прогнозировать образовательные потребности общества, осваивать новые педагогические и информационные технологии – все это условия поступательного развития образования, в основе которого, безусловно, лежит инновационный процесс.

Пренебрежение инновациями заводит образование в тупик неразрешенных проблем или в скучное функционирование. Без инновационной работы сегодня нет развития образования, нет современного его качества.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Монтессори М. Дети – другие, М.; 2007.
- 2 Нищева Н.В. Система коррекционной работы в группе для детей с ОНР, М.; 2001.
- 3 Образовательная программа для детей 3-6 лет по методу Монтессори, Снежинск, 2002.
- 4 Т.Б. Филичева, Т.В. Туманова Дети с общим недоразвитием речи, М.; 1999.
- 5 Хилтунен Е. «Монтессори –педагогика», М.; 2003.

6 Бородина О.Н. Методическое сопровождение инновационной деятельности педагогов дошкольного образования / О. Н. Бородина // Учитель Кузбасса. – 2014. - № 1 – С.8-11.

7 Панфилова А.П. Инновационные педагогические технологии. Активное обучение / А. П. Панфилова. – М.:Изд. центр «Академия», 2009. -192 с.

БАҒАЛАУ – ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗДЫ БӨЛІГІ

ЖУМАДИЛОВА М. Р.

ағылшын тілі пәнінің мұғалімі, № 25 жалпы орта білім беру мектебі, Павлодар қ.

Бағалау оқу үдерісінің ажырамас бөлігі деп те атауға болады. Бағалау оқушы үшін де, мұғалім үшін де, ата-ана үшін де маңызды болып келеді. Мәселен, мұғалім бағалау арқылы өзінің сабағын жетілдіреді. Мұғалім оқушылар белгілі бір тақырыпты меңгермесе, басқа әдіс-тәсілдерді іздеп, сабағын жақсартуға тырысады. Өзін-өзі реттейді, өз жұмысына талдау жасайды. Бағалау тек сандық белгі ғана емес, ол мұғалімнің оқушыны ауызша мадақтау мен мақтау, қолпаштау және тағы басқа әдістерді қолдану болып табылады.

Бағалау дегеніміз оқытудың нәтижелерін жүйелі түрде жинақтауға бағытталған қызметті белгілеу үшін қолданылатын термин. Бағалаудың екі түрі бар: формативтік бағалау және жиынтық бағалау.

Формативтік бағалаудың немесе оқыту үшін бағалау (ОҮБ) оқытудың әдіс-тәсілдерін жақсарту мүмкіндіктерін анықтауға бағытталған бағалау болып табылады. Оқыту үшін бағалау – оқушының өзінің қандай деңгейде, қандай бағытта даму керек және ол деңгейге жету үшін не істеу керек екендігін анықтау үшін оқушы және мұғалім қолданылатын әдістерін іздеу және түсіну үдерісі.

Жиынтық бағалау немесе оқытуды бағалау (ОБ) оқытудың қорытындысын шығару болып табылады. Яғни оқушы қазіргі уақытта не оқып білгенін жинақтау болып келеді. Мысалы, күнделікті баға – формативтік, ал токсандық баға – қорытынды бағаға жатады.

Бағалаудың алты мақсаты:

Оқытудың қиындықтарын анықтау. Мысалы, бақылау жұмысын өткізгеннен кейін, қателерді түзету мақсатында коррекциялық жұмыс өткізу.

Кері байланыс – жетістікке жеткендігінің көрсеткіші.

Уәж – ынталандыру.

Болжау мен сұрыптау. Оқушының білімі мен дағдыларын бағалау арқылы мұғалімдер олардың болашақтағы мінез-құлқы мен дамуын болжайды.

Стандартты бақылау және орындау. Оқушылардың білімін мемлекеттік не халықаралық стандартқа сай екендігін тексеру үшін ұлттық немесе жергілікті тестілер қолданылады.

Оқыту бағдарламасының мазмұнын және оқыту стилін бақылау. Бағалау мен емтихан жиілігін бақылау болып табылады.

Бағалау мынадай үш түрлерді қамтиды:

Бақылау. Сыныпта оқушылардың әңгімесін тыңдап, тапсырманы орындап отырған оқушыларды бақылау, үй жұмыстарын тексеру немесе тағы басқа тәсілдерді қолданып, мұғалім өзіне керекті ақпарат алады.

Интерпритация. Мысалы, оқушының айтқаны оның санамен ойлауының нәтижесі болып табылады. Осыған байланысты интерпритацияны кейде логикалық қорытынды деп те атайды.

Қорытындылау. Мәліметтерді интерпритациялаудан кейін, бір шешімге келу, қорытынды жасау болып келеді.

Оқытуды жақсарту үшін мына бес факторды қолдану керек:

Оқушылармен тиімді кері байланыс жасау.

Оқушылардың өзіндік оқуға белсенді қатысуы.

Бағалау нәтижелерін ескере отырып, оқытуды өзгерту.

Бағалаудың оқушылардың өзін-өзі бағалау сабаққа деген қызығушылыққа ықпал етеді.

Оқушылардың өздерін-өздері бағалай алуы.

Оқушы жетістігін нақты бағалау мәселесі - білім беру жүйесіндегі өзекті мәселелердің бірі. Көптеген жылдар бойы оқушы жетістігі басқа оқушы жетістігімен салыстырмалы түрде бағаланып келді. Бұл жағдайда білім алуға деген қызығушылықты жоғарылатуға мүмкіндік жасайтын бағалаудың нақты критерийлері, мұғалім мен оқушы арасындағы кері байланыс болмады. Көптеген мектептерде төрт баллдық жүйеге негізделген бағалаудың дәстүрлі жүйесі сақталып келеді: 2 («қанағаттанарлықсыз»), 3 («қанағаттанарлық»), 4 («жақсы») 5 («өте жақсы»). Теория жүзінде 1 (бірлік) баллы бар болғанымен, тәжірибе жүзінде тіпті қолданылмайды. Баға әр уақытта субъективті. Осыған орай, мұғалім талассыз бедел мен ақиқат иесі болып табылмақ. Алайда бұл іс жүзінде шындыққа сай келе бермейді. Бес баллдық бағалау жүйесі басқа да таза нормативтік бағалау құралы сияқты дәлдігі жетіспейтін құрал ретінде ұсынылатындығы күмән туғызбайды.

Оқытуды жақсарту мақсатында қазіргі уақытта оқушыдың өзін-өзі бағалау кеңінен қолданылады. Бірақ оқушы өзіне өзі дұрыс баға беруі керек. Оқушының өзін-өзі бағалауын дамыту үшін «қара жәшік» метафорасы қолданылады. Өзін-өзі бағалауды дұрыс ұйымдасу үшін мына төрт шартты орындау керек:

- сыныптасын және өзін-өзі бағалау;

- сұрақты дұрыс қою;

- оқушымен бірге критерийлерді талдау;

- кері байланысты қамтамасыз ету.

Мұғалім бағалау кезінде қандай мақсатта, кім үшін және қалай өткізу керек деген сұрақтарға жауап бергенде, қойылған бағасы әділ болады.

Сыныптағы бағалау тек қана техникалық тәсіл емес. Мұғалімдер жазбаша немесе ауызша түрде баға қою жолымен бағалайды. Олар қолданатын кез-келген нысанның артында тек қана объективті немесе жеткілікті дәрежеде объективті емес нормалар мен стандарттар ғана емес, сондай-ақ баланың дамуы, оқуы және уәжі туралы түсінік, сонымен қатар өзін-өзі бағалау, қабілеттілік және күш-жігер сияқты ұғымдарға қатысты құндылықтар жатады. (Александр, 2001).

Мектептегі тәжірибе кезінде оқушылардың өзін-өзі бағалаудың әдістерін қолданудағы алға қойған мақсатым оқушылардың алған білімдерінің деңгейін біліп, дәлелдей алу. Оқушылардың психологиялық, зияткерлік және жас ерекшеліктерін есепке ала отырып, бағалаудың белсенді түрін қолдануды әрі қарай жалғастырамын деп ойлаймын. Сондай-ақ жеке оқушының өзгеруін бақылайтын мониторинг жүргізу қажет деп санаймын. Тәжірибемді жетілдіруге және оқушыларға сапалы білім беруіме ықпал етеді деп сенемін.

Сабақ бойынша оқушылардың алған білімдерінің деңгейін анықтау және алдағы сабақты жоспарлауда кері байланыс ықпал ететінін түсіндім.

Оқушылардың өзін-өзі бағалауының артықшылықтары:

- шынайы баға қояды;

- бір-біріне деген сыйластық пен сенімділік орнайды;

- өздерін еркін сезінеді;

- қателіктерін көре біледі және оны түзетудің жолдарын іздеп, өз бетінше жоюды үйренеді. Осының нәтижесінде оқушылардың белсенділігі мен шығармашылығы артады, алған білімдерін өмірде еркін қолдана алады.

Оқыту үшін бағалаудың маңыздылығы

Кез келген мұғалім *Оқыту үшін Бағалау* (ОҮБ) нәліктен оқытуды және білім беруді жетілдіру проблемаларын шешудің маңызды мәселесіне айналып отыр деген сұрақ қоюы мүмкін, онысы орынды да. Өздерінің бұрынғы тәжірибесі бойынша көптеген мұғалімдер, оқушылар және олардың ата-аналары бағалауды оқыту және білім беруден кейін болатын нәрсе ретінде қарастырады. Бағалау оқыту мен білім берудің ажырамас бөлігі болуы мүмкін деген ой біздің түсінігіміздегі едәуір өзгерісті талап етеді және Оқыту үшін Бағалау ұғымы дегеніміз де осы болып табылады.

Бағалау мәні

«Бағалау» термині «жақын отыру» дегенді білдіретін латын сөзінен шыққандығы кездейсоқ емес, себебі бағалаудың негізгі сипаты бір адам басқа адамның не айтып, не істегенін немесе өзін-өзі бақылау жағдайында өзінің дербес ойлауын, түсінігін немесе тәртібін мұқият бақылауы болып табылады. Бұл жорамал ресми тестілерден және емтихандардан бастап мұғалімдер сынып-тарда күніне жүз рет өткізетін бейресми бағалауға дейінгі бүкіл бағалау спектріне қатысты. Бұған қарамастан, бағалау түрлі нысанда болуы мүмкін: бір тестілер қолдағы қарындаш пен қағаздың көмегімен жүргізілсе, басқалары сыныптағы әдеттегі сөйлесу кезінде сұрақ қоюға негізделеді: бағалаудың барлық түрлеріне жалпы сипаттамалар тән.

Оқудағы әлеуметтік-жағдаяттық тәсіл Білім алушылар әлемді түсіну үшін құрылымдар мен модельдерді игеріп қана қоймай, өз құрылымы бар ортаға қатысады. Оқу сан алуан тәжірибелік қызметке қатысуды қамтиды. Психологияда адамдар бақылау арқылы қалай оқитынын бірінші зерттеген бихевиористер болды. Кейінірек зерттеуші Альберт Бандура өзара әрекеттестікті және когнитивтік үдерісті зерттеді. Субъектілерге басқалардың мінез-құлқының салдарын көруге, әртүрлі мінез-құлықтың салдары туралы белгілі түсінік алуға мүмкіндік беретін тәсілдің бірі – бақылау. Егер адамдар не істеу керек екендігін білу үшін тек өзінің іс-қимылдарының әсеріне ғана сүйенсе, оқу ерекше жалықтыратын, тіпті қауіпті болар еді. Көбінесе адамның мінез-құлқы бақылау, модельдер құру арқылы зерделенеді: басқаларды бақылай отырып, жаңа мінез-құлық қалай қалыптасатынын түсінуге болады және кейін бұл кодталған ақпарат іс-әрекет жасауға басшылық етеді (Bandura, 1977).

Мінез-құлыққа қатысу, оны ықтимал модель немесе парадигма ретінде есте сақтап, түрлі жағдайларда оның қалай көрініс беруі мүмкін екенін болжау (репетиция) – бақылауға негізделген оқудың негізгі аспектілері. (Нұсқаулық, 79-бет)

Бұрынғы 5 жүйелік бағалау оқушының нақты қай деңгейде екенін анықтап бергенімен, баланың жақсаруына, нәтижеге жетуіне мүмкіндік бермейтінін түсіндім. Теориялық білімімді тәжірибемен ұштастыру барысында түйген ойым, оқушының өзін және өзгені бағалауы үлкен оқушыға артылған жауапкершілік, сенім. Сондықтан да, оқушы өз міндетін жақсы атқарудың жолдарын қарастыруға талпынады және қызығады. Сынып оқушыларына қосымша сабақтарда бағалау туралы, өзін-өзі бағалау, өзгенің жұмысын бағалау, екі жұлдыз, бір тілек бақылаушының бағалауы туралы мағлұматтар бердім. Оқыту үшін бағалауда оқушы өзін-өзі бағалауы, ұсыныс, пікірлерін білдіруі, мұғалім оқушымен кері байланыс орнатуы маңызды екенін ұғындым. Бағалаудың оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруда, сындарлы оқуын және түсінуін дамытып бағалауда формативті бағалаудың, яғни қалыптастырушы бағалаудың маңызы зор деп санаймын. Себебі бағалау негізінде балалар ертеңгі күнге ынталанып, ұмтылыспен келеді.

Қорыта келгенде, талдауда келтірілген кедергілер мен нәтижелерім өзімнің өзара реттелуіме ықпал етті. Оқушылардың жас ерекшеліктеріне, әдіс тәсілдерді тиімді қолдануды, сұрақтарды дұрыс пайдалануын сабақтың нәтижелілігіне, көздеген мақсатыма жеткізді.

Келесі қадамым, осыны ескере отырып, сөздік қорларын дамыту, уақытты үнемдеу, логикалық ойлау қабілеттерін дамыта отырып модульдерді кіріктіруді көздедім.

Бағдарлама модульдерін басшылыққа ала отырып, өз біліктілігімді әрі қарай арттырамын деп санаймын. Сабақты құрастыру барысында уақытты үнемдеуге және жұмысымды жүйелі түрде құрастыруға үйрендім.

Маған Бағдарламаның идеялары ұнады, мен оларды өз педагогикалық тәжірибем енгіздім. Мен өзім де және менің мектептегі әріптестерім де біршама өзгерістерді аңғарды. Мен үшін және білім беру мен оқу үдерісіне қатысы бар менің әріптестерім үшін оқушылардың мүмкіндіктерін бағалауға мүмкіндік беретін үлкен жетістік болды.

Сондықтан да болашақта мен Бағдарламаның идеяларын педагогтар қауымдастығына жеткізуге, әрі баланың тамаша жетістіктерге жеткізу жолында еңбектенуге өз күшімді саламын және осыған басқа да әріптестерімді осыған шақырамын.

Оқушы оқыту үшін бағалау арқылы бала өз жұмысын ғана емес, басқаның жұмысын саралап, талдап, бағалай алады. Ең бастысы, алдағы жұмысының бағытын анықтай алады. Оқушының жұмысын өлшемдер

арқылы бағалау нәтижесін жақсартуға, не істеу керектігін түсінуге мүмкіндік берсе, жетістігі үшін мадақтап, қолдау көрсету бойына сенім ұялатады. Оқушы өзін-өзі бағалау арқылы оқуын қалай жақсартуға болатындығын көре алады. Қызығушылығы артып, белсенді жұмыс жасайтынына тәжірибе барысында көзім жетті. Бағалаудың нақты шығатын ұтымды жері бағалау критерийлері бойынша бағалау болып табылады. Алдағы уақытта сабақтарымда бұдан да басқа бағалудың түрлерін іздестіріп пайдалана білу, оқушының қызығушылығын арттыру деп алдыма мақсат қойдым. Мақсатқа жету үшін ізденіп, оқып, әріптестермен кеңесе отырып, әліде болса мен білмейтін, оқушы үшін қызықты, нақты баға беретін бағалаудың жолдарын қарастырып, тәжірибеде іске асырамын деп ойлаймын. Үшінші деңгейлік курсты оқу арқылы көп нәрсені үйреніп, жаңаша оқытудың жолдарын үйрендім. Деңгейлік курстың мен үшін үйретері мен берері көп болды. Қазақта «көш жүре түзеледі» деген сөз бар. Біз де үйренсе келе тәжірибе барысында жетелетінімізге сенемін.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Мұғалімге арналған нұсқаулық, «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ.
- 2 Д. Цыганков, М.Смирнова, «Четвертое поколение методов оценивания».
- 3 «ОдО», Группа Реформы Оценивания из Великобритании, 1999г.

БІЛІМ БЕРУДІҢ СТРАТЕГИЯСЫ – КОРПОРАТИВТІК ОҚЫТУДЫҢ ҒЫЛЫМИ НЕГІЗІ

ЖҰМАТАЕВА Е.

п.ғ.д., профессор, С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.

Адамзаттың өмірсүру дәстүрі үш мыңыншы ғасырда түбірімен өзгеріске түскені анық. Бүкіләлемдік кеңістікте ғылыми техникалық және ақпараттық революция әлеуметтік-экономикалық өркендеудің жаңа үлгілерін ұсынуға мәжбүрлеп отыр. Осының салдарынан білім берудің стратегиясы реинжинирингтік ғылыми тұрғыда іске асыру. Бұл мәселесінің өткірлігі айтпаса да айқын екені белгілі. «Реинжиниринг» ұғымы – информациялық жүйеде туған нысан. Оқырмандардан педагогика іліміне реинжинирингтің қандай қатысы бар? – деген заңды сұрақ туады? Жауап: «Тікелей қатысы бар» – демекпіз.

Педагогтардың корпоративтік жүйеге көшуінің теориялық негізі жайлы тірек, ол – аталған реинжиниринг «таза қағаз бетінен бастауын» қажет етуі.

Барлық саланы ғылыммен қамту, соның ішінде, педагогтардың кәсіби құзыретінің негізі ретінде біздер әр оқушының болашақта өзінің экономикалық дүниетанымын заманауи талабына унификациялау дегенге саяды.

«Корпоратив» ұғымы – интернет – коммерциялық аббревиатуралық (B2B Business – to - Business) мекемелердің электрондық бейнеге түсірген белгі. Құрылған белгілі бір мәмлемен өндірілген өнімнің тұтас жүйесі дегенді аңғартады. Олай болса, педагогтардың корпоративтік оқытуы бүкіл ұжымның бір мәмлеге келгендегі ғылыми-тезаурустық негіздегі өнімінен қаражат табуды қарастыруы көзделеді.

Реинжинирингтің құрылымын шешетін жүйе – үдерістілік тұрғыдағы бағдар. Экономикадағы кіріс пен шығысты реттеуші қызмет оны іске асыруға қатысты басқару үдерісін стратегиялық қалыпқа келтіру және оның ұйымдасу үдерісін алдын-ала болжау болып табылады. Болжау іс-әрекеті нақтылы экономикаға қатысты нысанның өркендеу қарқынын жобалау (проектілеу) және оның өтілімін алдын-ала есептеу дегенді аңғартады. Бұл іс-әрекетті ұтымды етіп жүзеге асыру үшін төмендегілерді ескеру көзделеді:

- 1) интенсификация – үдерісті бірден-бірге дамыту және оның жетістігінің ұтымды тұстарын анықтау, үдерістің сапалы деңгейді қамтамасыз етудегі қарқынын жеделдету;
- 2) ауқымын кеңейту – рынокқа өнімді жаңа сипатта ұсыну және оның қолданылу аясының кең көлемді қамтитынын күні бұрын зерттеу;
- 3) конверсия – басқа экономикалық тұлғаларға ұтымды қызмет көрсету, оның үдерісіндегі тиімділікті қолдану;
- 4) инновация – жаңа өнім мен қызмет көрсетудің бұрынғыға ұқсамайтын мүлдем басқаша ұтымды түрі;
- 5) диверсификация – жаңа өнім мен жаңа қызметті көрсету үшін ең тиімді үдерісті қолдану.

Реинжиниринг – басқаруға бағдар жасайтын үдеріс, «дәл уақытында» әдісін іске асыратын іс-әрекет, жалпы басқарудың сапасын көтеретін қызмет. Реинжиниринг – тұжырымдардың трансформацияланған қалпын ұсыну. Әдіснамалық негізі мынадай құрамдардан тұрады:

- 1) үдерістерді талдау әдісі;

2) өндірісшілік мекеменің қызметін рейтингі жүйесімен мониторингге түсіріп бағалау;

3) қабылдану деңгейін талдау.

Реинжиниринг дегеніміз өте ауқымды тұрғыда нысананың өзгеруі, ішкі сапаның күрт жоғарыға көтерілуі. Бұрынғы таптаурын болған жүйеден реинжинирингтің ерекшелігі – үзіліссіз сапаны арттыру тұжырымы еместігі, болашақ өнім жасаушының мүмкіндігін ескеру, оның нұсқасын есеппен жобалау. Тұлғаның шаруашылық құрылымына ешбір нұсқан келмейді, тек оның мақсаты мекемелер мен өндірістер арасындағы байланыстар қайтадан қарастырылады. Үдерістік қатынастар сырттан міндеттелмей, олардың ішкі құрылымдарының мүмкіндігінен туындайды. Міне, бұл қызметтің өзін экономиканы ізгілендіру, әлеуметтендіру, руханияландыру тұрғысында құрудың әдіснамалық негізі деуге болады. Реинжинирингтік тұрғыда қызмет көрсетудің басқадан ерекшелігі оның әмбебаптығында. Бұл – шаруашылықтың дағдарысқа ұшыраған тұсында көмекке келер теориялық-әдіснамалық негізі. Барлық жаңалықтарды салыстыру, оны шектеу секілді іс-әрекетке қарамай, реинжиниринг – отандық жағдайларда қолдануға лайықты қызмет. Бірақ, талдау, бақылау, бағалау, сараптау, саралау, сыннан өту секілді реинжинирингтің құрамдық бөлік іс-әрекеттерін ұтымды қолдану үшін экономикалық негізді тек тәжірибеде қолданбай білгеннен шаруашылықты дағдарыстан алып қалу мүмкін еместігін түсінгеніміз жөн. Өкінішке орай, бір шығарып берген теориялық негіз реинжинирингтің әдснамасы бола алмайды. Оның басты себебі теориялық және эмпирикалық зерттелімі жүйелі құрылым нұсқасын іс-әрекет сапасына шығара алмайды. Сол шаруашылықтың ішкі сипатын білмей, оған теориялық негіздің әдіснамасын құрып беру мүмкін емес. Әр мекемеде әртүрлі теориялық негіздің әдіснамасы бар дегенді білдіреді. Бір сөзбен айтсақ, реинжиниринг «айрықша философиялық тұрғыда іс-әрекетті ұйымдастыруды» меңзейді. Нәтижесінде басқару өнеріне апелляция жасайды, оның дұрыс ұйымдастырылмағанын дәлелдейтін теориялық негізді айқындап береді. Ол реинжинирингтің дұрыс құрылмауын жобаның іске асырылып болғаннан кейін ғана байқауға болады. Оның себебі – теориялық негіздің дұрыс құрылмауы.

Реинжиниринг – информациялық жүйеде туған нысан. Инновациялық жүйе 2 түрлі тұрғыдағы іс-әрекеттен туады. 1) жүйелі тұрғыда реинжиниринг; 2) реинжинирингтік үдеріс. Жүйелі тұрғыда реинжиниринг бүгінгі күнге дейін инструмент ретінде қолданылып

келді. Бұның өзі ақпараттық жүйеге барлық жүйелердің сапасын арттыру мақсатында қолданылады. Жүйелі реинжинирингтің қорлану үдерісі ақпараттық мінездеме беруімен оқшауланады. «Орталықтану» деген ұғымнан керісінше «жекешелену» сипатқа бағдар жасайтын нысан – жүйелі реинжиниринг. Жүйелі реинжинирингтің теориялық негізін қабылдамау кез-келген тұлғаның басқару іс-әрекетін дағдарысқа ұрындырады. Мекемелерді басқару ісіне жүйелі реинжиниринг пен үдерістік реинжинирингті ұтымды қолдану тиімді.

Жеке өнім бүкіл компанияның нәтижесі болып есептеледі.

Жүйелі реинжиниринг кез-келген экономика саласындағы қызмет атқаратын тұлғаның «таза қағаз бетінен бастауын» қажет етеді.

Кеңестік дәуірдегі жоспарлардың ақиқатқа сәйкес келмеуінің бір себебі аталған екі жүйені қолдана алмаулары екенін енді түсіндік. «Ақ қағаз бетінен бастау» дегеніміз түбірімен жаңа жүйе, неше түрлі басқару тұрғысындағы әртүрлі кіріккен жүйелерді трансформациялау күрделі ұйымдастыру мен математикалық нұсқалы есептеуді модельдеу ішкі құрылымды анықтауға және оның басқа ортамен қарым-қатынастағы жағдайларын толықтай ескеруді іске асырады дегенді аңғартады. Көбінесе модельдеуде үдерістік тұрғыдағы инструмент – логикалық пайымдау, тұжырым жасау.

Экономикалық дәреженің жоғары деңгейге көтерілмеу себебінің бірі – адамдардың рухани-ізгілікті ұстанымдарының дәрменсіздігі. Еңбекке деген нәмісқұрайлықтың өзі адамның рухын көтерудің орнына керісінше ішкі күйзеліске, торығушылыққа өз-өзін кемсітушілігіне ұрындырып, 6 түрлі күй кешуіне мәжбүр етеді:

1) дағдарыс пен күйзеліске ұрынған адамның еңбегінде берекесі болмай, ісі алға жылжымайды, оның себеп-салдарын іздемейді. Бірақ әлі жүйке жүйесі шыдамдық көрсетер деңгейде болып келеді;

2) кез-келген нәрсеге, іс-әрекетке қызғанып, жалған намысқа ұрынатын адам;

3) іштей үміт ету деңгейіндегі күйзеліске ұрынған адам өзінің еңбегіндегі келеңсіз істі бастықтан көруге бағдар жасайды. Еңбегінің өнімі бар екенін дәлелдеуге ынталанады. Бірақ келтірген дәйектемесі ешбір қағида негізінде дәлелденбейді;

4) өзіне-өзі күйінішпен қарайтын адам әлі де болсын үмітін үзбеген. Өзінің көлеңкелі мінез-құлқымен бастықтың көңілін аударады,

5) ынтымақтаса қауымдық жұмыстан бас тартатын адамның қызметтегі өзінің міндетін шеше алмауы айқын көрініп тұрады. Оның іс-әрекеті тек жұмысына қызығушылығын және өзін-өзі сыйлауын сақтап қалу;

б) қорытынды кезені – бұл сәтте адам ол жұмыстан өз еркімен кетіп, басқа жұмысқа ауысады. Мұндай адам экономикалық сауатсыздығына қарамай, барлық ұжымды бастыққа қарсы қоюға, немесе жалпы жұмыстың алға жылжуына іріткі туғызуы мүмкін. Өзінің жолы болмағанын біреуден көретін адамдар осындай деңгейге түседі. Жоғарыдағы рухы жоқ адамның қолынан не келеді? – десек, алдымен экономиканы құрудағы теориялық білімі болмағандықтан, оның рухы жоғары деңгейге көтерілмейді, осының салдарынан ол ізгілік ұстанымынан таяды. Себебі өзінің күйректік қалпын сезінгендіктен, алға ұмтылуға оптимистік күші жанбай жатып сөніп қалады.

Реинжинирингілік жүйеге аталған адамдар тұлға ретінде келе алмайды, олардан педагогтың корпоративтік оқыту өнімі шықпайды.

Бүгінгі модернизм кеңістігінде экономикалық теорияны меңгеруге түрткі болар ішкі көлеңкелі мінез-құлық қандай? – деген сауал туады. Бұған шетел философтары «күн астынан сәулелі орын табу» бағытын зерттеген Н.Хилл

16 жетістікке жетудің Заңдылығын ұсынады. 1) заңның төбесінде тұратыны – нұсқалы тұрғыда басты мақсат құра білу. Реинжинирингтің кез-келген жағдайда нұсқалы мақсатының ең басымдығын таба білу дегенді аңғартады; 2) экономикалық саладағы тұлғаның өз-өзіне мол сеніммен қарау іс-әрекеті.

Адам баласының құтын, өз-өзіне сеніммен сөйлігіп қашыратын 6 түрлі негізгі үрей-қорқынышы бар. Олар: 1) кедейліктен қорқу; 2) аурудан қорқу; 3) көріліктен қорқу; 4) жұрттың сынынан қорқу; 5) біреулердің өзіне деген қызмет-сүйіспеншілігінен айрылып қалам деушіліктен қорқу; 6) өлімнен қорқу. Егер адам экономикалық салада ақиқатты тұрғыда құзыреті мол болса, оның өз-өзіне сенімі де нық. Міне, мұндай маманда кежегені кейін тартар 6 қорқыныш өз-өзінен болмайды. Бұл екінші заңға жатады.

Экономикалық саладағы тұлға өзінің және мекеменің кірісін жүйелі тұрғыда ұстауына маңыз беріп, оны үнемдеуді дағдыға айналдырады. Үнемдеу үшін айналымда күнделікті адам тұрмыстық қазынасына жұмсалатын, киім-кешегін жаңартуға кететін қаржыдан басқа да кірістердің қорлануын қамтамасыз ету. Бұл үшінші Заңға жатады.

Біждәһаттылық, лидерлік көрсету, бұл қасиет – экономикалық саладағы тұлғаның қызметінен нышан берер қылықтар. Аталған қызметке жету үшін экономиканың теориясын жүйелі реинжинирлік және жүйелі үдерістік тұрғыдағы іскерлік пен құзыреттілікті өркендету болып табылады. Бұл төртінші Заңға жатады.

Экономикалық саладағы тұлға қызметінің ілгері жылжуына ойша нұсқалы қиял құра білу іскерлігін ұштай алуы көзделеді. Тұлға өзінің қызметінің мекемеге түсім әкелетініне көміл сеніп, оны ойша жаңа мұраттармен толықтырып, іштей жоспар нұсқасын құрып, өзінің нұсқалы мақсатының не екенін алдын-ала бөліп қарастырып, сол жоспарының толық жүзеге асырылуын қамтамасыз етеді. Бұл бесінші Заңға жатады.

Энтузиазм – мінез-құлықтың ең сүйкімдісінің фундаменти. Бұндай тұлға жеке даралық кемелдік бағдарға ие болып, басқалармен ынталана қауымдық жұмыс істейді. Бұл алтыншы Заңға жатады.

Өзін-өзі бақылау – экономика саласында қызмет ететін тұлғаға ең қажетті іс-әрекет. Өзінің энтузиазмын күтілетін нәтижеге мақсатты-нұсқалы тұрғыда құрып жетеді. Бұл жетінші Заңға жатады.

Төменнен жоғары жұмыс жүргізуге дағдылану. Экономика саласындағы тұлға өзінің алатын жалақысынан жоғары іс-әрекет жүргізіп, өнімнің айналымдық дәрежесін арттыруды мақсат тұтады. Бұл сегізінші Заңға жатады.

Тұлғаның сүйкімділігі «тірек нүктесі» қызметін атқаруымен көрінеді. Сүйкімді тұлғалар экономика саласында келесі күні лидерлік қуатқа, мәртебеге лайықты іс-әрекет көрсетеді. Бұл тоғызыншы Заңға жатады.

Ой-тұжырымның нақтылығы, ақиқаттығы экономика саласындағы тұлғаның алға жылжу траекториясын шапшаңдыққа бағдарлайды. Бұл оныншы Заңға жатады.

Ұшқырлық – бір нысанның мәселесін жан-жақты қарастыруға, оның қайшылығын дұрыс табуға, оны шешетін инновациялық жолды анықтауына бірден-бір қажетті қасиет. Теориялық білімін бизнес – жоспар құрғанда дұрыс өтілімді сынайда құрай алатын іскерлікке ие болады. Бұл он бірінші Заңға жатады.

Өзара ықпалдастық-экономикалық саладағы тұлғаның кез-келген жұмысты, кез-келген ұжымды бағалай алуға бағдар беретін қасиет. Бұл қасиет «Ой – бағамның нұсқасы» болу Заңын қолдануға қолайлы жағдай туғызады. Тұлға өзінің күш-қуат, білім-құзыретімен басқалардың іс-әрекетіне әсер етіп, олардың және өзінің жұмысын сәйкестендіретін, үйлестіретін шеберлікке ие болады. Бұл аталған қасиетті меңгерген тұлға қызғаныш, кикілжің, ұрсыс, көреалмаушылық, надандық және т.б. соқыр сезімдерге жол бермейді. Бұл он екінші Заңға жатады.

Экономикалық саладағы тұлғаның сәтсіздікке ұшырауы – оның бұрынғы қызметтегі таптаурын болған іс-әрекетінен белгі беруі. «Сәтсіздік» пен «уақытша кейін шегіну» дегеннің не екенін арақидік сезіну болып табылады. Қатесін тапқан тұлға оны жөндеудің амалын

да зерделейді. Алдыңғы күндері ондай қателіктерді жібермеуге барлық күшін салады. Сөйтіп, ол болашақты проектіге түсіріп отырудың қажеттілігін мойындайды. Бұл он үшінші Заңға жатады.

Экономикалық салада педагогикалық қызмет ететін тұлға ешуақытта бостан-босқа айыптау, басқаның ықпалына түсу сияқты жаман әдеттен бойын аулақ ұстауға шыдамдылық танытады. Ой-бағамын ұдайы тәртіптеп отыруына бағдар жасайды. Шыдамсыздықтың өзі досының қас адам сияқты көрінуіне жол береді. Сенімділік орнына күмәншіл, сенбеушілік, біреуді кінәлау сияқты көлеңкелі іс-әрекетке бой алдырады. Бұл он төртінші Заңға жатады.

Экономика саласындағы педагогикалық құзыреттегі тұлғалар Алтын Ережені ұстанса, кез-келген жағдайға өзін бейімдеп, басқа адамдармен үдерістікте, үйлесімдікте жұмыс жүргізе алады. Аталған ереже көптеген адамдардың кедейлікпен қоштасуына жол сілтейді. Бұл он бесінші Заңға жатады.

Экономика саласындағы педагогикалық құзыреттегі тұлғалар жоғарыда берілген 15 Заңды игерсе, сол тұлғаға күш-қуат пайда болады. Оны «рух» деп атаймыз. «Рухы биік» тұлғаның болмысы осы күш-қуат көздерінен туындайды, атап айтсақ, оның білімі экономиканың таза тағылым-теориясы ғана емес, одан да басқа 16 Заңды білу керектігін ескереді. Бұл 16-Заңға жатады. Аталған рухты көтерер 16 Заңды меңгеруге білім жиюдың тәсілдері бар. Олар: 1) зерттеу-қорыту; 2) жіктеу; 3) деректемені меңгеру және оны жүйелеу.

Экономика саласында қызмет атқаратын педагогикалық құзыреттегі тұлғаларда бүгінгі күні ізгілікті ұстаным жетімсіз.

Шәкәрім Құдайбердіұлының үш анығы – бұл көлеңкелі мінез-құлыққа ем сияқты қозғаушы күш. Ол мінез-құлықтың бірі ар-ұждан, ұят, осы екеуі болған адамда сенім болады деген теоремаға әкеледі. Ізгілік моделіне апарар жол даналардың ілімі деуге толық негіз бар.

Экономика саласында қызмет ететін педагогтарды инновациялық технологиямен оқыту көзделеді. оқыту үш парадигманы негізге алып (стохастикалық, алгоритмдік, эмпирикалық), кредиттік технологияны пайдалану арқылы кәсіби құзыретке ие болуға қам жасалады. Міне, осындай құзыретке ие болудың жаңа ұстанымымен толықтай ұсынамыз.

Бүгінгі таңда жалпыәлемдік кеңістікте экономикалық дағдарысын жоюдың бір тәсілі – педагогтардың жаңа технологияны өзінің заңдылығымен дұрыс ұйымдастыру болып отыр. Экономика саласына болашақ мамандар және екінші мамандық алушыларды даярлауда интерактивтік-модульдік технология арқылы оқытудың үлгісін құру көзделеді.

Бүгінгі күнге дейін экономика нысаны басынан үш түрлі парадигманы өткізді. Оның біріншісі – эмпирикалық парадигма. Бұл парадигмада көбінесе шетел және Одақ көлеміндегі озық деген тәжірибелері біздің ғалымдарымызға сұрлеу болды. Нақтылап айтсақ, басқа бір ғалымдардың өздеріне ғана тән тағылымы мен тәжірибесін жүзеге асырып келді. Зерттеу барысында ұстаздар құрамының тағылымдық, гносеологиялық деңгейден гөрі тәжірибелік іскерлікті басымдықта ұстап, өзінің қызметін автоматты іс-әрекетке айналдырып жібергені де жоқ емес. Эмпирикалық парадигма – ұстаздардың өзінің тәжірибесіне сынмен қарауына қатысқан немесе баспасөз арқылы меңгерген басқа ғалымдардың іс-тәжірибесіндегі ғылыми негіз. Мұнда тәжірибе жүйесі қалай құрылғанына айрықша мән беруі көзделеді. Сөйтіп, өзінің іс-тәжірибесіне негіз үлгі ретінде ұстанады, негіз теориялық негіз ретінде алады деген мәселені алға қоюы ұтымды. Мұндай қорытынды жасауға түрткі болған сол адамның ішкі интеллектуалды әлеуетінің қаншалықты деңгейде екендігі, ал оның қолы жеткен ол деңгей екінші бір адамға жұмбақ. Құр сыртқы құрылым-жүйесін қайталағаннан басқа өзіне тән ұшқыр ой-тұжырым туа қоймайды. Эмпирикалық парадигма бүгінгі модернизация кеңістігінде әрбір ұстаздың өзіне қатысты жинақтаған теориясы мен тәжірибесіне сүйену үдерісінде жүзеге асыруы қарастырылады. «Модернизация» ұғымы француз тілінен енген сөз (modernization - moderne) қазіргі, жетілген деген мағынаны білдіреді. Ал «эмпирикалық парадигма» құбылыс пен үдеріске жаңа философиялық көзқарас деген мағынаны білдіреді. Бұл парадигманың пайдасы әрбір ұстаздың басқа ұлт арасында, әлемде болып жатқан жаңалыққа ықыластанып, одан өзіне үлгі алуына мүмкіндіктер туатыны демекпіз. Алгоритмдік парадигма – ұстаздың алдымен өзінің ғылыми зертханасының белгілі бір тәртіпке құрылуымен туатын үдерісі. Іс-әрекеттің рет тәртібі бір жүйеге түсіп, оған философиялық мән берілсе, оны алгоритмдік парадигма дейміз. Бұның көлеңкелі тұсы – оқушылардың іс-әрекетін ұстаздардың қалыптасқан алгоритміне ұдайы бағындыруды нысанаға алуы. Мұндай іс-әрекет нәтижесі әкімшіл-әміршіл басқаруды басымдықта ұстайды. Тұлғаның, ішкі интеллектуалды әлеуетін ескермей, ұстаз өзінің мүмкіндігін басқаға міндеттеуі соңғы нәтижеге жетуіне бағдарламайды. Сондықтан алгоритмдік парадигма білім мазмұнына инструмент болғанымен, экономика нысанында, оқыту үдерісінде сүбелі нәтижеге қол жеткізбей, керісінше, ұстаздар мен оқушылардың арасында түсінбеушілікті тудырады. Үшінші парадигмаға стохастикалық жатады. Стохастика «мүмкіндік теориясын» жүзеге асыруға қолайлы

жағдай жасайды. Егер ұстаздардың лексикасында «мүмкіндік туғызу» деген сөз тіркесі көбірек қолданымда болса, онда ұстаздардың өзінің қызметін стохастикалық парадигмаға салып жүргізгенінің көрсеткіші. Стохастикалық парадигма көбінесе әрбір ғылыми нысанның теориялық-ғылыми тірек көздерін оқушылардың өздігінен жұмыс жүргізе алу мүмкіндігіне сай жобалап беруімен оқшауланады. Осы стохастикалық парадигма басымдықта болып, әрбір ұстаз өзінің іс-тәжірибесін әлемдік модельмен салыстырып, аналитикалық, сараптамалық бағаммен қарап, нәтижеге бағдарлайтын ғылыми проект құра алған жағдайда ғана Болон үлгісі бірыңғай Еуроодақтық білім кеңістігіне кіруге мүмкіндік туады. Қазақстан Республикасы педагогтарының жоғары құзыреттілікті жүзеге асырудың екісатылы жүйесіне (бакалавр-магистр) көшкені белгілі. Болон үлгісі оқу үдерісін модульді жүйеге бейімдеуге бағыт жасайды. Мұның өзі әжептәуір күрделі жұмыстарды атқаруға міндеттейді. Модульдік мақсатшылықпен кең ауқымды бағдарламасын енгізуді аңғартады. Олай болса, бакалавр-ұстаз ұдайы өзінің интеллектісін корпоративтік ұжымның табысты болуына өнім боларлықтай құзыретке ырықтануын қажет етеді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Назарбаев Н.Ә. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. Егемен Қазақстан, 2014. – № 11 (28235). – 18 қаңтар.

2 ҚР білім жүйесін басқарудағы білімденудің инновациялық технологияларын іске асыру негізі ретінде. Инновациялық қызметі туралы Заңы. ҚР – 2002. – 3 шілде. – № 333.

3 Дума и богатей – 4. Шестнадцать законов успеха / Пер с англ. В.Ф.Рубцова. – М.: Агентство «ФАИР», 1997. – 544 с. (серия «Настольная книга бизнесмена»).

СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

ЗАЩУК О. Т.

учитель начальных классов, СОПШЭН №36, г. Павлодар

В настоящее время в условиях современной школы методика обучения переживает сложный период, связанный с изменением целей образования, разработкой Государственного

образовательного стандарта нового поколения, построенного на компетентностном подходе.

Все эти обстоятельства требуют новых педагогических исследований в области методики преподавания предметов, поиска инновационных средств, форм и методов обучения и воспитания, связанных с разработкой и внедрением в образовательный процесс современных образовательных и информационных технологий [1].

Говоря об актуальном заказе общества к образованию, часто имеют в виду потребность в творческой саморазвивающейся личности, способной, реализуя свои индивидуальные личностные запросы, решать проблемы общества. «Развивая себя — развиваешь общество» — тезис, отражающий в некоторой степени характерный признак нового социального заказа. Это предполагает построение такого образовательного пространства, в котором каждый ученик школы может самореализоваться, самоопределиваться, найти себя в деле, почувствовать и прожить в школе «ситуацию успеха» в решении учебных проблем и проблемных ситуаций. В условиях одновременного существования альтернативных систем обучения возникает проблема выявления образовательной системы, которая эффективно реализует дифференцированный подход, метод работы в группах и интерактивные технологии, основанные на современных приоритетах.

Для реализации познавательной и творческой активности школьника в учебном процессе используются современные образовательные технологии, дающие возможность повышать качество образования, более эффективно использовать учебное время и снижать долю репродуктивной деятельности учащихся [1].

Современные образовательные технологии ориентированы на индивидуализацию, дистанционность и вариативность образовательного процесса, академическую мобильность обучаемых, независимо от возраста и уровня образования. Внедрение в образовательный процесс современных образовательных и информационных технологий позволит учителю:

- отработать глубину и прочность знаний, закрепить умения и навыки в различных областях деятельности;
- развивать технологическое мышление, умения самостоятельно планировать свою учебную, самообразовательную деятельность;
- воспитать привычки четкого следования требованиям технологической дисциплины в организации учебных занятий.

Однако внедрение современных образовательных и информационных технологий не означает, что они полностью

заменяют традиционную методику преподавания, а будут являться её составной частью. Ведь педагогическая технология – это совокупность методов, методических приемов, форм организации учебной деятельности, основывающихся на теории обучения и обеспечивающих планируемые результаты.

Учителю очень сложно преодолеть сложившиеся годами стереотипы проведения урока. Возникает огромное желание подойти к ученику и исправить ошибки, подсказать готовый ответ. С этой же проблемой сталкиваются и обучающиеся: им непривычно видеть педагога в роли помощника, организатора познавательной деятельности. Современная система образования предоставляет учителю возможность выбрать среди множества инновационных методик «свою», по-новому взглянуть на собственный опыт работы.

Именно сегодня для успешного проведения современного урока необходимо осмыслить по-новому собственную позицию, понять, зачем и для чего необходимы изменения, и, прежде всего, измениться самому.

Актуальность данной темы заключается в заказе общества в творческой саморазвивающейся личности, способной реализовать свои индивидуальные личностные запросы, решать проблемы общества. Так как современное обучение — это разделение учебных планов программ в средней школе с учётом склонностей и способностей учащихся [2]7

Повысить результаты обучения и развитие логического мышления возможно, если применять приёмы современного подхода к обучению, направленные на оптимальное использование зоны ближайшего развития учащихся. Это тот уровень, которого ребёнок может достичь под руководством взрослого.

Современный подход в обучении выдвигает на первый план организацию и управление целенаправленной учебной деятельностью учащихся в общем контексте их жизнедеятельности — целенаправленности интересов, жизненных планов, ценностных ориентацией, понимания смысла жизни для развития творческого потенциала личности.

Современное образование, рассматриваемое как социальный институт, система, процесс, результат, представляет собой единство обучения и воспитания, которые реализуют основные принципы смены парадигмы с информационной, сообщающей на развивающую, самостоятельную, познавательную активность ученика.

Дифференцированный подход в системе обучения организационно состоит в сочетании индивидуальной, групповой

и фронтальной работы. Данный подход необходим на всех этапах обучения, т. е. на этапах усвоения знаний, умений, это является существенным положением методики обучения.

При любом обучении усвоение знаний и умений происходит индивидуально, в соответствии с индивидуальными особенностями мыслительной деятельности, личностных качеств учащихся.

Учёт индивидуальных особенностей детей — один из ведущих принципов дидактики. В любом классе выделяется группа детей с более или менее одинаковыми особенностями, которые условно называются «сильные», «средние», «слабые». Это тоже требует использования в учебном процессе применения различных методов и приёмов дифференцированного подхода. Дети различаются уровнем подготовленности к школе и обучаемостью к рациональному мышлению, вниманием, свойством памяти и многое другое. Разноуровневая форма обучения не может дать положительного результата сама по себе, она требует огромной работы над содержанием и методикой преподавания. [3]

В работе на разноуровневом обучении приходится сталкиваться с проблемой отбора учащихся в группы. При разделении учащихся на уровни, необходимо учитывать желание самих учеников учиться на том или ином уровне. Для того, чтобы также желание не расходилось с возможностями ученика, надо дать учащимся шанс проявить себя, оценить свои силы и возможности. Обучение детей, разных не только по уровню подготовки, но даже по учебным возможностям — это сложная задача, стоящая перед учителем. И решить её невозможно без дифференцированного подхода к обучению.

Обсуждая вопрос о дифференцированном подходе в обучении младших школьников, можно сформулировать некоторые условия его осуществления:

1. Знание индивидуальных и типологических особенностей отдельных учащихся и групп учащихся.

2. Выделение отдельных групп учащихся, отличающихся:

- различным уровнем усвоения материала на данный момент;
- уровнем работоспособности и темпом работы;
- особенностями восприятия, памяти, мышления;

С моей точки зрения, правильнее будет не деление детей на «слабых» и «сильных», а отнести их к трём условным группам. Эти группы не постоянны, их состав может меняться.

1 группа - дети, требующие постоянной дополнительной помощи.

2 группа – дети, способные справиться самостоятельно.

3 группа – дети, способные справляться с материалом за короткий срок с высоким качеством и оказывать помощь другим.

В условиях урока индивидуальный подход к учащимся реализуется в разумной дифференциации учебных заданий, постановке перед учащимися посильных задач, где посильность и лёгкость отнюдь не тождественные понятия. Это посильное задание, упражнения, предлагаемые с учётом уровня знаний, умений и навыков учащихся и предполагающие последовательное усложнение познавательных задач [4].

Дифференцированный подход можно использовать и при изучении нового материала. Работу можно начать группы учащихся в 4 человека. При организации групповой формы работы возникает целый ряд проблем. Одна из них — как разделить класс на группы? Результаты исследования по данной проблеме учёного Лийметаса Х. Й. показали, что целесообразно объединять в группы учащихся с разной успеваемостью и уровнем развития. Это способствует общению между членами группы. Сильные ученики чувствуют ответственность за более слабых, так как учитель может вызвать для ответа любого ученика группы. Функция же групповой работы значительно шире, так как в этом случае результат выполняемой работы зависит не только от усилий каждого ученика, но и степени согласованности действий между учащимися всей группы.

Дифференцированный подход возможен на любых уроках. При этом я делю класс на 4 - 5 групп. В каждой есть «лидер» - (1-2 человека), «средние» - (2—3 человек), «слабые» - (2—3 человека).

Такое деление основано на психологических особенностях детей. Эта форма организации деятельности детей:

- способствует реализации воспитательных целей, приучая их к ответственности; готовности оказать помощь другим; к партнёрству;
- способствует реализации познавательных целей, повышает производительность труда учащихся, развивает их познавательную активность и самостоятельность;
- расширяет границы межличностных отношений и способствует возникновению дружбы между учащимися;
- делает объективней процесс самооценки, повышает объективность в оценке других.

Моя задача— создать такую атмосферу, чтобы каждый ученик активно работал, приобретая знания и умения. Более «сильные»

учащиеся, видя проблему, предлагали решение, «слабые», получая подсказку, считали себя полноправными «решателями проблем».

Но работать группами часто нельзя: 2—3 раза в неделю, так как ввиду неустойчивой детской психики этот вид организации работы утрачивает учебную активность.

Я часто применяю «задание для товарища», которое направлено на воспитание у детей учебной самостоятельности. Основная моя роль состоит, прежде всего, в помощи отдельным группам детей по налаживанию совместного характера их действий.

Организуя групповую работу, я помогаю налаживать не только деловые, но и личностные взаимоотношения между детьми. В совместной работе дети получают недостающий им опыт самостоятельного контроля: по отношению к работам других учеников они выполняют функцию учителя, что не может не сказаться на их собственной учебной самостоятельности.

Таким образом, групповая форма обучения должна стать надёжным условием реализации дифференцированного подхода в воспитании учебной самостоятельности учащихся, начиная с младших классов [5].

Одной из форм групповой работы в начальной школе я считаю применение ИКТ. С помощью ИКТ можно организовать самостоятельную работу учащихся и работу в малых группах. Такая форма работы позволяет в большей степени осуществлять индивидуальный подход к обучению [6].

Но я также считаю, что использование ИКТ, особенно в начальной школе, должно быть дозированным, чтобы не в коем случае не навредить здоровью детей. На уроках я использую ИКТ в основном для демонстрации таблиц, схем и памяток. Также для создания презентаций на определённую тему. При использовании ИКТ я заметила, что у учащихся концентрировалось внимание и появлялось много положительных эмоций. И, что самое главное ИКТ можно использовать на всех этапах урока. Это и подготовка к усвоению новых знаний, и усвоение знаний, закрепление, подведение итогов работы и домашнее задание.

Анализируя свои уроки, я заметила, что использование интерактивной доски и компьютера вызывает живой интерес у учащихся, даже самых слабых, вовлекая их в учебный процесс.

Так же немало важным является и использование презентаций на уроках. Я сделала вывод, что положительными результатами использования презентаций является более быстрый темп урока и акцентирование внимания учащихся на значимых моментах

излагаемой информации. На уроках я пользовалась не аудиторной доской и мелом, а использовала слайды в качестве наглядного материала, что в определенной степени позволило мне экономить время на уроке, а так же воздействовать на зрительную, слуховую и эмоциональную виды памяти детей.

Использование ИКТ позволяет мне более полно реализовать целый комплекс методических, дидактических, педагогических и психологических принципов, делает процесс познания более интересным и творческим. Практическое использование ИКТ предполагает новый вид познавательной активности детей, результатом которой является открытие новых знаний, развитие познавательной самостоятельности, формирование умений самостоятельно пополнять знания, осуществлять поиск и ориентироваться в потоке информации.

Исходя из интересов и индивидуальных особенностей каждого учащегося, повысить результат обучения и развития логического мышления учащегося возможно, если использовать приёмы дифференцированного подхода, направленные на оптимальное использование зоны ближайшего развития.

Такие идеи, как дифференциация и интеграция содержания обучения, личностно-ориентированное обучение и педагогика сотрудничества определяют кардинальную направленность современного образования.

Во — первых, ликвидируются противоречия в определениях содержания учебного задания — несоответствие содержания, характера, степени трудности задания, ориентированного на среднего ученика и познавательных возможностей сильных и слабых учеников.

Во — вторых, ослабляется противоречие организационных форм учебной деятельности — темп фронтальной работы класса и темп индивидуальной работы каждого ученика.

В — третьих, в данном случае дифференцированный подход осуществляется не как приспособление обучения к индивидуальным особенностям учащихся, а как приспособление индивидуальных особенностей к процессу обучения. Обучение не приспосабливается к развитию, а ведёт его за собой, что гораздо успешнее достигается при индивидуальном подходе

В — четвёртых, данный подход позволяет повысить уровень притязаний личности, вырабатывает правильную самооценку, способствует самоутверждению личности.

Данный подход позволяет ученику почувствовать себя таким как все, возможность к самосовершенствованию, которая определяется

не учителем, а самим учащимся. Основной задачей преподавателя становится стимуляция учащихся, чтобы учащиеся не останавливались на достигнутом, а делали постоянные попытки продвижения вперёд. Таковы достоинства дифференцированного подхода [7].

Планируя работу с дифференцированными заданиями, я учитываю зону актуального и ближайшего развития. А для этого важно осуществлять постоянный контроль над результатами работы, диагностику и после изучения каждой темы, и в ходе изучения темы. Ежедневная работа настраивает детей двигаться дальше, достигать больших успехов. Даже сейчас происходит движение детей из общего уровня в продвинутый.

Чтобы достичь определенных результатов в своей работе я должна следовать следующим правилам:

1. Основательно изучить методику дифференцированного подхода в обучении и составить свой план работы.
2. Определить критерии, в соответствии с которыми создаются группы.
3. Распределять учащихся на группы в соответствии с диагностикой.
4. Реализовывать дифференцированный подход на различных этапах урока.
5. Проводить диагностический контроль над результатами, в соответствии с которым может изменяться состав группы и характер заданий.

Эффективность урока зависит от целого ряда факторов. Работать над ним я начинаю ещё при написании календарно-тематического плана. Важно продумать место и роль каждого урока в теме, связь между уроками курса, распределить время на введение в тематику, закрепление и отработку, контроль и коррекцию результатов. И, конечно, качество знаний у каждого учащегося, безусловно, будет высоким.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Андюхов, Б. Кейс – технология – инструмент формирования компетентностей /Б. Андюхова //Директор школы.- 2010.-№4.
- 2 Ягодко, Л.И. Использование технологии проблемного обучения в начальной школе /Л.И. Ягодко// Начальная школа плюс до и после.- 2012.-№1.
- 3 Новикова, И. Этапы познания: Организация проблемного обучения / И. Новикова // Спорт в школе. Газета Изд. дома «Первое сентября».- 2013.-№4.

Золотухина, А. Групповая работа как одна из форм деятельности учащихся на уроке /А. Золотухина // Математика. Газета Изд. дома «Первое сентября».- 2011.-№4.

Громыко, Г. Обучение в парах – и просто, и сложно /Г. Громыко // Директор школы.- 2010.-№3.

Брендина, Н. В. Интерактивные средства развивающие мышление /Н.В. Брендина // Физика. Газета Изд. дома «Первое сентября».- 2010.-№19.

Поздняк, С.Н. Дифференциация на основе когнитивных стилей учащихся как способ повышения качества образования / С.Н. Поздняк // Стандарты и мониторинг в образовании.- 2014.-№5.

ORPHANAGE AS A SOCIAL PHENOMENON

ISHANBAYEVA G. N.
postgraduate student, S. Toraigrov PSU, Pavlodar

The problem of children without parental care remains relevant not only to the socio-political and scientific point of view, but also to the human, emotional, spiritual and moral. Today not one of the spheres of our life can claim so sharp and unconditional attention like this. Child, his current and impending fate, his happiness, safety, health. Love that surrounds him or in contrary misses in his world. It is these vectors that should be fundamental and wise organization of our life depends on their correct, reasonable location. It is not coincidence that the international community identified and recognized that “the child, for full and harmonious development of his personality, should grow up in a family environment, in an atmosphere of happiness, love and understanding.”

Today the problem of abandonment is the problem common to many developed and developing countries. The researchers note that worldwide hospitals, maternity homes, special institutions are filled with abandoned babies.

In different countries and different specialists call them in different ways: “abandoned children”, “state-owned babies”, “born to be abandoned,” “the eternal babies” and others.

Children deprived of regular contact with parents, are developing precariously. As researches of sociologists, educators and psychologists show, general physical and psychological development of these children are significantly different from their peers growing up in families. They

tend to slow the rate of psychic development, intellectual level is lower, emotional sphere is poorer, the skills of self-control and proper behavior are formed later and worse. Child’s life outside the family leads to a special state - social deprivation.

Social deprivation is the restriction or no human contact or a group of society.

Overcoming social deprivation of children is only possible through the complex economic, social, legal measures that ultimately will contribute to the effective socialization process those entering into the social environment, assimilation of social experience, initiation to the system of social relations.

Analysis of the problems of orphanage is impossible without clear delineation of its species. Currently, two concepts are widely used in the theoretical studies - the full orphanage when, for whatever reasons, there is no biological parents of the child. And social orphanage, when the number of neglected and homeless children from families replenished (full or partial), in which the parents due to various reasons are not engaged in the education of their child and do not care about it. Under the influence of the new market, social - political and legal relations, an entirely new kind of orphanage appeared - latent. Latent orphanage is due to the fact that because of a sharp deterioration in the material situation of the family, the fall of its morals, attitudes towards children change: they become practically homeless.

Nature of social abandonment of modern society can be regarded as a cult and loss of family relations, traditional in upbringing and education, spiritual impoverishment.

Currently in everyday speech and in theoretical studies are widely used two concepts: an orphan (orphanage) and social orphans (social orphanage).

Children - orphans are children under the age of 18 years whose two or one parent died.

Social orphan is a child who has the biological parents, but they for some reason do not deal with raising a child and do not care about it. In this case, the care of children takes on society and the state. These are also children whose parents are not legally deprived of parental rights, but do not actually care about their children. Social orphanage is a social phenomenon, caused by the presence in society of children left without parental care as a result of the deprivation of parental rights, the recognition of parents incapable, missing, etc.

It is believed that the greatest concern is the social orphanage, which is a consequence of the removal and non-participation in

the performance of their duties towards children (distortion of parental behavior).

Social orphans is a special social - demographic group of children from birth to 18 years old who have lost parental care by social - economic, moral, psychological, medical reasons (orphans with living parents). The definition of “social” refers to the fact that, ultimately, it is society that is guilty in the absence of sufficient material, financial and general social conditions for the implementation of each family, each parent of its debt, deficit in their sense of responsibility, love, compassion and mercy.

Hidden social orphans are children who have parents who for various reasons are not engaged in their upbringing. This leads to the fact that most of these children fall into antisocial group.

The main “suppliers” of social orphans are “family crisis” issues which necessary to be engaged not occasionally, but always. After all, family is one of the main institutions of society. It is well known that full physical and spiritual development of children depends on the stability of the family - marriage relations, health of parents. Accordingly, the level of social - economic, social - political development, health of the population, reproductive health of women, men, children are components that characterize the health of the family and the nation. A significant part of modern families today do not completely and, sometimes, hard serve as a full-fledged social institution capable of providing instilling basic norms and attitudes. All this combined affects the causes of social orphanage, the level and form of prevention.

The phenomenon of child abandonment is linked to two factors of the family crisis and socio-economic instability in society. These factors form a circle of causes of social orphans:

- social families disorganization;
- material and housing difficulties of parents;
- an unhealthy relationship between parents;
- weakness of moral principles;

adverse events related to the degradation of adult personality (alcoholism, drug addiction, willful refusal to child-rearing responsibilities).

Children left without parental care is a person under the age of eighteen, who are without care of single or both parents due to the absence of parents or deprivation of parental rights, restriction of parental rights, the recognition of parents as missing, incapable (partially capable) located in hospitals, declaration of death, serving their sentences in institutions carrying out sentences of imprisonment, being in places of detention of suspects and

accused of committing a crime; refusal by parents to raise children or to protect their rights and interests, the refusal of parents to take their children out of educational, medical institutions, institutions of social protection and other similar institutions and in other cases the recognition of a child without parental care in the manner prescribed by law.

In every country and every society there has always been, is and will be children - orphans and children who for various reasons are left without parental care. And in this case, society and the state take care for the development and education of these children.

A child lost his parents - is a special tragic world. The need to have a family, father and mother is one of the strongest needs of the child.

REFERENCES

- 1 Дети-сироты: выявление и устройство (основные тенденции) // Вестник образования, 2007. - № 16.
- 2 Байкин, И.М. Защита прав детей, оставшихся без попечения родителей // Законность. - 2011. - № 2. - С.5 - 6.
- 3 Брутман В. Социальное сиротство: по пути отчаяния/ Народное образование, № 9 - 10, 1999 г.
- 4 Закон Республики Казахстан от 8 августа 2002 года № 345 – 2 «О правах ребенка в Республики Казахстан» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 18.02.2014 г.)

MALE TEACHERS AS ROLE MODELS FOR FATHER-ABSENT BOYS

ISSABEKOVA B. M.

teacher of English, Nazarbayev Intellectual School, Pavlodar

Today, many boys do not know what it means to be a man because they don't have a male model in their lives. Even in homes where the father is present, they are more likely to spend little time with their children because of being busy at work or considering that bringing up children is a mother's responsibility. No matter how great a mother is, she cannot replace what a father provides to a child, especially a boy. Moreover, those boys suffering from father absence are more likely taught by female teachers at school. As children spend a half or even most of their time at school, it is essential to see a positive male role model being there.

The purpose of this study is to explore how male teachers can be positive role models for boys living in single-parent families.

The following research questions are intended to be answered:

RQ1: How are father-absent boys affected by male teacher' role modeling at NIS Pavlodar?

RQ2: What is the interaction between male teachers and father-absent boys in a classroom?

To conduct this study, qualitative research design will be implemented. Purposeful sampling will be used to select 10 respondents according to students' gender and background (father-absent boys) at NIS Pavlodar. To address the research question 1, semi-structured interviews with open-ended questions will be conducted with 10 father-absent boys. The data will be coded, transcribed and analyzed. To address the research question 2, an observation will take place. The researcher will observe male teachers' lessons in classes with father-absent boys in order to examine the interaction between them and students' attitude and behavior while being taught by male teachers.

This research study will have implications at many levels. First, it will be useful for school heads to understand the issue of father-absence with their students and determine the probability of positive male role models for students living in single-parent families. Second, parents (mothers) will benefit as their sons might be influenced by positive male role models who are essential for their psychological development. Third, father-absent boys will no longer lack a positive male role model.

Key words

Male teachers, role model, father-absent boys, NIS Pavlodar, Kazakhstan

Research problem

We know that male role models are important for the development of young boys. Since Kazakhstan lacks males in teaching profession, there is a call for more male teachers in schools. According to the Global Gender gap report (2013), in Kazakhstan there are 98% of female primary teachers, 86% of female teachers in secondary education and 63% in higher education [1, 132 p]. In addition, increasing numbers of children are growing up only with their mothers. Kazakhstan, today, faces this problem as the divorce rate according to Worldwide Divorce Statistics, is 39 %. Moreover, in the first quarter of 2013 divorce rate reached a record high level, which is 34 divorces per 100 marriages. Thus, those children experience lack of a male role model in their families.

For boys, the absence of a male model can have a variety of adverse consequences that will impact their entire lives. Boys who grow up without

a positive male model are more likely to use drugs and alcohol, and more likely to behave in an anger manner. Moreover, such boys are more likely to be affected by peer pressure. Thus, it can be concluded, that male teachers are vital as role models for boys living with a single parent, mother.

Increasing studies (Haesler, 1996; Sugarman, 1997; Kipnis, 1999; Carreras, 2002) indicate that boys have a greater vulnerability to the effects of growing up without a consistent male role model [2, 73 p]. The behavioral problems and underachievement (Skelton, 2001) can affect students' educational success [3, 7 p]. Thus, the implementation of more male teachers throughout the grades is to provide the missing male influence and counteract the negative impact of father absence.

Helbig (2012) concludes that if male teachers are supposed to act as role models for boys, it might influence their academic skills in positive ways and vice versa, girls might benefit more from being taught by female teachers [4, 665 p]. Obviously, Kazakhstan lacks male teachers in schools and policy makers are trying to attract more of them to work in schools by raising the status of teaching profession.

Significance and benefits of the research

The findings might be beneficial for school administration as they will understand the importance and necessity of employing more male teachers who can be positive role models for father-absent boys. Moreover, families will benefit as male teachers might offset the lack of male role model for their sons. Finally, the findings from the research will the existing gap in the literature.

Purpose of the study

Purpose of this study is to explore how male teachers can be positive role models for boys of NIS Pavlodar, living in single-parent families, as well as to understand, what the relationship between male teachers and father-absent boys in a classroom is.

Central phenomenon

The central phenomenon of the study is male teachers' role modeling toward father-absent boys at NIS Pavlodar. Views on what a teacher's role modeling means vary depending on many factors, but according to Werner and Johnson (2004), "teachers' role modeling is a factor in the eventual success of children struggling with family problems" [5, 68 p]. In addition, role model is an individual who other individuals aspire to be like. Common role models include teachers or other educators, or other family members.

As nowadays there is a growing number of single-parent families, many children experience lack of male role models in their lives. Thus, it is essential to have a positive male role model at school.

Literature review

Many researchers have explored the issue of the influence of male teachers' role modeling on students, especially boys. Research was carried out in such countries as England, Canada, Finland, Germany, Norway, Australia and the United States. Both quantitative and qualitative analysis were used to address this issue. At the same time, researchers studied the lack of males in teaching profession. Some researchers as Lahelma (2000) [6, 174 p], Mills et al. (2010) [7, 360 p] and Johnson (2009) [8, 9 p] explored the deficiency of male teachers. It can be considered that teaching profession has become increasingly "feminized" and thus, the education of boys has suffered because of the resultant lack of male role models. Various reasons are given for why there is a lack of males in teaching such as the status of this profession and low salary.

According to Lahelma et al (2000) [6, 178 p], male as well as female teachers argue for the need of male teachers to raise the status of the profession or to improve the atmosphere in staff rooms. In the research by Elina Lahelma, about 90 of 13-14 years teenagers in Finnish schools were interviewed on such questions as which of their teachers and what kinds of teachers they liked and disliked. They were also asked to describe their ideal teacher. Those teenagers were re-interviewed in 4 years. According to the interviews, female teachers were mentioned more often as popular as well as unpopular teachers largely because they were so few male teachers at school. However, boys mentioned male teachers as their favorites more often than girls, because male teachers often teach popular "male" subjects that only boys study. In addition, being relaxed or easygoing was an attribute attached to male, but not so often to female teachers [6, 182 p]. Several students called one of the male teachers relaxed and one of the nicest teachers and they even called him by his first name. It can be concluded that it is easier for teachers of popular, non-academic subjects to be popular among young students and male teachers tend to teach these subjects more often than female ones at most secondary schools.

In Australia, 184 secondary school (grade 6) students (80 boys and 104 girls) and 97 parents (35 fathers and 55 mothers; 7 parents didn't indicate their gender) took part in the survey which was focused on two main questions: to gather quantitative data about the exposure students had to male primary teachers, including substitute ones and to gain the generalized views of students and parents regarding the number of male teachers in schools, if they believed there should be more male teachers or not if they had a preference of gender for their child's teacher [9, 543 p]. Having analyzed studies by different researchers, we can say that not only boys but girls also benefit from

being taught by male primary-school teachers. However, parents' opinions differ. Some of the interviewed parents claim that their children need male role models in schools as they live in father-absent families, while others do not see it beneficial for their children. In conclusion, this study shows that the call for more male teachers is not regarded to academic outcomes, but to social reasons such as acting as role models, acting as father figures and for girls- developing an understanding of men and how to interact with them.

As written by Dee (2006) there are some theories that suggest much depends on the gender of teacher. Due to these theories teacher's gender help to build relationships with students while another theory says that teachers of particular gender act as role models [5, 73 p]. According to the second theory, students are more motivated, behave more appropriately and perform higher academic results when taught by one who shares the same gender. Findings from the National Education Longitudinal Survey (NELS), which contains data on a nationally representative sample of nearly 25,000 8th graders and two of each student's teachers from 1988, show that when a class is headed by a woman, boys are more likely to be seen as disruptive, while taught by a man, girls were more likely to report that they did not look forward to a subject. In addition, girls reported that they were not interested in subjects taught by male teachers and were afraid of asking questions. This quantitative research allows us to conclude that both boys' and girls' motivation in learning a particular subject and feeling comfortable on a lesson depend on gender of a teacher [5, 75 p].

To conclude, many overseas researchers explored the importance of male teachers' role modeling towards students, especially father-absent boys. Almost all studied findings reflect that schools need more male teachers that can be beneficial for increasing students' motivation in study as well as counteracting the lack of a male role model in students' families. However, the limitation is that most studies were carried out to prove the need of male teachers in primary education. As for Kazakhstan, educators have been discussing the need of male teachers too. However, there is no research related to the male teachers' role modeling for father-absent boys in Kazakhstan. This paper fills the gap in the literature on the influence of male teachers' role modeling on father-absent boys in Kazakhstani secondary schools.

Participants

To conduct this study, the researcher will use purposeful sampling. According to Creswell (2004), "in purposeful sampling, researchers intentionally select individuals and sites to learn or understand the central phenomenon" [10, 228 p]. The researcher will select respondents based on their gender and background (father-absent boys). The total number of participants will be 10 father-absent boys aged 13-15. The research will take place at NIS Pavlodar.

Instruments

Two methods of data collection are selected: semi-structured interviews and observations.

Interview

The semi-structured interviews with open-ended questions will allow the researcher to get an in-depth understanding of central phenomenon. By asking 10 father-absent boys open-ended questions, the researcher will explore the influence of male teachers' role modeling from their perspective. Interviews will be used as the primary data-gathering instrument.

Observations

To explore what is the relationship between male teachers and father-absent boys, classroom observations will take place. Observation is the process of gathering open-ended, first-hand information by observing people and places at a research site [10, 235 p]. According to Spradley (1980), many observational roles exist. The researcher will take the role of a nonparticipant observer who sits in the back of the classroom and is able to take notes. The researcher will not participate in classroom activities which can be comfortable both for male teachers and participants.

Findings

It can be concluded that father-absent boys at NIS Pavlodar demand positive male role models. As stated by the respondents, a male teacher is a vital person in their lives as they respect him, they trust him and moreover, a male teacher gives them a positive model of behavior. Participants (70%) also claimed that they feel confident while taught by a male teacher. Moreover, male teachers can act as friends, older brothers and give advice when they need help and support.

As for classroom observations, it can be concluded that father-absent boys felt free on the lesson and teachers behaved as role models by leading the class.

Limitations

This section provides limitations that can affect the results of the study.

1. The research examined participants in a particular area of Kazakhstan. All the findings of the research cannot be applied and generalized to the scale of the whole country as only 10 students were interviewed. For more full-scale and generalized findings, other secondary schools of Kazakhstan should be studied as well.

2. Each interview lasts approximately 30 minutes and contains 5 questions. For more findings, the researcher should add more questions and it will take more time respectively.

3. Due to the fact that respondents are secondary school students, they might take interview not seriously and give not detailed and deep answers.

4. As the research takes place at NIS Pavlodar, there is a lack of students living in father-absent families. For further research, students from state schools should be interviewed.

REFERENCES

- 1 The Global Gender Gap Report (2013). Retrieved on November 15, 2014 from <http://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2013> p. 132.
- 2 Nerren, Jannah W. (2008). The Impact of Male Primary Teachers on the early school success of father-absent boys. *Capella University*, pp. 65-78.
- 3 Skelton, Ch. (2003). Male Primary Teachers and perceptions of Masculinity. *University of Newcastle-upon-Tyne*, Vol. 55, No. 2. Retrieved on December 15, 2014 from <http://xyonline.net/sites/default/files/Skelton.%20Male%20primary%20teachers.pdf>.
- 4 Helbig, M. (2012) Boys do not benefit from male teachers in their reading and mathematics skills: empirical evidence from 21 European Union and OECD countries, *British Journal of Sociology of Education*, 33:5, pp. 661-677, DOI: 10.1080/01425692.2012.674782.
- 5 Dee, T. (2006) 'How a Teacher's Gender Affects Boys' and Girls', *Education Next*. pp. 68-75. Retrieved on December 18, 2014 from <http://cepa.stanford.edu/content/why-chromosome-how-teachers-gender-affects-boys-and-girls>.
- 6 Lahelma, E. (2000) Lack of male teachers: a problem for students or teachers? *Pedagogy, Culture & Society*, 8:2, pp. 173-186.
- 7 Mills, M., Martino, W. & Lingered, B. (2004) Attracting, recruiting and retaining male teachers: policy issues in the male teacher debate, *British Journal of Sociology of Education*, 25:3, pp. 355-369, DOI: 10.1080/0142569042000216990.
- 8 Johnson, S., & University, B. (2009). *A collaborative intervention to the lack of male teachers*. Bloomington, Ind.: Indiana University.
- 9 McGrath, K. & Sinclair, M. (2013). More Male Primary School-Teachers? Social benefits for boys and girls. *Gender and Education Journal*, Vol. 25, No. 5, pp. 531-547, DOI [10.1080/09540253.2013.796342](https://doi.org/10.1080/09540253.2013.796342).
- 10 Creswell, J. W. (2014). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research* (4th ed.). Boston, MA: Pearson, pp. 225-240.

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГОВ–АКТУАЛЬНАЯ ЗАДАЧА СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ

ИБРАЕВА Б. Б.

учитель русского языка и литературы, школа № 64, г. Аральск

Разносторонние процессы социального переустройства, обновления гуманитарной практики, реформирование общеобразовательной школы требуют от учителя концентрации интеллектуальных ресурсов для удовлетворения социальных запросов. Именно педагоги, способные к продуктивной творческой деятельности, управлению развитием учебно-воспитательного процесса, собственной профессиональной компетентности, способны удовлетворить потребности общества в самоактуализирующейся и саморазвивающейся личности выпускника школы.

Поэтому в общеобразовательных школах важно создать условия для становления педагога–профессионала, способного к исследованию и управлению педагогической деятельностью, владеющего инструментарием диагностики процесса и результатов собственного труда, способами обоснования путей и средств его коррекции и дальнейшего совершенствования.

Профессиональная компетентность педагога - один из факторов, оказывающих существенное влияние на сохранение и развитие потенциала образовательного пространства, на адаптацию образовательного учреждения к динамически изменяющимся условиям, на инновационную деятельность, наконец, на обеспечение нормального функционирования процесса образования. От неё принципиально зависит, насколько и как именно будут раскрыты возможности и способности ученика, каковы перспективы взаимодействия и конкретные формы сотрудничества ученика и учителя.

Проблема профессиональной компетентности кадров всегда была актуальной.

Одним из стратегических направлений развития и модернизации отечественного образования является компетентностный подход, лично ориентированный по своей природе.

Развитие профессиональной компетентности учителей, создание условий для становления творчески мыслящей личности учащегося — проблема, оказывающая непосредственное влияние на успешное функционирование школы.

Ключевой фигурой современной школы является учитель, поскольку качество образования не может быть выше качества работающих в этой среде учителей. Новая школа требует нового учителя, который не только транслирует знания, но ориентирует молодого человека на творческое отношение к собственной жизни, развитие индивидуальности, способности к самореализации. Такое образование может осуществить только высококвалифицированный, творчески работающий, социально активный и конкурентоспособный учитель, ориентированный на гуманистические ценности.

Поэтому одно из ключевых направлений курсов повышения квалификации педагогических работников по уровневой Программе.

- развитие учительского потенциала и переход к новым моделям повышения квалификации учителя. Современный социальный заказ общества школе требует от учителя постоянной работы над собой, роста профессионализма.

Компетентность учителя приобретает в последние годы все большую актуальность в связи с тем, что постоянно трансформируется социальный опыт, реконструируется сфера образования, возрастает уровень требований социума к специалисту.

В соответствии с концептуальной основой программы модель преподавателя школы - творческая профессионально компетентная личность, осознающая смысл и цели образовательной деятельности, умеющая составлять целостную образовательную программу, наделённая способностью видеть индивидуальные качества учеников, способная к личностному творческому росту.

Конкурентоспособный педагог должен обладать такими качествами, как педагогическая компетентность, педагогические способности, педагогическая направленность.

Профессиональная компетентность педагогических работников является важнейшим фактором, влияющим на эффективность работы образовательного учреждения. Соответствие профессиональной компетентности педагогического персонала школы уровню требований, предъявляемых к современной системе образования, обязывает иметь каждого педагога. Профессиональная компетентность – комплексная характеристика, объединяющая педагогическую, технологическую, менеджерскую подготовленность педагога в теоретическом и прикладном форматах и проявляющаяся в сугубо индивидуальной форме за счет уникальности личностных качеств каждого из них.

Для осуществления успешной социально-педагогической деятельности педагогам необходимо освоить новые подходы

в работе с учащимися: проблематизацию их деятельности, мотивацию на освоение новых технологий, формирование умений использовать технологию на практике и разрабатывать недостающие дидактические средства.

Система повышения квалификации должна предоставить возможность педагогу решить следующие актуальные для него вопросы: повысить уровень профессиональной компетентности; восполнить пробелы в полученном ранее образовании; получить специализацию по определенному направлению деятельности; расширить границы профессионального сотрудничества; обобщить свой опыт работы и изучить опыт других; решить ряд профессиональных проблем и многое другое.

Под компетентностью понимается системное проявление знаний, умений, способностей и личностных качеств, позволяющих успешно решать функциональные задачи, составляющие сущность профессиональной деятельности.

Требования к компетентности педагога определяются функциональными задачами, которые он реализует в своей деятельности. Профессиональный стандарт педагогической деятельности включает систему требований к компетентности педагога, определяющих в своей целостности готовность к реализации педагогической деятельности и определяющих успешность ее выполнения.

В соответствии с разработанным профессиональным стандартом квалификация педагога может быть описана как совокупность шести основных компетентностей:

1. Компетентность в области личностных качеств.
2. Компетентность в постановке целей и задач педагогической деятельности.
3. Компетентность в мотивировании обучающихся (воспитанников) на осуществление учебной (воспитательной) деятельности.
4. Компетентность в разработке программы деятельности и принятии педагогических решений.
5. Компетентность в обеспечении информационной основы педагогической деятельности.
6. Компетентность в организации педагогической деятельности.

Компетентность в области мотивирования обучающихся (воспитанников) на осуществление учебной (воспитательной) деятельности отражает качество реализации педагогом такой задачи

как формирование мотивации детей на образовательную деятельность. Профессиональный стандарт педагогической деятельности определяет эту задачу как одну из важнейших для педагога. Любая деятельность окажется малоэффективной или вообще неэффективной, если у человека не будет заинтересованности в ее реализации. Эта заинтересованность выражается в мотивированности субъекта на соответствующую деятельность. Мотивация - это настроенность, стремление человека что-то сделать, проявить активность. Функция мотивирования является необходимым структурным элементом общей системы деятельности педагога.

Под мотивом образовательной деятельности понимают все факторы, обуславливающие проявление образовательной активности: потребности, цели, установки, чувство долга, интересы и т.д. Мотив является определившимся намерением, желанием определенного действия и, вместе с целью, составляет основной регулятор поведения, включенный в высший уровень психологической системы деятельности. Исходя из этого, одной из важнейших практических задач, стоящих перед педагогом, является создание надлежащей мотивации учебной (воспитательной) деятельности у обучающихся (воспитанников). Данная компетентность может быть раскрыта через три ключевых показателя: умение создавать ситуации, обеспечивающие успех в учебной (воспитательной) деятельности, умение создавать условия обеспечения позитивной мотивации обучающихся (воспитанников), умение создавать условия для самомотивирования обучающихся (воспитанников).

Компетентность в области обеспечения информационной основы деятельности отражает теоретическую и методическую грамотность педагога, свободное владение предметом, объем знаний о профессиональной деятельности, которым он владеет, умение получать, обрабатывать и представлять профессионально необходимую информацию, знание условий педагогической ситуации, особенностей обучающихся, особенностей взаимоотношения педагога и учеников (воспитанников).

Информация является обязательным компонентом педагогической деятельности как системы. Чем адекватнее, точнее и полнее будет информационная основа деятельности, тем эффективнее будет осуществляться профессиональная педагогическая деятельность.

Данная компетентность может быть раскрыта через три ключевых показателя: компетентность в методах преподавания,

компетентность в предмете преподавания, компетентность в субъективных условиях деятельности.

Необходимым критерием грамотной работы педагога служит умение адекватно подбирать приемы и методы работы в рамках одного занятия или цикла занятий. Компетентный педагог умеет гибко адаптировать технологии преподавания (воспитания) к возрастным особенностям обучающихся (воспитанников) — знанию предмета. Знание предмета является необходимым, но недостаточным условием хорошего преподавания. Реально проблема заключается в том, что порой педагог, хорошо зная свой предмет, не способен эффективно организовать процесс обучения. Компетентность в предмете предполагает не только свободное владение педагогом фактической информацией, но и знание основных научных концепций, принципов, связей, методов исследования и нерешенных проблем. Педагоги, которые хорошо владеют своим предметом, знают, какие вопросы могут заинтересовать обучающихся (воспитанников), стремятся добиться глубокого понимания, информируют обучающихся о «черных дырах» в данной области познания. Дети видят в таком преподавателе богатый источник информации по данному предмету. Также педагог может иногда «скрыть» информацию, чтобы заинтриговать детей и стимулировать их самостоятельный поиск. Когда ученики вовлечены в «научный спор», педагог демонстрирует им важность восприятия предмета как целостного образования с внутренней структурой и связями.

Педагог осознает важность принципов дифференциации и индивидуализации обучения, поэтому разрабатывает собственные материалы, позволяющие реализовать эти принципы. Педагоги с высоким уровнем развития педагогической компетентности используют разнообразные методические приемы. Дидактические средства учителя разнообразны, он обращает специальное внимание на то, с помощью каких дидактических приемов и методических средств можно достичь запланированных образовательных результатов. Для оценки компетентности по данному показателю необходимо учитывать насколько программа, реализуемая учителем, позволяет достигать высоких результативных показателей у разных по успеваемости и уровню развития обучающихся (воспитанников). Эксперту важно помнить, что деятельность никогда не осуществляется нормативно-одобренным способом. Нормативный способ выполнения деятельности всегда индивидуализируется под влиянием внешних условий деятельности и специфики субъекта

деятельности, поэтому, так или иначе, но каждый педагог вносит что-то свое в типовую программу при ее реализации. Важно оценить, насколько это «свое» позволяет достигать учебных и воспитательных целей. Таким образом, компетентный педагог осознает важность разработки и модификации программ, разработки дидактических и методических средств, владеет технологией разработки образовательных программ и реализует ее, добивается, благодаря этому, высоких показателей обученности (воспитанности), а также умеет объяснить коллегам суть нововведений, предложить им свой опыт, участвует в конкурсах, публикует информацию об авторских разработках в специализированной прессе.

Педагог умеет организовывать деятельность обучающихся (воспитанников) по добытию и применению знаний, формированию способностей, социально значимых качеств, способствует развитию у них навыков, необходимых для учебной деятельности и дальнейшего самообразования. Такая задача гораздо сложнее для педагога, чем простая передача информации на занятии. Для того, чтобы решить такую задачу, компетентный педагог дозирует помощь, в которой нуждается учащийся (воспитанник), может использовать подсказку или наводящий вопрос для активизации самостоятельной активности учащегося (воспитанника). У такого педагога не возникает ситуаций, когда явно видно, что ученик (воспитанник) не в состоянии справиться с предложенным ему заданием, молчит и при этом думает только о том, когда же от него «отстанут». Например, педагог умеет подвести ученика (воспитанника) к «открытию», задает вопросы так, что ученик начинает сравнивать, анализировать, систематизировать информацию. Педагог использует примеры и аналогии для того, чтобы ученик (воспитанник) мог перенести ранее усвоенные знания или способы действия на другие ситуации. Педагог объясняет ученикам (воспитанникам), как лучше организовать выполнение задания, с каких заданий начать, на что обратить особое внимание, — так он помогает учащимся (воспитанникам) сформировать приемы самостоятельного поиска знаний и стремление к самообразованию (самовоспитанию).

Грамотное педагогическое оценивание должно направлять развитие учащегося (воспитанника) от внешней оценки к самооценке. Педагогическая оценка фиксирует уровень образованности ученика, степень соответствия данного уровня нормативно одобренным требованиям, является основой для контроля и регуляции педагогической деятельности, так как отражает степень достижения ее целей. Компетентный педагог хорошо понимает

критерии оценивания, объясняет критерии оценивания еще до выполнения учениками (воспитанниками) задания, всегда может обосновать, почему он поставил ту или иную оценку. Педагог умеет показать ребенку, насколько их самооценка соответствует требованиям к выполнению заданий. Все это позволяет педагогу устранить возможное непонимание, обиду или агрессию ученика (воспитанника). При этом педагог не умаляет значимости творческих, нестандартных решений ученика (воспитанника).

Действия педагога, связанные с разъяснением критериев оценки и правил ее выставления, важны для учеников (воспитанников), так как внешнее оценивание сопровождает человека не только в школе или в вузе, но и в других сферах жизни. Если педагог стремится к тому, чтобы ученик (воспитанник) понимал, почему ему выставлена определенная оценка и что надо сделать, чтобы она стала выше, он, по сути, способствует тому, что ученик усваивает позитивные социальные нормы и правила поведения, являющиеся залогом успешного включения молодого человека в социальные отношения.

Необходимым условием профессионального роста учителей должно стать овладение ими информационными технологиями на функциональном уровне. Одна из задач курсов повышение квалификации педагогических работников по уровневой Программе.

- освоение вопросов философии образования, механизмов реализации национального проекта и второго этапа модернизации образования, стандартов и критериев нового качества образования, сущности компетентностного подхода в образовании.

Ожидаемые результаты реализации Программы:

- повышение квалификации и наращивание кадрового потенциала в школе;
- положительное изменение качественных показателей труда педагогических работников и деятельности школы в целом;
- успешная деятельность молодых педагогов;
- создание условий для изменения статуса учителя, перевод его с позиции “урокодателя” на позиции педагога-менеджера, педагога-методиста, педагога-исследователя и экспериментатора.

Эффективность Программы будет оцениваться по количественным и качественным показателям:

- количество повысивших квалификацию педагогов;
- качество преподавания; -качество обученности и успеваемости;
- уровень и качество проводимых школой семинаров, круглых столов, конференций.

ЛИТЕРАТУРА

1 Адольф В.А. Профессиональная компетентность современного учителя: Красноярск, 1998. 309 с.

2 Дандыбаева Г.Т. «Коммуникативная компетенция учителя в контексте оценивания» //Сборник материаловМеждународной конференции «Образовательная политика, практика и исследование», г.Астана, 23-24 октября 2014 г.

3 Корнеев, Ю.В. Формирование ключевых компетенций в системе многоуровневого непрерывного профессионального образования. Томск .2008. – С. 178-184.

4 Худяков Р.В., Новые подходы в системе оценивания учащихся // Материалы межрегиональной научно-практической конференции с международным участием «Активизация познавательной деятельности участников образовательного процесса», Старый Оскол, 12 апреля 2013.

ПРОБЛЕМЫ АДАПТАЦИИ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА В КОЛЛЕДЖЕ

ИБРАЕВА Л. Ш.

заместитель директора по учебно-методической работе,
гуманитарно-юридический колледж КазГЮУ, г. Астана

Одной из главных задач методической службы является обучение персонала, именно Школа молодого педагога и есть форма обучения молодых преподавателей.

Когда речь заходит об обновлении, то бесспорна одно – нужен преподаватель образованный, культурный, со своей гражданской позицией, по-настоящему любящий студентов и заботящийся об их развитии и воспитании, человек с критическим и творческим мышлением, способный к квалифицированному решению острых проблем современной педагогики. Подобная мысль проходит красной нитью через всю трудовую жизнь каждого педагога. Но понимает ли это молодой педагог, вчерашний студент? Адаптационный период короткий по сравнению с основным периодом становления преподавателя, но он самый ответственный, поскольку это фундамент того, что мы будем иметь в будущем. Начинаящий педагог требует к себе особого внимания со стороны администрации и педагогического коллектива. Как бы ни были важны для молодого педагога в профессиональном и человеческом плане проблемы

адаптации, ему важно помнить, что основным объектом его труда являются студенты. Руководство профессиональным ростом педагога имеет немалое значение для коллектива, в который он приходит. Адаптация молодого специалиста создает предпосылки к объединению всех его членов, к созданию единой педагогической платформы, к повышению творческого потенциала педагогов и развитию студентов.

Администрация, педагогический коллектив, методический кабинет нашего колледжа обеспечивают комфортные условия адаптации педагога в коллективе, оказывают ему психологическую поддержку. При первых же встречах и в беседах с вновь пришедшими молодыми специалистами, знакомимся с особенностями мотивации профессиональной деятельности начинающего педагога, с историей его профессионального выбора, с ближайшими планами и дальнейшей перспективой. Особенностью труда начинающих педагогов является то, что они с первого дня работы имеют те же самые обязанности и несут ту же ответственность, что и педагоги с многолетним стажем, а студенты, родители и администрация ожидают от них столь же безупречного профессионализма. Педагоги, которые не получили в первый период своей работы помощи и внимания могут оказаться брошенными и испытывают шок при столкновении с реальностью. Чтобы этого не произошло, молодым педагогам надо целенаправленно помогать. Важно знать отношение педагога к занятиям, в частности, ходит ли он на уроки с радостью или же работа со студентами вызывает у него боязнь, тревогу, неудовлетворенность.

Практика работы показывает, что даже при достаточно высоком уровне готовности к педагогической деятельности, личностная и профессиональная адаптация молодого педагога может протекать длительное время. Анализ показывают, что наибольшие сложности у начинающих педагогов вызывают вопросы дисциплины и порядка на уроке, методические аспекты урока, неумение точно рассчитать время на уроке, логично выстроить последовательность этапов урока, затруднения при объяснении материала, оформление документации, осуществление кураторства, отсутствие взаимопонимания с коллегами. Это далеко не полный перечень невзгод, подстерегающих молодого педагога.

Проблемы возникают в связи с тем, что молодой специалист в начале своей работы имеет достаточные знания, но недостаточные умения, так как у него еще не сформированы профессионально

значимые качества, поэтому является необходимостью оказания постоянной методической помощи.

Продуманные действия администрации колледжа, психологической службы, хорошо спланированная система наставничества для начинающих преподавателей помогает быстро влиться в новый коллектив и успешно работать со студентами и их родителями. Важную роль играет взаимодействие психологической службы с преподавателями, родителями и студентами. Это способствует созданию доброжелательных взаимоотношений в коллективе и достижению наивысших результатов обучения. Сопровождение молодого специалиста - дело всех: начиная от директора колледжа, заканчивая преподавателем-коллегой. Особую роль в становлении молодого специалиста играет председатель цикловой комиссии, который способствует постоянному развитию молодого педагога, ведь, как отмечал в одной из своих книг известный педагог и психолог М.М. Рубинштейн, «педагог в узком смысле слова рождается не в учебном заведении, а в практической жизни». Методист колледжа, наставник должен работать с каждым молодым преподавателем, как правильно спланировать этапы урока, подобрать формы работы, как наладить ту самую пресловутую дисциплину, которая является камнем преткновения для всех молодых преподавателей. Такая поддержка просто необходима начинающему педагогу. Ведь мало быть талантливым и образованным. Если рядом не окажется мудрых наставников, то из начинающего педагога никогда не получится ценный специалист.

Исходя из вышесказанного, мы строим свою работу по следующим направлениям: решение организационных вопросов; планирование и организация работы по предмету; работа с документацией; работа по самообразованию. В любой деятельности необходима система, в работе по самообразованию она необходима как никогда. Огромное значение в организации самообразования имеет планирование собственной самостоятельной работы: программы, индивидуального плана.

Для более эффективной и результативной работы мы больше внимание уделяем составлению индивидуальных планов. В индивидуальных планах учитываются особенности каждого педагога, уровень его педагогической и профессиональной компетентности. План составляется исходя из индивидуальных интересов и возможностей конкретного преподавателя. В плане конкретно указывается что, когда и с какой целью необходимо

изучить, усвоить, осуществить, исполнить и разработать в процессе самообразования. Но не менее важно знать – какого результата ты хочешь добиться, т.е. конечный результат и сроки. Иначе вся работа по самообразованию может лишиться смысла.

Каждая деятельность бессмысленна, если в ее результате не создается некий продукт, или нет каких-либо достижений. И в индивидуальном плане самообразования молодого преподавателя обязательно должен быть список результатов, которые должны быть достигнуты за определенный срок (3 года). Каковы могут быть результаты самообразования преподавателя на данном этапе? Самообразование непрерывно, но планировать его нужно поэтапно, а именно:

- повышение качества преподавания дисциплины (указать показатели, по которым будет определяться эффективность и качество);
- разработка или издание методических пособий, статей, учебников, программ, сценариев;
- разработка новых форм, методов и приемов обучения;
- доклады, выступления;
- разработка дидактических материалов, тестов, наглядностей;
- выработка методических рекомендаций по применению новой информационной технологии;
- разработка и проведение открытых уроков по собственным, новаторским технологиям;
- создание учебно-методических комплексов дисциплин.

В условиях становления рынка образовательных услуг каждый преподаватель должен иметь право и возможность выстраивать собственную стратегию профессионального роста. А для этого педагогу необходимо научиться проводить мониторинг своего профессионального развития и моделировать профессиональный рост.

Вовлекая молодых педагогов в поле творческого поиска, мы неизменно выходим на запланированный результат – повышение педагогического мастерства и, как следствие, повышение качества образования.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Агранович М.Л., Фрумлин И.Д. «Кадры образования – больше дешевых или меньше дорогих»//Теоретические и прикладные исследования.- С. 68-80.
- 2 Котова С.А. « Адаптация в должности и освоение профессии учителя»//Народное образование. № 8, 2010, с.124.
- 3 Щербаков А. «Профессиональная адаптация начинающего педагога на рабочем месте»// Народное образование. № 6, 2009. С. 133.

СКАЗКОТЕРАПИЯ ДЛЯ ДЕТЕЙ С ТЯЖЕЛЫМИ НАРУШЕНИЯМИ РЕЧИ

ИМЕКЕШОВА А. Ж.

учитель – логопед, специальный детский сад № 13 «Алтынай», г. Екибастуз

КОШУМБЕКОВА А. А.

воспитатель, специальный детский сад № 13 «Алтынай», г. Екибастуз

Последние годы наблюдается устойчивый рост нарушений речи у детей. Причем, характер речевых патологий стал сложнее и, в основном, имеет комбинированную форму: у детей одновременно нарушаются речь, развитие высших психических функций, состояние общей и мелкой моторики, ориентирование в пространстве, эмоционально-волевая сфера, творческая активность. Если эти нарушения вовремя не исправить в детском возрасте, то затем возникают трудности общения с окружающими, которые влекут за собой определенные изменения личности в цепи развития «ребенок - подросток - взрослый», мешая детям в полной мере раскрыть свои природные способности и интеллектуальные возможности. Некоторые дети с возрастом начинают осознавать свой речевой дефект и стесняться его. Ребенок, имеющий нарушение речи, может быть агрессивным, или, наоборот, замкнут и подавлен. Часто дети стараются избегать общения, вступают в конфликты. Обычно у таких детей неустойчивая самооценка, они хотят многого добиться, но не верят в собственные силы. Всё это заставляет искать новые методы и формы работы, стимулирует к разработке инновационных технологий в области коррекционно-развивающего обучения и воспитания. Сказка является наиболее универсальным, комплексным методом воздействия в коррекционной работе. Ведь сказка – это образность языка, его метафоричность, она развивает речь. Сказка - психологическая защищенность, т.к. формирует веру в позитивное разрешение проблем [1,135].

Через восприятие сказок мы воспитываем ребёнка, даём знания о законах жизни, о способах проявления творческой силы и смекалки, помогаем ему лучше узнать и понять самого себя. Через сказки ребенок учится преодолевать барьеры, находить выход из трудных ситуаций, верить в силу добра, любви и справедливости. И наконец, сказка лечит душу! Знания о мире, о философии жизни передавались из уст в уста, переписывались, читались, впитывались

испокон веков. Сегодня мы соотносим с этим явлением термин – сказкотерапия. Она является самым древним психологическим и педагогическим методом.

Для эффективности логопедической работы необходимо знать специфические особенности речевых расстройств. В речевую группу попадают дети с логопедическим заключением «Общее недоразвитие речи. Стёртая дизартрия». Общее недоразвитие речи - системное нарушение речевой сферы у детей с нормальным слухом и первично сохранным интеллектом. У детей данной группы в большей или меньшей степени оказываются нарушенными произношение и различение звуков, словарный запас отстаёт от нормы, страдают словообразование и словоизменение, связная речь не развита. Стёртая дизартрия характеризуется нарушениями звукопроизношения и просодической стороны речи, которые обусловлены наличием неврологической микросимптоматики. В основе нарушения при этом расстройстве могут лежать легкие остаточные нарушения иннервации артикуляционного, голосового, дыхательного аппарата. В речевой симптоматике, помимо нарушения звукопроизношения и фонематического слуха, наблюдаются просодические нарушения. Мышцы мимической мускулатуры вялые. Фонематические процессы у большинства детей не развиты, звукослоговая структура слов нарушена. Все дети с нарушениями речи быстро отвлекаются, утомляются, не удерживают в памяти задания. Не всегда доступны детям логические и временные связи между предметами и явлениями. Именно эти особенности речевых нарушений диктуют основную цель использования приёмов сказкотерапии: всестороннее, последовательное развитие речи детей и связанных с ней психических процессов. Коррекционно-образовательные задачи: развивать речь (все компоненты, относящиеся как к звуковой, так и смысловой сторонам); развитие фонематического восприятия; работа над артикуляцией, автоматизацией, дифференциацией звуков, введением их в свободную речь; совершенствование слоговой структуры слова; уточнение структуры предложения; совершенствование связных высказываний (строить распространённые предложения, совершенствовать диалогическую речь, умение пересказывать и рассказывать сказки, придумывать конец к сказкам и сочинять свои). Коррекционно -воспитательные задачи: воспитание духовности, любви к природе, гуманности, скромности, доброты, внимания, выдержки, ответственности, патриотизма. Коррекционно

- развивающие задачи: развитие познавательных процессов (мышления, памяти, воображения, ощущения, фантазии); развитие просодической стороны речи (развитие темпо-ритмической стороны речи, работа над правильным дыханием, голосом, паузацией, дикцией, интонацией); развитие умения передавать образ через мимику, жест и движение; обучать приёмам вождения персонажей сказки в настольном театре, театре мягкой игрушки, пальчиковом театре, театре марионеток [2,178].

Детям дошкольного возраста с общим недоразвитием речи и другими особенностями развития предстоит запомнить, понять информацию, усвоить навыки по объёму в несколько раз больше, чем нормально развивающимся детям. Вся работа построена с опорой на общие дидактические принципы: систематичности и последовательности, учёта возрастных особенностей, учёта индивидуальных особенностей, учёта структуры дефекта, поэтапности воспитания речи. А также учитываются: заинтересованность, радость, воображение, импровизация, эмоциональное внимание и память, новизна приёмов, многообразие и никакого насилия над природой. В работе со сказкой часто используются, приёмы ТРИЗа, мнемотехники, логоритмики, психогимнастики и применение компьютерной техники. Всё это позволяет повысить эффективность коррекционного обучения, ускорить процесс подготовки детей к школе и предупредить вторичные расстройства письменной речи. Обучение проходит более легко, интересно, радостно и без принуждения. Детям очень нравится выполнять все задания в сказочной атмосфере. Им всегда хочется помочь героям сказки, если они чего-то не знают или не умеют. Дети с большим удовольствием копируют этих героев, используя мимику, жесты, интонацию. Это позволяет решить ряд коррекционных задач. Остановимся на некоторых из них. На материале различных сказок успешно используются игры и упражнения на развитие просодической стороны речи. Например, в работе над развитием речевого дыхания, плавной речи, дикцией - на выдохе произносятся фразы: «Расти, расти, репка, сладка. Расти, расти, репка, крепка» («Репка»). Можно произносить фразы с различной силой выдыхания: «Кто-кто, в теремочке живёт?», «Я –мышка-норушка»(с разными героями сказки «Теремок»). В упражнении «Песенка Волка» на каждое слово воздух выгоняется с силой: «Козлятушки, ребяташки, отойдите, отойдите...»(к сказке «Волк и семеро козлят»). На развитие голоса используются такие упражнения, как «Спой

песенку внучки на одном выдохе» (произнесение гласного ряда), «Белоснежка заблудилась» (тихо-громче-громко: «ау»), «Песенка Козы» (высоко), «Песенка волка» (низко). В упражнении «Высоко-низко»- произнести низким голосом Морозко, высоким - голосом девушки : «Тепло ли тебе, девица?» (низко), «Тепло, Морозушка. Тепло, батюшка» (высоко). Успешно используется чтение отрывков из сказок стихотворной формы с постепенной сменой силы голоса (1 строчка- одна артикуляция, 2 - шепот, 3-тихо, 4-громче, 5-громко, 6-тихо, 7- шепот, 8- одна артикуляция) [3].

На развитие темпа и голоса используются упражнения «Медленно-быстро», «Шепотом и громко». Например, нужно произнести фразу «Нам не страшен серый волк!». На развитие ритма используются упражнения «Отстучи телеграмму доктору Айболиту» (по подражанию), «Простучи песенку ведер по ноткам» («По щучьему велению»). На развитие интонации используются игровые упражнения «Изобрази героев сказок» (хитрую лису, злого волка, переодетого в Красную Шапочку, храброго зайца и т.д.) -проговаривание фраз из сказок разной интонацией. На развитие слухового внимания успешно используются игровые упражнения «Угадай, какая сказка?» (по первому слогу), «Михаил Иванович сердится» (топни, если услышишь ошибки), «Узнай нас» (по типу «Подскажи словечко»). Детям интересны упражнения на развитие слухового внимания и логического мышления, как например, «Расколдуй сказку»: «Жарозко»- «Морозко», «Оле-Огурце»- «Оле-Луко», «Красная Тапочка»-«Красная Шапочка», «Серебряный замочек»- «Золотой ключик», «Метровочка- Дюймовочка», «Кепка»- «Репка», «Коробок»-«Колобок». В упражнении «Только ласковые слова» дети по кругу называют слова из сказок: рукавичка, репка, репочка, лисичка, скалочка, Красная Шапочка, Хаврошечка, Дюймовочка , и т.д. В этом упражнении закрепляется образование уменьшительно-ласкательных суффиксов. В игровом упражнении «Длинные слова»- дети учатся образовывать сложные слова (У Буратино длинный нос. Какой Буратино? (длинноносый); у оловянного солдатика одна нога. Какой он? (одноногий), и т.д. Образование антонимов быстрее отрабатывается в игровом упражнении «Всё наоборот» по сказке А. Афанасьева «Баба Яга» (У дочка была добрая матушка, а мачеха - наоборот-...(злая). Девочка была не глупа, а наоборот-...(умна), и т.д.). Упражнение «Если бы, да кабы...» развивает умение строить сложноподчиненные предложения, логически мыслить, перевоплощаться, вставить на

точку зрения другого. Детям предлагается закончить предложение, которое строится по схеме: «Если бы я был(а) кем-то/чем-то, то я бы..., потому что(чтобы)...».(«Если бы я был бабой Ягой, то я был бы очень доброй и красивой, чтобы меня все любили»). Одной из любимых игр является «Хорошо –плохо». Дети учатся высказывать свое мнение, что они видят хорошего или плохого о предмете, образе, явлении, поступке. Учатся логически строить свои высказывания, правильно задавать вопросы, отстаивать свою точку зрения. Интересной и очень полезной игрой является «Слово-сказка». Предлагается какое-то одно слово, с помощью которого нужно будет сочинить сказку. Слово пишется на доске вертикально. Каждую букву «расшифровываем»: К-кот; Н-нитки; И-иголка; Г-горка; А-аптека. На основе этих пяти новых слов дети сочиняют сказку. Например : «Жил-был кот. Он очень любил играть с нитками. Однажды он увидел катушку с нитками, стал её катать по полу и уколел лапку. В катушке торчала иголка. Ему было очень больно. Кот загрустил, но вдруг он посмотрел в окно, увидел горку и побежал на улицу. Кот весело скатился с нее и попал прямо в аптеку. Там ему дали лекарство для лапки». Такие сказки дети любят сочинять коллективно, по кругу. Не менее интересный вид упражнения «Бином фантазий». Дети называют два слова, не связанные между собой. Но чтобы сочинить сказку, надо видоизменить эти слова таким образом, чтобы отыскать интересные словосочетания, которые вызвали бы желание сочинять. Например, детям предлагается два слова - небо и розы. У детей получились интересные сказки: «Небо в розах», «Небесные розы», «Розовое небо». На развитие памяти, внимания и воображения используется игра «Завиральные истории». Для этого берётся знакомая детям сказка и немного видоизменяется. Дети хлопают в ладоши, если слышат ошибку. Очень полезно придумывать свои варианты окончаний к знакомым сказкам. Например, в сказке «Репка» герои вытянули не репку, а клад... В упражнении «Сказка наизнанку» героев известных сказок меняем местами, т.е. добрых делаем злыми, а злых – добрыми, смелых – трусливыми или наоборот [4, 357].

Увлекательным является упражнение «Салат их сказок», когда предлагается взять имена героев из разных сказок и сделать их героями одной сказки. Для составления коллажа из сказок используются картинки с изображением героев сказок. Придуманные сказки дети часто инсценируют в группе с помощью кукол-марионеток. Декорации при этом сводятся к

минимуму. Кукол можно водить молча, под рассказ ведущего, а можно разыгрывать диалоги.

Таким образом, в логопедической работе все новые технологии можно удачно сочетать с приёмами сказкотерапии, где решаются коррекционные задачи по развитию всех компонентов речи. Следовательно, сказка- эффективное развивающее, коррекционное и психотерапевтическое средство в работе с детьми с общим недоразвитием речи и стёртой дизартрией. Но чтобы это средство дало результат, надо использовать сказки в полной мере. [5, 245]

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Алмазова Е.С. О возрастных особенностях голоса у дошкольников, школьников и молодежи. - М.: Просвещение, 1978.
- 2 Артемова Е.Э. Особенности формирования просодики у дошкольников с речевыми нарушениями. - М.: Учпедгиз, 1983.
- 3 Волкова Г.А. Логопедическая ритмика. М. «Просвещение». 1985.
- 4 Александрова О. Разыгрываем сказки. Дошкольное воспитание.
- 5 Белоусова Л.Е. Удивительные истории. СПб. «Детство Пресс», 2001 г.

ИСТОРИЧЕСКАЯ ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ КАК ФАКТОР СОХРАНЕНИЯ ЦЕЛОСТНОСТИ ДУХОВНОЙ КУЛЬТУРЫ КАЗАХСКОГО ОБЩЕСТВА

ИСИНОВА К. С.

к.п.н., доцент, ведущий научный сотрудник, руководитель сектора НИИ «Национальное достояние», Национальный музей Республики Казахстан

Исследование исторической преемственности как фактора сохранения единства и целостности духовной культуры невозможно без обоснования самого понятия преемственности.

Одной из важнейших закономерностей, действующей на протяжении всей истории мировой культуры является преемственность. Каждый новый этап в процессе исторического развития культуры, отрицая предшествующий, необходимо включает всё прогрессивное его содержание, всё то, что было приобретено человечеством на предшествующих ступенях развития.

В процессе исторического развития общества преемственность тех или иных явлений культуры может носить как прерывный, так и

непрерывный характер. Культурные ценности прошлого, имеющие непрерывный характер и переходящие от одного поколения к другому, выступают в качестве живого элемента культуры каждой исторической эпохи. Те или иные ценности, имеющие прерывный характер, возникнув в более раннюю эпоху, затем исчезают на какое-то время из культурного обихода и лишь на более позднем этапе возрождаются вновь.

В большом энциклопедическом словаре преемственность определяется как «связь между явлениями в процессе развития в природе, обществе, познании, когда новое, сменяя старое, сохраняет в себе его некоторые элементы. В обществе означает передачу и усвоение социальных и культурных ценностей от поколения к поколению. Обозначает также всю совокупность действия традиций» [1].

Всё в нашей жизни изменяется столь стремительно, что невозможно предугадать, что же несёт нам век грядущий, какие ещё испытания, и проблемы ждут нас впереди, что человечество воплотит в реальность, а что оставит за новым поворотом колеса истории. И всё-таки есть ещё в мире вещи, до которых не дотронулась рука прогресса, это самое прекрасное, то, что создавалось веками, то, что свято хранилось нашими предками, и поколения грядущие могли оценить, воздать должное и преумножить, добавив что-то новое - это наша культура. Культура - это не только прекрасные произведения искусства, это духовная жизнь общества в целом, достижения науки, искусства, усвоенный в процессе обучения и восприятия способ поведения, духовный мир личности, уровень развития чего-либо, совокупность традиций передаваемых норм деятельности и поведения. Действительно традиции, обычаи, обряды, ритуалы играют немаловажную роль в нашей жизнедеятельности и непосредственно в нашем развитии. С другой стороны эти слова могут вызвать представления о силе прошлого, стремящейся подчинить себе новое, молодое, задержать ход развития жизни. Именно так мы иногда представляем смысл этих древних и мудрых слов, забывая порой, что обычаи и традиции всегда закрепляют то, что достигнуто в общественной и личной жизни, именно они стабилизируют общественные отношения, закрепляя то, что было достигнуто веками поколениями наших предков.

В быту и культуре любого народа есть много явлений, сложных по своему историческому происхождению и выполняемым функциям. Одними из самых ярких и показательных явлений такого рода являются народные обычаи и традиции. Для того, чтобы

понять их истоки, надо, прежде всего, изучать историю народа, его культуру, соприкоснуться с его жизнью и бытом, попытаться понять его душу и характер. Любые обычаи и традиции в своей основе отражают жизнь той или иной группы людей, а возникают они как результат эмпирического и духовного познания окружающей действительности. Другими словами, обычаи и традиции - это те ценности, которые народ собрал на протяжении веков как результат практического и духовного постижения реальности. Какую бы традицию или обычай мы ни взяли, исследовав её корни, мы, как правило, приходим к выводу, что она жизненно оправдана. Обычаи и традиции любого народа, это его «приданое» при вступлении в огромную семью человечества, живущего на планете Земля. Каждый этнос своим существованием обогащает её и совершенствует.

Традиции - это элементы социального и культурного наследия передающиеся из поколения в поколение, и сохраняющиеся в определённом сообществе в течение длительного времени. «Традиции - это не регламентируемые юридическими установлениями, поддерживаемые силой общественного мнения формы передачи новым поколениям способов реализации сложившихся в жизни данного класса, общества идеологических отношений» [2].

В свою очередь, традиция - есть не что иное, как коллективный культурный опыт. В данном случае индивидуальная культура каждого моделируется, находит свою основу именно в исторической преемственности культурного опыта того общества, к которому принадлежат индивиды. Тем самым, историческая преемственность традиций, обычаев направлена по сути дела на сохранение целостности общества. При этом важную роль в преемственности опыта поколений играет воспитание, которое является основой ретрансляции духовной культуры. Так обеспечивается сохранение и поддержание целостности общества.

Преемственность поколений - одна из самых волнующих социальных проблем современности, это - проблема будущего мира. Каждое поколение, сходя со сцены общественной жизни, оставляет богатейшее наследство в виде материальных и духовных ценностей. Общественный прогресс зависит от того, насколько каждое поколение умеет воспринять, сохранить, развить и передать последующему это наследство. Общественная жизнь - это весьма динамичный процесс, характеризующийся изменением и развитием материальных и духовных условий жизнедеятельности людей. Постоянно происходит смена поколений.

Преемственность может быть различного характера. Во-первых, преемственность подразумевает в большей мере связь и ретрансляцию опыта одной исторической эпохи к другой. Во-вторых, преемственность может рассматриваться как передача и усвоение социальных и культурных ценностей от одного к другому поколению в рамках одной исторической эпохи.

Для выяснения роли исторической преемственности в развитии казахской духовной культуры необходимо выяснить общий характер и особенности функционирования культуры в поддержании единства и целостности общества.

Развитие культуры означает процесс развития самой целостности культуры, единства составных ее элементов. «По самой своей сути культура - это целостность и в этом качестве - среда всеобщности, обеспечивающая людям возможность совместной жизни. Именно эта функция культуры обуславливает главные особенности ее строения и динамики, а потому и ее особенности в качестве среды человеческого обитания» [3].

Именно с таких позиций приходит понимание того, что историческая преемственность в духовной культуре казахского народа не разворачивалась непрерывно, а была процессом стадийным. То есть преемственность в данном случае происходила не внутри стадий, а между стадиями исторического процесса. Это подтверждается самим характером исторической преемственности в казахской духовной культуре.

Роль исторической преемственности в сохранении единства духовной культуры любого народа обусловлена в первую очередь преемственностью различного опыта поколений, собственно самой генеалогической эстафетой последних. Генеалогическая преемственность играла и играет в жизни казахского общества значительную роль. Как указывает М.С. Орынбеков, для казахов особое значение играла «историческая память, следование заветам предков, преемственность обычаев и традиций» [4, 106 с]. Мы бы добавили к этому, что историческое знание для кочевников выступало составным элементом их духовной культуры, восприятия мира и самих себя в нем.

По мнению К. Маннгейма, историческая преемственность опыта поколений является процессом, основанным на биологической платформе общества и всех его членов в отдельности. В этой связи он полагает, что ограниченность исторического промежутка существования поколений обуславливает необходимость постоянной

ретрансляции культурного опыта к последующим поколениям. Так обеспечивается устойчивость и целостность, как духовной культуры, так и самого общества [5, 292 с].

Преемственность поколений, таким образом, выступает непрерывным процессом передачи, приема, развития и сохранения ценностей духовной культуры. Этот процесс обусловлен тем, что преемственность выступает в обществе связующим звеном между прошлым, настоящим и будущим. Так обеспечивается возможность целостности исторического развития общества.

Культурная сфера казахского общества прошла довольно длительный путь своего формирования, сохраняя при этом историческую преемственность культурных форм каждой исторической эпохи евразийских кочевых цивилизаций. Здесь проявилась преемственность сакской, тюркской и монгольской традиций в условиях евразийских степей. Исследования Э.Т. Курманалиевой выявили, что «... начиная с глубинных истоков, представленных Авестой, культурой саков и гуннов, орхон-енисейскими письменными памятниками, деятельностью известных исторических личностей как аль-Фараби, Ибн Сина, Баласагуни, Махмуд Кашгари, Кожа Ахмед Яссауи и другими корифеями Востока, казахская педагогическая мысль в лице степных философов, педагогической школы акынов и жырау, осуществляет преемственность исторического опыта поколений» [6, 4 с].

Что касается преемственности в духовной культуре казахов, то известный отечественный ученый Е.Д. Турсунов отчетливо показал, что тенгрианские, шаманистские традиции духовного мира казахов получили свое дальнейшее развитие и преемственность «вплоть до XVIII – начала XIX столетия» [7, 31 с].

Особую роль в сохранении единства казахской духовной культуры сыграла преемственность религиозных систем, функционировавших и зародившихся вблизи территории Казахстана. Так, М.С. Орынбеков показал, что тенгрианство и шаманизм, митраизм и зороастризм оказали одно из ключевых влияний на поддержание и сохранение основ способа кочевого мировоззрения, т.е. культуры. При этом он указывает на то, что именно историческая преемственность духовных культур согдийцев, персов, тюрков и монголов, с их религиозными системами стала условием развития такой религиозной полифонии в казахской духовной культуре [4, 98-132 с].

Кроме того, исследователь отмечает, что тенгрианство, ставшее исторической предшественницей на территории Казахстана культура

шаманизма, зороастризма и митраизма привнесло в них идею единства «человека с природой», что стало духовной основой существования впоследствии казахского кочевого общества [4]. То есть, единство и целостность духовной культуры казахского общества во многом поддерживалось этими религиозными системами, обусловленная в свою очередь исторической преемственностью.

Сохранение и поддержание духовного единства является естественным условием существования общества, стабильности его жизнедеятельности. Развитие и сохранение целостности духовной культуры основывалось на исторической преемственности традиций, обычаев, опыта поколений, которые происходили относительно медленно, ввиду неизменности основных принципов ведения хозяйства, быта. Поэтому, не случайно вопросы нравственного совершенствования занимали в казахской степи решающее значение, в этой связи, преемственность в культуре имеет решающую роль в единении и духовной консолидации народа.

Неразрывная связь, взаимопересечение материальных и духовных аспектов духовной культуры казахского общества является, таким образом, главной основой ее целостного характера, исторической преемственности ее единства и целостности. Данный факт можно увидеть на примере юрты - основного жилища казахского кочевого общества.

Российский исследователь М. Б. Глотов полагает, что преемственность поколений не следует путать с наследованием и заимствованием, потому что «в отличие от наследования и заимствования, включающих в себя приобретение и сохранение как позитивных, так и тех компонентов, которые могут оказаться бесполезными и даже вредными для другого поколения, преемственность предполагает селективное и адаптивное освоение того, что необходимо для функционирования и прогрессивного развития поколения» [8]. В этом плане преемственность является ретрансляцией позитивного, рационального опыта, подобно тому, как оценивал историческое движение абсолютного духа Г. В. Гегель. При этом в процессе наследования опыта поколений значительную роль играет воспитательно-педагогическая практика.

Э.Т. Курманалиева в своих исследованиях показала, что традиции, обычаи, правовая система и художественная практика акынов, жырау в период XV-XVIII вв. была направлена на поддержание целостности казахского общества, его морального, духовного и физического здоровья. При этом она указывает на

историческую преемственность педагогического, воспитательного опыта биев, акынов и жырау [6].

Культурная сфера казахского общества XV-XVIII вв. прошла довольно длительный путь своего формирования, сохраняя при этом историческую преемственность культурных форм каждой исторической эпохи евразийских кочевых цивилизаций.

Сама внешняя реальность (географические, климатические условия, и связанные с ними способы ведения хозяйства) стала основой изменений культуры казахского кочевого общества. Культура, как показывают специальные исследования и объективная реальность, является наименее изменчивой сферой общества.

Многие образцы духовной культуры казахского народа этого периода выполняли функцию поддержания и сохранения целостности общества. Более того, многие сказания носили генеалогический характер, т. е. закрепились в историческом процессе.

В.Э. Багдасарян, известный российский учёный, рассматривает историческую преемственность как функцию традиций. По его мнению, «само формирование человеческого общества стало возможным благодаря появлению традиций. Через них осуществился исторический переход от биологического к социальному состоянию. Традиции выполняли функцию аккумуляции и передачи из поколения в поколение накопленного опыта. Вне действия принципа преемственности никакой социум исторически не состоялся бы» [9].

Таким образом, сохранение и поддержание целостности, единства духовной культуры является естественным условием существования общества, стабильности его жизнедеятельности. Именно на уровне духовной культуры наиболее четко прослеживается историческая преемственность. Более того, в таком аспекте самой сутью исторической преемственности выступает стремление общества к сохранению своей целостности и единства как главного условия своего существования и развития.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 [http:// dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/94694](http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/94694).
- 2 И.В. Суханов «Обычай, традиции и преемственность поколений».
- 3 Пигалев А. И. Культура как целостность: Методологические аспекты. - Волгоград: Изд-во ВГУ, 2001.
- 4 Орынбеков М. С. Генеzis религиозности в Казахстане. - Алматы: Дайк-Пресс, 2005. – 240 с.

5 Мангейм К. Проблема поколений // Новое литературное обозрение. 1998. № 2 (30). С. 7–47.

6 Курманалиева Э.Т. Развитие идей формирования здорового образа жизни в истории казахской педагогической мысли (период казахского ханства): автореф... канд. пед. наук. – Алматы, 2008. – 27 с.

7 Турсунов Е.Д. Древнетюркский фольклор: истоки и становление. – Алматы: Дайк-Пресс, 2001. – 172 с.

8 Глотов М.Б. Поколение как категория социологии// Социологические исследования. – 2004. – № 10. – С. 42-48.

9 Багдасарян В. Э. Традиционализм и модернизм: проблема синергического моделирования//Модернизм и традиционализм: проблема ценностного и политического баланса России. Материалы научного семинара. М.: Научный эксперт, 2008. - № 5.

ПЕДАГОГТЫҢ ҒЫЛЫМИ ҚЫЗМЕТІНІҢ МӘДЕНИЕТІ

ИСКАКОВА Қ. С.

бастауыш сынып мұғалімі, №17 жалпы орта білімін саралап оқытудың бағдарлы мектебі, Павлодар қ.

Бүгінгі таңда индиго сияқты, интерактивті балалардың өмірге келуі қоғам өзгерісінің түбірімен жаңа бетбұрысқа ауысуын дәлелдейді. Сол себепті педагогтардың ғылыми-зерттеу қызметінің мәдениеті бұрынғы тәжірибе мен прагматикалық іс-әрекеттерді еліктеу арқылы жүзеге асырмайды. Бұл жағдайда, кәсіби құзыретті іс-әрекет дұрыс жолға бірден түсуі мақсатында ғылыми зерттеу қызметін әдіснамаға негіздеу көзделеді. Білім алу үдерісінде ақпараттар тоғыны толассыз заманында сараптау мен саралау, бәріне сыни пайыммен қарау сияқты қызметті іске асыру қажеттігі туады.

«Мектептерге - Интернет» атты ведомствоаралық бағдарламамен коммуникативтік мәдениет қалыптасып, оның даму траекториясы ілгерілейді. Нақтылап айтсақ, бұл бағдарламаның қызметі – компьютермен жабдықталған және байланыстары бар мектептерде ғаламдық ақпараттық жүйе қосу болып табылады.

Біздің айтып отырған интернет жүйесіне қосылған мектептер 800-ден астам.

Өкінішке орай, Қазақтелеком мәліметтеріне қарағанда интернет жүйесіне қосылғанмен, көптеген мектептерде ғаламдық жүйеде жұмыс жасалмайтыны анықталған.

Педагогтардың ақпараттық-коммуникативтік мәдениетін өркендетуге қатысты зерттеу еңбектер санаулы. Десек те, ақпараттық мәдениет қалыптастыру және қоғам өзгерісіне қарай оны бұзып, басқаша өркендету сияқты қызмет ешбір еңбекте қарастырылмай келгені өкінішті. Бұндай сүбелі проблема үлкен көкейкесті мәселені туғызып отыр. Аталған көкейкесті мәселе шешілмесе де, педагогикалық ғылым кеңістігінде ақпараттық коммуникациялық технологиялар саласында зерттеу жұмыстарын жүргізген бірқатар ғалымдарды атап өткен орынды. Олар: В. П. Тихомиров, А. П. Ершов, А. А. Кузнецов, Д. Ш. Матрос, отандық ғалымдар: Е. Ы. Бидайбеков, Ж. А. Қараев, Б. А. Қойшыбаев, электронды-педагогикалық оқулықтар мен жүйелерді жасауда Г. К. Нұрғалиева, С. С. Құнанбаева, М. К. Қойкелдиев, М. Х. Балтабаев, Г. Ахметова т.б.

Оқу үдерісі мен оны ұйымдастыру құрылымына жаңа ақпараттық технологияларды кешендеуді интеграциялау арқылы іске асыру мәселесін Б. Б. Бөрібаев, Д. М. Джусубалиева, Е. Гаевская және т.б.

Қай ғылымда болмасын: «ғылыми зерттеу қыметі» - деген тұжырымды ой тұрғанда оның үдерісіндегі қайшылықты айтпай кету мүмкін емес.

Сол себепті педагогтың ғылыми зерттеу қызметінің мәдениеті бүгінгі заманауи мүддесіне сай келуі мен оның жете, толыққанды зерттелмеуінің, тағылымдық тіректің айқындалмауының арасында қайшылық туып отыр.

Міне, педагог өзінің ғылыми-зерттеу еңбегіндегі қайшылықты анықталмаса, оның дұрыс шешілуі күмән туғызады.

Бүгінгі таңда педагог өз халқының тарихын, тегін, салт-дәстүрін, тілін білімін, адамзаттық мәдениетті, адами қасиетті мол терең түсінетін шығармашылық тұлға етіп тәрбиелеу өмір талабы, қоғам қажеттілігі. Қазақстан Республикасы Білім туралы заңында жас ұрпаққа жан-жақты білім мен тәрбие берудің мемлекеттік саясатының негізгі ұстанымдарын айқындап береді. Олар мыналар: Қазақстан Республикасының барлық адамзатының білім алуға тең құқылығы, әрбір адамзаттың интеллектуалдық әлеуетінің өркендеуі, психо-физиологиялық және жеке басының ерекшеліктері, халық үшін білімнің барлық деңгейіне кең жол ашылуы. Атап айтқанда:

- жеке тұлғаның білімділікке және дарындылыққа ырықтандыруға мүмкіндік туғызу;
- білім басқыштарының сабақтастығын қамтамасыз ететін білім беру үдерісінің үздіксіздігі;

- білім беру мекемелерінің ұйымдастырылуы-құқықтық және қызмет бағытының әр түрлілігі;
- білім берудің ізгілікті және ілгерілеушілік динамикасы;
- білім берудің құқықтық және экологиялық бағыттануы;
- білімнің зиялылық сипаты;
- оқыту мен тәрбиенің тұтастықтағы заңдылығы;
- білімнің, ғылымның және өндірістің өзара кірігуі;
- білім жүйесін ақпараттандыру және оны коммуникативтік сапада қолдану.

Білімді басқарудың демократиялық, мемлекеттік-қоғамдық сипаты және білім беру мекемелерінің дербестігін кеңейту. Яғни, Білім заңында әрбір азаматтың білім алуға құқықтығын негізге ала отырып, оқыту, тәрбиелеу, дамыту, қалыптастыру үдерісін жан-жақты қамтиды және оқыту мен қатар тәрбие жұмыстары арқылы бойға дарыту мәселелері қарастырылған.

Осы орайда жаңа ғасырдағы оқыту технологиясының өркендеу, жаңашыл білім алу жолдары мен білім жүйесінің сабақтастығы т.б. мәселелер жөніндегі педагогикалық ой-пікірлер, оның ішінде біз зерттеу нысанымызға алып отырған білім беретін мектептердегі оқыту үдерісі мен тәрбие жұмыстарының сабақтастығының озық идеясын бүгінгі білім заңына сәйкестендіре отырып пайдалану көзделді.

Қазіргі жағдайда мамандарды кәсіби даярлаудың белгілі бір деңгейдегі сапасы мен бағыты еңбек нарығында оның бәсекеге түсу қабілетінің негізгі шарты болып табылады. Маман өзінің мамандық сипаттамасымен қажеттілік құндылық ретінде өзінің кәсіпшіл қызметін ұсынушы нарықтық қарым-қатынастар объектісінің ролін атқарады. Осымен байланысты кәсіби даярлық процесінде жоспарлау, білім алу, өзінің жоғары жеке қабілеті мен танымдық қызығушылығының қалыптасуы мен қатар ақпараттық-коммуникативтік мәдениетінің өрлеу мүмкіндігі бар маман еңбек нарығында елеулі орын алуы заңдылық болып табылады. Жеке тұлғаны оқыту, білім беру, дамыту жүйесін жақсартуды талап етеді. Сол себепті еліміздің болашағын дамытатын, өркендететін мамандардың кәсіби құзыттық, тұлғалық қасиеттерін өркендету ерекшеліктеріне назар аударамыз. Маман тұлғасының қандай да ғылымды меңгеруі оның дүниетанымдық, қызығушылық, шығармашылық ерекшеліктеріне байланысты болмақ. Қазіргі жағдайда қоғамда болып жатқан өзгерістерді терең тану, оның рухани дамуының дәрежесін айқындау, халқымыздың дәстүрлі мұраларынан сусындай отырып, өзі өмір сүріп жатқан қоғамның

даму үрдісіне елеулі үлес қоса алады. Маман жеке тұлға болып қалыптасуы үшін - қоғамдық сананың, адамның тұрмыс тіршілігінің барлық түрлерінен хабардар болуы көзделеді.

Адамзаттың пайда болу тарихын түсіндіруге әртүрлі көзқарастардың бар екені мәлім. Сенім мен дүниетаным қатарласа жүрсе ғана адам санасының сапасы арта түседі. Өйткені, бұл екеуі құстың қос қанатындай адамның ең асыл қасиеттері болып табылады. Сенім терең, тиянақты ойланып айтылған идеялардың жиынтығы. Сенім жеке даманың өмірлік позициясының беріктігін анықтайды, мінез құлқын сипаттайды.

Қазіргі кезеңде- жеке тұлға мен қоршаған орта арасындағы қарама қайшылықтар мен өзара қарым-қатынастар заманы. Тұлғаның отбасылық, азаматтық құқықтық әлеуметтенуі белсенді түрде іске асырылып отырылған кезең. ХХІ ғасырдың басындағы ғылыми революциялық жалықтардың ашылуы, оның соңынан ғылыми техникалық прогресс әлемдік алаңға жаңа мәселелері алып келді. Ақпарат пен білімнің жетілдірілуі техникалық дамуына және өндірістің әр түрлі технологиясын іске асыруға мүмкіндік туғызды. Техника, технология, өндірістің дамуы мен оларды адамзаттың қарқынды қолдануы экологиялық апатқа әкелудің шегінде тұр. Адамзаттың негізгі тапсырмасы болып өзінің интеллектуалды әлеуетін өркендетуде «адамның қажеттіліктерін қанағаттандыруда» басты мақсат адамның өзінің барлық мүмкіндіктерін жүзеге асыру. Жалпы дамуды түсінудегі негізгі екі адамның өз қажетін өтеуге бағытталады және оған қалай жете алады, ол арқылы қандай нәтижеге жетеді деген сұрақтарды қанағаттандырады. Тек қана даму арқылы адам сапасы мен адамдық қабілеттіліктің өзгеруіне қол жеткізе аламыз.

Еңбек арқылы адамның деңгейі, адамгершілік, эстетикалық және ақыл-ой деңгейі дамып, жетіледі. Кәсіби еңбектің әлеуметтік мәні және құндылығы арта түседі. Кәсіби еңбек процесінде өзінің және бүкіл қоғам мүшелерінің қажеттілігін қанағаттандыру үшін адам рухани-материалдық құндылықты жасайды. Жеке адам өз күшінің шамасын және қабілетін, творчестволық қабілетін анықтайды. Неғұрлым адам өз еңбегінің қоғамдық маңызын терең түсінсе, соғұрлым оның жұмысы нәтижелі, өз басының және отбасының бағыты толыса түседі.

Маманның өзін еңбекке тәрбиелеудің жалпы міндеттері:

- психологиялық және практикалық тұрғыда даярлау;
- ұжымдық еңбек дағдыларын қалыптастыру;
- еңбек мәдениеті дағдыларын дарыту;

- ынтасын және қабілетін дамыту;
- өз еркін пайдаланып білім жиюға ырықтану.

Бұл процесс екі фактордың ықпалымен жүзеге асырылады: объективтік фактор қоғамның материалдық-техникалық базасын және жаңа қоғамдық қатынастарды жасау. Педагогтың еңбек мәдениетінің индикаторы: зерттеуді сапалы және тиімді ұйымдастыру, уақытты ұтымды пайдалану, еңбек құралдарына, түрлі материалдарға құндылықпен қарау, өзінің бастамашылдығын көрсете білу, дербестік, алдағы жұмысының кезеңдерін белгілей білу, еңбек процесін талдау және іс құжаттарын сауатты жасай білуі. Педагог өз ісінің мақсат, міндеттерінің бірі электрониканы, радиотехниканы, компьютерлерді, автоматтарды, роботтарды т.б. қолдану барлық мамандардан жоғары техникалық сауаттылықты талап етеді. Сондықтан мектепте оқыту және тәрбие жұмысының барысында оқушылардың ынтасын ғылыми-техникалық білімді игеруге бағдарлау көзделеді. Кәсіби қалыптасуындағы бағыттар – бұл әр түрлі мамандықтар және сол мамандықтардың адамға қоятын талаптары жөнінде біліммен қаруландыру. Кәсіптік білім берудің негізгі принципі оны өмірмен байланыстыру, былайша айтқанда, шұғылданатын ісі оның салалары, мамандықтар туралы түсінігін еңбектен ұштастыру. Маман тұлғасын өркендетуде олардың бейімділігін, қабілетін психофизиологиялық қасиеттерін еске алу қажет. Мамандықты саналы тандауда екі факторды еске алу:

а) білім деңгейі;

б) адамның жеке қасиеттері, қабілетін, мүмкіншілігін өркендету бейімділігінің арнайы қабілеттерінің динамикасына көңіл аудару. Мамандығын анақтауда жан-жақты зерттеу, оған кеңес беру арқылы көмек көрсету. Бұл бүкіл оқу-тәрбие жұмысының барысында үнемі бағыт-бағдар беріп отыруды қажет етеді. Кәсіптік іріктеудің мақсаты – мамандыққа жарамдылығын немесе жарамсыздығын анықтау. Ол үшін жеке адамның ерекшеліктерін, мамандыққа қоятын талаптарды да жете білген жөн. Осыған байланысты күні бұрын профессиограмма жасалады. Профессиограмма – бұл белгілі бір мамандықтың ерекшеліктерін жеткілікті бейнелеу (жазу), мұндай мәліметтер жеке адамның белгілі мамандыққа жарамдығын, психолог, физиолог және медиктердің көмегімен анықталады. Мысалы, мұғалім мамандығына жеке адамның жарамдылығын анықтау үшін оның басқа қабілеттерімен бірге көру, есту мүшелерін және сөйлеу, психологиялық жағдайы, тіл табыса білуі, есепке алу басты талаптардың бірі болып саналады.

Гуманизм мен гуманитарлық білімнен саяси, экономикалық, экологиялық, құқықтық, өнегелік, көркемдік-эстетикалық, физикалық мәдениет және т.б. негізгі тәрбиелерді бойына сіңірген мәдени тұлғаны дамыту, кең мәдени тәсілдерден туындайды. Тұлға мәселесі психологияда көбіне орталық мәселе болып табылады. Қазіргі уақытта тұлғаның психологиялық мәнін түсінудегі ізденістер аяқталған жоқ. Дәл осы тұлғаның және іс-әрекеттің құрылымы ең бірінші негізгі ғылыми зерттеу әрекетінің мәдени шеңберін анықтайды.

Кәсіби білім беретін оқу орындарындағы болашақ маманның даярлығының сапа көрсеткіші ретінде Д. В. Чернилевский мен О. К.Филатов еңбектерінде негізделген.

Нарықтық қатынастың мәнін анықтайтын өзекті түсінік - бәсеке түсінігі. Мамандардың бәсекеге түсу мүмкіндігіне сәйкес бірқатар параметрлерді бөліп қарастырайық.

- Техникалық (мамандық және мамандандыру: бағдарламаның сағаттық, пәндік, үлгілік негізгі көлемі стандартқа сәйкес даярлық деңгейі немесе оның саласының жоғарылауы мен пайдалану шекарасы, алынатын құжат т.б);

- Экономикалық (барлық шыққан шығынды есепке алғандағы маманның даярлығына жіберілетін шығын).

- әлеуметтік-ұйымдастырушылық (тұтыну құрылымының әлеуметтік есебі, яғни, бітірушілер мен жұмыс берушілердің, сол сияқты өндірісті ұйымдастырудың ұлттық және аймақтық ерекшелігі).

Педагогтың ақпараттық мәдениетін өркендетуде құқықтық мәдениет, компьютерлік іскерлік, шет тілі білімі, экономикалық мәдениет, ынтымақтастық, құрылымдық қатынасы және жүйелі ойлауға қабілеттілігі, техникалық даярлығы негізгі көрсеткіш. Кәсіби білім берудің дамуы және тұлғалық қажеттілігі төмендегідей бағыттар арқылы жүзеге асырылады:

- тұлғаның білім алу қажеттілігін қанағаттандырудағы кәсіби білім беру ролінің артуы;

- білім берудің әралуандылығының тиімді түрін іздеу және таңдау;

- оқу орындары ұсынатын қосымша білім беру қызметі саласының дамуы;

- сәйкес мөлшерлік-құқылық база және психологиялық-педагогикалық қолдауды қамтамасыз етуді іске асыру арқылы педагогтың білім алу жолына жағдай жасау;

- оқыту мен оқудың тәсілі мен жүйесін дамыту.

Кәсіптік білім беру кейде кәсіптік ақпарат деп те аталады. Кәсіптік білім беру – бұл әртүрлі мамандықтар және сол

мамандықтардың адамға қоятын талаптары жөнінде оқушылардың білімін қаруландыру. Кәсіптік білім берудің негізгі принципі оны өмірмен байланыстыру негізінде өркендету. Кәсіптік білім беру процесінде жастардың қызығушылығын, бейімділігін, қабілетін, т.б қасиеттерін еске алу керек.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Крутецкий В. А. Основы педагогической психологии. М. : Просвещение, 1972.-255с.

2 Кудайкулов М. А. Дидактические проблемы формирования основ профессионально-методических умений у будущего учителя (на материалах системы частно-методических дисциплин и педагогической практики студентов-физиков педагогических институтов): Дис. докт. пед. наук. Алма-Ата, 1975, 453 с.

3 Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии.- М “педагогика ”, 1998.

4 Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Учебник. СПб.,1960, 500 с.

5 Жұматаева Е., Қадысова Р. Ж. Қазақстан Республикасындағы білім жүйесін басқаруда білімдену инновациялық технологияларын жүзеге асыру. – Павлодар ҒӨФ «ЭКО», 2008. – 308 б.

FOREIGN LANGUAGE - IS THE ONE COMPONENTS OF MULTICULTURAL ENVIRONMENT

KAZHIKENOVA G. M.

senior teacher, S. Toraigyrov PSU, Pavlodar

ZHUMABEKOVA D. B.

student, the 9th Form, Secondary school № 4, Pavlodar

The main objective of multicultural education should be to develop a multicultural student's personality by developing the ability to cross-cultural communication. New educational programs should provide students with the opportunity to expand the boundaries of their world view, the possibility of their awareness of the relativity of opinions and judgments, to teach critical approach to the dominant ideas in society.

Means of developing a multicultural student's personality is a foreign language, which has a unique cultural, educational potential.

Foreign Language - is the one component of multicultural environment of the university, which is a means of familiarizing students to the spiritual

culture of other peoples and understanding reality through foreign language communication, a way of self-discovery and self-expression of the individual in the process of communication. Mastering a foreign language in the new educational paradigm involves the acquisition of social competence of students, i.e., ability to relate linguistic resources with the objectives and conditions of dialogue with the social norms of behavior in the process of communication with other cultures.

Students to perceive language as a means of intercultural interaction, it is necessary not only to familiarize them with the cross-cultural themes, but also need to look for ways to incorporate them into an active dialogue of cultures, so that they could learn to practice the peculiarities of the language in their new culture.

The problem of finding effective methods and techniques of teaching foreign language communication is very crucial. Training and personal development of the modern schoolboy is possible if the activities are (training, first of all) emotionally colored. As you know, motivation is of great importance in the organization of educational process of foreign language learning. It contributes to the activation of thinking, it is of great interest to perform a particular exercise.

Interest is the main driving force of cognitive activity. The strongest motivating factor is the training methods that meet the needs of pupils in the newness of the material under study and diversity of the exercises. Using a variety of non-standard methods of instruction helps to perpetuate the memory of linguistic phenomena, creating a more persistent visual and auditory images, maintaining interest and activity of students.

In today's educational programs methods and forms of teaching English in order to develop multicultural personality of students are presented. This article presents the most effective methods.

Project method can help to solve the problem of didactic and accordingly turn to the language classes in the discussion, Research Club, which solved some really interesting, practically relevant and accessible for students with problems specific cultural country and possibly on the basis of cross-cultural interaction. At these lessons subject matter should always be present.

There is a problem in the base of any project. To solve it, students need not only knowledge of the language, but also the possession of a large amount of diverse subject knowledge, necessary and sufficient to address the problem. In addition, students must possess certain intellectual, creative, communicative abilities. The former include the ability to work with information from text (highlight the main idea, to search for the required information in the foreign language text), analyze information,

make generalizations, conclusions, etc.. The ability to work with a variety of reference material. The formation of many of these skills is the aim of teaching different kinds of speech activity. By creative skills include psychologists, especially the ability to generate ideas, which require knowledge in different areas, the ability to find not one but many solutions to the problem, the ability to predict the consequences of a decision.

First of all, the ability to debate, to listen and hear the other party, to defend his point of view, backed up by arguments, the ability to find a compromise with the person, the ability to succinctly express their thoughts should be included within communication skills. Thus, for the proper use of the project method requires considerable preparatory work carried out not only in learning a foreign language, but also in the entire system as a whole. Such work should be carried out continuously, systematically and in parallel with the work on the project. Our subject is making its significant contribution to the development of multicultural student's personality.

Problem-based learning is a system of teaching methods, in which students are taught not by memorizing and remembering them as a finished product, but as a result of mental work on problem-solving and problem tasks, built on the content of the material being studied. Problem learning is used as training material injection step and the step in the process of fixing it speech practice in various stages of training students. In the discussion of theoretical and practical problems commonly used method of discussion to exchange experiences between students, to clarify and harmonize the positions of all participants, to develop a common approach to the analysis of certain phenomena, etc. ...

Experience suggests that the method improves the educational discussions and reinforces knowledge increases amount of new information, develops the ability to argue, argue, protect and defend their opinions and listen to others. The debate needs to be well organized, so you need to plan well in advance of its implementation

To increase students' interest in learning English, their activity and practical orientation in the study of theoretical problems using sessions conducted in the form of a business game. Business game - it's teaching methods simulate different situations, with the aim of teaching students decision-making. Experience shows that employment in the form of a business game greatly intensify the educational process, cause rivalry, emotional tension, promote the development of creative thinking of students taught purposefully apply existing knowledge in practice. Organization of business games in the classroom and preparation for it - a creative process, it requires commitment and my initiative, both teachers and students.

The next method of problem-based learning is an “intellectual assault.” The essence of the method of “intellectual storm” is the collective search for innovative ways to solve the problem. This method contributes to the development of dynamic thought processes, the ability to abstract from everyday conditions and restrictions, the usual views on the phenomena and processes, forms the ability to focus on a narrow actual purpose. This method is used in different ways, depending on the theme of the lesson; in its incomplete form of short-term (when the teacher brings content problematic issue in class and appealed for help to the students by organizing intellectual workout in class and others.), or being careful preparation for “intellectual assault” and carried out in full.

Of interest are the methods that encourage active intellectual activity and encourage students to expressing their views in English. One of these techniques in the communicative methods of communication is a communicative task. Communicative task is a goal set in the specific conditions of communication, from which it is clear who, what, to whom, under what circumstances and why says. Communicative tasks used in intensive technique, help bring students beyond purely educational activity due to a pre-determined role. Situation, plus the role of verbal behavior control students.

To the knowledge of other cultures is increasingly used printed material. Reading - is an independent form of speech activity that provides a written form of communication. It is one of the main places on the use, availability and importance, since it is based on reading skills development occurs and speaking and writing. Talking about the relationship of reading with other kinds of verbal activity, I want to draw attention to the following. First of all, reading is associated with a letter, because and reading, and writing are a graphics system language. When learning a foreign language is necessary to consider and develop them in conjunction. Reading is associated with listening, because at the heart of both is perceptive and intellectual activity associated with perception, analysis and synthesis. Reading is also connected with speaking. Loud reading (or reading aloud) is a “controlled speaking.” Silent reading is an internal listening and pronunciation of internal simultaneously.

Thus, the problem of finding effective methods and techniques of teaching foreign language communication is very crucial. Training and personal development of the modern student possible if the activities (training, first of all) emotionally colored. Using a variety of non-standard methods of instruction helps to perpetuate the memory of linguistic phenomena, creating a more persistent visual and auditory images, keeping the interest and activity of students.

REFERENCES

- 1 Буланкина, Н. Е. Полиязыковсе информационно-образовательное пространство личности: Методология. Проблемы. Технология / Н. Е. Буланкина. Новосибирск: Изд-во НИПКиПРО, 2000. - 200 с.
- 2 Джуринский, А. Н. Поликультурное воспитание: сущность и перспективы развития / А. Н. Джуринский // Педагогика. — 2002. — № 10. С. 93-96. 9. Кунанбаева С. С. Современное иноязычное образование: методология и теории. Алматы, 2005. – С. 112–114.
- 3 Садыкова, Л. Р. Поликультурное воспитание: принципы, функции, содержание, способы / Л. Р. Садыкова // Вестник ТИСБИ. Казань. - 2005. -№2.-С. 129-132.
- 4 Степанов, П. Формирование мультикультурной позиции личности: предпосылки, основания, условия / П. Степанов, Д. Григорьев // Воспитательная работа в школе. 2003. - №3. - С. 9-15.
- 5 Якиманская, И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. — М: Сентябрь, 1996. — 96 с.

ДАРЫНДЫ ОҚУШЫЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ЖҮЙЕСІ ТУРАЛЫ

КАКИМОВА Г. Д., ЗИКЕНОВА А., ОРАЛХАНОВА А. М.
мұғалімдер, №39 жалпы білім беретін мектебі, ШҚО, Семей қ.

Елбасы өзінің «Қазақстан -2030» жолдауында «Оқушыларды шығармашылық жағынан дамыған жеке тұлға ретінде тәрбиелеу керек, ұлттық мінез-құлық, биік талғампаздық, тектілік, білімділік, ұлттық намыс қасиеттерін сіңіріп қалыптастыру керек» деп баса айтқан болатын. Білім беруді қайта құру мұғалімге үлкен міндет жүктеп отыр. Ол жас ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие беру, тұлғаның заман талабы мен ағымына сай қалыптасуына ықпал ету.

Білімді даралап, саралап берудің басты бағыттарының бірі-дарынды, талантты балалар мен жасөспірімді оқыту. Негізгі мақсат- оқытуды оқушының қабілетіне қарай саралау, даралау, оқытудың дамытушылық қызметін іске асыру, оқытуды адамның тәжірбилік іс-әрекеті мен қоршаған ортамен байланыстыру, білім мазмұнын ізгілендіру.

Ерекше зейінділік, күрделі де терең ақыл –ой жұмысына әрқашанда өзін тәуір еткенге ұмтылудың табандылыққа ұласуы, демалыспен есептеспей, қажымай талмай еңбек ету – дарынды

балалардың басты ерекшеліктері. Оларды баулып, қамқорлыққа алу баршамызға ортақ міндет. Өйткені таланттар қай кезде де, қандай қоғамның болса іздесе таптырмайтын ұлттық рухани байлығы екендігі баршамызға мәлім [1.15 с.].

Дарындылық- қабілеттердің жоғары деңгейі. Дарындылық зеректілігімен, қабілеттілігімен дамып отыратын үздіксіз үрдіс. Дарындылық- адамның белгілі бір істі орындауға бейімділігі мен ыңғайлығын білдіретін даралық қасиет, психологиялық ерекшелік.

XXI ғасырда көптеген өркениетті елдерде дарынды және талантты жас жеткіншекті анықтау, қолдау және дамыту жөнінде ғылыми және қолданбалы жұмыстар жанданады. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында мемлекеттік саясат негізінде ең алғаш рет «Әр баланың қабілетіне қарай интеллектуалдық дамуы жеке адамның дарындылығын таныту» сияқты өзекті мәселелер енгізіліп отырғаны белгілі.

Елбасының 1996 жылғы 24 мамырдағы №3002 Қаулысына сәйкес «Дарынды балаларға арналған мектептерді мемлекет тарапынан қолдау және дамыту жөніндегі» Қазақстан Республикасының білім, денсаулық сақтау және мәдениет министрлігімен ізденбелі-қолданбалы зерттеулер жүйесі «Дарынды балалар мен жастарға білім беру мен тәрбиелеу жүйесін іске асырудың ғылыми-әдістемелік негіздері» бағдарламасы жасалды.

Қазіргі таңда елімізде дарынды балалармен белгілі бір ұйымдық- педагогикалық тәжірибе жинақталған. Дарынды балалар мен жастарды айқындау және оқыту жұмысына республикада жұмыс істеп келе жатқан жаңа типтегі білім беру мекемелері: гимназиялар, лицейлер, гимназиялық және лицейлік сыныптар бар мектептер, әр түрлі пәндерде тереңдетіп оқытатын білім беру мектептері мен сыныптары, авторлық және жекеменшік мектептер өз үлестерін қосуда.

Дарынды балалар әр түрлі, бір-біріне ұқсамайды. Дарынды баланы байқамау мүмкін емес, көпшіліктің ортасында ол өзінің іс-әрекетімен, бейімділігімен, қабілеттілігімен бірден көзге түседі. Дарынды балаларды қалай тануға болады? Белгілі зерттеуші Н. С. Лейтес қабілетті балалардың 3 категориясын анықтап берді [3.34-36 с.].

Бірінші категория – ой - өріс қабілеті ерте жастан байқалған оқушылар.

Екінші категория – жеке бір іс-әрекет түрі мен белгілі бір мектептегі ғылым түріне қабілеттілігімен көзге түскен оқушылар.

Үшінші категория – дарындылық күш – қажырымен ерекшеленетін оқушылар.

Дарындылықты анықтауда сан түрлі әдістер мен тәсілдер қолданылады. Оқушы бойындағы дарындылықты анықтау үшін психологиялық диагностикалар, (әдістемелер тесттер, сауалнамалар, эксперимент зерттеуі) т.б. қажет.

Дарындылық диагностикасы балалардың қабілеттілігін бағалауға негіз бола отырып, оларды саралауға мүмкіндік беретін қызметті атқарады. Сондықтан балалар дарындылығының диагностикасында әдістерді таңдау мен қолдануда педагогикалық жағынан аса мұқият болған жөн. Диагностика үрдісін жүзеге асырушы педагогтар мен психологтарға ғылыми принциптерді жетекшілікке алып, балалар дарындылығын бағалау құралдарын өте мұқият таңдау қажет. А. Савенков дарынды балаларды анықтаудың келесі принциптерін ұсынды:

1. Кешенді бағалау принципі.

Баланы зерттеу жан-жақты және кешенді болуы керек. Баланың интеллектуалдық қабілеттілігінің даму деңгейінен басқа психо-физикалық қасиеттері мен құбылыстарының мүмкіндігінше кең аймағын зерттеуіміз қажет. Зерттеуші үшін баланың шығармашылық қабілеттілігінің дәрежесін, психо-әлеуметтік және физикалық даму деңгейін зерттеу маңызды бола бастайды.

Кешендік бағалау принципіне тікелей қатынасы бар бағалаудың сапалы жақтарында есте ұстау қажет. Бұл арада бала психикасының құрылымындағы жеке функциялары мен қабілеттерінің даму деңгейінің сәйкестілігін анықтау туралы сөз болып отыр.

2. Ұзақ мерзімдік принцип.

Балалар дарындылығының деңгейін анықтау мақсатында жүргізілетін диагностикалық зерттеулердің бір уақыттық шара болуы мүмкін емес. Бұлай жасауға осы мәселенің теориялық жағынан қарастырылу деңгейі ғана емес, сонымен қатар осы үрдістің әдістемелік жағынан қамтамасыз етілу деңгейінде мүмкіндік бермейді.

Дарынды балалар мектеп бағдарламасын жылдам меңгереді. Зеректік, байқағыштық қасиеттері жоғары болады. Олардың көпшілігі өз уақыттарын шығармашылық жұмыстарға арнайды. Дарын өкілдерінің қуат- қабілетінің шарықтайтын шегі болады. Мұндайда олардың санасы барынша өткірленіп, мейлінше айқындалады, бақылампаздағы онан сайын арта түседі.

Дарынды оқушыларды іздеу пәндік олимпиадаларды, білгірлер турнирін, ғылыми ұйымдар ұйымдастырылуда. Сонымен қатар

республикалық ғылыми-практикалық «Дарын» орталығының құрылуымен жандана түсті.

Дарынды оқушымен жұмыстың негізгі мақсаты- олардың шығармашылық жұмыста өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру.

Дарынды балалармен жұмыс жүйесі бұл жүйе- құрылымдық тұжырым, басқару теориясы ,педагогикалық үрдістің тұтастық теориясына сай балалардың, мұғалімдердің іс-әрекетін ұйымдастырудың мақсатарын, міндеттерін, мазмұнын, тәсілдерін, нысандары мен әдістерін қамтиды [4.8 с.].

Бағдарламаның мақсаты: дарынды балалар мен жастарды іздестірудің, оқыту және тәрбиелеудің негізгі стратегияларын анықтау; Қазақстан Республикасының интеллектуалды әлеуетін қалыптастырудың ортақ және үздіксіз үрдісін дамыту және қолдау; талантты жастардың әлеуметтік –мәдени қалыптасуына көмектесу

Бағдарламаның негізгі міндеттері:

- дарынды балалар мен жастарды іздеу, оқыту және тәрбиелеу жөніндегі іс-әрекетіті реттейтін құқықтық базаны жасау;
- дарынды балалар мен жастарды іздеу,оқыту және тәрбиелеу жөніндегі практикалық іс-әрекетті дамыту үшін басқару жүйесін құру;
- дарынды балалар мен жастармен жұмысжасайтын педагогикалық кадрларды арнайы дайындауды ұйымдастыру;
- оқыту үрдісінде және дәстүрлі сайыстар, пән олимпиадаларын, ғылыми-практикалық конференциялар өткізу үрдісінде дарынды балалармен жастарды айқындау мен тандаудың технологияларын жасап шығару;
- білім берудің жаңа технологияларын жасау және жүзеге асыру.

Қорыта айтқанда, адам өмірге өзіндік табиғи қасиеттерімен, қабілеттерімен келеді. Ал баланың бойындағы туа біткен қасиеттерді дамытатын –оқыту мен тәрбие. Қазақтың кемеңгер ақыны Абай Құнанбаев «адамдарды қоршаған ортадағы объективті шынайылықтың табиғи бөлігі дей отырып, балаға туғаннан білімге ұмтылу дарыны беріледі, бірақ өсе келе, ол біртіндеп бұл дарынды жоғалтады» деген болатын. Ұлы Абайдың тұжырымы бойынша, сана мен ақыл-еңбек іс-әрекеті, оқу, тәрбие үрдісінде қалыптасады. Осылай, қазақ ағартушылары қабілеттің туа біткенімен келісе отырып, жеке - тұлғаның қалыптасуында оқу мен тәрбиенің ықпалы, оқу және еңбек іс-әрекеті мен қоршаған ортаның әсері бар екендігін айтқан. Сондықтан, Елбасының осы мәселеге жіті көңіл бөлуімен елімізде жүзеге асырылып жатқан «Дарынды балалар мен жастарға

білім беру мен тәрбиелеу жүйесін іске асырудың ғылыми-әдістемелік негіздері» атты бағдарламаның мемлекеттік маңызы өте зор.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Матрос Д.Ш., Полев Д.М., Мельникова Н.Н. Управление качеством образования на основе новых информационных технологий.- Москва, 2001.-96 с.

2 Жексенбаева Ү.Б. Балалардың дарындылығын диагностикалау әдістемелік құрал – Алматы: «РАД Иал» баспасы, 2005.- 40 б.

3 Дарынды балалармен жұмыс // Қазақстан мектебі.- 2008.-№6.

4 Хеннер Е.К., Шестаков А.П. Информационно-коммуникационная компетентность учителя: структура, требования и система измерения // Информатика и образование, №12, 2004. – С.5-9.

БИОЛОГИЯ ПӘНІ БОЙЫНША БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДАҒЫ ЖАҢА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

КАЛИЕВА Г. М.

биология пәнінің мұғалімі, Ұзынсу ЖОББМ, Ертіс ауданы, Павлодар облысы

Бүгінгі күні педагогикалық алаңда білім берудің жаңа моделін құраудың, сынақтан өткізу мен енгізудің ауқымды міндеттері тұр. Оның жүйесінің негізгі ұстанымдары «Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейін білім беруді дамыту тұжырымдамасында» көрсетілген.

Қазіргі кездегі қоғамдағы қайта құрулар, экономиканы дамытудағы жаңа стратегиялық бағдарламалар, қоғамның ашықтығы, оның жедел ақпараттануы мен қарқынды дамуы білім беруге қойылатын талаптарды түбегейлі өзгертті. Әлемнің жетекші елдерінің көпшілігінің білім беру жүйесі білім берудің мақсатын, мазмұны мен технологияларын оның нәтижесіне қарап бағалайтын болды. Білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды – машыққа қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке – ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, жылдам өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүру және жұмыс істеу болып табылады.

Қазіргі заманғы сабаққа қойылатын негізгі талап – оқытылатын материалдың мазмұны өмірмен байланысты болуы, ғылыми

шындықты көрсетуі және сол ғылымның қазіргі заманғы даму дәрежесіне, ал оқыту әдістері – дидактиканың ең жаңа жетістіктері дәрежесіне сәйкес болуы [1].

Қазақстан Республикасы 2010 жылға дейінгі білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында «Орта білім берудің мақсаты – қарқынды өзгертіп отырған дүние жағдайында игерілген терең білімнің, кәсіби дағдылардың негізінде еркін бағдарлама алуға, өзінің іс - әрекеттерін жұмылдыруға, өзін - өзі дамытуға және өз бетінше дұрыс, адамгершілік тұрғысынан жауапты шешім қабылдауға қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру» екендігі атап көрсетілген. Бұдан оқытудың мазмұны мен құралдарына, әдіс – тәсілдеріне ұйымдастыру формасына өзгерістер енгізу қажеттілігі туындайды. Ол үшін тиянақты, әрекетті және берік білім алуға мүмкіндік беретін тиімді оқыту құралдарының мазмұны қайта ой елегінен өткізілуі тиіс. Себебі, олар қоғамдағы ақпараттар ағымының жедел қарқынмен артуы жағдайында оқушының аз уақыт ішінде берік, әрі әрекетті сапалы біліммен қарулануына мүмкіндік береді.

Қазіргі кезде оқыту үрдісін жоспарлаудың, қолданудың және бағалаудың жүйелі әдісі, адамдардың техникалық ресурстардың білімді игеру жолында өзара тиімді әрекет етуінің негізі ретінде жаңа педагогикалық технологиялар түрлері көбейе түсуде. Сондықтан жаңа педагогикалық технологиялардың ішінен өз қажеттісін таңдап алу - әр мұғалім үшін жауапты да іскерлікті қажет ететін іс. Бес бағытқа бағдарланған елуге жуық технологиялар ғылыми түрде негізделген. Оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруда сын тұрғысынан ойлау технологиясын сабақ беру үрдісінде қолдану өте тиімді жолдардың бірі. Бұрынғы әдетке айналған оқу үрдісінде мұғалімге басымдылық роль берілсе, ал қазіргі технологияларда оқушы белсенділік көрсетуі тиіс, оқушыны оқытпайды, ол өздігінен оқып білім алуы керек. арқылы оқушы өз қажеттігін біліп, өз жолын таңдап, жетістікке жетуге мүмкіндігі бар. Ал, мұғалім әрбір оқушыны жеке қызығуын және қабілеттерін ашуға көмектеседі.

Оқушының іс - әрекеті көптеген мінез-құлық параметрлерімен (іс-әрекет сипаты, жеке интеллектуалды дамуы, сөйлеу мәдениеті, өз бетінше жұмыс істеуі, жауапкершілігі, еркімен ұсыныс жасауы, т.б) бағаланады. Әрбір оқушы басқа оқушымен салыстырылмайды, керісінше дамуына қарай өзімен-өзі салыстырылады. Оқушылардың өз нәтижелерін бағалай білуге үйренуі аса маңызды. Сонда баға оның жіберген қатесіне берілген жазалау емес, қайта жеткен жетістігіне берілген мадақтау, қызығуы мен қажетін көтермелеу құралына айналады [2].

Сын тұрғысынан ойлау бағдарламасының түпкі мақсаты: білімге құштар, ой өрісі еркін дамыған, ашық қоғам азаматын тәрбиелеу.

Ұстанатын қағида:

- Оқушымен оқытушы арасындағы тепе-теңдік жағдай, екі тұлға да үйренушілер, үйретушілер; Оқушымен оқытушы арасындағы өзара сыйластық,, бір-бірінің үйренудегі және үйретудегі көмегінің маңыздылығы;

- Оқушыны өз пікірін білдіруге жетелеу және оның пікірін құрметтеу;

- Оқушының ойлау, талдау, іздену қабілеттерін арттыру;

- Сабақта шешуші роль атқаратын оқытушы емес, керісінше оқушы екені туралы пікір қалыптастыру;

Әрбір оқушыны білім дәрежесін басқа оқушымен салыстыру емес, оқушының кешегі нәтижесін, бүгінгі және ертеңгі нәтижелерімен салыстыру арқылы даму динамикасына мониторинг құру.

Сабақ кезеңдерінде қолданылатын стратегия: Оқушылардың таным белсенділігін «іске қосып», одан туындаған ойды шешуге бағыттау үшін, сол ойдың белгілі бір жақтары болуы керек және шығармашылық іздестіруге, ойлануға итермелейтін бастапқы мәліметтер болуы тиіс. Топтастыру (кластер) стратегиясында мәтіннің мәнін білдіретін бірліктерін жекелеп, белгілі бір ретпен сатылаған түрде сызбанұсқалық бейнелеу. Әртүрлі жазулар арқылы оларды категорияларға біріктіріп, ерекше бөлініп орналастыру арқылы кез – келген нәрсені есімізде сақтаймыз.

Мысалы: «Жасуша» сөзін естігенде көз алдына не елестейді? Алдымен әр оқушы өз ойымен дәптерге жазады, жұппен, топпен талдайды. Әр топпен бірнеше сөздерді тақтаға жазып, соңынан оны топтайды. Жигсо стратегиясын қолдануда мәтіннің көлемі үлкен, күрделі, ғылыми тұрғыда болуы керек. Себебі қарапайым мәтін болса, оқушылар тәжірибелік топсыз ақ өздері оқып тіпті жаттап алып айтып береді. Түртіп алу жүйесі (инсерт) - оқушыларға дайын мәтін беріледі, оқып отырып “білетінім сәйкес келмеді”, “мен үшін жаңа” деген бөліктері бар кестені оқушылар толтырады. Кестені толтырып болған соң оқушылар топпен өзара пікір алмасады. Түсініксіз жерін мұғалім түсіндіреді немесе кітапханадан, ақпарат құралдарынан іздеуге үйге тапсырма береді. Оған адамға аз таныс, әрбіреуін қызықтыратын академиялық мәтіндер, энциклопедиялық сипаттағы, яғни құбылыстар жайлы мәліметтер алуға болады. Педагогикалық теория тек қана мұғалімнің әдістемелік шеберлігімен және осы шеберлікті шындай түскендігімен ғана шын күшіне ие бола алады.

Сондықтан оқушылардың ынтасын арттыруға арналған әдістемелік құралдардың жүйесімен амалдары әр оқытушының оларды іс жүзінде асыруын, игеруін және оған сай болатын іскерлікті керек етеді.[3]

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Кукушкин В.С. Современные педагогические технологии. Начальная школа. Пособие для учителя. (Серия “ Учение с увлечением”). – Ростов н/Д: изд-во “Феникс”, 2004.- 384 с.
- 2 Подласый И.П. Педагогика начальной школы: Учебное пособие .- М.: Гуманит. Изд.центр ВЛАДОС, 2000.- 400 с.
- 3 Ш.Т.Таубаева, С.Н.Лактионова Педагогическая инноватика как теория и практика нововведений в системе образования.- Алматы, Научно-издательский центр “Ғылым”, 2001 г., 296 с.

ФОРМИРОВАНИЕ ОСОЗНАННЫХ И ДЕЙСТВЕННЫХ ЗНАНИЙ, МОТИВАЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ

КАШИНА Н. А.

учитель начальных классов, СОПШЭН № 36, г. Павлодар

«Образование - это то, что большинство получает.. и немногие имеют»

К. Краус

В современном быстроменяющемся мире человек вынужден учиться в течение всей жизни. Одним из условий успешного самообразования является сформированность ключевых компетенций, о чём сказано в концепции модернизации современного образования.

Центральное место в перечне ключевых компетенций занимает читательская компетенция (является одной из составляющих коммуникативной компетенции). Содержание образования в течение жизни будет меняться, поэтому важнее вооружить ребёнка умением учиться, чем информацией, которая неизбежно забывается. Это не значит, что школа не должна давать знания, но приоритеты должны быть изменены, так как стандартами заложен элемент познавательной компетенции как «способность учиться всю жизнь» [2, 26с].

Важным показателем компетентной личности является способность к переносу, умение применить навыки, приобретённые в процессе решения одной задачи, к решению другой.

Выбор данной темы для осуществления педагогической деятельности не случаен. Акцент на такой вид деятельности школьника и учителя, как работа с текстом, имеет своё объяснение.

Во - первых, это выдвижение приоритетных направлений в обучении, закреплённых в государственных нормативно - правовых документах.

Во - вторых, неутешительные результаты международных исследований достижения учащихся PISA (2012 год), согласно которым казахстанские школьники по читательской грамоте заняли 63- юю позицию среди участников 65 стран. Хочется верить, что участие Казахстана в PIRLS (2016 год), Международном исследовании по изучению качества чтения и понимания текста учащимися начальной школы, принесёт нашей стране более высокие результаты [4, 8с].

В - третьих, в выборе темы доклада сыграли свою роль не только вынужденные требования действительности, но и некоторый имеющийся опыт собственной педагогической деятельности.

Чтение является средством приобретения новых знаний, необходимых для дальнейшего обучения. Учащиеся, которые не научились читать или плохо умеют это делать, не могут успешно приобретать знания, ведь процесс школьного обучения всегда предполагает самостоятельную работу детей, прежде всего работу над книгой. Недостаточное овладение учащимися техникой чтения, а главное умением понять прочитанное, будет сопровождаться серьёзными трудностями в учебной работе, которые, как правило, приводят к неуспеваемости.

Несмотря на то, что проводимые в начальной школе диагностические срезы подразумевают оценку сформированности навыка чтения не только посредством скоростного критерия (количество слов в минуту), но и посредством оценки понимания прочитанного, всё же на практике первый критерий является основным.

Техника чтения, о которой мы заботимся в начальной школе, считается сложившейся, а чтение как полноценная деятельность, как культурная ценность, не складывается.

Между тем современная мировая практика ориентирована на критерий понимания текста. Качество чтения - умение осмысленно читать.

Преимущество подготовленных по чтению детей перед остальными сказывается на успеваемости по другим предметам - письму, математике, познанию мира.

Таким образом, хорошая подготовленность по чтению обуславливает и более высокую успеваемость по всем остальным предметам, т. к. облегчает усвоение материала.

Неуспеваемость - это несоответствие подготовки учащегося учебным требованиям содержания образования [6, 57с]. Неуспеваемость выражается в том, что ученик имеет слабые навыки чтения, письма, счёта, слабо владеет интеллектуальными умениями анализа, обобщения, сравнения, абстрагирования.

Достаточный уровень интеллектуального развития ребёнка - необходимое условие усвоения определённой суммы знаний. Основным источником приобретения знаний - чтение. Плохой навык чтения часто служит причиной неуспеваемости учащихся по другим предметам. Недостатки в чтении не только затрудняют понимание читаемого, но и вызывают в детях нелюбовь к учению, в результате чего задерживается умственное развитие ребёнка.

Поэтому, если:

- проводить целенаправленную работу по обучению технике чтения;
- применять в учебно - воспитательном процессе разнообразные виды работы по формированию смыслового компонента навыка чтения;
- помочь учащимся овладеть читательской деятельностью;
- знакомить со способами чтения;
- тренировать в овладении способами смысловой обработки текста;
- развивать интеллектуальные умения и навыки;
- использовать в работе по совершенствованию качества чтения упражнения, направленные на развитие чёткости произношения, вырабатывающие внимание к слову и его частям, развивающие оперативную память ;
- формировать умения работать с текстом (умение подобрать к каждому заголовку соответствующую часть текста, умение определять смысловую структуру текста, выявлять связи смысловых частей через схемы, рисунки, умение понимать текст на разных уровнях: предметное содержание, факты, события, общее содержание, скрытую мысль, основную мысль);
- то повысится качество чтения, что позволит детям учиться успешно в средних и старших классах при увеличении объёма информации;
- достаточно высокая техника чтения позволит освоить учебный материал по всем предметам;
- появится возможность пробудить средствами чтения гражданские чувства и активное отношение к окружающей действительности у

учащихся, так как точная, грамотная и выразительная речь в различных ситуациях общения, грамотное письмо, владение разными видами чтения - признаки образованности, определяющие общественную и профессиональную деятельность человека.

Чтение - сложный процесс. Основными функциями его является:

- речевое общение;
- закрепление и развитие навыков правильной речи;
- усвоение исторического и общественного опыта;
- эмоциональное воздействие на личность;
- формирование положительных человеческих качеств;
- стимулирование мыслительной деятельности (под мыслительным процессом принято понимать следующие операции: сравнение, анализ, синтез, абстрагирование, обобщение) [5, 396с].

Существует много видов работы над текстом на уроке чтения (как правило, педагоги используют лишь малую толику их). Все они, в той или иной мере, способствуют формированию осознанного беглого чтения, которое повышает уровень познавательной активности обучающихся.

В своей педагогической практике пользуюсь следующими видами работ:

- чтение всего текста; чтение текста с целью деления на части и составления плана; чтение по готовому плану; чтение сокращённого текста - дети не читают предложения или слова, которые можно опустить - подготовка к сжатому пересказу; чтение цепочкой по предложению; чтение цепочкой по абзацу; чтение с целью нахождения подходящего отрывка к рисунку; чтение с целью нахождения отрывка, который поможет ответить на вопрос; чтение самого красивого места в тексте; нахождение по данному началу или концу предложения всего предложения; нахождение предложения или отрывка, отражающего главную мысль текста; чтение с целью нахождения в тексте 3 (4, 5...) выводов; установление путём чтения причинно - следственных связей; чтение по ролям с целью наиболее точной и полной передачи характеров героев; чтение по ролям диалога, исключая слова автора; нахождение и чтение образных слов и описаний; нахождение и чтение слов с логическим ударением; вычленение слова из текста к предложенной схеме; кто быстрее найдёт в тексте слово на определённое правило; нахождение в тексте самого длинного слова; нахождение двух-, трёх-, четырёхсложных слов; нахождение в тексте и чтение сочетаний: местоимение + глагол и т. п.; чтение с пометками непонятных слов;

нахождение и чтение в тексте слов, близких по значению данным (слова записаны на доске); заявленное чтение; возвращающееся чтение; свободное чтение [1, 142с].

Многолетняя практика показывает высокую эффективность метода орфографического чтения. В основе орфографического чтения лежит артикуляционная память, точнее, вид моторной памяти. Она проявляется по-разному: зависит от врождённых особенностей и от степени тренировки органов речи, от индивидуального темпа движения речевых органов. Всё это учитывается при проведении тренировочных упражнений.

При орфографическом чтении подключается ещё один вид памяти - слуховая. Первичная - артикуляционная, а слуховая - выполняет роль связующего звена. Орфографическое чтение отличается от орфоэпического тем, что каждое слово произносится так, как пишется, и тем самым остаётся в памяти речевого аппарата. Чем раньше учить орфографическому чтению, тем легче оно усваивается, и тем быстрее появляются положительные результаты.

Дети легко осваивают орфографическое чтение и хорошо отличают 2 вида чтения: Читай, как пишем, и читай, как говорим [3, 28с].

Орфографическое чтение можно начинать с любого текста и на любом уроке. Хороший результат в развитии скоростного и осознанного чтения дают следующие упражнения: чтение с повтором; чтение методом ритмических фиксаций; чтение методом ритмических скольжений; чтение с помощью «плавающего» листа бумаги; чтение по кругу; чтение текста через слово; чтение строчек наоборот по словам; поочерёдное чтение слов слева направо и справа налево; чтение перевёрнутого текста.

Осваивать все вышеперечисленные виды упражнений можно на спецкурсах, призванных углублять знания по предметам.

Хочется отметить, что сформированность навыка чтения напрямую связана с уровнем успеваемости и учебной мотивации учащихся. В результате активной и целенаправленной работы по формированию читательской компетенции происходит рост качества чтения, снижается количество ошибок в диктантах и других письменных работах, происходит повышение уровня качественной успеваемости учащихся в целом.

В заключение хочется отметить, что начальная школа не может стоять в стороне от перемен, происходящих не только в технике, науке, производстве, но и в сознании человека. Необходимо помочь учащимся преодолеть инерцию своего мышления, сложившиеся

стереотипы, приобрести уверенность в своих силах. Чтение же как вид речемыслительной деятельности оказывает воздействие на формирование личности и интеллекта, на интересы и познавательные потребности, духовную среду человека, на качество его подготовки к будущей профессиональной деятельности.

Учитель начальной школы должен помочь своим воспитанникам учиться успешно и интересно. Сформированная коммуникативная компетенция обеспечит учащимся возможность в среднем звене школы посредством чтения овладеть основами наук, развить речь, помочь расширить общий читательский кругозор, сформировать читательский вкус, нравственную, эмоциональную и интеллектуальную культуру.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Введенская Л. А., Павлова Л. Г., Чихаев В. П. Культура и техника речи. Таганрог, 1995 г.
- 2 Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно - целевая основа компетентностного подхода в образовании. М. : ИЦ ПКПС, 2004 г.
- 3 Оморокова М. И. Совершенствование чтения младших школьников. М. АРКТИ, 2001г.
- 4 Официальные данные Национального центра образовательной статистики и оценки Министерства образования и науки РК.
- 5 Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Питер, 2002 г.
- 6 Цейтлин В.С. Неудачность школьников и её предупреждение. М, 1977 г.

РОЛЬ ПОЛИЯЗЫЧИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ШКОЛЬНИКА КАК ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ ЛИЧНОСТИ

КАШКИМБАЕВА К. К.

учитель русского языка и литературы, СОПШДО №17, г. Павлодар

СМАГУЛОВА К. Ж.

учитель английского языка, СОПШДО №17, г. Павлодар

ЖАКИЯНОВА Г. К.

учитель казахского языка и литературы, СОПШДО №17, г. Павлодар

Современное казахстанское общество сегодня характеризуется общественной модернизацией и стремлением к мировым интеграционным процессам, где ведущую позицию в процессе

модернизации занимает образование. Известно, что только то общество может успешно развиваться и гармонично вписаться в ряд ведущих стран мира, которое сумеет создать для своих граждан достойные условия приобретения качественного и современного образования.

Президент страны Н.А. Назарбаев поставил достаточно высокую планку перед национальным образованием. Образование должно стать конкурентоспособным, высококачественным, таким, чтобы выпускники казахстанской школы могли легко продолжить обучение в зарубежных вузах. Внедрение в учебно-воспитательный процесс общеобразовательной школы обучения на трех языках - это, безусловно, значительный шаг вперед в направлении реализации Концепции развития образования Республики Казахстан до 2017 года, одной из базовых компетенций которой являются трехязычие, евразийская поликультурность, коммуникативность и технократичность.

В основных положениях Концепции говорится о необходимости качественным владением иностранным языком выпускника современной школы, - это назревшая жизненная необходимость, поскольку интенсивные темпы и уровень развития науки и техники в мире требуют свободного владения иностранными языками для более качественного и полноценного получения необходимых теоретических и практических знаний, умений и навыков. Эти положения уже успешно реализовываются в школах, где обучение ведется на казахском, русском и английском языках. Это способствует выработке коммуникативных навыков учащихся. Кроме того, обучение на трёх языках, и, как следствие, владение ими практически в совершенстве, будет способствовать приобщению учащихся к культуре и традициям разных народов.

Трехязычие – это необходимость, о которой говорил в своем Послании Глава нашего государства. Повсеместный перевод делопроизводства на государственный язык требует глубоких его знаний, интеграция Казахстана в мировое пространство – знания английского, а русский необходим как язык межнационального общения.

А это есть ни что иное, как формирование полиязыковой личности.

Полиязыковая личность – это активный носитель нескольких языков, представляющий собой: личность речевую – комплекс психофизиологических свойств, позволяющих индивиду осуществлять речевую деятельность одновременно на нескольких языках; личность коммуникативную – совокупность способностей к вербальному поведению и использованию нескольких языков

как средства общения с представителями разных лингвосоциумов; личность словарную- совокупность мировоззренческих установок, ценностных направленностей, поведенческого опыта, интегрированно отраженных в лексической системе нескольких языков.

В свою очередь, полиязычное образование – это целенаправленный, организуемый, нормируемый триединый процесс обучения, воспитания и развития индивида как полиязыковой личности на основе одновременного овладения несколькими языками как «фрагментом» социально значимого опыта человечества, воплощенного в языковых знаниях и умениях, языковой и речевой деятельности, а также в эмоционально-ценностном отношении к языкам и культурам.

На поликультурное развитие ребенка, решение нравственно – духовных задач направлена работа всех педагогов. В своей работе мы руководствуемся следующим: «Кто бы ты ни был по национальности, по профессии, по статусу, ты живешь в Казахстане, и чтобы возвысить мысли и дела своего государства, ты должен научиться говорить языком его предков, понимать, знать и мыслить в разрезе лучших традиций и обычаев коренного народа». Слагаемыми многоязычия должны явиться родной язык, который закрепляет осознание принадлежности к своему этносу, казахский язык как государственный, владение которым способствует успешной гражданской интеграции, русский язык как источник научно-технической информации, иностранный и другие неродные языки, развивающие способности человека к самоидентификации в мировом сообществе.

Проанализировав соответствующую научную литературу, законодательные акты в области языка и образования, изучив учебную документацию школ можно выделить и сформулировать следующие противоречия и проблемы:

- потребностью общества в полиязыковой личности и отсутствием соответствующей системы полиязычного образования как процесса ее подготовки в условиях обучения;
- осознанием необходимости разработки системы полиязычного образования и недостаточностью ее нормативно-правового и научно-методического обеспечения;
- сложность и большой объем предлагаемого учебного материала;
- неумение детей в век развитых технологий самостоятельно вести поиск
- дополнительной информации, а порой даже нежелание их читать не только дополнительную, но и обязательную литературу.

Для реализации этого в рамках общеобразовательной школы был разработан поэтапный план его внедрения:

Первый этап - изучение данной проблемы на основе нормативных документов, научной, методической литературы, ресурсов Интернет; накопление и сбор материала по проблемам совершенствования языкового образования, обобщение инновационной работы педагогов в области обучения родным, неродным и иностранным языкам;

Второй этап – разработка и проведение уроков как английского языка, так и ряда интегрированных уроков, а также внеклассных мероприятий по внедрению полиязычия;

Третий этап - обобщение и систематизация результатов исследования, внедрение в учебный процесс полученных результатов на основе рекомендаций коллег в целях совершенствования работы в данном направлении.

Понимание роли языков в современном мире с особой остротой ставит вопрос о результативности обучения языкам и повышении уровня языковой подготовки учащихся. Концепция развития образования в Республике Казахстан направлена на качественное обновление форм и методов подготовки профессиональных кадров, квалификационно отвечающей общемировым стандартам. Большое внимание при этом уделяется полиязычному образованию, которое рассматривается как действенный инструмент подготовки молодого поколения к жизнедеятельности в условиях взаимосвязанного и взаимозависимого мира.

Одной из задач школы является приобщение подрастающего поколения к универсальным, глобальным ценностям, формирование у детей и подростков умений общаться и взаимодействовать с представителями соседних культур и в мировом пространстве. Наряду с казахским языком, имеющим статус государственного, и русским – языком межнационального общения, важным средством общения выступает иностранный язык.

Главная цель, стоящая перед учителями и учениками школы, – это развитие поликультурной личности, способной на социальное и профессиональное самоопределение, знающей историю и традиции своего народа, владеющей несколькими языками, способной осуществлять коммуникативно-деятельностные операции на трех языках во всех ситуациях, стремящейся к саморазвитию и самосовершенствованию.

Важнейшей из проблем полиязычного образования является качественная подготовка педагогических кадров, поэтому в школе

проводятся занятия по изучению казахского и английского языков для учителей; внедряются интегрированные уроки и внеклассные мероприятия, традиционно на казахском и русском языках проводятся педагогические советы, совещания при директоре, методические советы и заседания методических объединений. На сегодняшний день в школах нашего города осуществляется раннее обучение английскому языку, а также его углубленное изучение в старших классах. Обучение осуществляется по учебникам нового поколения. Опыт показывает, что раннее и углубленное изучение иностранного языка в школе целесообразно.

Важное место при этом отводится прикладным курсам, элективным курсам и курсам по выбору для учащихся профильных старших классов по соответствующим запросам учащихся, которые их выбирают. Раннее обучение английскому языку - одна из ступеней в развитии полиязычной личности. На первой ступени обучения у учащихся закладываются основы грамотности, формируется словарный запас. В 2013-2014 учебном году введено раннее изучение английского языка. Организованы занятия групп продленного дня по языковым дисциплинам для дальнейшего развития навыков владения языками. В практике работы пришкольного лагеря созданы профильные отряды для углубленного изучения языков, изучения родного языка.

Проводятся тестирования, школьные консультации по предметам, пробные тестирования, подготовка учащихся на каждом уроке по наиболее сложным аспектам грамматики и лексики. Непосредственно самими учителями школы разрабатываются поуровневые тестовые задания для всех параллелей.

В рамках школы учителя совместно с администрацией проводят недели филологии, где учащиеся 2-11 классов презентуют свои творческие работы (видеопроекты, стенгазеты, плакаты, презентации, рисованные фильмы и т.д.), учителя показывают открытые уроки, а также внеклассные мероприятия в виде КВНов, тематических калейдоскопов, викторин, различных игр и другое. Совместно с учителями таких дисциплин, как казахский язык, русский язык и литература, информатика, география проводятся интегрированные уроки.

Итак, языковая политика Казахстана выдвигает «разумную трансформацию языковой культуры на основе равноправного использования трех языков: государственного, межнационального и международного общения» и позволяет нам осуществлять постепенное вхождение в мобильный межкультурный мир.

Главная цель, стоящая перед учителями и учениками школы, – это развитие поликультурной личности, способной на социальное и профессиональное самоопределение, знающей историю и традиции своего народа, владеющей несколькими языками, способной осуществлять коммуникативно-деятельностные операции на трех языках во всех ситуациях, стремящейся к саморазвитию и самосовершенствованию.

Владение казахским, русским и иностранным языками становится в современном обществе неотъемлемым компонентом личной и профессиональной деятельности человека. Все это в целом вызывает потребность в большом количестве граждан, практически и профессионально владеющих несколькими языками и получающих в связи с этим реальные шансы занять в обществе более престижное как в социальном, так и в профессиональном положении. Разумное, грамотное и правильное внедрение трехязычия даст возможность выпускникам наших школ быть коммуникативно-адаптированными в любой среде.

Поликультурное образование в Республике Казахстан на сегодняшний момент является одним из главных направлений в системе средне – специального и высшего образования. Именно образование является важнейшим этапом в процессе формирования и развития поликультурной личности, этапом, когда осознанно формируются основные ценности и жизненные принципы. Именно полиязычие способно предоставить школьнику благоприятную среду, обеспечивающую гармоничное сочетание развития гуманистических общечеловеческих качеств личности с возможностью полной реализации его национально-культурных, этнических потребностей.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Конституция Республики Казахстан.
- 2 Закон РК «Об образовании» от 07.06.1999 № 389 - Алматы: Юрист, 2007.
- 3 Государственная программа развития образования в РК до 2010 г. от 11.10.2004 г. № 1459 – Алматы: Юрист, 2007.
- 4 Энциклопедический словарь. Туймебаев Ж.К.: Астана, 2008.
- 5 Авт. Ахметова М.А. – ИЯ в школе, № 2, март-апрель 2007 г., стр.56-58.

СОЦИАЛЬНАЯ СЕТЬ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ПРОСТРАНСТВО

КОВАЛЕВ Р. М.

магистрант, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

На сегодняшний день одной из наиболее распространенных форм Веб 2.0-приложений являются социальные сети (от англ. social network). Социальная сеть (далее – СС) – это структура узлов социальных объектов (людей или организаций), между которыми устанавливаются социальные связи, взаимоотношения [1, с.80]. Несмотря на то, что термин «социальная сеть» был впервые озвучен ещё в 1954 году, своё распространение он получил благодаря соответствующим Интернет-сервисам, поддерживающим разнообразные форматы коммуникации между пользователями, которые развились в последние годы. В контексте Интернета СС представляет собой веб-ресурс, где человеку после регистрации даётся возможность заполнить анкету, благодаря которой потом будут устанавливаться межпользовательские связи.

Возможно ли использование социальной сети в педагогических целях, может ли обнаружить там что-то профессионально интересующее его учитель? Имеет ли смысл педагогу регистрироваться в социальной сети или это исключительно приватное пространство личного общения, игра, забава?

В качестве примера СС мы будем рассматривать самый популярный русскоязычный сервис ВКонтакте (далее – ВК) (<http://vkontakte.ru>). Попробуем рассмотреть феномен ВК с педагогической точки зрения. В этой СС зарегистрировано большое количество школьников. По этой причине для педагогов открывается обширное поле для анализа: ученик сам представляет себя, свою личность, интересы, жизнь. В привычном формате коммуникации «учитель-ученик» в основном довольствуются лишь внешней, формальной, фактологической информацией (статистика, записи в классном журнале и т.д.) об ученике, спровоцировать учащегося на диалог о себе непросто. Здесь же доступен постоянный, изменчивый по времени (что особенно любопытно) диалог подростка с миром, который он учится вести в самых разных формах. Очевидно, что для поиска контактов с учащимися, для понимания их внутреннего мира, увлечений информация, которую они предоставляют в социальной сети, – интереснейший материал для мониторинга и анализа. Что может быть подвергнуто психолого-

педагогическому анализу на основе типовых элементов профиля ВК? Начнем с формальных данных:

Пол, семейное положение, день рождения, родной город, политические взгляды, религиозные взгляды, моб. телефон, дом. телефон, ICQ, веб-сайт.

Можно отметить отдельные моменты, которые могут помочь учителю при анализе этого блока профиля: ВК имеет функцию «Календарь», благодаря чему друзья могут видеть дни рождения друг друга и поздравлять с праздником. Помимо этого, на странице у пользователя есть функция напоминания. Если пользователь не указывает свою дату рождения – в «Календаре» и в напоминаниях она отображаться не будет. Зачастую так поступают пользователи-интроверты, люди, не стремящиеся привлечь внимания к себе. Возможно также, что это сей факт является показателем конфликта – внешнего или внутреннего. Ученик может просто бояться, что укажет день своего рождения – и не получит поздравлений в свой адрес. Страх игнорирования заставляет его скрыть эти данные. В связи с этим отсутствие даты рождения в профиле пользователя может для учителя стать сигналом существующих у ребенка проблем – внешнего или внутреннего свойства.

При указании «родного города» его формулировка может заметно отличаться от формального названия до вольной его интерпретации. В данном аспекте идет не только обозначение места проживания, но и, с одной стороны, отношение к своему городу, с другой – форма самопозиционирования, например, эпатажная или культуроориентированная. Ещё одним любопытным штрихом является наличие или отсутствие средств связи на странице (домашний или мобильный телефоны, ICQ – средство быстрой связи в Интернете, с помощью которого можно передавать сообщения, вести диалог в реальном времени). Это, аналогично наличию либо отсутствию информации о дне рождения, можно считать свидетельством определенных личностных особенностей или особенностей поведения подростка. Разумеется, мы нельзя утверждать, что наличие или отсутствие тех или иных элементов индивидуального профиля на странице учащегося должно обязательно что-то «обозначать». Суть здесь заключается в другом. Возникает такая ситуация, когда ребенок начинает вызывать у взрослых (родителей, преподавателей) тревогу: что-то происходит, возможно, усложняются отношения с ровесниками и педагогами, конфликты с родителями, неудачи в учебном процессе, агрессивность. Понятно, что подросток находится в

кризисной ситуации – и в этом случае его профиль в любой социальной сети может дать взрослым необходимую информацию для анализа, что очень актуально, так как в сложных кризисных ситуациях дети далеко не всегда доверяют старшим. Одним из наиболее говорящих элементов личной страницы является изображение, часто называемое аватаром. Очевидно, что избираемый пользователем визуальный образ (фотография, рисунок или предмет) обладает повышенной значимостью (из огромного множества изображений надо выбрать «самое мое») и определенно несет в себе некую информацию, которая тоже может интерпретироваться педагогом. Аватар может дать принципиально важную психологическую информацию, однако стоит еще раз подчеркнуть, что прямое истолкование данной информации может привести к неправильным выводам. Тем не менее, некоторые из подходов к интерпретации все же можно обозначить. Во-первых, интересно посмотреть на фотографию как на декорацию: в каких интерьерах, в каком облике сделана фотография. Это вполне может стать интерпретируемым материалом: если подросток размещает свой портрет в процессе какой-то деятельности, то её он считает для себя важной, она – часть его самого (занятия спортом, туризм, чтение, выступление на сцене и пр.) С данной точки зрения можно также рассмотреть и место, отображенное на аватаре (дом, школа, на природе) и попытаться сделать осторожный вывод о том, какое жизненное пространство ученик воспринимает как свое личное. По крайней мере, реальное ли это пространство (дом, школа) или придуманное (чужая машина). Вполне возможно, что педагогические выводы, которые можно сделать относительно самопрезентации через фотографию профиля, связаны в первую очередь с уважительным отношением к той деятельности или к тому пространству, с которыми подросток себя идентифицирует. Однако, нужно отметить, что эти наблюдения все же более актуальны для мужской половины, потому как представительницы женского пола уделяют больше внимания тому, как они выглядят на фотографии. В связи с этим фактом фотография может быть выбрана в качестве аватара не по причине самоидентификации человека с местом или с деятельностью, а просто потому, что девушка сама себе на этой фотографии очень нравится. Кстати, интересно уделить внимание частоте смены аватаров. Частая смена фотографий на странице, как правило, свидетельствует о том, что ее владелец озабочен проблемами внешности, примеряет на себя разные образы, хочет нравиться знакомым, ищет максимально выигрышный для себя ракурс. Благодаря этому можно выделить еще

одну доступную для анализа деталь на странице пользователя – его фотоальбомы. ВК дает возможность своим пользователям размещать на странице фотографии (раздел «Фото»). Просматривая страницы людей подросткового возраста, можно достаточно часто (прежде всего у девушек) встретить альбомы, посвященные себе. Примеры их названий – «Самолюбование», «It's me», «Себе, любимой», «Я» и пр. – свидетельствуют о том же, о чем и частые смены фотографий профиля – о желании нравиться, о серьезной озабоченности внешностью. Понимая эту особенность личности подростка, учитель будет бережен от некоторых профессиональных ошибок, когда его замечания (пусть даже справедливые) по поводу внешнего вида учеников могут ранить и обидеть их, могут спровоцировать конфликты. Зная некоторые особенности детей, можно те же замечания подать деликатнее, точнее, аккуратнее. Так или иначе, не надо забывать о том, что одна деталь сама по себе, как правило, не несет какого-либо определенного значения, но если внимательно просматривать страницу, то можно столкнуться с повторением неких смыслов, деталей, настроений, эмоций – а это уже можно считать основанием для каких-то выводов. Любой результат, любые выводы сами по себе имеют всего лишь статус предположения, которое необходимо проверить другими способами, подтвердить или опровергнуть другими результатами. Это важно, чтобы избежать однозначных, односторонних трактовок.

Блок «Личная информация» может быть заполнен владельцем как полностью, так и частично. Здесь предметом анализа для учителя может выступать не только содержание анкеты, но и список пунктов: оставленные без внимания пункты, вероятно, не представляют интереса/значимости для подростка [2, с.176]. Полный перечень пунктов этого блока: *Деятельность *Интересы *Любимая музыка *Любимые фильмы *Любимые телешоу *Любимые книги *Любимые игры *Любимые цитаты *О себе

Деятельность. Сама формулировка здесь может вызвать иронию при заполнении. Это

и наблюдается при анализе юношеских профилей («Да нет вроде», «Бездеятельность... это гораздо интереснее», «все больше конструктивная»). Предельно часто можно встретить понимание деятельности как синонима работы для взрослых («учусь»). Однако самые любопытные описания получаются, когда заполняющий понимает деятельность как увлечение, то, чем он живет и интересуется. Тогда в этом списке можно увидеть «организовываю поездки», «тащусь от рассматривания

Google Earth», «танец живота» и т.д. Содержание данного пункта обычно пересекается с написанным в Интерессах. Пункт Интересы представляет собой тематический перечень того, чем подросток увлечен, но в то же время действительный интерес вызывает форма предъявления своих вкусов. Зачастую интересы представлены по принципу «всего понемногу»:

- Фотография, кино, книги, путешествия, сноуборд, гитара, автомобили, музыка, художественная гимнастика и так далее.

Часто указание интересов дается намеренно лаконично. Под этим может значиться как простое нежелание много расписывать, так и определенная скрытность ученика:

- интересуюсь почти всем; очень интересные; всего и не перечислить и др. Весьма забавно выглядят описания интересов у подростков, отличающихся повышенной эмоциональностью. Видимо, иногда таким образом проявляется не только поэтичность натуры, но инфантилизм и разбросанность. Чаще всего данные записи предельно многословны, неконкретны и небрежно написаны.

- обожаю танцевать, люблю петь, но жалею уши окружающих, поэтому чаще пою без голоса :), люблю на запотевшем стекле оставлять отпечаток ладошки или рисовать сердечки), попадать в неловкие ситуации, а потом краснеть, гулять, отдыхать, ничего не делать, читать интересные книги, смотреть интересные фильмы, хорошие мультики, спать весь день и не спать всю ночь, пересматривать по 100 раз фотографии в фотоальбомах, а не на компе, и прочее. Нельзя сказать, что это можно считать достаточно информативным пунктом, скорее он передает не конкретику увлечений, а эмоциональную составляющую: по тому, как сформирован этот перечень, можно сделать вывод не только о векторе развития подростка, но и увидеть его психологическое состояние [3]. Здесь же отмечают характерный момент: в пунктах Интересы и Деятельность упоминания школы встречаются нечасто. Совершенно очевидно, что школа в интересах ребенка занимает отнюдь не значимое место. Симптоматичный знак!

Интересный материал для анализа представляют разделы «Любимые книги» и «Любимые цитаты». Сегодня повсеместно встречается утверждение, что современные дети не читают. ВК свидетельствует, что это не совсем так. Круг их чтения – это фэнтези, популярные и широко разрекламированные книги. Интересен также круг цитат, которые подростки размещают на своих страницах. И здесь важны не только тема или ценностная

позиция, обозначаемые через цитаты, но прежде всего культурный контекст, эти цитаты порождающий. Под этим понимают, что это не только фрагменты, созвучные душевному состоянию и нравственным представлениям, но и то культурное окружение, которое ребёнок идентифицирует как «свое».

Еще один значимый сервис ВК – «Группы». Это один из главных инструментов, позволяющих устанавливать горизонтальные межпользовательские связи: находить друзей, единомышленников, общаться по конкретной тематике [4]. Перечень групп, участником которых является подросток (для детей в основном характерно одновременное участие в десятках групп), также становится своеобразным портретом их личности.

Какие же преимущества, открываются перед педагогом при использовании социальных сетей в учебном процессе, кроме психолого-педагогического анализа? В этом вопросе выделяют следующие пункты [5, с.274]:

- Благодаря реализации потребностей учащихся к коммуникации и стремлению жизни в коллективе сверстников повышается их мотивацию к обучению.
- Коммуникативное пространство СС позволяет выстроить неформальное общение между учителем и учащимися, что позволяет педагогу лучше узнать обучающегося
- Высокий уровень взаимодействия преподавателя и учеников способствует непрерывности учебного процесса. Дискуссии на тему теоретических вопросов курса или проектных работ школьников/студентов выходят за рамки классно-аудиторных занятий, что повышает эффективность обучения.
- Мультимедийность коммуникативного пространства предельно облегчает загрузку и просмотр в виртуальной учебной группе видео- и аудиоматериалов, интерактивных приложений.

Очевидно, что подростковая активность в СС – не только детская забава, недостойная педагогического наблюдения и рефлексии. Перед нами мощный инструмент, который при определенном взгляде и умении пользоваться интерпретационными ключами позволяет нам видеть и понимать, чем живут ученики, дают возможность заглянуть в их мир. На данном этапе развития общества мы получили средство, благодаря которому появляется возможность видеть предпосылки для установления контакта с учеником, налаживания диалога, а также для предупреждения сложных, конфликтных ситуаций.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Использование Интернет-технологий в современном образовательном процессе. Часть II. Новые возможности в обучении. – СПб, РЦОКОиИТ, 2008. С. 80-90.
- 2 Патаракин, Е.Д. Социальные взаимодействия и сетевое обучение 2.0. - М., 2009 - 176 стр.
- 3 Хуторской, А.В. Дистанционное образование школьников и современные интернет-технологии. Интервью на «Радио Свобода», 2005 - www.khutorskoy.ru/be/2005/1116/index.htm
- 4 Пока тридцатилетние ищут одноклассников, молодежь уже «В Контакте» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.romir.ru/news/res_results/619.html (дата обращения: 03.05.2010).
- 5 Алмаева В.В. Виртуальные социальные сети как составляющая современного образовательного пространства В.В. Алмаева // Сборник матер. Всерос. науч.-практ. конф. «Развивающие информационные технологии в образовании: использование учебных материалов нового поколения в образовательном процессе» («ИТО-Томск-2010»). – Томск, 2010. – С. 271–275.

ПРАКТИКО–ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД К ПРОЦЕССУ УПРАВЛЕНИЯ В ШКОЛЕ (ИЗ ОПЫТА ПРОХОЖДЕНИЯ КУРСОВ РУКОВОДИТЕЛЕЙ)

КОПЫЛЬЦОВА Н. В.

заместитель директора по НМР, СОПШЭН №36, г. Павлодар

Вот и подошла к концу шестимесячная практика в школе? Многое удалось сделать, что-то мы будем продолжать делать, научившись работать по-новому, чему-то будем ещё учиться, потому что правильно говорят: «Век живи – век учишься». «Времена меняются, и мы меняемся вместе с ними», - гласит пословица. Смотри на девять месяцев назад, понимаешь, что уже невозможно работать по-старому. Чувствуешь в себе силы, и столько хочется сделать, чтобы в твоей школе всё получилось. Курсы повышения квалификации и практика научили меня понимать свою лидерскую позицию в школе, распределять лидерство, быть в курсе последних инноваций в системе образования, понимать факторы, влияющие на культуру всей школы, понимать и владеть технологией планирования высоких ожидаемых результатов,

понимать значимость совместной работы с родителями, понимать цель сетевого сообщества школ.

Работая над темой «Эффективное использование работы в группе и формативное оценивание как средства повышения мотивации учащихся», нашей команде лидеров, куда вошли администрация, сертифицированные учителя, руководители методических объединений и творческие педагоги, удалось реализовать на практике план развития школы №1 и 2. Если в школе будет правильно распределено лидерство, если команда лидеров, включая учащихся и родителей, будут нацелены на положительные результаты и при этом проявлять интерес, то всё, что запланировано, будет успешно реализовано. В нашей школе планы развития школы 1 и 2 успешно реализованы. Почему? Ответ прост, потому что школьное лидерство, о котором я уже говорила, поддержала ключевые идеи программы, потому что, работая сообща и слаженно, совместно обсуждая и корректируя планы работы, мы пришли к итоговым результатам. Какие приоритеты плана развития школы 2 мы выбрали? Учителя сумеют создать коллаборативную среду, реализовывать в своей деятельности основные принципы групповой работы, использовать формативное оценивание. Ученики общаются в коллаборативной среде, активно взаимодействуя друг с другом, работая в группах. Результатами и критериями успеха мы взяли следующие аспекты: ученики умеют работать в группе, понимают принципы значимости работы в группе в условиях сотрудничества, знают и применяют правила работы в группе, проявляют эмоционально положительное отношение к обучению, умеют анализировать, давать формативную оценку. Учителя умеют создавать коллаборативную среду, формировать группы, знают и применяют правила работы в группе на практике, оценивать результаты учащихся, использовать формативное оценивание, стимулировать мотивацию к учёбе, использовать новые подходы в преподавании предметов, владеют навыками саморегуляции, обладают навыками рефлексии. Какие направления мне, как лидеру, показались важными, и я отразила их в плане развития школы 2: саморазвитие, развитие школы, работа сетевого сообщества, коучинги и менторинг. Почему именно эти направления: наверно потому что это самые главные составляющие, без которых невозможно реализовать план развития школы и внести изменения в собственную школу. После того, как мы согласовали критерии успеха и приоритеты, мы приступили к плану реализации через тот перечень мероприятий, которые обозначили в плане и сгруппировали по направлениям. С мая по ноябрь мы выполняли те действия, которые вели

к изменениям, подкрепляя всё это доказательствами – фотоматериалами, протоколами, планами, наблюдением, анкетированием, решали проблемы и проводили внутреннюю эвалюацию школы. В процессе решения проблемы – низкой мотивации некоторых учащихся лицейских классов – учителям-предметникам и классным руководителям была оказана поддержка со стороны более опытных коллег-лидеров. Вся работа была построена таким образом, чтобы поддержать команду лидеров, участвующих в процессе развития, ориентированного на ученика. Эвалюация школы позволила проверять прогресс, проверять наличие успеха, вести мониторинг. Так как проблема, которую мы выявили в результате аудита, была связана с лицейскими классами, то были проведены коучинг-сессии для учащихся и родителей лицейских классов.

Коучинг «Лидер в школе сегодня, завтра» заставил меня задуматься, что мы, педагоги, плохо знаем проблемы наших учащихся. Мне понравилось, как ребята работали в группе, высказывали свои точки зрения, доказывали правоту. Было видно, что они любят свою школу и хотят, чтобы в ней происходили изменения в лучшую сторону. Ценными мне показались темы для обсуждения и сами постеры, которые представили ребята, демонстрируя школу будущего. Доказательством того, что занятие прошло успешно, были создание кластера «Позитивные изменения в школе» и формативная оценка мероприятия.

Коучинг «Я – лидер» для родителей задумывался схожим по своему проведению, чтобы была возможность сравнить высказывания и мнения детей и родителей. Посмотреть, схожи ли проблемы и пути решения. Опыт проведения данного мероприятия позволил сделать вывод о том, что такие занятия нужны. Родители отметили, что в школе много происходит нового и что это положительно сказывается на детях и учебно-воспитательном процессе: на уроках стала преобладать работа в группах, мнения ребят стали ценны. Круглый стол «Успешная школа», проведённый учителем 1 уровня, позволил собрать коллег, учащихся и родителей для совместного сотрудничества. Шесть шляп, которые использовала на своём занятии педагог, активизировали работу. Данное мероприятие научило учащихся слушать и анализировать. Проведение ряд коучинг-сессий в школе убедило в необходимости такой работы. Если раньше мы думали, что коучинги – это те же семинары, то сейчас изменили свою точку зрения. Важностью нашего открытия является то, что в коллективе учащихся, педагогов и родителей появился интерес к происходящему,

повысилась мотивация к учёбе и работе. А мотивированные поступки обязательно должны принести положительные результаты.

Спрашивая ребят лицейских классов о том, почувствовали ли они изменения в школе, они отвечают: «Да»! Им были предоставлены равные условия участвовать в мероприятиях, быть активными, проявлять креативность, творчески мыслить. Наблюдение за учащимися лицейских классов, устный опрос, эссе «Что мешает мне учиться» позволило также услышать мнение учеников и понять правильность выбранных направлений в развитии школы.

Проведя повторное анкетирование (вопросы были взяты из предкурсовых заданий для учеников и задавались тем же учащимся), анкета содержала 4 утверждения, мы получили следующее:

Учитель на уроке ставит ясные цели. (61% опрошенных согласны с утверждением).

Во время урока представлены различные задания для выполнения. (67%).

Вас побуждают работать самостоятельно. (59%).

Получить хорошую отметку очень важно. (71%).

Сравнивая ответы на вопросы, полученные в ходе первого аудита и в конце практики, видна положительная динамика: 1. Было 42%, стало 61%. 2. Было 48%, стало 67%. 3. Было 58%, стало 59%. 4. Было 50%, стало 71%. Результаты вопроса «Вас побуждают работать самостоятельно» не изменились, значит есть, над чем работать дальше.

Нам удалось максимально вовлечь в реализацию плана весь коллектив школы. Весь коллектив мы разбили на семь фокус-групп, определили коучей по обучению по семи модулям, разработали коучинги и запланировали проводить их раз в месяц с октября по апрель. Если судить по тем коучингам, которые уже прошли, то нужно сказать, что коллегам понравилось участвовать, и они хотят продолжить обучение.

Таким образом, в течение семи месяцев несертифицированные учителя будут обучаться по семи модулям, а также консультироваться у педагогов, которые прошли уровневые курсы, выступая в роли наставников. Учителя, прошедшие курсы первого уровня, проводят коучинги, используя разные формы проведения: круглые столы, семинары, мастер-классы. Для чего мы организовали такую работу в школе? Чтобы умело управляя персоналом и поддерживая профессиональное развитие учителей, обеспечить высокую мотивацию и результативность учащихся школы. Для меня, управленца, было важно при посещении уроков наблюдать

за учащимися, посмотреть все ли задействованы и вовлечены, нет ли скучающих учеников, как учитель оценивает, организует работу в группах. На уроке я имела возможность подходить к ребятам и наблюдать за их работой в группе: умеют ли они распределять лидерство, роли в группе, защищают наработки группы, считаются с мнением всех. Работа в группе научила ребят трудиться, распределять роли, отстаивать свою точку зрения и уважать чужое мнение. Использование новых подходов повысило мотивацию учащихся к учёбе. Беседы с учащимися и педагогами позволили мне быть в курсе дел, понимать, как реализуется план, что получается, а что нет. Учителя, обмениваясь между собой мыслями, узнали различные способы формативного оценивания, некоторые учителя посчитали нужным снимать свои уроки на камеру, чтобы потом проводить рефлексии урока и спланировать новый урок, избегая прежних ошибок, вовлекая в урок максимально всех учеников.

РОЛЬ ИНТЕГРИРОВАННЫХ УРОКОВ В РАЗВИТИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

КОЩЕГУЛОВА Б. Б., ТУСУПЖАНОВ К. О.
Назарбаев Интеллектуальная школа, г. Павлодар

Интегрированный урок—одно из новшеств современной методики. Эта технология смело вторгается в непоколебимые школьные программы и связывает на первый взгляд несовместимые предметы. Он весь пронизан межпредметными связями и предлагает учащимся знания многих областей науки, искусства, культуры, а также реальной повседневной жизни.

По виду—это межпредметная связь, которая на первоначальных этапах познавательной деятельности, играет роль побуждающего стимула;

По уровню— это инновационная технология, представляющая собой высокую форму воплощения межпредметной связи на качественно новой ступени обучения.

По форме— это технология, позволяющая:

– решить проблему разобщённости предметов, что даёт возможность устанавливать связи между понятиями и определять их практическую направленность;

– исключить повторы в учебных дисциплинах;

-углубить изучение материала без дополнительных временных затрат;

-повысить творческий потенциал обучающихся;

-расширить информационную ёмкость урока интенсивность.

Целостное, синтезированное, систематизированное восприятие изучаемых по той или иной теме вопросов способствует развитию широты мышления.

Углублённость изучения.

Более глубокое проникновение в суть изучаемой темы способствует развитию глубины мышления.

Актуальность проблемы, или практическая значимость проблемы.

Обязательная реализация рассматриваемой проблемы в какой-то практической ситуации усиливает практическую направленность обучения.

Альтернативность решения.

Новые подходы к известной ситуации, нестандартные способы решения проблемы, возможность выбора решения данной проблемы способствуют развитию гибкости мышления, развивают оригинальность мышления.

При планировании и организации таких уроков учителю важно учитывать следующие условия:

1) В форме интегрированных уроков целесообразно проводить обобщающие уроки, на которых будут раскрыты проблемы, наиболее важные для двух или нескольких предметов, но интегрированным уроком может быть любой урок со своей структурой, если для его проведения привлекаются знания, умения и результаты анализа изучаемого материала методами других наук, других учебных предметов.

2) В интегрированном уроке из нескольких предметов один является ведущим.

3) Чаще всего, интегрированные уроки являются спаренными и проводятся учителями совместно. Возможна разнообразная интеграция учебных предметов.

Структура интегрированных уроков отличается от обычных уроков следующими особенностями:

-предельной четкостью, компактностью, сжатостью учебного материала;

-логической взаимообусловленностью, взаимобязанностью материала интегрируемых предметов на каждом этапе урока;

-большой информативной ёмкостью учебного материала, используемого на уроке.

Преимущества интеграции на уроке:

1. Мир, окружающий детей, познается ими в многообразии и единстве, а зачастую предметы школьного цикла, направленные на изучение отдельных явлений этого единства, не дают представления о целом явлении, дробя его на разрозненные фрагменты.

2. Интегрированные уроки развивают потенциал самих учащихся, побуждают к активному познанию окружающей действительности, к осмыслению и нахождению причинно-следственных связей, к развитию логики, мышления, коммуникативных способностей. В большей степени, чем обычные, они способствуют развитию речи, формированию умения сравнивать, обобщать, делать выводы.

3. Форма проведения интегрированных уроков нестандартна, увлекательна.

-Использование различных видов работы поддерживает внимание учеников на высоком уровне, что позволяет говорить о развивающей эффективности таких уроков.

-Они снимают утомляемость, перенапряжение учащихся за счет переключений на разнообразные виды деятельности, резко повышают познавательный интерес, служат развитию воображения, внимания, мышления, речи и памяти школьников.

4. Интеграция дает возможность для самореализации, самовыражения, творчества учителя, способствует раскрытию способностей его учеников.

-Интеграция является источником нахождения новых фактов, которые подтверждают или углубляют определенные выводы, наблюдения учащихся в различных предметах.

-Интегрированные уроки дают ученику достаточно широкое и яркое представление о мире, в котором он живет, о взаимопомощи, о существовании многообразного мира материальной и художественной культуры.

-Результаты интегрированного обучения и его значение

1) способствует развитию научного стиля мышления учащихся;

2) даёт возможность широкого применения учащимися естественнонаучного метода познания;

3) формирует комплексный подход к учебным предметам, единый с точки зрения естественных наук взгляд на ту или иную проблему, отражающую объективные связи в окружающем мире;

4) повышает качество знаний учащихся;

5) повышает и развивает интерес учащихся к предметам естественно-научных дисциплин.

Перспективы развития интегрированного обучения:

-Практика работы показала плодотворность интеграции и выявила перспективы дальнейшего развития и совершенствования такого подхода к обучению.

-Интеграция - необходимое условие современного учебного процесса, её возможная реализация в рамках какой-либо школы была бы переходом этой школы на новый уровень ее развития.

Наверняка опыт проведения интегрированных уроков есть у каждого учителя. И хоть это требует большой подготовки, эффективность таких уроков довольно высока. Взаимосвязь двух учебных дисциплин в рамках 40 минут должна выглядеть гармонично и быть понятной ученику.

Интегрированные уроки являются мощными стимуляторами мыслительной деятельности ребёнка. Дети начинают анализировать, сопоставлять, сравнивать, искать связи между предметами и явлениями.

Интеграция – это чрезвычайно привлекательная форма урока для учащихся. Дети более подвержены утомляемости, которую вызывает однообразие. Другой, непривычный ход урока побуждает его интерес и стимулирует активность.

Интегрированные уроки зачастую сопровождаются открытиями и находками. Это в каком-то смысле, научная деятельность. Особая ценность этого явления в том, что роль исследователей выполняют ученики.

Помимо вышечисленного, уроки такого типа как нельзя лучше раскрывают творческий потенциал педагога. Это не только новый этап в профессиональной деятельности учителя, но и замечательная возможность для него выйти на новый уровень отношений с классом.

ЛИТЕРАТУРА

1 Арефьева Г.Я. «Интегрированные уроки география, биология, экология, ОБЖ, химия» // География в школе.-2002.-№ 3. -С. 70.

2 Знагирова Л.Н. «Открытый интегрированный урок биологии и географии»//Биология в школе.-2007.- № 4.-С. 41.

3 Ливанский В.М. «Ресурсный подход становления интегрированного школьного и внешкольного образовательного пространства // Завуч. -2006г.-№5. - С. 118.

4 Максимова В.Н.» Междисциплинарные связи в процессе обучения . Москва. «Просвещение» 1988.

АКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ ЗНАНИЯ СТУДЕНТОВ

КОЩЕГУЛОВА Г. Б.
ПГПИ, г. Павлодар

Каждому человеку, вступающему в этот сложный и противоречивый мир, необходимы определенные навыки мышления и качества личности. Умение анализировать, сравнивать, выделять главное, решать проблему, способность к самосовершенствованию и умение дать адекватную самооценку, быть ответственным, самостоятельным, уметь творить и сотрудничать – вот с чем ребенку необходимо войти в этот мир. И моя задача так построить процесс обучения, чтобы помочь раскрыться духовным силам ребенка. Я понимаю, мне как учителю необходимо не только доступно все рассказать и показать, но и научить моего ученика мыслить, привить ему навыки практических действий. Этому могут способствовать активные формы и методы обучения.

Появление и развитие активных методов обусловлено тем, что перед обучением встали новые задачи: не только дать учащимся знания, но и обеспечить формирование и развитие познавательных интересов и способностей, творческого мышления, умений и навыков самостоятельного умственного труда. Возникновение новых задач обусловлено бурным развитием информации. Если раньше знания, полученные в школе, техникуме, вузе, могли служить человеку долго, иногда в течение всей его трудовой жизни, то в век информационного бума их необходимо постоянно обновлять, что может быть достигнуто главным образом путем самообразования, а это требует от человека познавательной активности и самостоятельности. Познавательная активность означает интеллектуально-эмоциональный отклик на процесс познания, стремление учащегося к учению, к выполнению индивидуальных и общих заданий, интерес к деятельности преподавателя и других учащихся. Под познавательной самостоятельностью принято понимать стремление и умение самостоятельно мыслить, способность ориентироваться в новой ситуации, находить свой подход к решению задачи, желание не только понять усваиваемую учебную информацию, но и способы добывания знаний; критический подход к суждениям других, независимость собственных суждений. Познавательная активность и познавательная самостоятельность - качества, характеризующие интеллектуальные

способности учащихся к учению. Как и другие способности, они проявляются и развиваются в деятельности. Рассматривая различные определения, можно резюмировать, что активные методы обучения – это способы активизации учебно-познавательной деятельности студентов, которые побуждают их к активной мыслительной и практической деятельности в процессе овладения материалом, когда активен не только преподаватель, но активны и студенты [8 с. 30]. Преподаватель не должен быть направлен на изложение готовых знаний и контроль за их воспроизведение. Задача преподавателя - самостоятельное овладение студентами знаний в процессе активной познавательной деятельности. В основе активных методов лежит диалог, как между преподавателем и студентами, так и между самими студентами. В процессе диалога развиваются коммуникативные способности, умение решать проблемы коллективно, развивается речь студентов. Активные методы обучения направлены на привлечение студентов к самостоятельной познавательной деятельности, вызывают личностный интерес к решению каких-либо познавательных задач, возможность применения студентами полученных знаний. Для таких учебных занятий является важным, чтобы в усвоении знаний, умений, навыков участвовали все психические процессы, такие как речь, память, воображение и т.д.

Методы активного обучения могут использоваться на различных этапах учебного процесса:

1 этап – первичное овладение знаниями. Это могут быть проблемная лекция, эвристическая беседа, учебная дискуссия и т.д.

2 этап – контроль знаний (закрепление), могут быть использованы такие методы как коллективная мыслительная деятельность, тестирование и т.д.

3 этап – формирование профессиональных умений, навыков на основе знаний и развитие творческих способностей, возможно использование моделированного обучения, игровые и неигровые методы.

В дидактике существуют разные подходы к классификации методов обучения. В качестве отличительного признака используется степень активизации слушателей или характер учебно-познавательной деятельности.

Суть активных методов обучения, направленных на формирование умений и навыков, состоит в том, чтобы обеспечить выполнение студентами тех задач в процессе решения, которых они самостоятельно овладевают умениями и навыками. В настоящее время в процессе обучения активно используют неимитационные

методы, такие как лекции, семинары, дискуссии, коллективную мыслительную деятельность. Наиболее разработанной является такая форма обучения как лекция. В СПО часто используют лекции – дискуссии, лекции-беседы, лекции с разбором конкретных ситуаций, проблемная лекция, лекции - визуализации лекции вдвоем, лекции - пресс-конференция. Каждая из форм имеет свои положительные и отрицательные стороны. С помощью проблемной лекции обеспечивается достижение трех основных дидактических целей: 1. усвоение студентами теоретических знаний; 2. развитие теоретического мышления; 3. формирование познавательного интереса к содержанию учебного предмета и профессиональной мотивации будущего специалиста. Обычно активные методы обучения применяются в комплексе с традиционными методами, охватывают все виды аудиторных занятий со студентами. Таким образом, можно сделать вывод, что активные методы получают отражение во многих технология обучения, направленных на перестройку и совершенствование учебно-воспитательного процесса. Создают условия для формирования и закрепления новых знаний, умений и навыков. Активные методы обучения создают необходимые условия для развития умений самостоятельно мыслить, ориентироваться в новой ситуации, находить свои подходы к решению проблем, устанавливать деловые контакты с аудиторией, оказывают большое влияние на подготовку студентов к будущей профессиональной деятельности. Развиваются творческие способности, устная речь учащихся, умения формулировать и высказывать свою точку зрения, активизируется мышление. Использование преподавателями активных методов в процессе обучения способствует преодолению стереотипов в обучении, выработке новых подходов к профессиональным ситуациям, развитию творческих способностей студентов.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. М.: «Высшая школа», 1991.
- 2 Выготский Л.С. Педагогическая психология М.: «Педагогика», 1991.
- 3 Комплексная деловая игра. Под ред. Абрамова И.Г. и др. // «Мысль» М., 1991.
- 4 Кудрявцев В.Т. Проблемное обучение. М., 1991.
- 5 Маршев В.И., Лукаш Е.Н. Методы активного обучения управлению. Изд.: МГУ, 1991.

6 Матюшкин А.М. Проблемы развития профессионально-теоретического мышления. М., 1980.

7 Сборник деловых игр, конкретных ситуаций и практических задач / Под ред. Матирко В.И. М.: «Высшая школа», 1991.

ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ КАК СПОСОБ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

КРЫЛОВА Е. В.

заведующая кафедрой социокультурного туризма, ЗабГУ, г. Чита

При анализе различных видов познавательной активности, проявляющихся в обучении, профессиональной деятельности, мы обычно обращаем внимание на те, или иные разновидности когнитивных процессов, выражающихся в решении познавательных задач. При этом всегда учитывается и оговаривается необходимость обращения к личности познающего. Особую остроту эта проблема приобретает при исследовании процессов обучения в студенческом возрасте, одной из специфических возможностей которого является стремление личности к познанию себя и своих возможностей.

В психологии мышления и обучения традиционно исследуется предметная, ориентированная на внешний объект сторона познавательной деятельности. Именно этот аспект является сегодня определяющим в процессе обучения. Нельзя, однако, упускать из виду и тот факт, что познавательная деятельность реализуется личностью, и что, следовательно, углубленный анализ познавательной деятельности предполагает анализ личности познающего.

В практике высшей школы решается важная проблема – формирование готовности личности ставить и решать задачи профессиональной деятельности. Формирование таких возможностей личности включает в качестве существенно значимого звена становление и развитие не только собственно мыслительной деятельности; но и самой личности, испытывающей потребность «самоотдачи» в различных видах профессиональной деятельности.

Любой человек есть индивидуальность со всеми присущими ей особенностями. Дидакты не случайно выдвигают принцип индивидуализации и дифференциации обучения. Под индивидуализацией в дидактике понимается такая организация учебного процесса, при

которой выбор методов, приемов, темпа обучения проводится с обязательным учетом индивидуальных различий обучаемых, уровня их развития и способностей к учению. Принцип индивидуального подхода считают необходимым и методисты. Г.В. Рогова пишет, что одной из важнейших проблем технологии обучения является поиск путей большего использования индивидуальных возможностей обучаемых как в условиях коллективной работы группе, так и самостоятельной работы во внеурочное время.

Наличие психических и личностных качеств обучаемых является одним из факторов, влияющих на успешность учебной деятельности. Необходимо знать, какие именно способности важны для успешного изучения языка. Если преподаватель располагает данными, характеризующими способности обучаемых, то это поможет ему правильно организовать учебный процесс, добиться максимального дифференцированного подхода к каждому слушателю. Факторами, обуславливающими успешность деятельности при выполнении разного рода заданий, являются такие свойства личности, как направленность, уровень беспокойства, тревоги и психические процессы (память, внимание, мышление). Память человека, тесно связанная с мыслительными процессами, является средством усвоения иностранного языка. Те или иные мыслительные операции являются обязательным условием при активном усвоении, запоминании и свободном владении языковым материалом. Внимание обучаемого, т.е. направленность и сосредоточенность его сознания, на определенном объекте в процессе той или иной деятельности, обеспечивает точность и глубину понимания изучаемого материала. Знание данных о переключаемости внимания слушателей, т.е. сознательном переводе внимания с одного вида деятельности на другой, поможет преподавателю найти оптимальные пути для организации учебного процесса.

Итак, индивидуализация есть учет и способностей, и умений учиться, и личностных свойств обучаемого. Как же осуществляется учет индивидуальных способностей на практике?

Коммуникативное обучение предполагает, прежде всего, так называемую личностную индивидуализацию, и без учета личностной индивидуализации мы не используем богатейшие внутренние резервы личности.

Эти резервы включают следующие шесть свойств личности обучаемого: мировоззрение, жизненный опыт, контекст деятельности, интересы и склонности, эмоции и чувства, статус личности в коллективе. Они являются теми резервами, которые должны

использоваться преподавателем на занятии. Таким образом, личностная индивидуализация заключается в том, что приемы обучения соотносятся с указанными свойствами личности каждого обучаемого, т.е. эти свойства учитываются при выполнении упражнений и заданий.

В процессе обучения речевой деятельности личностная индивидуализация приобретает чрезвычайную значимость, ибо безличной речи не бывает, речь всегда индивидуальна. Она тесно связана с сознанием, со всеми психическими сферами человека как личности. Вот почему нельзя эффективно обучать речевой деятельности, не обращаясь к индивидуальности обучаемого.

Для реализации личностной индивидуализации следует хорошо изучить слушателей конкретной группы, их интересы, характеры, взаимоотношения, жизненный опыт, мотивационную сферу и многое другое, сведя все это в специальную схему – методическую характеристику группы, которая и используется при подготовке и проведении занятия. Сложность здесь заключается в том, что эти знания нужно использовать при определении содержания упражнений и их организации.

Не только содержание обучения, но одни и те же приемы и методы обучения по разному влияют на обучаемых в зависимости от их индивидуальных особенностей. Например, парная работа бессмысленна, если «собеседники» данной пары не питают симпатии друг к другу; бессмысленно предлагать аудитории задание – обращаться с вопросами к ученику, если речевой статус его в коллективе низок; неразумно подгонять флегматика; не стоит предлагать индивидуальное задание тому, кто по характеру общителен и любит беседу в группе и т.д.

Но как бы ни был обучаемый мотивирован и как бы ни хотел высказаться, прочесть что-то, т.е. выполнить задание, он должен прежде всего знать, как выполняется то или иное задание, уметь его выполнять. Для этого в коммуникативном обучении предусмотрена так называемая субъектная индивидуализация. Она заключается в том, обучаемых с самых первых дней учат выполнять разные виды заданий, учат учиться. Чем лучше обучаемый будет выполнять задания, тем успешнее он овладеет материалом, тем быстрее достигнет цели и наоборот, большие проблемы с учебной деятельностью у тех, кто слабо владеет навыками учебной деятельности.

Учебная деятельность так же сложна, как и всякая другая, кроме того, у каждого человека вырабатывается свой стиль деятельности.

Наша задача – научить обучаемых этой деятельности, причем научить наиболее рациональным ее приемам.

Каждый слушатель отличается друг от друга и уровнем подготовки, и работоспособностью, и фонематическим слухом, и типом, и объемом памяти, мыслительными и специальными способностями, позволяющими более успешно овладевать каким-либо видом деятельности. Не учитывать всего этого в обучении нельзя, иначе происходит расхождение группы на так называемых «слабых», «средних» и «сильных», а это весьма нежелательно ни с педагогической, ни с социальной точек зрения.

Коммуникативное обучение предполагает учет всех индивидуальных особенностей обучаемого. Этот учет реализуется в дифференцированном подходе к слушателям. В нем два варианта:

- группа получает одно общее задание, но помощь разным слушателям оказывается разная;
- разные группы обучаемых получают разные задания, которые взаимодополняют друг друга при последующем выходе на группу.

Но задача заключается не только в учете способностей, но и в целенаправленном их развитии, ведь многостороннее развитие способностей - это нормальное, полноценное выражение человеческих возможностей. Чем более развиты способности, тем эффективнее деятельность.

В последнее время, наряду с теориями, где главенствующее место занимает следование программе, учебному плану и тому, как трактует, корректирует этот план преподаватель, получили распространение теории, ориентированные на обучаемого, его интересы. Так, в январе 1981 года в Афинах состоялась международная конференция преподавателей английского языка как иностранного, темой которой было «Learner-based teaching».

Термин «Learner-based teaching» предполагает постановку обучаемого в центр внимания в учебном процессе. Само понимание того, что главную роль в обучении играет обучаемый, позволяет рассматривать проблему с нескольких сторон, а именно, с точки зрения психологии обучения, психологической структуры личности, учета профессиональных потребностей обучающегося, источников его мотивации, адекватных учебных материалов, построения курса обучения и т.д.

Каждый обучаемый – это сугубо индивидуальная личность со своим жизненным опытом, мотивами, статусом личности, наконец. Мы считаем, что преподавателю иностранного языка необходимо знать круг интересов обучаемого, его духовные потребности, прошлый опыт и как

можно полнее соотносить учебные задания с компонентами личностной подструктуры индивидуальности каждого слушателя.

Итак, индивидуализация как компонент методического содержания занятия требует от преподавателя необходимости придерживаться следующих положений:

- ведущей является личностная индивидуализация, т.е. учет при выполнении упражнений и заданий всех свойств личности каждого слушателя, что обеспечивает мотивацию и интерес к учебной деятельности;

- индивидуализация используется при обучении всем видам речевой деятельности, при выполнении всех видов упражнений, т.е. пронизывает весь учебный процесс;

- не обучив слушателей рациональным приемам учебной деятельности, нельзя ожидать успехов в их работе;

- важным аспектом индивидуализации является учет индивидуальных свойств слушателей и их постоянное развитие.

Индивидуальный подход в обучении заключается в организации такой обучающе-корректирующей деятельности преподавателя по управлению познавательной деятельностью слушателей, которая основана на учете их типологических индивидуальных особенностей и потенциальных учебных возможностей и позволяет дифференцировать помощь, оказываемую познавательной деятельности слушателей, что, в конечном итоге, обеспечивает более высокую успешность этой деятельности.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУЫ – ЗАМАНАУИ СҰРАНЫС РЕТІНДЕ

КСЕМБАЕВА С. К.

п.ғ.к., доцент, С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.

ӘЛКЕЕВА Р. С.

п.ғ.м., мұғалім, № 28 ЖОМ, Павлодар қ.

XXI ғасырда жаңа білім беру парадигмаларының енуіне байланысты күрделі тапсырмаларды шешуге қабілетті, өнімді ойлау мен белсенді қиялдауға бейім шығармашыл тұлға дамыту талабы өсе түсуде. Қазіргі кезде қоғамдағы қарқынды өзгерістер жыл сайын жаңа өмір салтын құруда. Осыған орай, әрбір адам бұл өзгерістерді дұрыс қабылдап, тиісінше, өз шығармашылық әлеуетін үнемі белсендіріп отыруы тиіс.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында білім беру жүйесінің жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған рөлі атап көрсетілсе, осы Заңның 41-бабында: «педагог қызметкерлер оқушылардың мемлекеттік білім беру стандартында көзделген деңгейден төмен емес білім, білік, дағды алуын қамтамасыз етуге, жеке шығармашылық қабілеттерінің дамуы үшін жағдай жасауға міндетті» делінген.

Педагогика және әдістеме саласы бойынша оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мәселелерін Ж. А. Қараев, С. Қ. Қалиев, Ш. Т. Таубаева, К. Ж. Қожахметова, К. Оразыханова, Б. А. Тұрғынбаева, М. М. Жанпейісова, Ә. С. Әмірова, К. М. Нағымжанова, Д. Н. Исабаева және т.б. зерттеген [1,358].

Мектеп оқушыларында әлемнің көп бейнелі жақтарын шығармашылық таным негізінде қабылдай алу қабілетін дамыту қажет. Осының негізінде интеллектуалды, креативті (шығармашылық қабілетті) ұрпақты тәрбиелеп оқыту педагогикалық психологияның маңызды мәселелерінің бірі деп білеміз. Педагогикалық психология тұрғысынан шығармашылық іс-әрекетті зерттеу, соның бір тарауы шығармашылық қабілет мәселесі - аса маңызды сұрақтардың бірі [7,4].

Әрбір жеке адамның шығармашылық қабілетінің дамуының жоғары жетістігі тек сол адамның ғана жеке басының даму көрсеткішіне ғана емес, бұл қоғам дамуына да, өркендеуіне де едәуір әсер етеді.

Шығармашылық қабілеттер бұрыннан зерттеу пәні ретінде қарастырылып жүр. Өйткені адам қабілеттері мәселесі барлық уақытта да адамдардың үлкен қызығушылығын тудырып келді.

Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мәселесін талдау ең алдымен «қабілет» ұғымының мәнін терең түсініп алуды талап етеді.

Философияда қабілеттерді «тұлғаның белгілі бір әрекетті орындауға жағдай жасайтын жеке ерекшеліктері» дей келе, олар қоғамдық-тарихи іс-әрекеттердің нәтижесінде қалыптасып, әрі қарай дамып отыратынын атап көрсетеді.

«Қабілет» ұғымына берілген психологиялық анықтамалар саны өте көп. «Қабілеттер деп әрекеттің талаптарын қанағаттандыратын және үлкен жетістіктерге жеткізетін адамның қасиеттерінің синтезін атайды». «Қабілеттер - білім алуға қажетті адамның психологиялық ерекшеліктері» - дейді А.В. Петровский.

«Қабілет - іс-әрекеттің белгілі бір түрін ойдағыдай, нәтижелі орындауында көрінетін адамның жеке қасиеті», - деп жазады академик Т. Тәжібаев.

Қабілеттердің даму мәселесін зерттей келе А.Н.Леонтьев, А.В.Петровский, В.А.Крутецкий, Б.М.Теплов, В.С.Шубинский, М.Мұқанов, Т.Тәжібаев, Қ.Жарықбаев қабілеттер оқытусыз да дамитынын, бірақ онда ол ұзақ үдеріске айналатынын айтады.

Қабілеттер проблемасы – оқушылардың жекелік айырмашылықтар проблемасы. Егер барлық адамдардың әрекеттің түрлерімен айналысуға арналған мүмкіндіктері бірдей болса, онда қабілеттер туралы сөз етпеуге де болар еді. Мүлдем еш нәрсеге қабілеті жоқ адам болмайды. Әр адам бойында бір нәрсеге деген қабілет болатындығы кеңестік психология ғылымының негізгі ережелерінің бірі, бірақ ол қабілеттер дәрежесі әр адамда әр түрлі деңгейде болады. Олардың іс-әрекетінің белгілі бір түріне қабілеті не жоғарылау, не төмендеу болып келеді. Бұған қарап, мысалы, музыкаға, не хореографияға немесе математикаға қабілеті төмен оқушыларды қабілеті төмен, дарынсыздар қатарына жатқызу дұрыс емес. Бұл – оның қабілетінің басқа салада жатқандығының белгісі. Қабілеттер туа бітті қасиет емес, олар өмір сүру барысында іс-әрекет арқылы дамып отырады.

«Шығармашылық қабілеттер» ұғымы «шығармашылық», «шығармашылық әрекет» ұғымдарымен тығыз байланысты.

Шығармашылық – нәтижесі жаңа материалдық және рухани құндылықтар болатын әрекет; психикалық белсенділіктің жоғары формасы, жаңа бір нәрсе жасауға қабілеттілік. Шығармашылық – адам іс-әрекетінің түрі. Шығармашылық әрекет нәтижесінде шығармашылық қабілеттер дамиды және қалыптасады. Шығармашылық әрекет - өте күрделі үдеріс және ол адамға ғана тән. Мұндай әрекеттің ерекшелігі, даму деңгейі тек әлеуметтік факторларға ғана емес, табиғи, биологиялық факторларға да байланысты.

«Шығармашылық қабілеттер» немесе «креативтілік» деген не? Латын тілінен аударғанда креативтілік «ойлап табу, жасап шығару» дегенді білдіреді.

Шығармашылық — өте күрделі психологиялық үдеріс. Шығармашылықты төмендегідей ерекшеліктермен сипатталған адам әрекеті деуге болады:

- шығармашылықта қарама-қайшылықтардың болуы;
- әлеуметтік және жеке адамға тән мәнінің болуы;
- шығармашылыққа арналған шарттардың, жағдайдың болуы;
- шығармашыл тұлғаның даралық қасиеттерінің болуы;
- нәтиженің жаңалығы, сонылығы.

Шығармашылықтың мәні, шығармашылық іс-әрекет туралы әр кезде әр түрлі пікірлер болған. Мысалы, ХХ ғасырдың басында

белгілі философиялық сөздікте «шығармашылық» деп жаңа нәрсе ойлап табу, жаңалық ашу», - дей келе, – ол әр адамға тән нәрсе емес, құдайдың құдіретімен болады. Ал адам шығармашылығы тек салыстырмалы түрдегі әрекет» - делінген.

Соңғы кезде «шығармашылық» сөзі мен «жаңалық» сөзі мәндес, астарлас болып табылғандай. Психологиялық анықтамаларда берілгендей «бұрын болмаған жаңалық» деу үзілді-кесілді мүмкін болғанымен, ерекше соны жаңалық, жаңа жол, жаңа шешім екенін мойындаған жөн. Ал баланың ашатыны субъективті жаңалық, ол тек қана өзі үшін жаңалық болып табылады.

Е.П. Торренстің пікірінше, креативтілік - білімдердегі кемшіліктерді, олқылықтарды қабылдауға қабілеттілік. Ғалым шығармашылық әрекеттің құрылымында төмендегілерді бөліп көрсетеді:

1. Проблеманы қабылдау.
2. Шешімді іздеу.
3. Болжамның пайда болуы және көрінуі.
4. Болжамды тексеру.
5. Олардың өзгерісін тексеру.
6. Нәтижелерді табу[2,269].

Шығармашылық - бүкіл болмыстың, қозғалыстың, дамудың, тіршіліктің көзі. Табиғат, қоғам құбылыстарында жеке адамның ақыл-санасында, іс-әрекетінде, ішкі жан-дүниесінде – бәрінде шығармашылықтың табиғи үдерістері үздіксіз жүріп жатады. Табиғат ішкі шығармашылық үдерістерді өзі басқарады. Сыртқы факторларды басқару, реттеу жеке адамның ой санасына, қызметіне байланысты. Сыртқы факторлардың бірі – оқыту және тәрбиелеу жүйесі.

В.С.Шубинский шығармашылық үдерісті үш сатыға бөліп, ондағы көрінетін қабілет – қасиеттерді көрсеткен:

1. Жаңаны, өзгеше, тың дүниені сезе білу, қарама-қайшылықтарды түсіне білуде сезімталдық, сындарлылық, шығармашылық ой талдауға бейімділік, жан-дүниесінде ішкі тартысты оята білу қабілеті, танымдық қызығушылық, яғни шығармашылық көңіл-күйдің туу кезеңі.

2. Интуиция, шығармашылық қиял, әдемілікті сезіне білу, сөз үшқырлығы, қайшылықтарды түсіну, ой қызметінің ерекшелігі, батылдық, шығармашылыққа деген ішкі құштарлық, яғни оқиға, образ жасаудың бағдар ұстанар кезеңі.

3. Өзіндік сын, бастаған істі аяғына дейін жеткізу, дәлелдеме, дәйектемелер ұсына білу, оның формаларын табу, яғни сын, дәлелдеме сатысы.

Осы зерттеулерге сүйене отырып, Б.А.Тұрғынбаева өз диссертациясында шығармашылық үдерістің кезеңдерін шартты түрде төмендегіше топтастырады:

1. Жаңалықпен бетпе-бет келу.
2. Шығармашылық екіұштылық, белгісіздік.
3. Шешімнің жарқ етуі.
4. Шығармашылық акт.
5. Шешімнің дұрыстығын дәлелдеу[6,209].

Шығармашылық қабілеттілік – баланың өз бетінше жаңа бір бейне құруымен сипатталады, яғни іс-әрекеттің қандай түрінде болмасын жаңалық ашу, жасампаздық бейне жасау арқылы өзіндік жеке даралық дамудың бір көрінісін байқатқан жағдаймен түсіндіріледі.

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық әрекеті оның оқу үдерісіне араласуын арттырады, білімдерді табысты игеруге ықпал жасайды, интеллектуалдық күш-жігерді, өзіне деген сенімділікті ынталандырады, көзқарастардың тәуелсіздігін тәрбиелейді.

Шығармашылық әрекетті тиімді ұйымдастырудың негізгі принциптері:

1. Қандай деңгейдегі шығармашылық әрекет жасағанына қарамастан баланы жеке тұлға ретінде қабылдау, құрметтеу.
2. Бастауыш сынып оқушыларының барлық шығармашылық белсенділігінің көрінуіне мұқият назар аудару.
3. Баланың психологиялық еркіндігі: таңдау еркіндігі, сезімдерін көрсету еркіндігі, өз бетінше шешім қабылдау еркіндігі.
4. Өзін-өзі бағалаудың артуы мен нығаюы.
5. Шығармашылыққа толы білім беру ортасын құру.
6. Мұғалімнің шығармашылық позициясы[2,268].

Аталмыш психологиялық-педагогикалық принциптер бір-бірімен тығыз байланысты, олар бірін-бірі толықтыру арқылы біртұтас ізгілендіруге бағдарланған жүйе құрайды. Оның мақсаты – тұлғаға бағдарлап оқыту арқылы оқушыны шығармашылық тұлға ретінде қалыптастыру.

Оқушының шығармашылық әрекетінің пайда болуының шарттары:

- а) пәнге үйретудің еркіндігі. Бұл шарт оқушыларға өз әрекетін таңдауға және еркін жоспарлауға мүмкіндік береді;
- ә) сыныптағы білім кеңістігінің әр бағытта болуы, бұл әр бағыттылық, көп мазмұндылық, шығармашылық әрекеттің де жан-жақты болуына әсер етеді;

б) оқушының мұғаліммен бірлесе отырып, өз шығармашылық әрекетінің жеке бағдарын құруы, шығармашылық жұмыстардың белгілі кезеңдерінің орындалу жүрісі, оқушының жеке бағдарын құру құралдары болып саналады.

Бастауыш сынып оқушылары олармен жұмыс жасайтын мұғалім мен шығармашылық мүмкіндікті дамытуға бағытталған бүкіл мектептің жұмыс жүйесі ұсынған төмендегідей шығармашылық жұмыс түрлеріне міндетті түрде қатысуға ұмтылады:

- интеллектуалдық марафон
- интеллектуалды олимпиадалық ойындар
- шығармашылық интеллектуалдық конкурстар
- отбасылық интеллектуалдық брейн-рингтер
- интеллектуалдық клубтар
- оқушылардың қызығушылықтары бойынша ұйымдастырылатын үйірмелер.

Үнемі осындай жұмыстарды жүргізу оқушыларды шығармашылыққа баулуға, шәкірт бойындағы қабілет көзін ашып, тілін байытуға, қиялын ұштауға, өз бетінше ізденуге зор әсерін тигізеді.

Оқу үдерісінің шығармашылық сипаты оқушылар жетістігінің арта түсуіне әсер етеді. Баланы шығармашылық үдеріске тарту олардың белсенділігін арттырады, интеллектуалдық біліктілігін, зерттеушілік дағдыларын, шығармашылық қабілеттерін, білімді сапалы меңгеруін дамытады.

Оқу үдерісі балалар өздерін зерттеуші ретінде сезінетіндей етіп жоспарланады. Оқушылардың шығармашылық жұмысы түрлі формада ұсынылады: жоба, тұсаукесер, слайд-шоу, журнал, қысқа қойылым. Шығармашылық жұмыс жасауға балалар үлкен қызығушылықпен, белсенділікпен, шығармашылық дамудың өз мүмкіндіктерін көрсетудің алғашқы қадамы екенін түсіне отырып қарайды. Балалар өздерінің шығармашылық интеллектуалдық «өнімдерін» пән апталықтарында, интеллектуалдық оқуларда, конкурстарда көрсете алады. Ұжымдық әрекет формасында балалардың білім қорын жинауға белсенді кірісуі сыныптан тыс жұмыстарда да интеллектуалдық біліктілігінің дамуына, шығармашылық қабілетінің көрінуіне мүмкіндік береді.

Шығармашылық оқушының алдына қойған міндеттерін шешу барысында мақсатты түрде жүзеге асыратын әрекеті болып табылатынын ескере отырып, бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін мұғалімдерге қойылатын педагогикалық талаптар айқындалды:

- мұғалім сабақты шығармашылықпен ұйымдастыру үшін мүмкін деңгейдегі тапсырмаларды шығармашылық деңгейге дейін жеткізіп құра білу;

- шығармашылық тапсырмаларды орындату үшін оларды талдатып, өзінің көзқарасын білдіруге жағдай туғызу;

- жаңа білімді меңгеруде ойлауды белсенді ету әдістері, бақылау сұрақтарын шығармашылықпен құра білу, ережелерді практикалық жолмен меңгертудің жолдарын іздестіру;

- эмпирикалық әдістерді (сауалнама, интервью, әңгімелесу, бақылау, оқушылардың шығармашылық жұмыстарын талдау, тәжірибелік-эксперименттік жұмыс жүргізуді) жете меңгеру;

- оқушының шығармашылық әрекетіне әділ баға беріп, оны өз ісінде жаңа нәтиже алуда жауапкершілікке жетелеуі;

- әрбір сабақтың тақырыбы мен мақсатына, шығармашылық тапсырмалардың түрлері мен деңгейлеріне сәйкес құра білуі.

Шығармашылық тапсырмалар жүйесі тиімділігінің педагогикалық шарттарының бірі – тапсырмаларды орындау үдерісіндегі мұғалім мен оқушылардың өзара тұлғалық әрекеттестігі. Оның мәні - тура және кері байланыстың үздіксіздігі мен субъектілердің бір-біріне әсер етуінің үйлесімділігінде.

Шығармашылық әрекетті ұйымдастыру үдерісінде мұғалім мен оқушылардың өзара тұлғалық әрекеттестігі оқытуды ұйымдастыру формаларының үйлесуі, шығармашылық әрекет әдістері мен стилін таңдауға бинарлық қатынаспен түсіндіріледі.

Шығармашылық қабілеттерді дамыту критерийлері (когнитивті, мотивациялық-қажеттілік, іс-әрекеттік) анықталды, критерийлерге сәйкес даму деңгейлері сипатталған және диагностикалау құралдары іріктеліп алынған. Тәжірибелік-эксперимент жұмысы бастауыш сыныптарда шығармашылық тапсырмаларды пайдалану нәтижесінде эксперименттік сыныптардағы төмен деңгейдегі балалар саны азайғанын, жоғары және орта деңгейдегі балалар саны артқанын көрсетті. Бақылау сыныптарында өзгерістер болған жоқ. Екі сыныптың нәтижелерін салыстыра отырып, біз эксперименттік сыныптарда шығармашылық қабілеттердің даму деңгейінің жоғары екені жайлы қорытынды жасай аламыз.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Кішібеков Д., Сыдықов Ұ. Философия. – Алматы: Ғылым, 1994. – 360 б.

2 Педагогикалық және жасерекшелік психологиясы. Ред. басқ. А.В. Петровский. - Алматы, 1987. – 271 б.

3 Байжұманова Б.И. Бастауыш мектеп оқушыларының танымдық қабілетін дамыту. // Қазақстан мектебі. - 1999. - №2. – 4-5 бб.

4 Хайдарова С. Оқушының шығармашылығын дамыту. // Бастауыш мектеп. – 1997. - №4. – 15-16 бб.

5 Сабиров Т. Оқушылардың оқу белсенділігін арттыру жолдары. - Алматы, 1978. – 344 б.

6 Тұрғынбаева Б.А. Кіші жастағы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту. – Алматы, 1997. – 212 б.

7 Нағымжанова Қ.М. Креативтілік феноменінің педагогика және психологияда дамуы. // Білім.- №5 – 2006 – 10 б.

8 Кішібаева Д., Сихынбаева А. Оқушыларды шығармашылыққа баулуда белсенділігін, қызығушылығын арттыру жолдары. // Бастауыш мектеп. - №3. – 2009. – 13 б.

ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАР ТАРИХИ – МӘДЕНИ МҰРАЛАРДЫҢ БІРІ РЕТІНДЕ

КУВАТОВ А. Ж., ИСЛЯМОВ Б. Б.
аға оқытушылар, ПМПИ, Павлодар қ.

Халқымыздың тарихи-мәдени мұраларының түрлері сан алуан. Солардың әр қайсысы да адамға, соның игілігіне қызмет етуге бағытталған.

Осындай аса құнды мәдени игіліктердің бірі – ұлттық ойындары. Бүгінде ойынды халық педагогикасының құрамды бір бөлігі деп тегін айтпаса керек, адам баласы жасаған жеті кереметтің қатарына сегізінші етіп осы ойынның аталып жүруі де жайжан-жай емес.

Қазақ халқы – материалдық мұраларға қоса мәдени қазыналарға да аса бай халықтардың бірі. Сондай қомақты дүниелер қатарына ұлттық ойындары да жатады. Бүгінгі замандастарымыз бен болашақ ұрпақтарымыздың оны оқып үйрене отырып, өздерінің кім екендіктеріне барлау жасауына, ата-бабаларының психологиялық болмысы мен ойлау жүйелеріне зер салуларына, көздеген мақсаттарын саралап, жете білулерін, дәстүрлер жалғасын өрістете отырып, өткен мен бүгінгі байланыстыра білулеріне, сөйтіп «мәңгірттік» атаулығы тосқауыл қоюларына септігін тигізбек.

Халқымыздың ұлы перзенттерінің бірі, заманымыздың аса көрнекті жазушысы М. О. Әуезов: «Біздің халқымыздың өмір кешкен – ұзақ жылдарында, өздері қызықтаған алуан ойын өнері

бар ғой. Ойын деген, менің түсінуімше, көңіл көтеру, жұрттың көзін қуантып, көңілін шаттандыру ғана емес, ойынның өзінше бір ерекше мағыналары болған», - деп тегіннен айтпаса керек. Мұхтар Әуезовтың бұл пікірін теориялық қағидаларға ғана сүйеніп айтылмаған, өзі өмір сүрген ортасының шындығынан және Семей қалысында тұнғыш отау көтерген «Ярыш» атты футбол командасының құрамында ойнаған белсенді өмір тәжірибесінен шығарған қорытындысы деп білеміз.

Ойынға зер салып, ой жүгіртіп қарар болсақ, содан үлкен де мәнді-мағыналы істер туындап өрбитінін байқаймыз. Өйткені, ең алдымен ненің болсын бас алып, жол бастар қайнар көзі болатыны белгілі. Ойынды біз бар өнердің бастауы деп білеміз. Ал қай өнер болса да кең арналы, сулы шалқар дариядай болып кемеліне келгенше жолында кездескен сандаған үлкенді-кішілі арналардан бас құрайтын өзен сиқты ғой. Сол алып өзеннің орта тұсынан шыққан адам, оның басы әуелде жылжып аққан бұлақтан басталып еді дегенге онша иланы қоймас та еді.

Ұлт ойындары біздің көз алдымызға тап осы суреттерді елестетеді. Өйткені бір кезде ол бар өнердің басы, олардың нәр алатын бастауы болғаны анық. Шыныда да, көне мәдениет пен әдеби туындылар, ең алдымен, сол жинаған думанды-сауықта, ойын-той үстінде дүниеге келіп, көптің игілігіне айналған. Сөйтіп, бүгінгі және болашақ ұрпақ ұлттық ойындарының өзі адам еңбегінің жемісі, халықтың қиялдық ой құбылыстың көрінісі, дүниені танып, білуге талпынысының нышаны ретінде өмірге келгенін, оның бар өнердің бастамасы, халықтың әлеуметтік-экономикалық өмірінің айнасы екенін білуге тиіс.

Ұлттық ойындары осылайша атадан балаға, үлкеннен кішіге мұра болып жалғасып отырған және хылықтың дәстүрлі шаруашылық, мәдени, өнер тіршілігінің жиынтық бейнесі көрінісі де болған. Әрине, ойын өнер ретінде әдебиет пен мәдениеттің сан алуан түрлерімен қабысып, астасып келіп, бірін-бірі толықтырып, байыта түседі.

Өзінің өлең-жырларында халық ойынды тәрбие құралы деп танып, оның бойындағы жастарды ойландырып, толғандыратын қасиеттерін аша түседі. Ойын тек жас адамның дене күш-қуатын молайтып, оны шапшандыққа, дәлдікке, т.б. ғана тәрбиелеп қоймай, оның ақыл-ойының толысуына, есейіп өсуіне де пайдасын тигізеді. Манашыұлы Тұяқбай жырында:

«Балалармен ойнайды,
Ойнап жүріп ол бала
Кеудеге ақыл ойлайды», - деп түйіндейді.

Қазақ халқы ұлт ойындарына бай халықтардың бірі. Бірақ ол ертеде ауызекі туып, жалпақ жұртқа ауызекі таралып отырған да, сондықтан көпшілігі бүгінгі күнге жетпей ұмыт болып кеткен. Қазақтың ұлттық ойындары туралы қағаз бетіне түскен алғашқы деректер XIII ғасырдан басталады. Оны алғаш жинап, Европа жұртшылығына таныстырған Италия саяхатшысы Плато Карпини болды. XIII ғасырда Европа халқына Моңғол тарихын таныстыру мақсатымен саяхатқа шыққан П. Карпини Жетісу мен Тарбағатайды басып өткен кезде, осы өңірді мекендеген ру-тайпалардың тұрмысы, әдет-ғұрыптары, ойын-сауықтары жайлы көптеген этнографиялық мәліметтерін жинаған.

Қазақтың ұлттық ойындары ерлікті, өжеттікті, батылдықты, шапшандықты, ептілікті, тапқырлықты, табандылықты, байсалдылықты, т.б. мінез-құлықтың ерекшеліктерімен бірге күш-қуат молдығын, білек күшін, дененің сомданып шынығуын қажет етеді. Сонымен бірге бұл ойындар әділдік пен адамгершіліктің жоғары ұстанымдарына негізделген. Өйткені, ойынға қатынаспай тұрып-ақ оған күн ілгері көп адамдардың тер төгіп, еңбек етуіне тура келеді. Мысалы, бәйгені алайық. Ол үшін алдымен бәйгеге қосылатын атты тандап алады. Ол атты баптап бағып, күтуге тура келеді, оның жейтін жемі мен ішетін суына дейін белгілі мөлшерге келтіріледі. Атты белгіленген уақытта күн ілгері осы сынақтарға қатысады. Атқа ауыр болмау үшін оған мініп шабантын баланың жасы 11-12-ден аспауы керек. Бәйге шарты мүлтіксіз орындалу үшін төреші тағайындалады. Бәйгеге қосылатын аттардың шабатын жерінің алыстығына қарай кейде ат айдаушылар біреу емес, бірнешеу болуы да мүмкін. Ол ат шабатын қашықтықтың өн бойына орналастырылады. Бәйгеге әзірліктің басы-қасында болған бала, осы өнердің сырларын жете біліп, үлкен шаруашылық мектебінен өткендей әсер алады. Сондықтан қазақтың ұлттық ойындары тек ойын-сауықтық жағынан ғана маңызды емес, ол – спорт, ол - өнер, ол - шаруашылық, тәжірибелік маңызы бар тәрбие құралы.

Қазақ халқының фольклорын, ұлттық ойындарын жинаушы этнограф Ә.Диваев өзінің “Қазақ балаларының ойыны” деген еңбегінде оның бала тәрбиелеудегі маңызын айта келіп, сол кездегі қалыптасқан әдет-ғұрып бойынша жас ерекшелігіне қарай жас өспірімдерді негізінен үш топқа бөледі: бір жастан жетіге дейін – нәресте, жеті жастан он бес жасқа дейін – бозбала, он бес жастан отызға дейін – жігіт. Осының негізінде қазақ ойындарын да сәбилер ойыны, бозбалалар ойыны және жігіттер ойыны деп негізінен үш топқа бөледі.

Халық ойынның неше алуан түрлерін туғызып қана қойған жоқ, соны іс жүзінде қолданып, оның тәрбиелік, білімдік жақтарын да көре білді. Сондықтан олар “бала ойынмен өседі” деген өмірлік қорытынды жасап, осы тәжірибелік қорытындыны өздерінің бала тәрбиесі туралы көзқарастарының негізгі арқауы етті. Бала ойынды тоқтатса, одан қол үзіп үйде көбірек бола берсе, ол баланың денсаулығы ата-аналарын еңбек етуі қандай қажет болса, баланың ойыны да сондай қажет нәрсе ретінде қабылданған. Бала ойынының маңызына тоқтай келіп, Н.К.Крупская мынаны ескерткен болатын: “Егер бала ойнамаса, онда оның не ауырғаны немесе шамамен тыс педагогикалық ықпалға түскені” – деп айтқаны [4].

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Төтенаев А. Қазақтың ұлттық ырықты және спорттық ойындары. – Алматы. 1995.
- 2 Салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрып. – Алматы. 1996.
- 3 Наурыз: жаңарған салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар. – Алматы : РИК, 1996.
- 4 Клещев Ю.Н. Игры народов СССР. - М., 1985.
- 5 Куватов А.Ж. Ұлттық ойындардың көмегімен жастардың белсенді өмір жағдайларын қалыптастыру : оқу-құралы. - Павлодар : Кереку, 2009.

ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ ДАМУ ТАРИХЫНАН

КУВАТОВ А. Ж., СИРЛИБАЕВ М. К.
аға оқытушылар, ПМПИ, Павлодар қ.

«Ғылымның қай саласы болмасын өз тарихын терең зерттеп алмайынша алға баспайды. Демек, зерттеуді өз тарихынан бастау – ғылым жетістіктерін игерумен қатар, оның одан әрі алға басуына үлкен мүмкіншіліктер туғызады». Дәл осы жағдай қазақтың ұлттық ойындарының даму тарихына да қатынасы болса керек. Халықтың ұлттық және спорттық ойындарының да өзіндік тарихи даму жолдары, қалыптасу кезеңдері, тәрбиелік маңызы халықтың саяси әлеуметтік-экономикалық дамуының негізінде болды.

«...Алғашқы қауымдағы адамдар күн көрудің, табиғатпен күресудің қиыншылығынан мейлінше жаншылуда болған» кезі адамзаттың жануарлар дүниесінен бөлініп шыққан дәуірі

болғандықтан олардың өз бетінше тіршілікке қалыптасуында дене мүсінінің ерекшелігі басты рөл атқарды. Адамзат басқа жыртқыш жануарларға өздері жем болмас үшін және табиғат апатымен күресте, күшті де кесек тұлғалары жеке басын қорғауы былай, нәзік денелі әлсіздеріне де жәрдемші болды. Міне адамзаттың дәл осындай кесек тұлғаны өмір сүрген орта керек етті. Жаратылыста дене мүсінінің қалыптасуы барлық адамдардікі бірдей бола бермеген. Алайда, алғашқы адамдардың табиғатпен күрестегі әлсіздігі, аң аулауда кейде сәтті, кейде сәтсіз болатындағы және мүсінді-күштілердің нәзіктеріне қарағанда табиғат кесепатының зардабын аз тартатындығы, міне мұның бәрі жеке бастың мүсін ерекшелігінде болды. Осыдан келе жаратылыстағы кесек тұлғаның табиғат апатына қарсы тұрудағы ролін адамзат сол кезде-ақ ұқты.

Бұл құбылыс бірте-бірте дами келіп саналы түрде кесек тұлға жасаудың бағытын қарастырып жеке бастың өз бетінше мүсін немесе денесін шынықтыру жүйесін тудырды.

Мұндай жүйеленген дене шынықтыру одан әрі дамып, қалыптасу барысында әр түрлі ойындар мен дене жаттығуларын тудырды. Мәселен, тарихи уақиға, Қазақстан жерін мекендеген көшпелі тайпалардың кезіндегі негізгі кәсібі болған аңшылық – келе-келе жекеленген тайпа мүшелерінің қоғамдағы орны мен ролін анықтады. Осыдан барып тайпалардың аңға шығардағы жасаған дайындық жаттығулары кезінде «Қарабие» ойынын туғызды.

Ойнаушылар бас киімдерін шешіп ортаға тастайды. Ойын жүргізуші көмбеден қашықтығы 25-30 адымдай жерге апарып арасы мен биіктігін аршын етіп белгіленген сызықтың бойына бас киімдердің саны қанша болса сонша қазық қағады. Қалғандары көмбеде тұрып әр ойыншы қолындағы сырығымен өзінің бас киімін атып алуы керек.

Қазақ халқының ұлт ойындары жайындағы деректемелерді қағаз бетіне түсіргендердің бірі Венеция саяхатшысы марко Поло болды. Ол өзінің Қазақстанға жасаған саяхатында Жетісу бойындағы қазақ ауылының мерекелі тойларында болып, ойын-сауықтарын көріп, көптеген ұлт ойындарына талдау жасап, шығу тарихтарына, қалыптасу дәуірлеріне де болжам айтқан.

Ұлт ойындары жайында бұлардан басқа да, тіптен Қазақстан жерінде болмаған көптеген шетел ғалымдарының осы бір көшпелі халықтың тарихы мен этнографиясы туралы жазған зерттеулерінде де кездеседі. Мысалы, Австралияның атақты дипломаты С. Герберштейн 1516-1517 және 1526-1527 жылдары Мәскеуде болып, Қазақстанда

болған орыстардың ауызша айтуларынан жиналған мәліметтерінен жазған 1549 жылы латын тілінде жарық көрген «Записки о московских делах» атты еңбегінде Қазақстанның жері, әдет-ғұрпы, орыс халқымен қарым-қатынасы, ойын-сауықтары жайында жазған.

А. Гумбольдт қазақ жерінде жүріп, көшпелі халықтың өмірі жайындағы ойға түйгенін Канкрин және Шеллерге жазған хатында былай деп көрсетеді. «Мен қазақ ауылында болған кезімді өмірімнің аса күдіретті кезеңі деп есептеймін. Себебі көшпелі халықтың біздерге көрсеткен қонақ сыйы мен ойын-сауықтары естен кететін уақиға емес... Мұндай өмірімнің аса бір белді кезеңін одан әрі Каспий теңізінің бойында өткізбей кете алатын емеспін. Мен, өмірімде осындай қысқа уақыт ішінде мұндай үлкен тарихтан осынша материал жинап көрген емес едім, бірақ бұл кең дүниенің ортасында болғандықтан да солай болу керек».

XIX ғасырда қазақ халқының әдет-ғұрпын, ойын-сауықтарын, ұлт ойындарын зерттеуде еңбектер жазған тек басқа ұлттардың өкілдері ғана емес, сондай-ақ жергілікті көшпелі халықтың өз ішіндегі сауаттылары да өз халқының өмірін оқу, оны зерттеу жұмыстарымен айналысқан. Солардың ең алғашқыларының бірі Ешмұхамед Бөкин. Е. Бөкин «Физическое и умственное воспитание у киргиз» атты еңбегінде жергілікті мамандар арасынан бірінші болып «гимнастика» деген терминге ғылыми негізде түсініктеме берді, демек, адам баласы үшін дене шынықтырудың маңызын, оның жасөспірімдер үшін ғана емес, ересектер үшін де қандай рөл атқаратынын баяндайды. Жергілікті мамандар ішінде ұлт ойындарын жинастырып, қағаз бетіне түсірушілер барған сайын көбейе береді.

Ұлт ойындарының жалпы қалыптасу кезеңі біздің заманымызға дейінгі XII-IX ғасырлардағы Қазақстан жеріндегі көшпелі тайпалардың құрылу дәуірі - өйткені ойындардың қай-қайсысы болмасын, қай кезеңде дамымасын, олар тек өндірістік қарым-қатынастың қалыптасуына негізделген. Кезіндегі өндіріс күштерінің құралына пайдалануға икемделген тас, ағаш, сүйек, т.б. табиғи заттар осы дәуірдегі қалыптасқан ұлт ойындарына да сол өндіріс құралдарының материалдары қолданылды. Мысалы, күні бүгінге дейін мөнін жоймаған «асық» ойындарына кез келген сүйек емес жануарлардың асықтарын икемдеді, «бес тас» ойынына кез келген тастар емес, ұстағанда қолға сиятындай, домалақ тастар, «карагие» ойынына қолға түскен ағаш емес, тек қайың мен ырғайдың бірі, тіпті табылмағанда талды пайдаланған.

Алғашқы феодалдық қатынас кезіндегі қалыптасқан ұлттық ойындарындағы болған кезеңді өзгеріс, бірінші рет топқа бөлінетін

ойындар пайда бола бастады. Ондай ойындардың алғашқыларының бірі күні бүгінге дейін сақталған «ақсүйек» ойыны.

Ұлттық ойындарының келесі бір даму кезеңі ХУ ғасыр, яғни Қазақстан жерінде алғашқы хандықтардың қалыптасу дәуірі. Бұл қазақ халқының ұлт ойындарының дамуының жаңа бір сатысы болды. Бұл кезеңдегі ойындардың көбіне қоғамдық құрылыстың ерекшелігіне қарай жеке адамның рөлі арқау болып, таптық элементтер араласты. Айталық ұлттық ойындар арқылы үстем тап өз мүддесін, өз идеологиясын өткізгісі келсе, халық, еңбекшінің тап соған қарсы өз дегенін айтуға тырысты. Олардың қоғам құрылысына деген көзқарастарын бейнелейтін элементтер әсіресе асық ойындарында көбірек көрсетілген.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Төтенаев А. Қазақтың ұлттық ырықты және спорттық ойындары. – Алматы. 1995.
- 2 Салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрып. – Алматы. 1996.
- 3 Наурыз: жаңарған салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар. – Алматы: РИК, 1996.
- 4 Клещев Ю.Н. Игры народов СССР. - М., 1985.
- 5 Куватов А.Ж. Ұлттық ойындардың көмегімен жастардың белсенді өмір жағдайларын қалыптастыру : оқу-құралы. - Павлодар: Кереку, 2009.

ОПЫТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОМПЛЕКСНЫХ КОМПЬЮТЕРНЫХ ЭКЗАМЕНОВ ПО МАТЕМАТИКЕ И ИНФОРМАТИКЕ

КУСМАНОВ К. Р.
ст. преподаватель, ПГПИ, г. Павлодар
КОПЕЕВ Ж. Б.
ст. преподаватель, ПГПИ, г. Павлодар
НАЗАРБАЕВ Ф. Т.
преподаватель, Кыргызский национальный университет
имени Ж. Баласагына, г. Бишкек

1. Введение. Обзор публикаций

Насколько известно, в педагогической практике тестирование с закрытыми ответами впервые было применено в 1864 г. в Великобритании Дж. Фишером (G. Fisher). Он создал книгу (Scale-

Book), содержащую вопросы и ряд ответов к каждому из них, от учащихся требовалось выбрать правильный ответ.

Такие формализованные тесты (также называемыми тестами множественного выбора) для контроля знаний начали широко использоваться в первой четверти XX века. В это же время были разработаны механические и электромеханические устройства для ускорения проведения и автоматизации обработки результатов тестирования.

С появлением компьютеров в массовом пользовании в 70-е годы XX века были разработаны соответствующие программные средства. При этом выявились недостатки такой методики, например [1]: «появляются программы — тестовые оболочки, которые, по мнению их создателей, можно одинаково успешно наполнить любым материалом (от геометрии до географии) ... Пользователям таких тестовых оболочек остается составить банк контрольных заданий по своим дисциплинам с несколькими вариантами ответов к каждому заданию. Применение получающихся контролирующих программ насаждает крайне негативную методику проверки знаний с выбором ответа из списка, содержащего заведомо неверные утверждения, причем часть из них обычно провоцирует учащихся совершать типичные ошибки. Такая методика неоднократно подвергалась справедливой критике ... и не имеет никаких иных причин существования, кроме неумения программировать.»

В связи с этим, в 1980-е годы начал развиваться способ программирования на компьютере «случайного формирования заданий», «параметризованных вопросов» для отдельных дисциплин, см. например [2], [3]. В 1990-е годы такой способ был обобщен в некоторых публикациях, например [4], [5], [6].

В ходе развития этого способа в Международном университете Кыргызстана был разработан следующий комплекс требований к компьютерному контролю знаний, для обеспечения требований объективности, валидности и надежности:

- Формируемость: задание в полном виде не существует до начала экзамена (аналогичный термин – В.С.Аванесов «фасеточность»: задание комбинируется из случайных элементов);

- Уникальность: все экзаменуемые получают разные задания (аналогичный термин – В.С.Аванесов «параллельность»).

- Полная конфиденциальность (в нашей формулировке): до оценки компьютером ответа экзаменуемого никто (в том числе и составители задач, и организаторы) не знает правильных ответов на предложенные задания.

- Представительность: компьютерная тестирующая программа должна быть формой не только контроля, но и представления знаний.

- Конкретность: ответ должен быть в виде числа (точного или приближенного), слова, действия, с однозначно определенным результатом.

Примечание. Сложным для оценки является случай приближенного ответа. В некоторых публикациях на эту тему имеются неточности, из-за которых правильный ответ может быть оценен, как неправильный. Мы предлагаем следующее: требовать вычисление ответа «с точностью E», а оценивать его по правилу: если $|X - X_0| < 2E$, где X – ответ, данный экзаменуемым, а X_0 – точный ответ или ответ, вычисленный компьютером с большой точностью, то засчитывается полный балл.

Для реализации этих требований были предложены определения:

«Обобщенная задача» – это алгоритм для получения нескольких однотипных задач с выбором параметров, исходными данными для алгоритма являются случайные числа, выбираемые в некоторых диапазонах; «настраиваемая обобщенная задача» - исходными данными для алгоритма являются диапазоны, выбираемые (преподавателем) в рамках некоторых базовых диапазонов, и случайные исходные данные, выбираемые в выбранных диапазонах.

В этих определениях, не умаляя общности, можно считать, что данные диапазоны являются диапазонами целых чисел. По целым числам, используя математические операции и понятие массива, можно также получить исходные данные в виде дробных чисел, векторов, матриц, многочленов для математики, небольших файлов, директорий, таблиц, небольших баз данных, коротких листингов программ, текстов, в том числе зашифрованных и сжатых (заархивированных), и других объектов, изучаемых в информатике, а также варьировать логические условия задач.

2. Понятие комплексного экзамена

До публикации [7] термин «комплексный экзамен» понимался как соединение нескольких экзаменов по дисциплинам, входящим в одно направление или специализацию. В этой статье было отмечено, что наличие и возможности современной компьютерной техники и существующие у современных студентов навыки по ее использованию позволяют автоматизировать комплексную проверку знаний.

В связи с этим, в Международном университете Кыргызстана было предложено понятие «комплексный экзамен» по дисциплине, разработан и реализован состав такого экзамена по кыргызскому языку, предложения по другим дисциплинам. В нашей статье [8]

сформулированы требования к «комплексному экзамену» в целом и были рассмотрены некоторые виды заданий на таких экзаменах.

Было предложено определение. Компьютерный комплексный экзамен – это программное обеспечение (ПО – ниже), позволяющее проводить всесторонний контроль знаний, умений и навыков по дисциплине, с возможностью выбора и настройки преподавателями (организаторами соревнования) различных типов заданий, автоматическим подведением итогов, уникальности заданий для каждого испытуемого (участника соревнования).

ПО должно содержать:

- указания по использованию в целом (выбор и настройка задач, выбор опций, времени для решения);
- указания по изготовлению (распечатке) элементов заданий, находящихся вне основной программы [9];
- набор обобщенных задач и комментариев к ним, вместе с возможностями выбора и настройки для формирования конкретного задания (в этом случае ответственность за соответствие задания требуемому объему знаний по данной дисциплине несет преподаватель - пользователь);
- шифрование ответов на выданные (распечатанные) задачи для их хранения до выдачи по специальному запросу (для проведения официальных экзаменов);
- инструкцию по пополнению ПО, с указанием спецификаций, необходимых для включения новой обобщенной задачи в ПО (ответственность за корректность и содержание задачи несет тот, кто составил алгоритм и подпрограммы, а авторы ПО несут ответственность за его согласование с ПО в целом).

ПО должно вести протокол своих действий, выдаваемый также по отдельному паролю.

Возможны следующие опции при работе ПО.

- Вид задания - на дисплее или письменный (распечатка).
- Допускается ли повторная попытка при неправильном ответе.
- Показывается ли правильный ответ при неправильном ответе.
- Нужен ли ввод пароля преподавателя, показывать ли окончательный результат учащемуся или только преподавателю (экзаменатору).
- Проверка: - самим студентом (самоконтроль), то есть использование ПО в учебных целях; - преподавателем по выдаваемой вместе с текстами распечатке ответов (текущий контроль); - экзаменаторами после окончания экзамена и сдачи всех письменных

работ (занесения всех ответов в компьютер) по распечатке ответов, которая выдается по специальному запросу, с фиксацией времени выдачи (вступительный или итоговый экзамен).

3. Примеры обобщенных задач по математике

Задачи «традиционного» типа.

Здесь, кроме непосредственной проверки знания соответствующего правила (формулы), в большинстве задач мы предлагаем выполнение и других действий, с целями: обеспечить целочисленность результата; сделать набор получающихся задач более разнообразным; проверять умение понимания текстов и записей, чему не всегда уделяется должное внимание в преподавании.

3.1. Сделать вычисление с результатом – обыкновенной дробью и ввести сумму целой части и «минимально возможных» числителя и знаменателя, например

$$(3125 + 7/189)/2.$$

3.2. Найти сумму членов арифметической прогрессии, например $4+7+10+13+\dots+304$.

3.3. Найти бесконечную сумму [подразумевается: убывающей геометрической прогрессии], например

$$1350+450+150+50+\dots$$

3.4. Вычислить определитель третьего порядка.

Алгоритм (неформально). Составляем случайную треугольную матрицу, диагональные элементы которой – ненулевые. Тогда ее определитель равен произведению диагональных элементов. Потом несколько раз прибавляем к строкам другие строки, и так же – к столбцам столбцы, от этого значение определителя не меняется. Таким образом, можно не программировать вычисление определителя.

3.5. Решить систему трех линейных алгебраических уравнений с тремя неизвестными и найти сумму компонент решения.

Алгоритм (неформально). По методу 3.4 составляем случайную невырожденную 3×3 -матрицу, выбираем случайные значения неизвестных и по ним и матрице коэффициентов вычисляем свободные члены. Таким образом, можно не программировать какой-либо способ решения таких систем.

3.6. Найти меньший корень / больший корень / разность большего и меньшего корней квадратного уравнения (в разных его записях), например:

- «найти больший корень уравнения $X(X+9)=22$ »,

- «найти разность большего и меньшего корней уравнения $X^2+20=12X$ ».

Примечание. Как показывает опыт, такое варьирование очень усложняет задачу.

3.7. Найти значение производной данной функции (многочлена) в данной точке, например

$$(X(X+9))' \text{ при } X=5.$$

3.8. Найти значение определенного интеграла от данной функции (многочлена) по данному отрезку, например

$$\int_2^5 X(X+8)dX.$$

Чтобы проверить знание формул объемов круглых тел и избежать употребления числа π в ответе (в соответствии с требованием конкретности), предлагается

3.9. Алгоритм (неформально). Выбираются два из четырех: конус, цилиндр, шар, полушар. Требуется вычислить отношение объема первого тела к объему второго. Параметры первого тела являются кратными параметрам второго тела, так что ответ получается целочисленным, например:

«Найти отношение объема конуса с высотой 5 и радиусом основания 20 к объему полушара с радиусом 5».

Приведем тип интерактивных задач, которые реализуются только на компьютере.

Общая задача: имеется некоторая функция со скрытыми параметрами и есть возможность запросов, выбираемых самим экзаменуемым, о значениях функции в задаваемых точках. Найти скрытые параметры или какие-либо свойства функции.

3.10. «Вам нужно найти решение уравнения $F(X) = 0$ с точностью до 0.01, где $F(X)$ - монотонная непрерывная функция. Для этого Вы можете запрашивать значения функции $F(X)$ при любых значениях аргумента».

Повторять: Вывести «Введите значение X или 0 для выхода»; после ввода «0» - «Введите Ваше решение».

4. Примеры обобщенных задач по информатике

4.1. Дана извне небольшая разветвленная директория и указан путь к файлу в ней (в различных поддиректориях имеются файлы с одинаковыми именами).

Открыть этот файл и ввести записанное в нем число.

4.2. Более общая задача: дана извне небольшая разветвленная директория и указаны свойства файла в ней (часть имени, расширение, дата создания, объем, слово внутри него и т.д.) (имеются файлы с «почти одинаковыми» свойствами).

Открыть этот файл и ввести записанное в нем число.

4.3. Общая задача. Найти в (длинном) файле все записи данного числа и ввести самое меньшее (самое большее и т.д.) из записанных рядом с этими записями чисел.

4.4. Общая задача (умение работать в Excel).

1) Открыть указанный файл типа .xls с атрибутом «только для чтения».

2) Найти сумму чисел в указанной полосе (прямоугольнике) и ввести ее.

Примечание. Файл составляется так, что результат получается из параметров области по некоторой формуле, достаточно сложной, чтобы экзаменуемый не смог ее вывести после нескольких попыток.

5. Использование компьютерных комплексных экзаменов

По алгоритмам, часть из которых была описана выше, были написаны программы на языке pascal, и на их основе - программы на языке Delphi, обеспечивающие дружественный интерфейс.

С помощью этих программ были проведены пробные соревнования для учащихся и преподавателей в г. Павлодар и г. Бишкек. При этом выяснилось, что

- многие преподаватели по математике не помнят полностью всех элементарных формул и правил, которые они преподают (вероятно, они готовятся каждый год к каждой теме заново);

- и преподаватели, и учащиеся недостаточно внимательны; они решают часть задачи и спешат ввести ответ (при множественном выборе экзаменуемый видит, что полученный им ответ не содержится в списке и ищет свою ошибку, а здесь такой возможности нет);

- результаты по информатике значительно лучше (вероятно потому, что комплексный подход является привычным для постоянно работающих за компьютером).

4. Заключение

Авторы выражают благодарность преподавателям и учащимся, которые участвовали в пробных соревнованиях, а также сотрудникам ПГПИ, школы № 5 г. Павлодара, МУКа, Управления образования и школ № 38 и № 63 г. Бишкек за содействие в организации.

Апробация построенных версий вызвала значительный интерес у преподавателей, они предлагали расширить набор задач.

ЛИТЕРАТУРА

1 Бурковская М.А. Зимина О.В., Кириллов А.И. Компьютерный контроль знаний в среде Academia XXI // Информатика и образование. – 2002, № 9. - С. 81-87.

2 Панков П.С., Саадабаев А.С. Мектеп оқуучулардын ХХІ бүткүл союздук математикалык олимпиадасы // Эл агартуу, 1987, № 10. - 29-34-б.

3 Панков П.С. Обучающая и контролирующая программа по словоизменению в кыргызском языке на ПЭВМ. - Бишкек: Мектеп, 1992. - 20 с.

4 Kashy E., Sherrill B. M., Tsai Y., Thaler D., Weinsank D., Engelmann M., Morrissey D. J. CAPA, an integrated computer assisted personalized assignment system // American J. Phys. 61 (12), 1993, pp. 1124-1130.

5 Демущин А.С., Кириллов А.И., Сливина Н.А., Чубров Н.А., Кривошеев А.О., Фомин С.С. Компьютерные обучающие программы // Информатика и образование. 1995. - № 3.

6 Панков П.С., Джаналиева Ж.Р. Опыт и перспективы использования комплекса UNIQTEST уникальных тестовых заданий в учебном процессе // Образование и наука в новом геополитическом пространстве: Тез. докл. научно-практической конференции. – Бишкек: Международный университет Кыргызстана, 1995. - С. 217.

7 Панков П.С., Джаналиева Ж.Р. Проектирование и развитие программных экзаменационных комплексов по математике и физике // Образование в ХХІ веке: ценности и перспективы: Материалы Международной научно-практической конференции. Часть 2. - Бишкек: Кыргызский институт образования, 2001. - С. 281-284.

8 Панков П.С., Копеев Ж.Б., Кусманов К. Разработка концепции компьютерного комплексного экзамена и его содержание для информатики и математики // Вестник МУК, 2012, № 1 (21) - С.15-19.

9 Панков П.С., Джаналиева Ж.Р. Экзаменующая программа со случайным вы-бором заданий извне // Вестник ОшГУ. Серия физико-матем. наук. – 2003. - № 7. – С. 174-177.

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА КОММУНИКАТИВТІК ҚАБІЛЕТТІ АРТТЫРУДАҒЫ ЖОБАЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ

ҚОЖАХМЕТОВА Г. А., ТҰРСЫНБАЙ Г. Қ.
Л. Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана қ.

Білім берудің жеке тұлғалық бағыты орта мектепті жаңартудың қазіргі кездегі негізгі принципі болып табылады. Жеке тұлғаға бағытталған білім беру оқушының пән бойынша дайындығын,

қабілетін, бейімділігін және қызығушылықтарын ескере отырып, оқушының интеллектуалды даму деңгейіне негізделген оқытудың сараланған әдісін қамтамасыз етеді. Оқытудың осы түрінде нысандардың мазмұны, әдістері мен құралдары оқушының жеке ерекшеліктерін және оқу материалдарымен жұмыс істеудің өздері қалаған тәсілдерін мүмкіндігінше ескерілуін қажет етеді [1, 196.].

Ағылшын тілін оқыту – оқытушы мен оқушылардың бірлесіп ынтымақтастықта істейтін жұмысы болып табылады. Ағылшын тілін оқуда белсенділік және әріптестік атмосферасы қажет. Осыған орай соңғы кезде жобалау әдісі орасан зор танымалдылыққа ие болып келеді.

Жобалау әдісі – нақты нәтижемен аяқталуы тиіс мәселені толық қарастыру арқылы дидактикалық мақсаттарға жету тәсілінің бірі. Е.С. Полат жобалау әдісін, танымдық қызметті белсенділендірудің дидактикалық құралы ретінде ізденістік, проблемалық әдістердің жиынтығы ретінде қарастырады [2, 676.]. Жобалау әдісі нақты білімнің интеграциясына емес олардың қолданылуына, оқушылардың өздігінен жаңа білім алуына және ұйымдастыруына бағытталған педагогикалық технология болып табылады.

Қазіргі білім беру жүйесінде көптеген ғалымдар мен педагогтар жобалау әдісіне жүгінеді, себебі жобалау әдісін оқу үрдісінде қолдану барысында төмендегідей маңызды дидактикалық мәселелер қатары шешіледі:

1) Оқушылардың белгілі бір білім, дағдыларды алумен шектеліп қана қоймай, оларды тәжірибелік әрекетке бастайды, эмоциялық ықпал ету арқылы оқушылардың мотивациясын күшейтеді;

2) Оқушылар берілген тақырып аясында керекті ақпараттарды оқулықтан ғана емес өз бетінше басқа да ақпарат көздерінен алып, шығармашылық жұмыстар жүргізуге мүмкіндік алады. Бұл ретте оқушылар өз бетінше ойлауға, әр түрлі саладағы білімдерін қолдана отырып мәселелерді анықтауға және шешуге, шешімдердің әр түрлі нұсқаларының әсерін және нәтижелерін болжауға, себеп-салдарлық қарым-қатынас орнатуға үйренеді;

3) Жобалауда оқу әрекетінің әр түрлі формалары сәтті жүзеге асырылады. Жобаның орындалу барысында оқушылардың бір-бірімен және оқытушымен өзара әрекеті орын алады, оқытушының рөлі серіктес және кеңесші болып өзгереді;

4) Жобалау жұмысында бүкіл үрдісоқушыға бағытталғандықтан әлдімен оқушының қызығушылықтары, өмірлік тәжірибесі және жеке қабілеттері ескеріледі;

5) Әр оқушы жеке немесе микротопта жұмыс жасай отырып өз әрекетінің нәтижелерін бүкіл топқа ұсыну тиіс, сондықтан жоба аясындағы нақты жұмыс үшін оқушылардың жеке және ұжымдық жауапкершілігі артады;

б) Жоба аясындағы бірлескен жұмыс оқушыларға істі соңына дейін орындауды үйретеді. Оқушылар өз еңбегінің нәтижелерін ұсынуы керек, атап айтқанда: газетке мақала жазу, хабарлама, статистикалық деректерді жинау және өңдеу, аудио және бейне жазбалар жасау, альбом, коллаж, қабырға газеттерін ұйымдастыру және т.б. [3, 5б.].

Осылайша жеке маңызы бар мәселені шешу үшін міндеттердің болуы жобалау әдісінің негізгі ерекшелігі болып табылады. Жобалау үрісінде теориялық мәселемен жұмыстың мақсаты оның нақты шешімін табу болса, ал практикалық мәселемен жұмыс барысында оқушының міндеті сол мәселенің нақты, іске асыру үшін дайын нәтижесіне қол жеткізу болып табылады. Мәселенің шешімі бір жағынан түрлі зерттеу әдістерін және оқыту құралдарын қолданудың қажеттігін, ал екінші жағынан ғылымның, технология және шығармашылықтың әртүрлі салаларындағы білімді, дағдыларды біріктірудің қажеттігін талап етеді.

Оқушыға бағытталған жобалау әдісінің оқыту үрдісінде мұғалімнің рөлі мен қызметінің өзгеруін атап өткен жөн. Е.С.Полат жобаға негізделген оқыту білім берудің дәстүрлі «оқытушы - оқулық - оқушы» парадигмасын «оқушы - оқулық - оқытушы» болатын жаңа түріне сенімді түрде ауыстыратынын айтады [2, 10б.]. Ал философия, психология және педагогикаға гуманистік бағытты көрсететін, әлемнің жетекші елдерінің білім беру жүйесінің осылай құрылғандығы баршаға мәлім.

Қазіргі еліміздің мектептерінде білім беруде әлі де мұғалім қызметінің басымдылығын ескере отырып оқушылардың дербестігін арттыру, мотивациясын күшейту және біркелкіліктен арылу мақсатында білім беру жүйесіне осы бағытты енгізуді ұсынуға болады. Себебі бұл парадигма 10 мен 11-сыныптың бағдарламалық құжаттарының материалдарына сәйкес шетел тілін оқытудың жоғары сатысында коммуникативтік қабілетті дамытудың төмендегідей талаптарына сай келеді:

- сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін неғұрлым белсенді қатыстыру (оқу, сөйлеу, тындау, жазу);

- қазіргі заманның өзекті тақырыптарын қозғайтын ақпарат көздері ретінде шынайы проблемалық, публицистикалық және әдеби мәтіндерді пайдалану;

- қарым-қатынастың қалыпты емес жағдайларын қозғау мүмкіндігін беруде оқушылардың сөзінің жігерлілігі және тосындығы;

- диалогтық сөйлеудің негізгі түрлері - еркін сөйлесу, ұсынылған мәселені топпен талқылау, диалогтың кең таралуы - пікір алмасу;

- оқылған немесе тыңдалған мәтін негізінде және өз бетінше сөзін жеткілікті дәлелдермен, кеңінен құрастыру.

Осылайша шетел тілін оқытудың жоғарғы сатысында негізгі мақсат жалпы мәдениетаралық қарым-қатынасты жүзеге асыру үшін маңызды болып табылатын шетел тіліндегі коммуникативтік құзыреттіліктің барлық компоненттерін жетілдіру болып табылады. И.Л.Бимнің айтуынша, оқушыларда шетел тілінегі коммуникативтік құзыреттіліктің барлық компоненттері (тілдік, сөйлеу, әлеуметтік-мәдени, білімдік) қалыптасқан жағдайда ғана мәдениетаралық өзара әрекет болуы мүмкін [4, 11б.]. Сондықтан оқытудың жоғарғы сатысында мұғалімге оқушыларды оқу үрдісіне қатыстыру, оларды білім алуда ізденуге бағыттауға мүмкіндік беретін, яғни негізгі тілді жетілдіруге және көптілді тұлғаны дамытуға, әлеуметтік, мәдениетаралық және коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруға мүмкіндік беретін педагогикалық технологияны қолдану мақсат болады. Ал жобалау әдісі оған сәйкес келетін нақты мысал бола алады. Жобалау әдістемесі қазіргі заманғы білім беру технологиясы ретінде шетел тіліндегі коммуникативтік құзыреттіліктің барлық компоненттерінің нәтижелі дамуын және көптілдік тұлғаны дамытуды қамтамасыз етеді.

Тілдік материалды шығармашылықпен қолдануда, қазіргі заманғы білім беру технологиясы ретінде жобалап оқытуды қолдануда мұғалімге төмендегідей негізгі әдістемелік талаптары қойылады:

1. Сөйлеу әрекетінің қандай да бір түріне қажетті оқушылардың білімі мен дағдыларын, сондай-ақ бағдарламамен анықталған деңгейдегі тілдік құзіреттілікті қалыптастыру үшін топтағы әрбір оқушыға белсенді ауызша тәжірибені қамтамасыз ету қажет.

2. Тілдік ортадан тыс оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру үшін сабақты тілдік мәселелерді шешуге мүмкіндік беретін коммуникативтік жаттығулармен толтыру жеткіліксіз болады. Оқушыларға ойлауға, ой туғызатын маңызы бар мәселені шешуге, мәселелерді шешудің жолдары туралы ойлануға, сөйлеу барысында өз сөзінің мазмұнына назар аударуға мүмкіндік беру маңызды болып табылады. Ең алдымен ойдың маңыздылығы

тұрады, ал тіл өзінің тікелей қызметін – ойды қалыптастыру және тұжырымдауды атқарады.

3. Оқушылар тілді мәдениетаралық қарым-қатынас құралы ретінде қабылдауы үшін оларды елтанулық тақырыппен таныстырып қана қоймай, жаңа мәдениет тілінің ерекшеліктерін іс жүзінде үйренуі үшін оларды белсенді мәдениеттік диалогқа қосудың жолдарын іздеу керек [2, 56.].

Осылайша шетел тілін оқытудағы бұл тәсілдің негізгі идеясы оқушылардың түрлі жаттығулардан белгілі бір тілдік құралдарды шебер игеруін қажет ететін белсенді ойлау қызметіне ауысу болып табылады. Қазіргі заманғы жобалардың жіктелуі бойынша жобалар қандай да бір нысандар, мерзімдер, кезеңдер, қатысушылар санына қарай бөлінеді.

- жобадағы үстем әрекет түріне қарай: зерттеушілік, шығармашылық, рөлдік-ойындық, ақпараттық (танымға бағытталған), тақырыпқа бағытталған;

- пәндік-мазмұндық аумағына қарай: дара жоба, пәнаралық;

- жобаның координациялық сипатына қарай: ашық координациялық (тікелей), жасырын координациялық (телекоммуникациялық жоба);

- байланыстар сипатына қарай: ішкі (аймақтық), халықаралық;

- жобаға қатысушылар санына қарай: жеке, жұптық, топтық;

- өткізу ұзақтығына қарай: қысқа мерзімдік, орташа ұзақтықта (1-2 ай), ұзақ мерзімді (бір жыл) болып бөлінеді [2, 66.].

Сондықтан жобаны әзірлеуде олардың әрқайсысының ерекшеліктері мен сипаттамаларын ескеру қажет. Нақты іс жүзінде көбінесе ғылыми-зерттеу және шығармашылық жобалардың, жобаға бағытталған және рөлдік ойын белгілері бар жобалардың аралас түрлерімен жұмыс жасауға тура келеді. Мысалы 10-сыныпқа «Денсаулық» тақырыбындағы рөлдік-ойындық зерттеу және шығармашылық әрекеттің элементтерімен, ашық координациялы дара, ішкі, топтық, қысқа мерзімді жобалау жұмысын өткізу нәтижесінде оқушылардың сөздік қорының кеңеюіне, тілдік және сөйлеу базасын нығайтуға, тұтастай алғанда коммуникативтік дағдылардың дамуына үлес қосуға болады.

Жобаға қатысу және жобаның тапсырмаларын орындау оқушыларға шетел тілін үйренудің тәжірибелік пайдасын көруге мүмкіндік береді. Нәтижесінде оқушылардың оқу пәніне, білім алу барысында зерттеу жұмысына және шетел тілінде сөйлеу жағдайларында оларды саналы қолдануға қызығушылығы артады.

Сонымен қатар оқушылардың тілдік дамуына, коммуникативтік күздіреттіліктерін арттыруға ықпал етеді.

Қорытындылай келгенде, тілді үйретуде жетуге болатын көптеген көрсеткіштер бойынша жобалау әдісі тіл материалын меңгеру және сөйлеу деңгейі мен оқушылардың ішкі мотивациясын арттыруды, оқушылардың дербестігі мен ұжымның бірлікте жұмыс істеу деңгейін жетілдіруді, оқушының жалпы интеллектуалдық дамуын арттыруды қамтамасыз ететін технология ретінде пайдаланудың тиімді екендігін көруге болады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Леднев В.С., Дик Ю.И., Хуторской А.В. 12 летняя школа. Проблемы и перспективы развития общего среднего образования. - М. РАО ИОСО. - 1999.

2 Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка / Е.С. Полат // Иностр. языки в школе. – 2000. – № 2.

3 Байдурова Л.А., Шапошникова Т.В. Метод проектов при обучении учащихся двум иностранным языкам / Л.А. Байдурова, Т.В. Шапошникова // Иностр. языки в школе. – 2002. – № 1.

4 Бим И.Л. Личностно-ориентированный подход – основная стратегия обновления школы / И.Л. Бим // Иностр. языки в школе. – 2002. – № 2.

АБАЙТАНУ КУРСЫН ОҚИТУДЫҢ ЖОЛДАРЫ

ҚУАНДЫҚ Н. М.

қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, №6 мектеп-лицейі, Екібастұз қ.

Абайдың ақындық тұлғасын, жан дүниесін, арман – мұратын поэзиясы арқылы танимыз. Асқақ шабыттың қуатымен жүрегін жарып шыққан өлеңдерін, сөздерін оқушы бойына сіңіру – біздің басты мақсатымыз. Ұлы Абайдың шығармашылық мұрасы – халқымыздың ғасырлар бойы маңызын жоймайтын рухани қазынасы. Абайдың сөзі – қазақтың бойтұмары, Абайды тану, бағалау, насихаттау, оқыту – қоғамдық ой – санада тың серпілістер туғызып, мақсаткерлікке жұмылдырады. «Абайтану» курсының бағдарламасы 2012 жылы 27 сәуірде бекітілген «Қазақстанның ішкі саясатындағы идеологиялық менеджментті қайта жаңғырту жөніндегі 2012-2013 жылдарға

арналған жалпыұлттық іс-шаралар жоспарының» 41 және 42-тармақтарына сәйкес әзірленген.

«Абайтану» курсы мектепте оқытылу жайы әркімді де толғандыруы тиіс. «Абайтану» курсы оқыту үшін арнайы оқулық жоқ. Мен осы курсты өткізу үшін көптеген қиындықтарға кездестім. Сондықтан мен «Абайтану» курсынан сабақ беретін әріптесіммен бірігіп, осы қиындықтарды жою мақсатында және сапалы білім беруде аталмыш бағдарламаға сүйене отырып, оқыту орыс тілді мектептердегі 9-сыныпқа арналған оқу кешенін және өзіміздің шамамыз келгенше электронды оқулық құрастырдық. «Абайтану» курсына оқушыларға Абай мұрасын жан-жақты әрі терең танытуға мүмкіндіктер жасай отырып, оқушылардың ғылыми танымын қалыптастыруды негізге алдық.

Осы оқу құралында ақынның өмір жолынан, туып - өскен ортасы мен әдеби мектебі, тәлім – тәрбиелік мәні зор қарасөздері, өлеңдері, аудармалары мен поэмалары, поэзияға қойған биік мақсаттары, қазіргі абайтанудағы өзекті мәселелер жайлы материалдар мен тапсырмалар дайындадық. Бұл курста әр оқушы өзі таңдаған тақырыбы бойынша ізденіп, түрлі бағытта шығармашылық жұмыстар жасауға болады. «Абайтану» курсы арқылы оқушы бойында өмір туралы дұрыс талғам, түсінік қалыптастырамыз. Ұрпақ бойында ұлттық ұғымдарды сіңіру үшін, біз оқушыға өткен тарихымызды танытуымыз тиіс [4, 21 б.].

Пән мұғалімі «Абайтану» курсына оқушының назарын аудару үшін сабақ кезінде әртүрлі қызықты әңгімелерді, қарасөздерді, мысалдарды сахналық көрініс ретінде өтуді ұйымдастыра білу қажет. Сонымен қатар, түрлі көрнекілік құралдарын қолдану, сұрақ-жауап, талдау, жинақтау, ажырату, салыстыру, баяндау, суреттеу, зерттеу, постерге түсіру, тақтаға жазу, айтқан ойды мысалдармен дәлелдеу, сөздікпен жұмыс, проблемалық мәселелерге жауап беру, нақтылы және жалпылама тапсырмалар беріп, шағын шығармашылық жұмыстарды орындату, оқушының бірін-бірі сынауы, өзіндік пікір білдіруі, баяндама жасауы, бір-бірімен пікірталасқа түсуі, берілген тақырыпқа ойтолғау жазу, хронологиялық кестені толтыра алуға, шығарма кейіпкерлерін салыстырып талдауға, өлеңге талдау жасауға т.б. алуан түрлі әдіс – тәсілдерді қолдануы керек. Осындай әдіс-тәсілдерді түрлендіріп, жүйелі түрде пайдаланып отырған мұғалімнің шәкірттері өз бетімен жұмыс істеуге тез үйренеді. Оқушылар шығармашылық дәптерлеріне өздеріне ұнаған қарасөздеріндегі мақал-мәтелдерді, афоризмдерді,

нақыл сздерді де жазып алып, естерінде сақтауға баулу керек. осы ретте, шығармашылыққа жақын кейбір оқушылар сол дәптерге қысқа әңгіме, мақала, күнделік, пікір, ой толғау, эссе, шығарма жазып үйренуіне мүмкіндік туады [3, 45 б.].

Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімдері «Абайтану» курсына заманның, қоғамның дамуына, өзгеруіне, оқушылардың жан-жақты білім алуына өз үлестерін қосады.

«Абайтану» курсы оқытуда өзіміздің жасаған оқу құралына тоқталып өтетін болсам, оқулық 6 тараудан тұрады. Әр тарауда бағдарламадағы берілген тақырыптар қамтылды.

I тарау. «Абайды білмек парыз ойлы жасқа».

II тарау. «Абай ақындығының қайнар көзі».

III тарау. «Абайтану мәселелері».

IV тарау. «Ғылымға көңіл берсеңіз».

V тарау. «Ғақлия».

VI тарау. «Әнді сүйсең, менше сүй!».

VII тарау. «Ескендір» поэмасы.

Аталмыш оқу құралы бойынша дайындаған тақырыптардың ішінде бірнешеуіне тоқталып өткім келеді.

Мысалы «Абай ақындығының қайнар көзі» тарауындағы «Қараңғы түнде тау қалғып» атты тақырыпқа тоқталсам, онда оқушылар келесі тапсырмаларды орындай отырып, өлеңнің шығу тарихымен, құрлысымен танысады [1, 65 б.].

1-тапсырма. Сызба бойынша оқушылар «Қараңғы түнде тау қалғып» өлеңінің шығу тарихымен танысады.

2-тапсырма. М.Ю.Лермонтовтың «Горные вершины» атты өлеңі мен қазақтың бас ақыны А.Құнанбаевтың «Қараңғы түнде тау қалғып» өлеңін оқып, Құрлысына қарай талдап, ұқсастықтарын анықтайды.

3-тапсырма. Берілген екі ақынның өлеңдерінен мезгілді анықтайтын сөздерді тауып, оларды салыстырады. **Үлгі:** спят – қалғып.

«Ғылымға көңіл берсеңіз» деген тарауда берілген «Ғылым таппай мақтанба» тақырыбын алатын болсақ, біз оқушыларға өзіміздің дайындаған оқу құралымыз бойынша мынадай тапсырмалар ұсындық.

1-тапсырма. Оқушылар берілген өлеңді түсініп, мұқият оқиды.

2-тапсырма. Өлеңдегі «Бес асыл іс» пен «Бес дұшпанды» мағынаны тану стратегиясы арқылы анықтау.

3-тапсырма. Оқушыларға берілген қасиеттерді оқытып, оның жағымды және жағымсыз екендігін ажыратып, айтқан ойларын дәлелдету.

Қасиеттері: еңбекқор, әдепсіз, мейірімді, ақылсыз, надан, дарынды, залым, өз Отанын сүйетін патриот, еріншек, сауатты, білімді.

4-тапсырма. Осы «Ғылым таппай мақтанба» өлеңінің идеясын қорытындылайтын мақал – мәтелдерді жаз. **Үлгі:** Білімдіге дүние жарық, Білімсіздің күні қаріп.

5-тапсырма. Өлеңнің философиясына үнілу. Өлеңге талдау жаса.

«Ғақлия» тарауында «баланың жақсысы – қызық, жаманы – күйік» деген тақырыпқа тоқталсам, онда төмендегідей тапсырмаларды орындату арқылы тақырыпты меңгерттім [2, 87 б.].

1-тапсырма. Абайдың қарасөздерінің тақырыптық жағынан бірнеше топқа бөлінетінін сызба арқылы біледі.

2-тапсырма. 1-тапсырмада берілген сызбаны пайдалана отырып, берілген өлеңдер тақырыбын қарасөздер тақырыптарымен сәйкестендіреді.

3-тапсырма. Берілген асыл сөздерің жалғасын табу қажет.

4-тапсырма. Берілген мақал-мәтелге, Абайдың айтқан сынына өзіңнің пікіріңді берілген кесте бойынша толтыр.

5-тапсырма. Философиялық көзқарас дегеніміз не? Кітапханада, ғаламторда ізденіс жаса.

Осындай тапсырмалар орындату арқылы оқытылады да, қорытынды сабақта «Абайтану» курсы бойынша есеп болады.

Қорыта айтсам, осы «Абайтану» курсы бойынша дәріс алған оқушы қазақтың бас ақыны Абай Құнанбаевтың шығармаларын терең талдай біле алатын, әдеби сауатты, ақын шығармаларының көркемдік ерекшеліктерін танып, тілін, өлең табиғатын тани білетін, ғылыми-ізденімпаз, көркем әдеби тілде сөйлеу мәдениеті дамыған, зерттеушілік қабілеті оянған, шығармашылық жұмыс жүргізе алатын дарынды тұлға болып тәрбиеленіп шығады деп ойлаймын.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Абай энциклопедиясы, «Атамұра» баспасы.
- 2 Қазақ әдебиеті, 2008 ж. №1,6 Абайдың қара сөздері.
- 3 Қазақ әдебиеті, 2003 ж. №1, Абайтану курсы.
- 4 Досым Омаров «Абайтану», Мектеп, 2002 ж.

ТӘРБИЕ - БАСТЫ ҚҰНДЫЛЫҚ

ҚҰМЫШЕВА Б. М.

тәрбиеші, Павлодар облысының дене тәрбиесі және спорт басқармасының спортта дарынды балаларға арналған мектеп-интернаты, Павлодар қ.

«Ұрпақ тәрбиесі - ұлттың тағдыры»

Ә. Кекілбаев

XXI ғасыр - ақпараттар мен ғаламдасу ғасыры десек, заман талбына сай жастарымызды тәрбиелеп, Отанына деген шынайы сүйіспеншілігін ояту- қоғамның бүгінгі ең өзекті мәселесі. Жастар - елдің болашағы, тірегі. Сондықтан ұрпақ тәрбиесіне селқос қарауға болмайды. Тәрбиелеу мәселесіне жаңашылдық көзқарас танытып, өзгерістер енгізу- бүгінгі күннің талабы. Ғылым мен техниканың дамыған заманында оқушылардың таным жүйесі озық. Тәрбиелеудің дәстүрлі әдіс - тәсілдері оқушы деңгейіне сай болуы үшін түрлендіруді, жаңашыл инновациялық тұрғыдан қарастаруды талап етеді.

Тәуелсіз еліміздің азаматын парасатты да білімді, мәдениетті де саналы етіп тәрбиелеп, дүние танымын жалпы адамзаттық деңгейде дамытамыз десек қалың көпшілік бірлесе күш салысуы керек.

Тәрбие - халықтың ғасырлар бойы жинақтап, іріктеп алған озық тәжірибесі мен ізгі қасиетерін жас ұрпақтың бойына сіңіру, баланың қоршаған ортадағы қарым- қатынасын, дүние танымын өмірге деген көзқарасын және соған сай мінез - құлқын қалыптастыру.

Тәрбиенің негізгі мақсаты - дені сау, ұлттық сана - сезімі ояу, рухани дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар - ожданлы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан адамды тәрбиелеу. Сондықтан тәрбиелеу үшін жалпы Қазақстан

Республикасы, үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие тұжырымдамасы. Білім және

ғылым министрінің 2009 жылғы 16- қарашадағы №521 бұйрығымен бекітілді және

Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарына ұсынылды.

Тәрбие - жағдаятты үдеріс. Ондағы сан қилы объективті, субъективті әрекеттер бұл үдерістің өте күрделі екенін байқатады. Субъективті жағдаяттар тұлғаның ішкі қажеттіліктерін білдіріп, тұлға қалыптасып, өмір сүретін объективті жағдайлармен біріге, тәрбие міндеттерінің табысты шешілуіне көмектеседі. Ұйымдастырылған тәрбие іс- әрекеті мен объективті жағдайлардың мазмұны мен бағыты қаншалықты сәйкес келсе, жеке тұлғаның қалыптасуы да соншалықты табысты болады. Бұл үдерісті басқарушы тәрбиеші қызметі объективті заңдылықтармен шектелмейді. Бұл қызмет тәрбиеші тұлғаның өзіндік бейнесін, даралық қасиетерін, мінез - құлқын тәрбиелену-шілерге қатынасын білдіретін өнер ретінде танылады. Тұлға әртүрлі әсерлердің ықпалына түседі, жағымды тәжірибе ғана емес, түзетуді қажет ететін жағымсыз тәжірибені қамтиды. Тәрбие

үдерісінің қиындығы, оның өзгерісті, динамикалық, қозғалмалы болуымен байланысты.

Мектеп жеке тұлғаның рухани жан дүниесі мен адамгершілік қасиетінің қалыптасуына жүйелі жолға қойылған тәрбие беру негізінде қол жеткізді. «Отан - отбасынан басталады» дейді халық даналығы. Демек, бала тәрбиесі - Отан мен ел мүддесі. Бүгінгі өскелең ұрпаққа ғаламдастыру дәуірінде өз халқының төл мәдениеті, тілі мен салт - дәстүрін әр оқушының бойына сіңіре отырып, отансүйгіштікке баулу қазіргі тәрбие жүйесінің өзекті мәселесі.

Мектеп - интернатта тәрбие жұмыстары: «Ақыл - ой», Азаматтық тәрбие», «Рухани-адамгершілік тәрбие», «Әлеуметтік - мәнді және жеке қасиеттерін қалыптастыру», «Дене тәрбиесі» «Эстетикалық» және тағы басқа бағыттарда, түрлі тақырыптарда жүргізіледі.

Халық ауыз әдебиетінің бір саласы болып табылатын мақал - мәтелдер халықтың ой - тілегі, арман - мүддесі, патриоттық сезімі, ұлттық мақтанышы қандай екенін көрсетіп отырады. Бір сәт «Ел болам десең, бесігіңді түзе!» деген даналық сөздің мәніне үңілсе, бала тәрбиесіне балалық шағынан - ақ көңіл бөлу міндеті тұрғанын аңғару қиын емес.

Қазақ елі жерін сыртқы жаудан аман сақтап қалу үшін жанын аямай күрескен.

Қазыбек би:

Біз мал баққан елміз,

Ешкімге соқтықпай жай жатқан елміз, - деп қазақ елінің ешкімге барып соқтықпағанын,

«Жаным - арымның садағасы!» деп адамгершілік рухты биік ұстағанын жырласа, ал XX ғасырдың ақыны Ж. Молдағалиев:

Мен қазақтың мың өліп, мың тірілген,

Жөрегімде таныстым мұң тіліммен, - деп еліне, жеріне деген сүйіспеншілігін, өз ұлтының мәрттігін басқаларға таныта отырып, ел қорғаған батыр бабаларымыздың даналық, ерлік, ар - намысқа, қайтпас ер, жауына мейлінше қатал, өз еліне мейірімді, оны қорғауға дайын, өнегелі ісі бар адамдарды суреттейтін көркем шығармалар жас ұрпаққа тәрбие беруде көмек береді. Мұндай шығармалар оқушыларды ерлік ісіне табандылыққа, ақылдылыққа, елін, жерін сүйетін намысына беріктікке, отаншылдыққа үйретеді.

Ағартушы педагог Ыбырай Алтынсарин: «Педагогикалық іс - өте нәзік, қасиетті іс. Ол өте сезімталдықты, балаға деген өлшеусіз сүйіспеншілікті, бала жанын бірден танитын қырағылықты қажет етеді. Шәкірттерді сүйе білген оқытушы ғана қатал, талапты, өнегелі,

беделді тәрбиеші бола алады»- дейді. Сондықтан да жас ұрпақты Отанын сүюге, ол үшін аянбай қызмет етуге, елжандылық пен ерлікке тәрбиелеу - ұстаздардың басты міндеті болмақ. Әр оқушы бойына ар - намыс пен туған жер, табиғаты, ана тілі, салт - дәстүрі, ата - бабаларының ерлік істеріне сүйіспеншілік сезімдерін әр түрлі шаралар арқылы дарытуымыз керек.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстан - 2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдауы - маңызды құжат. Қазақстан әлемдегі елдер арасында бәсекеге қабілетті, инновациялық экономикасы дамыған, білімді мамандары, білікті басшылары бар ел болуы тиіс. Бұл - Елбасы алға қойған мақсат.

Мұндай стратегия халықты болашаққа сеніммен қарауға жетелейді, тәртіпке, ұқыптылыққа, талпынысқа талаптандырады.

Адам тәрбиелеу... Тәрбие беру - үздіксіз жүргізілетін күрделі үдеріс. Қоғамдағы қазіргі саяси - әлеуметтік жағдай саналы азаматтық көзқарастың қалыптасуына мүмкіндік береді. Тәрбие-халықтың ғасырлар бойы жинақталған озық тәжірибесімен ізгі қасиеттерін жас ұрпақтың бойына сіңіру. Тәрбие дұрыс берілсе, дені сау, рухы биік, мәдениеті жоғары ұрпақ өсіп - өнеді. осы орайда Р. Эмерсонның :» Нақты өркениет көрсеткіші білім мен байлық емес, сәулетті қалалар, егін шығымы емес, ел тәрбиелеген адам бейнесі» - деген ұлағатты сөздері еске түседі.

Қазіргі балалардың дүниеге деген көзқарасы мен ой - өрісі ерекше. Олардың ақпараттық технологияларды лезде игеретіндіктері, шығармашылық қабілет - қарымы таңқалдырады. Олар көп тіл меңгергілері келеді, әлемді тануға құштар. Бірақ, олардың арасында керісінше енжар, сабаққа селқос қарайтын балалар да бар. Біз осындай балалардың қатардан қалмауын, тұлға ретінде қалыптасуына, мамандық таңдауды жаңылмауына көмектесеміз. «Таудай талап бергенше, бармақтай бақ бер» деген қағиданы ұмытуға болмайды.

Қазақстандағы білім беруді модернизациялау концепциясы тұлғаны дамытуға бағытталған білім беру парадигмасын анықтады. Ол негізгі құзыреттіліктердің қалыптасуын болжайды, оларды меңгеру түлектерді әлеуметтендірудің қажетті шарты болып табылады. Бағыттар анықталды, соның ішінде негізгі құзыреттіліктердің қалыптасуы да анықталды. Ол жерде «құзыреттілік» ұғымы «оқушылардың меңгерген білімдерін, ептіліктерін және шынайы өмірдегі практикалық тапсырмаларды

шешу әдістерін қолдануға дайындығы» ретінде анықталды. Өмірдің шынайылығы мынадай, қоғам алдында туындаған проблемаларды шешуде белсенділік танытатын, жалпы жағдайды түсінетін, жүйелі ойлай, талдай, салыстыра алатын, өздерінің алдындағы өмірлік және кәсіптік проблемаларды шеше алуға қабілетті адамдар сұранысқа ие болады.

Бүгін біз сендермен бейбітшілік заманда өмір сүріп жатқан бақытты ұрпақпыз.

Бірақ, тәуелсіздік таңына ата - бабаларымыздың талай жылғы күресінің арқасында жеткенімізді естен шығармауымыз керек. Қазіргі ғылыми- техника, жаңа технологиялар дамыған заманында әр азамат Қазақстан мемлекетінің дамуына еңбегімен мүмкінді -гінше үлес қосу қажет. Табиғат байлығымызды сақтай отырып, « КСПО -2017» көрмесіне жаңа жобалар ұсынып, жоғары деңгейде өтуіне атсалысайық. Біз Қаныш Имантайұлы Сағпаев елінде дүниеге келгенімізді мақтан тұтамыз, есімін ешқашан ұмытпаймыз. Болашақ ұрпаққа дана бабамыздың бүкіл өмірін үлгі өнеге етіп, білім нәрімен, шығармаларының идеяларымен сусындатудағы еңбектеріңізге табыс тілеймін.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Қазақстан Республикасы үздіксіз білім берудегі тәрбие тұжырымдамасы. - Білім және ғылым Министрінің 16.11.2009 ж. №521 бұйрық. Алматы, 2009.

2 Бабаев С.Б. Педагогика: жалпы негіздері және тәрбие теориясы - Алматы, 2008 - [1, 63б.].

3 Бейсембинова Д.И. Қазақстандық патриотизм мен азаматтыққа тәрбиелеу - Павлодар, 2008 - [2, 20 б.].

4 Дүйсенова Қ. Е. Оқушылардың рухани- адамгершілік қасиеттерінің дамуына бағыттап білім беру. // Оқушы тәрбиесі -2011, №2- [3, 6 б.].

5 Құмышева Б. М. Тәрбие - басты құндылық // Педагогика хабаршысы -2013, №6 - [4, 2 б.].

6 Сайлауғазина Б.Т. Жеке тұлға тәрбиелеу // Сынып жетекшісі - 2010, №4 - [5, 3 б.].

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУЫ–БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТЫ

ҚҰРМАНҒАЛИЕВА Г. Ғ.

мұғалім, Назарбаев зияткерлік мектебі, Павлодар қ.,

“Функционалдық сауаттылық” ұғымы алғаш рет өткен ғасырдың 60-шы жылдары ЮНЕСКО құжаттарында пайда болды. Функционалдық сауаттылық, білім берудің (бірінші кезекте жалпы білім беруді), қазіргі кезде құбылмалы әлемде функционалдық сауаттылық адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене қатысуына, өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық факторлардың біріне айналуға.

Функционалдық сауаттылық тұжырымдамасына негізделген танымал халықаралық зерттемелерінің бірі Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының (ЭЫДҰ) қолдауымен өткізілетін 15 жастағы оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың халықаралық бағдарламасы PISA болып табылады.

«Функционалдық сауаттылық» - белгілі бір кезеңге сай субъектінің алған білімі мен дағдысы негізінде сауатты іс-әрекет ете алуы.

Функционалдық сауаттылық нені қамтиды?

1. Жалпы сауаттылық
2. Компьютерлік сауаттылық
3. Ақпараттық сауаттылық
4. Қатысымдық сауаттылық
5. Шет тілдерін үйренудегі сауаттылық
6. Тұрмыстық сауаттылық
7. Апатты жағдайдағы сауаттылық
8. Қоғамдық – саяси сауаттылық [2, 6]

«Сауатты оқу – бұл мақсатқа қол жеткізу, білім мен әлеуетті дамыту, қоғамға қатысу үшін жазбаша мәтінді түсіну, пайдалану, көрсету және және жұмыс жасау» (PISA, 2009) [1, 15]

«Оқу сауаттылығы» термині қарапайым «оқуға» қарағанда, әлдеқайда жағымды болып табылады. Себебі «оқу» деген жай дауыстап оқуды меңзеуі мүмкін, ал PISA халықаралық зерттеуіндегі «оқу сауаттылығы» оқыған ақпаратты анағұрлым кең әрі терең түсінуді қажет етеді. Оқырмандардың метакогнитивтік біліктілігі белгілі бір мақсат үшін өздерінің оқуы жайлы ойланғанда, бақылағанда және реттегенде белсенді болады. PISA халықаралық зерттеуіндегі «оқу

сауаттылығы» әр түрлі жағдайлар және әр түрлі мақсаттар үшін оқудың белсенді, мақсатқойғыш әрі қызметтік қолданысы.

PISA халықаралық зерттеуі несімен бірегей?

Жалпыәлемдік қамтуымен және тұрықтылығымен танымал.

Өзекті білімдік мақсаттарға жетуде өз табыстарын қадағалауға мүмкіндік береді. Әр оқушыда жеке нұсқа

PISA білім беру саласындағы 15 жастағы балалардың білімдері мен дағдыларын бағалайтын бірден-бір халықаралық тестілеу.

Бүгін мектеп партасында отырған 15 жасар оқушы болашақта өз оқуын университетте жалғастырса да, жұмыс істесе де, мансап қуса да олардың академиялық және жұмыс мақсаттарына тәуелсіз, оқу сауаттылығы қоғамдағы экономикалық және жеке өмірге қатысу үшін маңызды болады. PISA зерттеуінде оқушылардың жазбаша мәтіндерді ұғына оқу қабілеттілігі және оларға рефлексия жасап, олардың мазмұнын өз мақсаттарына қол жеткізу үшін қолдануы, білімдері мен дағдыларын қоғамның белсенді өміріне араласуы үшін дамытуы. Оқу сауаттылығы тексеру оқу техникасы немесе мәтіннің мазмұнын нақты түсінуін бағалау емес, оқу барысында меңгерген білімдері мен дағдыларын өмірлік жағдайларда қолдана білу ептіліктерін бағалауға бағытталған. PISA зерттеуіндегі оқу сауаттылығының құрамдауыш компоненттері: сауатты оқудың 3 компоненті: жағдай, мәтін, аспект.

Жағдай-тапсырмаларда кездесетін өмірлік оқиғалар. Бұл жағдайлар санаты: жеке пайдаланым үшін, көпшілік пайдаланым үшін оқу, жұмыс жасау үшін, оқу және оқыту үшін. Осыған орай PISA бағдарламасында жағдайдың қамтылуы:

жеке жағдайлардың -30%

қоғамдық жағдайлардың -30%

білім беру жағдайларының - 25%

кәсіби жағдайлардың -15%

Мәтін. Оқу үшін оқырманға материал қажет. Бағалау кезінде аталған материал белгілі бір тапсырмаға жататын мәтін болып табылады (немесе мәтіндер жиынтығы)-олар бір-бірімен байланысты болуы тиіс. Мәтін түрлері сан алуан және кез келген саланы қамтуы тиіс.

PISA бағдарламасы төрт негізгі жіктемені ұсынады:

1. Тасушы: *Баспа және электрондық нұсқа*

2. Орта: *авторлық және хабарламаға негізделген*

3. Мәтін түрі : *тұтас, тұтас емес, күрделі, аралас*

4. Мәтін типі: *сипаттау, баяндау, мазмұндау, талқылау, оқыту*

және өзара әрекет ету.

Аспект

Ақпаратты іздеп іріктеу

Біріктіру және түсіндіру

Рефлексия және бағалау

Оқу сауаттылығын қалыптастыру үшін оқушыларды белсенді оқыту әдістері арқылы оқыту өз тиімділігін дәлелдеді. Әр түрлі жағдайдағы қызықты, оқиғалы материалды ұсына отырып, балаларға мағынасын түсіну үшін мәтінді зейін қойып оқу, мазмұны бойынша ашық сұрақтар қою, кейіпкерлер орнына жағдаятқа өзіңді қойып көру сынды дағдылар қалыптастыру қажет. Ақпаратты оқу барысында не түсінікті, түсініксіз, қызықты ақпарат, жана ақпарат, келісемін, келіспеймін деген белгілер қойып отыруға үйрету, сөз мағынасын мәнмәтінде (контексте) ажырата білу (бейтаныс сөздердің мағынасын болжау) мәтін құрылымын түсіну үшін оқу,

Бүгінде қазақ тілі сабақтары халықаралық тәжірибеге сүйеніп отырып, төрт дағдыға бағытталып оқытылады: тыңдалым, оқылым, жазылым, айтылым.

Оқылымның түрлі әдістерін қолдану арқылы оқушыларды сауатты оқуға дағдыландыра аламыз: көз жүгіртіп оқу, нақты ақпаратты табу үшін оқу, жалпы идеяны түсіну үшін оқу, детальды түрде оқу, суретке қарап болжай білу, мәтін түрлерін ажырату үшін оқу (хабарлау, мақала, жарнама, сипаттау, т.б.) интенсивті оқылым (үлкен, көлемді мәтін), назарын шоғырландырып оқу(кейін мазмұнын сыныптасына айтып беретін болған жағдайда), мазмұны бойынша талқылау, дебатқа қатысатын болса, т.б

Ал кез келген ауызша немесе жазбаша ақпаратты түсінуін қамтамасыз ету мақсатында сөздерді синониммен алмастыру, сөйлемді немесе бөлімді өз сөзімен қайта жазу (перифраз), сұрақтарға өз сөзімен жауап беру, белгілі бір дәйексөзге өз көзқарасын білдіру, яғни тарқатып жазу сынды тапсырмалар орындату өз жемісін береді. Ең бастысы – осы тапсырмаларды орындау үшін оқушылар берілген мәтінді зерттеп оқып, мазмұнын жан-жақты талдап үйренеді. Қазіргі жасөспірімдер ақпараттың көптігінен кітап оқығысы келмейді, зейін қойып оқымайды, осы мәселені шешуде мәтінді кодтап оқу өте тиімді әдіс. Бұл жағдайда шәкірттер берілген мәтінді әр түрлі белгі қойып оқиды және өзіне қызықты ақпаратты ! белгісімен, негізгі идеяны беретін сөйлемнің астын сызып қояды. Осы тектес әдістерді үнемі пайдаланған жағдайда оқу сауаттылығын қалыптастыруға әбден болады.

Халықаралық емтиханға дайындау мақсатында келесі тапсырмалар түрі ұсынылады:

Көптаңдаулы тест

Қысқа жауапты қажет ететін тест

Толық жауапты қажет ететін тест

Ия/жоқ немесе дұрыс/бұрыс сынды жауапты қажет ететін тест

Өз көзқарасын дәлелдейтін сұрақтар

Ортақ мәселені шешу үшін оқушылар тобы бірігіп жауап іздейтін сұрақтар.

Алдымызда отырған оқушыны жалықтырмау үшін біз, ұстаздар, қызықты, оқиғаға негізделген, өмірмен байланысы бар материал іріктеуге міндеттіміз.

Белсенді оқыту ортасын қалыптастыру үшін, мұғалімдер өз шәкірттерін сұрақ қоюға ынталандырады, зерттеуге және өз идеяларымен бөлісуге мүмкіндік жасайды, сындарлы кері байланыс орнатады.

Белсендік оқыту әдістері төменгідей: миға шабуыл, ыстық микрофон, өкіл, диалог, кластер, ментальды карта, аквариум, еркін микрофон, карусель, дефиниция, синквейн, бұрыштар әдісі, ойлаудың алты қалпағы, ой толғау, эссе, Сократтық семинар, рефлексия жасау. Белсенді әдістердің бұл түрлері оқушының сыни ойлауын дамытады. Сыни ойлау оларды өмірдегі жағдаяттарға көңіл бөлуге, әр мәселенің шешімін іздеуге, кез келген жағдаятты бағалап, өзіндік көзқарас қалыптастыруға және ойлау еркіндігіне үйретеді. Ал бұл дағдылар бүгінгі оқушының ертеңгі ересек өмірге бейімделуін қамтамасыз ететіні анық.

Сауатты оқу қазіргі қоғамда не үшін қажет? Дәріханадан дәрі алдыңыз ба, міндетті түрде нұсқаулығын оқуға тиістісіз, кері әсері бар/жоғын білу мақсатында. Ресми құжатқа қол қоясыз ба? Сіз алданып қалмау үшін, оны бүге-шігесіне дейін оқуға тиістісіз. Жаңа жұмысқа орналастыңыз ба? лауазымдық міндеттеріңізбен танысуға тиістісіз. Әр түрлі ғылым-білімді, жаңа технологияларды игергіңіз келе ме?

Ендеше сауатты оқып, оқығаннан өзіңізге қажетті ақпаратты іріктеуге үйреніңіз.

«Кел, балалар, оқылық!

Оқығанды көңілге

Ықыласпен тоқылық!»

ӘДЕБИЕТТЕР

1 PISA халықаралық зерттеуін жүргізу аясында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту әдістері бойынша Қазақстан

Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру бағдарламасы. Мұғалімнің жұмыс дәптері, Авторлық құқық, 2014.

2 Р.Рождественская, В.Логвинова «Формирование навыков функционального чтения», Пособие для учителя.

РАЗВИТИЕ НАВЫКА ГОВОРЕНИЯ ПРИ ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ВТОРОМУ

МАКАНОВА А. К.

учитель русского языка, Назарбаев Интеллектуальная школа
химико-биологического направления, г. Павлодар

Основной целью обучения иностранному языку является формирование коммуникативной компетенции. Трудно не согласиться с тем, что даже на родном языке, где знание слов и их стилистических особенностей не представляет сложностей, добиться желаемого эффекта получается не всегда и не у всех. Это происходит потому, что на уроках языка все устные высказывания учащихся представляют речь лишь по форме, а по сути речью не являются. Каждый из видов речевой деятельности, говорение или письмо, которые создает учащийся, должны быть самостоятельным неповторимым продуктом. А на практике чаще всего мы встречаемся с ситуацией, когда ответы учеников по изучаемой теме похожи как близнецы.

Это говорит о необходимости формирования умений построить общение так, чтобы добиться поставленной цели, владеть различными приемами получения и передачи информации. Формирование коммуникативной компетенции невозможно осуществить в отрыве от речевых функций, которые определяют как стратегию общения, так и отбор языковых средств для решения задач общения.

Анализ психолого-педагогической литературы и личный педагогический опыт позволяют утверждать, что при изучении второго языка эффективны активные методы обучения, под которыми мы понимаем формы и методы, которые активизируют умственную и самостоятельную работу учащихся, поддерживают внимание и интерес к предмету, развивают речь [1].

Нельзя выделить один или два способа, которые приведут к быстрому положительному результату. В своей статье я остановлюсь на некоторых заданиях, которые учителя могут использовать на уроках для развития устной речи учащихся. Эти задания позволяют

оценивать способности учащихся выражать свое мнение, развивать идеи, демонстрировать знания национального современного общества и культурного наследия своего народа [2, 18с].

При оценивании устной речи учащихся эффективным приемом является использование карточек-подсказок, составленных по пройденным темам. Эти карточки окажут хорошую подсказку во время презентации (говорения). Карточки должны быть составлены по следующей структуре:

Тема;

Простой вопрос, который сфокусирован на основном аспекте темы;

Вопросы (пункты) для размышления, которые представляют четыре ключевых момента темы.

Пример 1:

Тема: Искусство
Все ли должны изучать искусство?
Вопросы для размышления:
Отдельный человек
Общество
Выводы
Преимущества и недостатки

Пример 2:

Тема: Туризм
Является ли туризм проблемой для вашей страны или, наоборот, помогает решить некоторые вопросы?
Вопросы для размышления:
Возможности трудоустройства
Ущерб природной среде
Культурные вопросы
Экономические преимущества

Далее учитель может задавать ученику вопросы, связанные с тем, что он сказал, и направленные на расширение и дополнение темы. Например, Вы сказали, что туризм может помочь людям из разных стран лучше понимать друг друга. Как это происходит? Кроме того, важно задавать вопросы для того, чтобы выяснить личное мнение учащегося по данной теме. Например, Вы хотели бы работать в туристическом бизнесе? Почему? или Как вы думаете, насколько туризм важен для вашей страны? [2, 19-20с].

Очень важно, чтобы карточки охватывали все изученные в течение учебного года темы.

Для развития навыка говорения необходимо подбирать материалы, стимулирующие коммуникацию, дающие пищу для выражения собственного мнения, отношения, взглядов, мыслей. Как раз с такой целью - совершенствование коммуникативной компетенции учащихся в области говорения – издала свое пособие «Ваше мнение. Русский язык как иностранный» Старовойтова И.А.

Материал пособия организован на коммуникативно-функциональной основе, а темы сгруппированы по их социальной значимости, начиная с вопросов, актуальных для отдельного индивида, затем семьи, общества и заканчивая глобальными проблемами. Задания скомпонованы в следующем порядке:

Прочитайте текст

Что это значит?

Ответьте на вопросы по тексту

Ваше мнение

Разные мнения

К вашему сведению

Тексты взяты из средств массовой информации и являются материалом, на котором проводится работа по развитию речевых умений учащихся.

Задание по лексике рассчитано на работу учащегося и направлено на развитие языковой компетенции, которая необходима для формирования коммуникативно-речевых навыков.

Задание «Ваше мнение» способствует развитию монологической и диалогической речи в ситуациях, связанных с высказыванием собственного мнения, оценкой, рассуждением, аргументацией. А также материал пособия можно использовать для проведения ролевых игр, когда учащимся предлагается занять позицию того или иного участника дискуссии и расширить аргументацию точки зрения по обсуждаемой проблеме [3, 9-10с].

В качестве примера выбрала из пособия текст «Иностранные языки», к которому предлагаются задания:

Прочитайте текст

Что это значит?

- продвинутый (друг)

- (владеть) каким попало (языком)

- круче знать немецкий

- сойдет!

Ответьте на вопросы по тексту

- О чем говорили ребята после просмотра фильма?
- Какой фильм посмотрели дети?
- Какие языки стоит учить и почему?
- Стоит ли изучать восточные языки?

Ваше мнение

- Почему люди изучают иностранные языки?
- Какие языки чаще всего изучаются?
- Есть ли мода на изучение языков?
- Специалисты со знаниями каких языков всегда востребованы?
- Будет ли русский язык языком №1 в мире?
- Всем ли нужно знать иностранные языки?
- Кому обязательно нужно владеть иностранными языками?
- Что значит «свободное владение языком»?

Разные мнения

Проректор по международному развитию, доктор экономических наук Рашид Шамильевич Салиев, Институт Управления экономики. В условиях глобализации экономики, теснейшего переплетения информационных потоков язык превращается в основной производственный фактор. Он становится универсальным средством профессиональной, производственной жизни и без него просто нельзя обойтись. Сейчас невозможно говорить об овладении навыками специальности, не зная, прежде всего, английского языка. Специалист без языка – это не квалифицированный специалист, даже если он будет обладать техническими знаниями, знать дисциплины учебного плана.

«Человек столько раз человек, сколько языков он знает».

Д.И.Фонвизин «Недоросль»: «Зачем географию учить, когда ямщик довезет». [3, 24-25с].

Кроме вышеизложенных, весьма эффективными могут быть некоторые упражнения, которые учащиеся могут использовать как на уроках, так и во внеурочное время.

Запись своей речи на диктофон. При этом важно следить за своим произношением, выбирать интересную тему.

Еще одно хорошее упражнение — это **чтение вслух**. Читать можно все что угодно и вслух, причем необходимо обращать внимание на произношение, читать громко, четко, уверенным голосом. Для этого достаточно буквально 5 минут, не больше. Это очень хорошо развивает произношение, беглость и выразительность речи.

Последнее упражнение, которое можно посоветовать — это **разговор с воображаемым собеседником**. Что говорить?

Тут нужно представить себе, что можно сказать в самых разных ситуациях.

Коммуникативная направленность учебного процесса при обучении языку проявляется в различной форме: в организации языкового материала, в характере упражнений, предназначенных для усвоения устной речи, в учебных приемах, в организации учебной работы на уроках и во многом другом.

На основании изложенного можно сделать выводы, что при ведущей практической цели обучения языку, говорение выступает как вид речевой деятельности, средство общения между людьми, выполняя коммуникативную задачу.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 <http://tsyganova.74325s017.edusite.ru/p13aa1.html>.
- 2 Руководство для разработчика тестов по предмету «Русский язык как второй» 11 класс, Cambridge International Examination, 2013г.
- 3 Ваше мнение. Учебное пособие по разговорной практике. Старовойтова И.А. (Русский язык как иностранный). – М.: ФЛИНТА, 2013.

МЕКТЕПТЕ АТА–АНАЛАР УНИВЕРСИТЕТІН ҚҰРУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ САПАЛЫ БІЛІМ МЕН САНАЛЫ ТӘРБИЕ АЛУЫНА ҚОЛ ЖЕТКІЗУ

МАККАМБАЕВА Н. П.

тәрбие ісі жөніндегі орынбасары, №107 Ю. Сареми атындағы мектебі

Қазіргі кезеңде шапшаң жүріп жатқан жаһандану үрдісі әлемдік бәсекелестікті күшейте түсуде. Тіпті бірқатар дамыған елдерде бұл идея ұлттық қағидаға айналған. Әлемдік бәсекелестік заманда әрбір адамның білім санасын, қабілеттілік деңгейін, іскерлік мүмкінділігін анықтайтын адам ресурстарын дамыту мәселелері күн тәртібіне өткір қойылып отыр, яғни адамның білімі мен біліктілігі қазіргі заманда мемлекеттердің бәсекесіне қабілеттілігінің ең маңызды көрсеткішіне айналды. Сондықтан көптеген елдер бәсекеге қабілетті қоғам үшін адам ресурстарын дамыту, әсіресе оның қабілетін арттыру сияқты арнайы бағдарламалар қабылдауға кірісті. Сондықтан да, үздіксіз білім беру жүйесінің басты міндеті – жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру болып табылады. Бұл әлеуметтік педагогикалық міндетті орындау үшін тәрбие жұмысымен тікелей

айналысушылардың жүргізетін тәрбие мазмұны қоғамның бүгінгі талабына сай болуы керек. Жалпы білім беруде мектеп өзінің міндетін толық атқару үшін, қоғамның оған қоятын әлеуметтік сұранысын ескере отырып, тәрбие мазмұнын жақсарту үшін мектеп пен жанұяның бірлігін қамтамасыз ету қажет.

Қазақстан Республикасы Ата Заңының 27 бап 2-тармағында «Балаларына қамқорлық жасау және оларды тәрбиелеу ата-ананың табиғи құқығы әрі парызы» делінсе, «Қазақстан – 2030» бағдарламасында «өкелер мен аналардың, аталар мен әжелердің өз балалары мен немерелері алдындағы жауапкершілігін күнделікті есте ұстауға тиіспіз. Біз өз балаларымызбен немерелерімізді сонау алыс болашақта, олар біздің жасымызға жеткенде қандай күйде көргіміз келеді» делініп, ұрпақ тағдыры мен мемлекет тағдыры қатар қойылған. Демек, балаға дұрыс бағыт беретін үлкен мықты тәрбие ошағы – отбасы болып саналады.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев өзінің «Қазақстан-2030» жолдауында: «... Оқушыларды қазақстандық патриотизм мен шығармашылық жағынан дамыған жеке тұлға ретінде тәрбиелеу аса қажет. Бүгіннен бастап, ұлттық мінез-құлық, биік талғампаздық, тәкаппарлық, тектілік, білімділік, ұлттық намыс қасиеттерін сіңіріп қалыптастыруымыз керек» деген болатын.

Өскелең ұрпақтың рухани жан-дүниесін білім нәрімен сусындатып, халқының ерте заманнан жинақталған асыл мұрасымен байытып, ұлттық дәстүрлердің озық үлгілерін санасына сіңіріп, Абайша сөйлесек, «көкірек көзін оята тәрбиелеу» - ата-анадан басталып, мектепте жалғасып, бүкіл қоғам болып атсалысатын жауапты міндеттердің ең бастысы. Осы тұста Мағжан Жұмабаев былай дейді: «Әрбір ел келешегіне қызмет етуге негізді балаларын тәрбиелейтін, даярлайтын мектебінде салмақ. Бір елдің тағдыры мектебінің құрылысына байланысқан нәрсе. Бұл – ескірмейтін игі сөз, өзгермейтін бір шындық. Тарихты аз ғана болса да ақтарған кісі мұны біледі. Қазақтың тағдыры, келешекте ел болуы мектебінің қандай негізде құрылуына барып тіреледі. Мектебімізді таза, сау, берік, һәм өз жанымызға қабысатын, үйлесетін негізге құра білсек, келешегіміз үшін тайынбай-ақ серттесуге болады. Сондай негізге құра алмасақ, келешегіміз күнгірт».

Келешек ұрпақты жан-жақты тәрбиелеуде, жаңа заманда көкірегі ояу, ұлттық сана-сезімі жоғары саналы азаматты тәрбиелеу ұзақ әрі күрделі үдеріс болып табылады. Сондықтан бұл мәселе бүгінгі таңда өткір қойылып, өз шешімін табуы қажет етіп отыр.

Аталмыш мәселені шешуде көптеген ойшылдар мен ғалымдар өз үлестерін қосқан.

Біз зерттеу барысында мектеп пен жанұяның бірлігі негізінде оқушыларда жан-жақты тәрбиелеуде балалардың ерекшеліктерін, даму өзгешелігін зерттеген психолог ғалымдардың еңбектеріне сүйене отырып, оларды әлеуметтендіруде “әлеуметтік–педагогикалық” білімдермен, жұмыстар жүйесінің, ақпараттық көмектің қажетті екендігін көре алдық.

Зерттеу нысаны: Оқушыларды мектеп пен жанұяның бірлігі негізінде тәрбиелеу үдерісі.

Зерттеудің пәні: Мектеп пен жанұяның бірлескен іс-әрекеті арқылы оқушыларды жан-жақты дамыту.

Зерттеудің мақсаты: оқушыларды жан-жақты дамытуда мектеп пен жанұяның бірлігін теориялық тұрғыдан негіздеу, мүмкіндіктерін айқындау және практикада қолданыстағы олардың тиімді жолдарын белгілеу.

Зерттеудің міндеттері:

- оқушыларды жан-жақты дамытуда мектеп пен жанұяның бірлігін теориялық тұрғыдан негіздеу;
- «оқушыларды жан-жақты дамытуда мектеп пен жанұяның бірлігі» ұғымының мәнін ашу;
- оқушыларды жан-жақты дамытуда мектеп пен жанұяның бірлігінің мүмкіндіктерін айқындау;
- оқушыларды жан-жақты дамытуда мектеп пен жанұяның бірлескен жұмысын ұйымдастырудың практикада қолданыстағы тиімді жолдарын белгілеу;

Зерттеу әдістері:

Ғылыми-педагогикалық зерттеу тақырыптар бойынша философиялық психологиялық, педагогикалық, экологиялық-әдістемелік, ғылыми ізденістердегі әдебиеттерді теориялық талдау жасау, орта мектептердің оқу-әдістемелік құжаттарын талдау, зерттеу мәселесі бойынша озық педагогикалық іс-тәжірибелермен танысып үйрену, талдау және қорыту; бақылау, сауалнама, әңгімелесу, педагогикалық модельдеу;

Зерттеу көздері:

- Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулы қарарлары, тұжырымдамалары, Қазақстан Республикасы «Білім туралы» заңы, мемлекеттік білім стандарты, оқу жоспарлары және бағдарламалары.

- философия, педагог, психологтардың ғылыми-әдістемелік еңбектері мен іргелі зерттеулері, озат тәжірибелі мұғалімдердің сабақтары.

Зерттеу базасы. Түркістан қаласы, №1 орта мектебі, М.Әбенова атындағы орта мектебі.

Диплом жұмысының құрылымы: диплом кіріспеден, екі бөлімнен, қорытындыдан, пайдаланылған әдебиеттер тізімінен және қосымшадан тұрады.

Кіріспе бөлімінде зерттеудің көкейкестілігі мен маңыздылығы негізделді, жұмыстың мақсаты, объектісі, пәні анықталды, зерттеудің міндеттері мен практикалық маңыздылығы, зерттеу әдістері көрсетілді.

«Мектеп пен жанұя бірлігі негізінде оқушыларды жан-жақты дамытудың теориялық негіздері» атты бірінші бөлімде философиялық, психологиялық, педагогикалық ғылыми еңбектерге талдау жасалып, оқушыларды жан-жақты дамытудың педагогикалық негіздерінің қазіргі теориядағы және практикадағы жай-күйі зерделенді, үздіксіз білім беру процесінің тұжырымдамасының қалыптасу кезеңдері жіктеліп, мектеп пен жанұя бірлігі - оқушыларды жан-жақты дамытудың бірден - бір жолы мәселелері, «оқушыларды жан-жақты дамытуда мектеп пен жанұяның бірлігі» ұғымының мәні «оқушыларды жан-жақты дамытуда мектеп пен жанұяның бірлігі» ұғымының мәнін ашу маңызы айқындалды.

«Оқушыларды жан-жақты дамытуда мектептің ата-аналармен бірлесе жүргізетін тәрбиелік жұмыстары» атты екінші бөлімде мектеп пен жанұяның оқушыларды жан-жақты дамытуда бірлесе атқаратын жұмыстарының мазмұны мен міндеттері айқындалып, мектептің ата-аналармен жүргізетін жұмыстарының формалары мен әдістері сарапталып, олардың тиімді жолдары белгіленді.

Қорытындыда зерттеу жұмысының нәтижелері мен тұжырымы баяндалды, ғылыми-практикалық ұсыныстар берілді. Зерттеу проблемасына байланысты болашақтағы атқарылатын жұмыстың бағыттары белгіленді.

Жеке тұлғаның жан – жақты дамуын қалыптастыру дегеніміз:

-отанына берілгендікті, оның бостандығы мен тәуелсіздігін қорғауға дайындығын, бейбітшілік үшін, халықтардың достығы мен ынтымағы үшін, еңбекшілердің бақыты үшін арнаулы даярлықта тәрбиелеу;

-ғылым, мәдениет, техника саласындағы білімдер жүйесін және өндірісті ұйымдастырудың даму жағдайларын игере білуін тәрбиелеу;

-адамгершілік қасиеттерді барынша құрметтеушілік, адамдарға деген қамқорлық жасау және оларға ілтипатпен қараушылық, жолдастық пен адалдық, шыншылдық, жауапкершілік сезімдерге тәрбиелеу;

-еңбекте адал қарым – қатынасын, қоғам игілігі үшін материалдық өндіріс саласында еңбек етуге даяр болуы, еңбек ету қажеттілігін түсінуге, еңбек адамын құрмет етуге тәрбиелеу,

-әсемдікті барынша сезіне білуді, шын көріктілікті жасандылықтан ажырата білуді, музыкаға, өнерге, әдебиетке ынтасын үнемі жетілдіруге талпынысын, құштарлығын, табиғатты сүюге тәрбиешілерді тәрбиелеу,

-денсаулығы мықты және дене құрылысы жақсы дамыған, дене шынықтырумен /спортпен/ үнемі шұғылданатын адамды тәрбиелеу;

-табиғатты қорғау, оның байлығын көздің қарашығындай сақтау, адам өмірінің бастауы – жер, су, ауа, аң, өсімдіктерді бағалау, қастерлеу, сақтау рухында тәрбиелеу.

Әрбір мектеп мұғалімінің алдында, міне осындай оқушы тұлғасын тәрбиелеп шығару міндеттері тұр. Бұл міндеттерді шешу әсіресе тұлғаның балалық, жастық және жасөспірім шақтарында жүзеге асырудың маңызы ерекше.

Тұлғаны барлық жағынан дамытып тәрбиелеу, жас ұрпақты қоғам құрылысына белсене қатысуға әзірлеу міндеттері мектеп арқылы жүзеге асырылады. Мектепте білім және тәрбие алу барысында жас тұлғалардың ақыл – ойы дамиды, адамгершілік қасиеттері қалыптасады, ой еңбегіне төселеді, рухани өмір байлығын меңгереді, эстетикалық сезім, талғамы артады... Соған сәйкес мектеп тәрбие беру ісін бірыңғай мақсатты, жүйелі түрде ұйымдастырылуын қамтамасыз етеді.

Тәрбие мақсатына сай бұл мәселелерді ұйымдастыру немесе жүзеге асыру тәрбиенің салалары: ақыл – ой тәрбиесі, азаматтық тәрбие, адамгершілік тәрбиесі, эстетикалық және дене, экологиялық т.б. көптеген тәрбие міндеттерін жүзеге асыру негізінде атқарылады. Бұдан арғы жерде бұлардың әрқайсысы жеке тарауларда қарастырылады.

Жеке тұлғаны жан – жақты дамыту міндеттерін жүзеге асыру үшін оған әлеуметтік те, сондай-ақ белгілі бір материалдық та жағдайлар жасау қажет. Ол үшін:

Халыққа білім беру жүйесін үнемі жетілдіріп, дамытып отыру;

Оқу – тәрбие беретін мекемелердің материалдық-техникалық базасын үнемі жақсартып отыру,

Күндізгі және сырттай оқу орындарының жүйесі арқылы, өздігінен білім алу жолымен де жастардың білім алуы үшін кең мүмкіндіктер беру;

Мәдени – ағарту мекемелерінің жүйесін құру: клубтар, мәдениет сарайлары, кітапханалар, лекторийлар т.б. ұтымды ұйымдастыру;

Жастардың денсаулығына қамқорлық жасау, олардың жаппай дене тәрбиесімен күн сайын айналысуын насихаттау, мүмкіншілік жасау. Спорт секцияларын ұйымдастырып, спорт залдарын қажетті жабдықтармен қамтамасыз ету,

Халықтың әл – ауқатын, тұрмыс – жағдайын, материалдық ахуалын жақсарту,

Тәрбие процесінде халықтық педагогиканы кеңінен пайдалану. Аға ұрпақтың әлеуметтік тәжірибесін меңгерту,

Жастардың бос уақытын, демалысын тиімді ұйымдастыру, өздері қалаған шығармашылық жұмыстармен айналысуға барынша қолдау көрсетіп, жағдайлар туғызу,

Тәрбиешілердің білім дәрежелері мен шеберліктерін үнемі жетілдіріп отыру қажет.

Осы мәселелерді өскелең өмір талабына сай ұйымдастыру, жас ұрпақты үйлесімді етіп тәрбиелеудің негізі болмақ.

Жеке тұлғаны барлық жағынан қалыптастыруда тәрбие салаларының міндеттерін жүзеге асыру, олардың бірлігі мен өзара байланысын қамтамасыз етудің маңызы зор. Себебі, жеке тұлғаның қасиеттері жеке дара қалыптаспайды. Керісінше, олар әрдайым бір мезгілде, тұтастық принципіне сай құрылады. Сондықтан да тәрбие процесін жоспарлау, оның мазмұны мен әдістерін, сондай-ақ нәтижесін жүйелі есепке алу, бағалаудың бірлігін, өзара байланысын қамтамасыз ету әсіресе мектептің осы бағыттағы жұмыстарының негізгі бір буыны болып есептелінеді.

Ата-аналар университеттері ата-аналарға, жұртшылыққа жүйелі педагогикалық білім беретін ата-аналар университеттері және халық университеттерінің жанынан педагогикалық факультеттер ұйымдастырылады. Университеттерде оқу мерзімі екі жыл. Оқу сабақ кестесі бойынша жүргізіледі. Университетке түсетін адамдар мектеп жанындағы ата-аналар комитеті арқылы қабылданады. Университетке түскендер педагогика, балалар психологиясы, жас ерекшелік физиологиясы, мектеп гигиенасы мәселелерінен және халықаралық жағдайдан, өнер, медицина, құқық және заң тақырыптарынан дәрістер тындайды, семинарларға қатысады, рефераттар жазады.

Мектеп тәжірибесінде озық ойлы шығармашылықпен жұмыс істейтін мұғалімдер ата-аналармен жұмыс істеу барысында жоғарыда аталған дәстүрлі формалардан басқа бейдәстүр формаларында қолданады.

Дегенмен де мектеп пен отбасының өзара қарым-қатынасының нәтижелі болуы көбінесе педагогикалық тұрғыдан дұрыс таңдалған

қарым-қатынас пен өзара әрекет формасына байланысты. Олардың негізіне міндетті түрде 5 жағдайды ескеру қажет:

Оқушыға қатысты жағымды қарым-қатынастың болуы. Мұндай жағдай, тіпті қиын оқушыға да қатысты болуы шарт.

Мұғалімдердің ата-аналар тарапынан болатын кеңестеріне өте мұқият назар аударуы.

Оқушы тұлғасында пайда болған жағымсыз құбылыстың себебін бірлесіп анықтау, талдау және оны жоюдың тәсілін бірге қарастыру.

Оқушы тұлғасына немесе сынып ұжымына нәтижелі әсер етудің формалары мен тәрбиелік ортасын табуда бірлесе іс-қимыл көрсету.

Мұғалімдердің ата-аналарымен қарым-қатынасында педагогикалық әдептің, этиканың қатаң сақталуы.

1. оқушыларды жан-жақты дамытуда мектеп пен жанұяның бірлігі теориялық тұрғыдан негізделді;

2. Оқылып, зерделенген ғылыми-әдістемелік әдебиеттермен педагогикалық зерттеулердің нәтижесі «оқушыларды жан-жақты дамытуда мектеп пен жанұяның бірлігі» ұғымының мәні ашылды;

3. оқушыларды жан-жақты дамытуда мектеп пен жанұяның бірлігінің мүмкіндіктері айқындалды;

4. оқушыларды жан-жақты дамытуда мектеп пен жанұяның бірлескен жұмысын ұйымдастырудың практикада қолданыстағы тиімді жолдары белгіленді;

Біз өзіміздің бұл еңбегімізде төмендегі педагогикалық мәселелерді зерттеуге мұрындық болар деген мақсат пен пікірдеміз. Тәрбие мазмұнының мәніне арналған төмендегі пікірлерімді ұсынамын:

Тәрбие барысында Егеменді Республикамыздың және оның аймақтарының әлеуметтік – экономикалық даму деңгейінің маңыздылығын ескеру;

2. Мемлекеттік тіл – қазақ тілін жан-жақты терең игеретін жана тәрбие мазмұнының бағдарламасын нақтылау қажеттілігі;

3. Халқымыздың педагогикалық ойлары мен педагогика тарихының келелі мәселелері белгілі бір жүйеге келсе және мұны қарауға мұғалімдер ата-аналардың да өмірлік тәжірибелерін зерттеп жүйелей отырса;

4. Қандай халықтың болмасын өзіне тән ана-тілі, жаратылыс болмысы, салт-дәстүрі, әдет-ғұрпы, мәдениеті, өнері бар. Осы педагогикалық мәнді құбылыстарды ата-аналар арасында насихаттау мұғалімдердің оқытушылық қызметінің құрамдас бөліміне айналса педагогикалық жұмыс нәтижесін беретіндігіне ешбір күмән жоқ.

5. Болашақ мұғалімдерді дайындау барысында тек ғана жеке пәндерді оқытумен оның әдістемелерін үйретумен жүктелмей педагогика кафедрасы ата-аналарының педагогикалық әдістемелік шеберлігін арттыруға арналған арнайы пәндік оқу енгізсе өте дұрыс болар еді.

Ата-аналармен ұйымдастырылатын педагогикалық жұмыс мазмұнының тиімділігі төмендегідей міндеттерді шешеуге байланысты демекпіз:

- Ұлттық сана-сезімін, имандылық қадір қасиетін қалыптастыру, яғни туған елін сүйуге тәрбиелеу;
- Жер тағдыры мен ел тағдырының табиғат пен адам өмірінің бірлігін терең сақтайтын жер, су, ауа, ғарыш әлемінің қадірін бағалай білетін, табиғатты аялай оны қорғай алатын азаматты тәрбиелеу, яғни экологиялық тәрбие беру;
- Эстетикалық тәрбие беру, сұлулыққа тәрбиелеу, тазалыққа үйрету;
- Мемлекеттік заңдарды білу және оған сый-құрметпен қарау оны жүзеге асыруға дайын және ынталы болу, қоғамдық тәртіптің заң ережелерін бұзушылыққа төзбестік білдіру, құқықтық тәрбие беру;
- Еңбектің адам өміріндегі мәні мен мазмұнын түсіндіру, еңбек дағдысын баланың бойына жастайынан сіңіру;
- Жас ұрпақты кішкене күнінен үй болуға, шаңырақ көтеруге, яғни ұл бала мен қыз баланы құрметтеуге, қыздарды ұл балалардың алдында иба сақтауға үйрету, адамгершілік имандылық тәрбие беру;
- Ұлттық ойын, дене шынықтыру түрлерін кең қолдана отырып жастарды дене тәрбиесі қажеттілігіне дағдыландыру;
- Халқымыздың ерлік жауынгерлік тарихын, өз жерін, өз елін қорғай алатын елжанды, ұлттық намысы мол жігерлі азамат тәрбиелеу;
- Басқа ұлттардың өкілдері мен жастардың өзара сыйластық, достық негізінде өмір сүруіне ықпал жасау, ұлтаралық қатынастардың жақсы дәстүрлерін үйрету.

БІЛІМ САПАСЫ – МҰҒАЛІМ ІЗДЕНІСІНДЕ

МЕДЕТОВА Б. А.

мұғалім, №28 орта мектебі, Қызылорда облысы, Қармақшы ауданы

Егеменді еліміз тәуелсіз мемлекет дәрежесін алғаннан кейінгі негізгі мақсаттардың бірі - өз жеткіншегін жан – жақты дамыған, парасатты адам тәрбиелеу болып отыр. Ел президентінің Қазақстан халқына «Қазақстан - 2030» жолдауында : «Біздің жас мемлекетіміз

өсіп жетіліп кемелденді, біздің балаларымыз бен немерелеріміз онымен бірге ер жетеді. Олар өз ұрпағының жауапты да жігерлі, білім өрісі биік, денсаулығы мықты өкілдері болады» деген сенімі жай айтылған сөз емес.

Бүгінгі күн талабына орай білім беру мазмұны қайта қаралып, жаңарту үстінде Еліміздің болашағы көркейіп, өркениетті елге қосылуы бүгінгі ұрпақ бейнесінен көрінеді. Осыдан барып қазіргі кезде жас ұрпаққа ғылыми негізде білім беру қабілеттерін ашу міндеті туындайды. Яғни, білім мазмұнын жаңарту – қазіргі заман талабы.

Қазіргі кезеңде білім беру саласындағы әлемдік кеңістігіне ұмтылуға байланысты жасалынып жатқан талпыныстар мектеп оқушысының дербестігін, ізденімпаздығын, белсенділігі мен шығармашылық мүмкіндіктерін дамытуды талап етеді. Сондықтан оқушының мектепте оқып жүрген кезінде ойлау белсенділігін дамытып, білім мен біліктерін өмірдің жаңа жағдайында пайдалана білуге үйрету қажеттілігі туындайды. Бұл міндеттердің жүзеге асуы оқушының шығармашылық іс - әрекеттерін оңтайлы ұйымдастыруға тікелей байланысты.

Шығармашылық – танымдық іс - әрекет нәтижесі болып табылады. Осы жерде шығармашылық ұғымға тоқтала кетейік «Шығармашылық» - дегеніміз өзінің жаңашылдығымен, өзгешелігімен ерекшеленетін өнім алуға мүмкіндік жасайтын жеке тұлғаның бойындағы қабілеттіліктің, білім мен біліктіліктің, түрткінің (мотивінің) болуы.

Қазіргі таңда әрбір өзін кәсіби деңгейі жетілген деп есептейтін мұғалім бұл жүйенің қыр – сырын түгел меңгермей, бала дамуының мәселелерін түгел меңгере алмайды. Сондықтан, білімнің жаңа үлгісі өзіне сәйкес жаңа мұғалімдерді талап етеді. Ол мұғалім шығармашылықпен жұмыс істей алатын жеке тұлға, өз пәнін жетік меңгерген, кез келген педагогикалық жағдайда өзінің білімділігі, парасаттылығы, ақылдылығы мәдениеті, іскерлігі, шеберлігі арқасында шеше алатын, педагогикалық үрдістің нәтижесін жақсартуға ұмтылатындай мұғалім болу керек.

Мұғалімнің әрбір сөзі мен соған сай қимылы, киімі, аяқ алысы, жүрісі, көзқарасы психологиялық және ізгілік тұрғысынан шәкірт жүрегінен орын алады. Бала психологиясын сезіне білу – мұғалімнің педагогикалық біліктілігін көрсетеді. Баланың жасына, жеке басының ерекшеліктеріне қарай қарым – қатынас жасай білу дегеніміз – оның жүрек сезіміне жол табу, тәрбиесіне ықпал жасайтын жұмыстың түрлері мен әдістерін табу.

Осы ретте кейбір мәселелерді жанаша көзқараспен талдай қарасақ, төмендегідей эталондарды атап өтуге болады :

- Сабаққа педагогикалық –психологиялық талдау жасау ;
- Дамыта оқыту жүйесінің мәні мен міндеттері;
- Сабақты ұйымдастырудың педагогикалық технологиялық негіздері ;
- Мұғалім жұмысының шығармашылық мақсаты.

Қазіргі кезде оқу мен тәрбиені бөліп жарып қарастыруға болмайды. Негізгі мақсат болып табылатын оқу процесін ұйымдастыру түрлі жолдармен, өзіндік формалармен жүзеге асады. Мұғалім үшін оқу – тәрбие процесін ұйымдастырудың негізгі көзі – сабақ. Мұғалім өзінің алға қойған мақсат, міндеттерін, яғни білім берушілік, тәрбиелік,

- дамытушылық бағыттарды осы сабақта жүзеге асыра алады.

Сабақта мұғалім оқушылармен ұжымдық, топтық, жеке дара жұмыстар жүргізе отырып, білімді, дүниетанымы кең, тәрбиелі азамат болып өсіп шығуына мүмкіндік жасайды. Мұғалім

- оқушының көзқарасы мен сабақты меңгеру деңгейін сабаққа толық педагогикалық – психологиялық талдау жасай отырып анықтайды.

Сабаққа талдау жасаудағы негізгі мақсат – жетістіктер мен кемшіліктерді анықтау, жетістіктерін одан әрі жетілдіру, кемшіліктерді жоюжөнінде ой – тұжырым жасау. Дамыта оқыту жүйесінің мәні мен міндеттері. Дамыта оқыту жүйесінде, біріншіден, мұғалім оқу бағдарламасын қамти отырып, бағдарлама бойынша көптеген сұрақтарды оқушыларға меңгерту болса, екінші тенденция – сол оқу материалын бере отырып, оқушыны мәліметті өздігінше жинауға итермелеу, ақыл – ой әрекетіне бағыттау, теорияны практикамен байланыстыру.

Дамыта оқыту жүйесінің негізі – мұғалімнің оқушылардың есте сақтауына әсер ете отырып, оның ойлау қабілетіне тікелей әсер ететіндей жағдай жасауы керек. Ойлау арқылы оқушылар өздері шығармашылыққа ұмтылады, материалды дайын күйінде қабылдамай, оны жеке зерттеу немесе топтық зерттеулер жүргізе отырып, көзімен көріп, өз сұрағына жауап таба алады. Сабақта мұғалім оқушылардың тек интеллектуалдық дамуына назар аудармай, тұлғалық қасиеттерінің де ұшталуына басшылық жасауы керек. Дамыта оқытудың негізгі мақсаты – оқушылардың белсенділігін арттыра отырып, өздігінен оқуға үйрету.

Сабақты ұйымдастырудың педагогикалық – психологиялық негіздері.

Біз оқытып, тәрбиелеп отырған тұлға қоршаған әлеуметтік ортамен тікелей байланысы бар белсенді, әрекетшіл жан. Тұлғаның психологиялық дамуын сыртқы орта жағдайлары мен факторларынан бөліп алып қарауға болмайды. Тәрбиеленуші ұрпақтың дамып қалыптасуына тек ішкі – сыртқы жағдайлар ғана емес (мұғалім шеберлігі, іскерлігі, оқу бағдарламасының құрылым, оқулықтар, оқу құралдары, оқу әдістері, техникалық құралдармен жабдықталуы, т.б.), ішкі жағдайлар (ақыл – ой даму деңгейі, оқуға қарым – қатынас, жеке ерекшелігі) тікелей әсер етеді. Кәсіби біліктілікті арттыру – басты мақсат.

Білім беру жүйесін одан әрі жетілдіру, мемлекеттік білім беру стандартын жүзеге асыру, жаңа буын оқулықтарын оқыту үрдісін енгізу тәрізді келелі мәселелер ұстаздарға шеберлік пен іскерлікті, кәсіби дайындығының сапасын өсіру және дамыту міндеттерін қойып отыр.

Әр ұстаз күш – жігерін әр тұлғаның қабілетіне байланысты дамытуға жұмсайды. Тәрбиелеп жатқан шәкірттердің жүрегіне жол тауып, олардың білімге деген құштарлығын арттырып, ғылыми деңгейде тәрбиелеу мұғалімнің кәсіби біліктілігін көрсетеді. Басты тұлға – оқушы. мұғалім – жетелеуші, бағыттаушы, мұғалім мен оқушы арасында ынтымақ орнамайынша, алға қойған мақсаттың орындалуы мүмкін емес. Мұғалім үнемі өзін кәсіби өсіріп отыруы қажет. Кәсіби санатын көтеру мақсатында жетілдіру курстары, аудандық, мектепшілік әдістемелік шараларға жүйелі қатысу керек. Мұғалім жұмысының нәтижелі болуы, оның сабақты шығармашылықпен дайындалуына байланысты. Жақсы жоспарланған, тыңғылықты дайындалған, жан – жақты ойластырылған сабақ мұғалімнің сол сабақты өткізу алдындағы көңіл күйінің де дұрыстығына байланысты өтеді.

Мұғалім үшін сабақтың мақсатымен тікелей байланыс, оны жақсы көңіл күймен қабылдап, өзін сабаққа дайындау сабақ алдында өзі жеке отырып, болатын сабақты көз алдына елестетсе, ол өзіне белгілі бағыт алып, сабақты қиналмай өтер еді. Кез келген тәжірибелі мұғалім немесе шебер басшы бүкіл сабақта не болатынын алдын ала біле алмайды. Мұндай жағдайларда мұғалім өзінің негізгі мақсатын жоғалтып алмай, сабақтың құрылымдылық компоненттері арасындағы логиканы қатаң сақтауға тырысуы керек. Тек нақты мақсат пен материалды жетік меңгеру мұғалімге күтпеген жағдайда сабақты сабақ етіп, сыныпты сынып ретінде ұстап, жоспарын жүзеге асыруға, жұмыс формаларын бұзбауға көмектеседі.

Мұғалім өз саласы бойынша пәндік білім жетік болса, педагогика мен психологияны толық меңгерсе, әр уақытта өз әрекетін дұрыс ұйымдастырып отырса, онда біртіндеп өзінің педагогикалық шеберлігін кәсіби тұрғыдан шыңдай түседі. Мұғалімнің шығармашылығына оның өз кәсібінің шекарасынан шығар алу сол арқылы өз тәжірибесін, еңбегін өзгерте алуы жатқызылады. Шығармашыл мұғалім үшін біреудің тәжірибесін қайталағаннан гөрі өз жаңалықтарын, білгендері мен түйгендерін басқаларға ұсына алуының мәні зор. Тек сонда ғана ол өз оқушыларының дамуына қол жеткізіп, өзінің кәсіп иесі ретіндегі ішкі сұраныстарына жауап береді.

Әр мұғалім өміріне жетерлік білімді өз тәжірибесі арқылы жинақтайды. Осы орайда өзім сабақ беретін сыныпта жаңа педагогикалық технология элементтерін қолдана отырып, оқушылардың ойлау мен шығармашылық әрекетін дамытуға оқытудың ең ұтымды әдісі – тәсілдерін пайдалануға тырысамын.

Өзім жетекшілік ететін сыныбымда ана тілін терең оқыту арқылы баланы шығармашылыққа баулуды мақсат тұттым. Бұл мақсат орындалу үшін бағдарламадан тыс қосымша тапсырмалар беріп отыруға тура келді. Атап айтқанда, тілді жаттықтыру үшін, өлең, тақпақты ата – аналар көмегімен жаттауды қолға алдым.

Сөз үйрету . Кіші жастағы балалар сөздің мағынасын түгел білмейді. Сондықтан сөз – ол заттың, құбылыстың аты екенін көрнекілігі арқылы көрсете отырып таныстырдым. Бала бойындағы дербестік, адамгершілік, белсенділік қасиеттерін дамытуға Давыдовтың «Дамыта оқу» технологиясын ана тілі сабақтарында пайдаландым. 2 сыныптан бастап Жауынбай Қараевтың «Деңгейлеп саралап оқыту» технологиясы бойынша деңгейлік тапсырмалар беріп, оқушыларды қалыптастыра бастаймын.

Деңгейлеп оқытудың ерекше бір тиімділігі оқушылардың сабақ үстінде бірнеше деңгейде жұмыс жүргізіп, өздерінің білім білік дағдыларын көрсете алуында. Деңгейлік тапсырмалар арқылы мұғалім оқушылардың нені білетінін, нені меңгергенін, нені меңгермегенін біліп отырады. Бұл әдісте мұғалім тек бағыт беруші ғана. Соның нәтижесінде оқушыларда білуге деген ерекше құлшыныс пайда болып, басқалардан қалып қоймауды ойлап, өз мүмкіндігіне қарай дайындық жасайды, тырысады, жарысады. Бұл технологияларды мен барлық сабақтарымда 18 оқушымен орындаймын, қолданамын. Тіл дамыту сабақтарында да қолданып, ең алдымен жұмыс түрлерін : мәтін құрату, мәтінді сөйлемге, сөзді

буынға, дыбысқа талдату арқылы жүргізіп отырдым. Тіл дамытудың тиімді жолдарының бірі – жаңылтпаш, жұмбақ айтқызып, шешуін табу. Деңгейлік тапсырмалармен жұмыс істеу – оқушылардың білімін шыңдап, стандарт деңгейді меңгеріп қана қоймай, олардың жеке шығармашылықпен жұмыс істеуіне зор мүмкіндік тудырады. Демек, жаңа технология оқушыны мынадай жетістіктерге жеткізеді.

Әр оқушы өз бетімен жұмыс істеуге дағдыланады.

Әр оқушының жеке қабілеті анықталады.

Бір – бірімен жарысады, тырысады.

Әр оқушы өз деңгейімен қабілетіне қарай бағаланады.

Өзін – өзі бағалай алады.

Қорытынды жасай алады.

2 сыныптан бастап Жауынбай Қараевтың «Деңгейлеп саралап оқыту» технологиясы бойынша математика, ана тілі, қазақ тілі, дүниетану пәндері бойынша деңгейлік тапсырмалар беріп, оқушыларды қалыптастыра бастаймын.

I деңгейлік тапсырма : мемлекеттік стандарт деңгейі, мұны орындауға оқушылар міндетті. II – III деңгейлік тапсырмалар күрделене түседі. Мұны орындауға оқушылар құқылы. IV деңгейлік тапсырманы шығармашылықпен жұмыс істей алатындай, ойын дәлелдей алатындай қабілетті оқушылар орындайды. Оны барлық оқушылар орындай алмайды. Шығармашылық қабілет әр баланың табиғатында болуы мүмкін. Біздің міндетіміз оқушының бойындағы жасырынып жатқан мүмкіндікті ашып көрсету. Сондықтан деңгейлік тапсырмаларды қызықты етіп құрап, олардың қызығушылығын арттыруға тырысамын. Ертерек орындаған қабілетті оқушыға басқа балалардың жұмысын тексеруге рұқсат беремін, бұл оның өзіне деген сенімділігін арттырады, ал қалған оқушылардың еліктеуіш қабілетін оятады.

M. Жанпейісованың модульді оқыту технологиясы үлгілерін, математикада «Жылдамдық – қашықтық» тақырыбын өткенде «Қарлы кесек», «Брейнг – ринг» ойындарын пайдаламын. Лысенкованың тірек үлгілерін «Өзара кері есептерді» оқытуда қолданамын.

Сөз байлығы жеткілікті бала әңгіме, шығарма, мазмұндаманы еркін жазатыны белгілі. Бағдарлама бойынша ана тілі, қазақ тілі пәндерінде әр тақырыпты өткен сайын алған білімді шығармамен, мазмұндамамен қорытындылап отыру көзделген.

Шәкірттердің ойын жазуға үйрететін екінші бір әдіс - өзіміз оқып отырған тіл сабақтарындағы «Өзін ұйқасын тап», «Әңгімені әрі

қарай жалғастыр» деген тапсырмалардың әсері зор. Бұл тапсырмалар баланың ойлануына, шығармашылығына жол ашары анық.

Қорыта келгенде, әр мұғалім оқу – тәрбие жұмысына шығармашылықпен қарап, жаңа заман талабына сай озық ұлттық дәстүр рухында тәрбиелеп, сабақты түрлендіру мақсатында оқытудың түрлі әдіс – тәсілдерін пайдаланса, оқушылардың қабілеттерінің өсу деңгейін бақылап отырса, «Өзгелерге үйретіп, өзіміз де үйренеміз» деп педагог – ғалым Сенека айтқандай, шәкірттердің білімге, өнерге деген қызығушылығын арттыруымен қатар өзінің де кәсіби – шығармашылық білімін тереңдетіп жалғастыруына себеп болары анық.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 М.И. Махмудов “Мектепте проблемалық оқытуды ұйымдастыру”. [1. 13 б] Алматы «Мектеп». 1981ж.
- 2 А.А. Любинская “Бастауыш кластарда оқытудың актуалды проблемалары”[2-5 б], Алматы «Мектеп» 1987.
- 3 Г. Бегалиев “Бастауыш мектептегі оқу сабағы”. [34-35 б] Қазақ мұғалімі 1988.
- 4 Т. Сабыров “Оқушылардың оқу белсенділігін арттыру жолдары” [26,27 б] Алматы Мектеп, 1998.
- 5 М. Жұмабаев “Педагогика” [7-8 б] Алматы Ана-тілі 1992.
- 6 В.А.Сухомлинский “Балаға жүрек жылуы” [9-11 б] Алматы «Мектеп», 1978.

МАЗМҰНЫ

6 Секция. Педагогика және психология 6 Секция. Педагогика и психология

6.1 Бөлімше. Педагогика 6.1 Подсекция. Педагогика

Абдугаппарова Р. М. К вопросу о принципах активного обучения	3
Абеуов С. К., Абеуова Р. С Взаимосвязь инновационных подходов обучения в школе и ВУЗе.....	7
Адинова К. Б., Прозорова Т. А. Инновационные технологии в работе учителя - логопеда.....	12
Адырбекова Н. А., Амандыкова С. Х. Мультимедия как эффективный способ презентации учебного материала	19
Азамат Г. Көркем шығармалар арқылы оқушыларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу	24
Айтимова М. К. Патриоттық сезімді бала бойына қалыптастырудың жолдары.....	30
Айтимова Р. Қ. Құзыреттілік тұрғыда математикадан заманауи сабақты құру	34
Акимбекова У. К. Формирование познавательного интереса на уроках музыки	40
Алексеевко Т. А., Шохалевич Л. В. Повышение значимости соревновательного и игрового методов на уроках физической культуры	47
Amirova B. M., Issabekova B. M. Analysis of Kazakhstani state policy directed to increase low status of teacher occupation	53
Антикеева С. К. Сравнительный анализ американской и европейской моделей обучения социальных работников.....	60
Аубакирова Б. К. Жеке тұлға бойында рухани-адамгершілік күндылықтарды қалыптастыру.....	65
Ауесбаева Р. Н., Калкеева К. Р. Профессиографический подход к построению модели профессиональной компетентности	70
Ахметова М. К., Жұмадилова К. К. Отбасылық қарым-қатынастың балаға әсері	77

Ахметова М. К., Жумадирова К. К. Мектеп жасына дейінгі балалардың тұлға дамуының психологиялық ерекшеліктері84	Защук О. Т. Современные образовательные технологии в начальной школе180
Бабич И. М. Сегментативно-концентрическое обучение как эффективный инструмент реализации интегрированной образовательной программы..... 90	Ishanbayeva G. N. Orphanage as a social phenomenon188
Байменова А. Г. Кіші мектеп жасындағы оқушылардың ойлау қабілетін дамытуда логикалық есептерді қолданудың маңызы95	Issabekova B. M. Male teachers as role models for father-absent boys191
Бакирова О. А. Здоровье сберегающие технологии на уроках в начальных классах.....97	Ибраева Б. Б. Пути совершенствования профессиональной компетентности педагогов–актуальная задача современной школы198
Баубекова Н. Т. Жаңа тәрбиелік парадигма жағдайындағы сынып жетекшісінің әрекеті 102	Ибраева Л. Ш. Проблемы адаптации молодого педагога в колледже.....205
Бейсембенова Қ. Қ. Бастауыш сыныпта «Әдебиеттік оқуда» аймақтық компонентті тиімді пайдалану108	Имекешова А. Ж., Кошумбекова А. А. Сказкотерапия для детей с тяжелыми нарушениями речи.....209
Власова С. В., Кручинский Н. Г. Совершенствование структуры подготовки специалистов.....110	Иснинова К. С. Историческая преемственность как фактор сохранения целостности духовной культуры казахского общества214
Ganiyeva E. S. The role of motivation in foreign language learning114	Искакова Қ. С. Педагогтың ғылыми қызметінің мәдениеті221
Голубничая С. Н., Поликарпова Т. Н. Использование информационных технологий на уроках117	Kazhikenova G. M., Zhumabekova D. B. Foreign Language - is the one components of multicultural environment..... 227
Дауытгова А. С., Жаманбаева Ш. М., Ботабекова Б. Т. Бастауыш мектеп оқушыларының танымдық әрекеттерінің белсенділігін ойын арқылы арттыру.....122	Какимова Г. Д., Зикенова А., Оралханова А. М. Дарынды оқушылармен жұмыс жасау жүйесі туралы231
Дуненкулова Р. Ғ., Рахимова Ж. А. Шетел тілін ерте жастан оқытудың ерекшеліктері.....127	Калиева Г. М. Биология пәні бойынша білім сапасын арттырудағы жаңа педагогикалық технологияны қолданудың тиімділігі235
Дутбаева Н. К., Каматаева М. К. Особенности игровой деятельности у детей с ранним детским аутизмом.. 133	Кашина Н. А. Формирование осознанных и действенных знаний, мотивации обучающихся.....238
Егізбаева Қ. Б. Бастауыш сыныптардағы ойын түрлерінің жіктелуі.....138	Кашкимбаева К. К., Смагулова К. Ж., Жакиянова Г. К. Роль полиязычия в формировании школьника как поликультурной личности.....243
Ельшебаева С. М. Шет тілі сабағындағы жаңа инновациялық тәсілдерді қолдану144	Ковалев Р. М. Социальная сеть как педагогическое пространство249
Ерғазиева М. Қ. Тарих сабағында білім сапасын арттырудың әдіс-тәсілдері152	Копыльцова Н. В. Практико–ориентированный подход к процессу управления в школе (из опыта прохождения курсов руководителей).....255
Ерохина И. В. Использование видеоматериалов для формирования коммуникативной компетенции учащихся на уроках английского языка155	Кошегулова Б. Б., Туспужанов К. О. Роль интегрированных уроков в развитии познавательной деятельности учащихся259
Есалинова А. А. Использование методики М. Монтессори в коррекции общего недоразвития речи162	Кошегулова Г. Б. Активные методы обучения как способ повышения знания студентов 263
Жумадилова М. Р. Бағалау – оқытудың маңызды бөлігі.....167	Крылова Е.В. Индивидуализация обучения как способ формирования профессиональной компетентности266
Жұматаева Е. Білім берудің стратегиясы – корпоративтік оқытудың ғылыми негізі ...172	

Ксембаева С. К., Әлкеева Р. С. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту – заманауи сұраныс ретінде	270
Куватов А. Ж., Ислямов Б. Б. Ұлттық ойындар тарихи – мәдени мұралардың бірі ретінде	277
Куватов А. Ж., Сирлибаев М. К. Ұлттық ойындардың даму тарихынан.....	280
Кусманов К. Р., Копеев Ж. Б., Назарбаев Ф. Т. Опыт использования комплексных компьютерных экзаменов по математике и информатике	283
Қожахметова Г. А., Тұрсынбай Г. Қ. Шетел тілін оқытуда коммуникативтік қабілетті арттырудағы жобалау технологиясын қолдану	290
Қуандық Н. М. Абайтану курсының оқытудың жолдары	295
Құмышева Б. М. Тәрбие - басты құндылық	298
Құрманғалиева Г. Ғ. Функционалдық сауаттылықты дамыту – білім берудің негізгі бағыты	303
Маканова А. К. Развитие навыка говорения при обучении русскому языку как второму	307
Маккамбаева Н. П. Мектепте ата-аналар университетін құру арқылы оқушылардың сапалы білім мен саналы тәрбие алуына қол жеткізу	311
Медетова Б. А. Білім сапасы – мұғалім ізденісінде.....	318

**ЖАС ҒАЛЫМДАР, МАГИСТРАНТТАР,
СТУДЕНТТЕР МЕН МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ
«XV СӘТБАЕВ ОҚУЛАРЫ»
АТТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ КОНФЕРЕНЦИЯСЫНЫҢ
МАТЕРИАЛДАРЫ**

19 ТОМ

Техникалық редактор З. Ж. Шоқубаева
Корректорлар: А. Елемесқызы, А. Р. Омарова
Компьютерде беттеген М. А. Абжанова
Басуға 27.03.2015 ж.
Әріп түрі Times.
Пішім 29,7 × 421/4. Офсеттік қағаз.
Шартты баспа табағы 19,4. Таралымы 500 дана.
Тапсырыс № 2531

«КЕРЕКУ» баспасы
С. Торайғыров атындағы
Павлодар мемлекеттік университеті
140008, Павлодар қ., Ломов к., 64.